

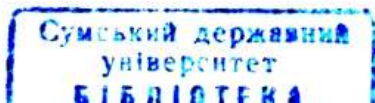
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

500 131
E 45

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ,
СПІВРОБІТНИКІВ, АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ
ФАКУЛЬТЕТУ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

500 131
„ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ”,
ПРИСВЯЧЕНОЇ ДНЮ НАУКИ В УКРАЇНІ
(19-23 квітня 2010 р.)

ЧАСТИНА 2

УДК [330.34+330.336] (063)

Збірник вміщує тези доповідей науково-технічної конференції за результатами науково-дослідних робіт викладачів, співробітників, аспірантів та студентів Сумського державного університету.

Суспільні науки. Економіка. Екологія.

Сумський державний університет, 2010

АНАЛИЗ СИСТЕМЫ ВНУТРИФИРМЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ В ЖЕЛЕЗОРУДНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.

проф., д.э.н. Балацкий О.Ф., студент Тарута Д.Ю.

Управленческая деятельность выступает в современных условиях как один из важнейших факторов функционирования и развития организаций.

Оптимальным для практики управления считается подход, когда централизованно принимаются решения, относящиеся к разработке целей и стратегии предприятия (корпорации) в целом, а децентрализованно — решения, относящиеся к оперативному управлению его производственно-сбытовой и иной деятельностью.

Принцип сочетания прав, обязанностей и ответственности реализуется путем надлежащего делегирования организационных полномочий и предоставлением необходимой власти, а также созданием достаточных условий для реализации предоставленных полномочий.

Целью работы является анализ структуры управления на горнорудном предприятии на примере схем управления карьером, так как управление такой промышленной единицей как карьер требует использование сложных систем управления для достижения максимального результата при минимальных затратах времени и ресурсов.

Промышленное предприятие, предназначенное для разведки или разработки месторождения полезного ископаемого, называется горным предприятием. В горнодобывающих отраслях промышленности тип горного предприятия зависит от способа разработки месторождения полезного ископаемого (подземный, открытый, комбинированный, дражный, со дна морей и океанов и физико-химический).

В зависимости от способа разработки месторождений полезных ископаемых или их переработки различают следующие типы горных предприятий: шахта, рудник, карьер, разрез, прииск, обогатительная фабрика.

Современное горнорудное предприятие представляет собой весьма сложную производственную систему, состоящую из разнообразных объектов управления, взаимосвязанное функционирование которых обеспечивает добычу полезного ископаемого. Успешное функционирование этой системы в значительной мере определяется уровнем управления.

Состав подразделений карьера, их взаимосвязи в процессе производства и обслуживания коллектива работников и территориальное размещение определяют его структуру.

Производственная структура должна обеспечить наиболее благоприятные условия для работы выделяемого структурного подразделения. Принятая структура должна обеспечивать руководству

карьера возможность оказывать необходимые управляющие воздействия на отдельные подразделения, согласовывая их усилия по выполнения запланированного количества продукции. В структуре карьера можно выделить производственные и непроизводственные подразделения. Основные подразделения карьера – участки, цехи, службы.

По характеру участия в производственном процессе весь персонал карьера подразделяется на две группы: промышленно – производственный и непромышленной группы.

Каждая из указанных групп в зависимости от выполняемых функций подразделяется на шесть категорий работников. Так, промышленно – производственный персонал карьера подразделяется на рабочих, руководящих работников, специалистов, служащих, младший обслуживающий персонал, включая охрану (МОП) и учеников.

Для карьеров наиболее характерно применение комбинированной (линейно – функциональной) структуры управления. Для выполнения функций управления производством на карьерах создается управляющая система – аппарат управления. Под функциями управления понимается отрасль работы, представляющая совокупность решений, действий или процессов, объединенных общностью выполняемых задач по управлению. Функции управления охватывают все стороны производственно – хозяйственной деятельности карьера.

Разделение труда на карьере вызывает необходимость его кооперации, которая выражается в совместном участии исполнителей в одном или нескольких связанных между собой частичных процессах труда. Основные виды кооперации труда на карьерах: межучастковая, внутриучастковая и внутрибригадная.

На рабочих местах применяют следующие формы организации труда: индивидуальную и коллективную (бригадную).

Разделение и кооперация труда на карьерах находится в тесной связи с развитием техники и технологии добычи полезных ископаемых открытым способом.

Таким образом, для того что бы значительно повысить производительность труда работающих, более полно использовать рабочее время нужно внедрять автоматизацию и механизацию процессов, после чего возникнет возможность применять такие прогрессивные формы кооперации труда, как совмещение функций и профессий, расширение зон обслуживания, многоагрегатное обслуживание и др.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ОСНОВІ СЕРВІСНОЇ СТРАТЕГІЇ

студент Дем'яненко Т. О.
(наук. керівник проф., д.е.н. Теліженко О. М.)

Виникнення і розвиток ринку послуг, посилення конкурентної боротьби визначають нову, якісно іншу, ніж раніше, стратегію діяльності підприємств, вимагають їх орієнтації не лише на суспільні запити, але - і перш за все - на особисті потреби людини.

Надання послуг покликане, за своєю суттю, обслуговувати клієнта, задовольняючи його особисті або корпоративні потреби, є основним об'єктом для управління в сучасній організації, і визначає конкурентні стратегії, засновані на навичках і уміннях надавати високоякісний сервіс. Суспільство, інститути якого, перш за все економічні, готові реалізувати такі підходи, стає в справжньому сенсі сервісним, а економіка з індустріальної перетворюється в сервісну.

Для досягнення підприємством основної мети його діяльності, виконання місії – розробляються стратегії діяльності. Для підприємств сфери обслуговування нами пропонується розроблення сервісної стратегії. Дана сервісна стратегія охоплює в своєму складі:

- маркетингову стратегію;
- операційну стратегію (управління операціями);
- кадрову стратегію (управління людськими ресурсами).

Виходячи з поєднання цих стратегій, сервісна стратегія оперує наступними взаємопов'язаними елементами.

Сервісний продукт. Приймаються до уваги всі аспекти сервісної діяльності, що володіють потенціалом для підвищення цінності послуг для клієнтів (використання стандартизованих моделей у порівнянні з індивідуальними потребами).

Місце та час. Обслуговуючі потужності повинні розташовуватися найбільш оптимально по відношенню до клієнта.

Продуктивність та якість. Продуктивність означає міру ефективності процесу перетворення вхідних ресурсів в кінцевий результат - послугу, яка оцінюється клієнтом, тоді як якість - міра його задоволеності послугою, її відповідності потребам, бажанням і очікуванням.

Процес. Створення і постачання сервісного продукту вимагають проектування і виконання технологічних процесів, що регламентують методи і послідовність дій, відповідно до яких функціонують сервісні операційні системи. При цьому особливу увагу слід приділяти розробці виробничих процесів в умовах інтеграції з клієнтом (залучення клієнта до процесу).

Люди. Персонал сервісних фірм, що підтримує безпосередні контакти із споживачами, здійснює значний вплив на сприйняття якості послуг, перш за все тих, виробництво яких характеризується високою мірою взаємодії між обома сторонами. Клієнти оцінюють якість отримуваних послуг ґрунтуючись на оцінці осіб, що надають їх.

Просування та навчання. Цей компонент відіграє важливу роль в управлінні поведінкою клієнтів: забезпечує їх необхідною інформацією і рекомендаціями, переконує в достоїнствах продукту, мотивує до певних дій в певний час.

Матеріальні ознаки якості. Сервісні компанії повинні управляти речовими ознаками якості (комфортабельність приміщення, дизайн), оскільки останні можуть глибоко впливати на враження клієнтів.

Ціна покупки і інші витрати споживача. Об'єктом аналізу і дії стають не лише грошові витрати, але і інші витрати клієнтів в зіставленні з вигодою, що отримується від сервісного продукту. Необхідно прагнути мінімізувати витрати часу клієнта, його розумових і фізичних зусиль, а також вплив негативних чинників, який він може випробовувати при покупці і використанні послуги.

Відносно розмежування понять товару та послуг виникає проблеми визначення їх життєвого циклу. Більшість підприємств застосовують методи управління життєвим циклом товарів в незміненому вигляді до управління життєвим циклом послуг. Але якщо проаналізувати дані етапи, то можна стверджувати, що коли життєвий цикл товару знаходиться на етапі занепаду, життєвий цикл послуг лише входить в етап швидкого зростання.

Таким чином, сервісна стратегія є комплексом операційних, маркетингових та кадрових заходів, які використовуються організацією для підвищення її довгострокових конкурентних переваг на основі надання високоякісного сервісу.

ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ

*Професор Жулавський А.Ю
студентка Сидоренко Н.В.*

На сучасному етапі розвитку економіки ефективно управління закупівлями стає заставою успішного рішення проблеми - задоволення потреб виробництва в матеріалах з максимально можливою економічною ефективністю. Тому особливої уваги потребує вирішення проблеми комплексного оперативного управління оборотними активами і раціональної організації матеріально-технічного забезпечення..

Логістичні процеси ресурсного забезпечення діяльності підприємства мають істотний вплив на економіку, зважаючи на технологію виконання замовлення та формування величини витрат. При цьому у сфері забезпечення виникають типові проблеми, розв'язати які потрібно у будь-якому виробництві.

Забезпечення ефективності процесу виробництва вимагає наявності організації матеріально-технічного забезпечення, яка включає в себе вивчення та аналіз ринку постачальників, оперативне управління запасами, контроль за ефективністю використання ресурсів. Підготовку проектів управлінських рішень, спрямованих на зниження матеріаломісткості продукції повинен здійснювати відділ матеріально-технічного забезпечення, використовуючи інформаційну базу бухгалтерської служби підприємства.

Логістика постачання – організація і управління процесом забезпечення підприємства необхідними матеріально-технічними ресурсами відповідної якості, у визначений термін і з мінімальними витратами.

В загальному вигляді ціль постачання – гарантувати, щоб організація мала надійну поставку матеріалів. Виходячи з цього ми можемо запропонувати ряд конкретних цілей в умовах впровадження логістичного підходу:

- створення надійного і безперервного матеріального потоку для діяльності підприємства;
- пошук підходящих постачальників, тісна співпраця з ними і формування вигідних відносин;

- створення необхідних запасів, проведення підходящої політики запасів та інвестицій в них, наявність стандартних і доступних матеріалів і т.п.

- домовленість про хорошу ціну і умови поставок;

- закупка необхідних матеріалів і гарантія того, що вони матимуть відповідну якість, поставляються вчасно і туди, куди необхідно, а також задовольнятимуть інші вимоги.

Логістика постачання комплексно охоплює планування, управління та фізичне обслуговування матеріального потоку і потоку купованих частин з необхідним для цього інформаційними потоком з метою його прискорення і мінімізації витрат для всього процесу постачання

Організація процесу постачання охоплює три підпроцеси:

- процес замовлення – у кого, коли, скільки замовити;

- процес закупівлі і доставки – звідки, вид транспорту, транспортна технологія, маршрут тощо;

- утримання запасів на складі – рівень запасів, розміщення складів, управління запасами тощо.

Функціональний цикл в матеріально-технічному забезпеченні призначений для логістичної підтримки виробничих процесів. Основна задача логістичної підтримки виробництва – формування з мінімальними витратами регулярного потоку матеріалів і напівфабрикатів, який забезпечує дотримання виробничого графіка.

Матеріально-технічне забезпечення виробництва в сучасних умовах господарювання повинно забезпечити досягнення таких цілей:

- своєчасне забезпечення підрозділів підприємства необхідними видами ресурсів відповідної кількості і якості;

- покращання використання ресурсів шляхом скорочення оборотності оборотних засобів, повного використання вторинних ресурсів та виробничих відходів тощо;

- аналіз виробничих можливостей і якості продукції постачальників та заміна неконкурентоспроможних постачальників.

Отже, логістичний підхід в управлінні підприємством – це підхід до управління матеріальними потоками, який ґрунтується на застосуванні концепції логістики і забезпечує дотримання і реалізацію її принципів, вимог і положень.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

студентка Бараник С.Ю.

В мінливих економічних умовах одним із факторів зростання конкурентоспроможності підприємств є логістична система. Вона виступає засобом, за допомогою якого реалізуються управлінські та господарські функції і забезпечується здатність підприємства адаптуватися до ринкового середовища та найповніше реалізувати потреби споживачів. Сьогодні процесу формування системи логістики агропромислових підприємств приділяють небагато уваги, що в свою чергу впливає на відсутність конкретної теоретичної та практичної бази логістики.

Наукові дослідження в області логістики здійснювали різні вчені: Р. Балю, Х. Крамне, Дж.Р. Сток, Д.М. Ламберт, А.А. Смахов, Є.В. Крикавський, М.А. Окландер та ін. У роботах дослідників визначалися окремі аспекти логістичних систем, але не враховувалася специфіка агропромислового комплексу.

Мета роботи – теоретичне обґрунтування логістичної діяльності підприємств агропромислового комплексу.

Сфера сільськогосподарського виробництва головним чином зайнята одержанням продукції, контролем якості та мінімізацією вартості одиниці продукції. Для виконання цього завдання такі процеси, як планування потужностей, контроль якості виробленої продукції, планування виробничого процесу є невід'ємною частиною всього відтворювального процесу. Так як логістика відповідає за рух та зберігання продукції, то її головними завданнями повинні бути транспортування, підтримка запасів на оптимальному рівні, робота із замовленнями, зберігання та обіг матеріалів. Логістика займає стратегічну організаційну позицію між виробництвом і маркетингом. Цінова політика та упаковка – спільні обов'язки логістики та маркетингу. Придбання матеріальних ресурсів і доставка готової продукції – приклади взаємодії логістики, виробництва та маркетингу.

Переважає більшість видів продукції, виробленої сільськогосподарськими підприємствами, перш ніж відправитися до споживача, підлягає переробці. Функцію переробки, а, отже, і виробництва в АПК виконують підприємства харчової та переробної

промисловості (ХІП). Для нормального функціонування основних виробничих підприємств АПК необхідна виробнича інфраструктура, що забезпечує виконання виробничих функцій підприємств: енергетика, водопостачання, матеріально-технічне забезпечення, дорожні комунікації, інформаційні мережі, торгівля тощо.

Особливістю сільськогосподарського виробництва є відсутність територіальної локалізації виробничих процесів. Крім того, підприємства переробної промисловості, які використовують продукцію сільськогосподарських підприємств, як правило, просторово віддалені від джерел сировини, що викликає необхідність фізичного переміщення матеріальних потоків, як у часі, так і в просторі. Очевидним стає взаємозв'язок перерахованих підприємств АПК, який дозволяє говорити про визначені взаємопов'язані елементи як про систему, що відчуває вплив навколишнього середовища і підкоряється системним закономірностям.

Ринкове середовище тягне за собою об'єктивну необхідність зміни виробничої структури, переорієнтації напрямів матеріальних, грошових та інформаційних потоків, що вимагає оцінки їх ефективності. При цьому можна виділити три складові, з якими взаємодіють свої пари «продавець - покупець»:

- 1) кінцевий споживач взаємодіє з ринком харчових продуктів, що входять до складу ринкової середовища, продавцями в якому є сільськогосподарські підприємства та підприємства переробної промисловості;
- 2) ринок сільськогосподарської сировини, з яким взаємодіє інша пара «продавець-покупець», де продавець – сільськогосподарські підприємства, покупець – підприємства харчової та переробної промисловості;
- 3) ринок продуктів переробки, де і продавцями, і покупцями є і сільськогосподарські підприємства, і підприємства переробної промисловості.

Ринкове середовище, яке виникло, фактично є елементом, який регулює і стабілізує систему, значно підвищує її стійкість в цілому. Пояснюється це тим, що дані ринки є буферами між вхідними і вихідними потоками підприємств. Наявність буфера в будь-якій системі створює запас стійкості.

Науковий керівник: проф. Жулавський А.Ю.

ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ ТА ФАКТОРИ ЩО ЙОГО ВИЗНАЧАЮТЬ

*проф. Жулавський А. Ю.
студентка Шкурко М. В.*

Одним із структурних елементів економічного потенціалу території є трудовий потенціал. Трудовий потенціал в сучасній економіці розглядається як складна економічна категорія, дослідження якої потребують комплексного і системного підходів. Донедавна поняття «трудовий потенціал» замінювалося іншими поняттями, такими як: «робоча сила», «трудові ресурси» тощо. У той же час слід визначати що це є самостійна економічна категорія. До його складу входять сукупність рис, що визначають працездатність людей, їх фізичний, психологічний і етичний потенціали, об'єм загальних та спеціальних знань та навичок.

Прийнято виділяти такі підходи до визначення категорії трудового потенціалу: ресурсний, політико-економічний та соціально-демографічний. Перший підхід найбільш розповсюджений, згідно з ним трудовий потенціал сприймається як чисельність трудових ресурсів з урахуванням якісних та кількісних характеристик. Покращення якісних характеристик збільшує трудовий потенціал в рамках однієї й тієї ж чисельності працездатного населення. Трудовий потенціал доцільно розглядати як потенціал робочого часу населення, яке має сукупність якісних та кількісних суспільно-корисних характеристик, що визначаються розвитком регіону і його господарськими, демографічними, етнічними особливостями і робить це населення потенційно придатним для використання в суспільному виробництві. Усі характеристики трудового потенціалу тісно взаємодіють і тому не варто відмовлятися від певної впорядкованості його елементів. Ці якісні характеристики можна диференціювати на три групи:

1) пов'язані зі здатністю і схильністю працівника до праці: як стан його здоров'я, витривалість, тип нервової системи і т.д.

2) об'єм загальних і спеціальних знань людини і трудових навичок, умінь, що обумовлюють здатність людини до праці.

3) якісні показники, що характеризують рівень свідомості, відповідальності, соціальної зрілості, інтересів, потреб.

Трудовий потенціал – одна зі складових економічного потенціалу суспільства, що частково входить в його виробничий потенціал.

Формування, розвиток і відтворення трудового потенціалу відбувається під дією чинників, які в конкретних умовах місця і часу можуть діяти по-різному.

На величину потенціалу впливає сукупність факторів, таких як: чисельність населення в працездатному віці на даний момент часу; кількість регламентованого для потреб підприємства часу; суспільно допустима інтенсивність трудової діяльності людей протягом регламентованого робочого часу тощо.

Систематизуючи різні підходи до розкриття суті категорії трудового потенціалу можна виділити такі ключові моменти:

а) носієм трудового потенціалу є економічно активне населення певної території з властивими йому демографічними, фізіологічними, професійними, освітніми культурними характеристиками;

б) формування і раціональне використання трудового потенціалу, що забезпечується відповідним складом соціальних, науково - технічних, природно - кліматичних факторів даної території, а також системою економічних відносин, що відповідають на даному етапі розвитку суспільства;

в) результатом реалізації трудового потенціалу і одночасно критеріальним показником його оцінки є певний набір споживацьких вартостей, яким може бути вироблений економічно активним населенням території у відповідних соціально-економічних ті научно-технічних умовах.

Відтак під трудовим потенціалом можна розуміти сукупність здатностей економічно активного населення даної території забезпечити виробництво споживацьких вартостей, що відповідають потребам суспільства на даному етапі його розвитку в конкретних соціально-економічних та науково-технічних умовах.

Підсумуючи можемо зробити висновок, що трудовий потенціал залежить від таких факторів:

а) якості і кількості економічно-активного населення, яким володіє певна територія на даний момент часу;

б) сукупності умов, що забезпечують формування трудового потенціалу і його ефективне використання.

Вивчення чинників, що впливають на якісні характеристики потенціалу та відтворення загалом стають невід'ємною умовою ринкових перетворень. Вимірювання якісних і кількісних характеристик потенціалу не може бути остаточним й однозначним у визначенні стану та рівня розвитку складових потенціалу. Це пов'язано з постійними перетвореннями системи трудового потенціалу під впливом численних зовнішніх факторів.

Кількісно величина трудового потенціалу може бути оцінена сукупним об'ємом матеріальних і нематеріальних благ, що можуть бути виготовлені на даній території її економічно активним населенням протягом року чи періоду реалізації трудового потенціалу при відповідній технічній, технологічній та інформаційній оснащеності праці.

УПРАВЛЕНИЕ РАЗВИТИЕМ ТРУДОВЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ СУМСКОЙ ОБЛАСТИ

студент Помазан Е.Б.

Постановка вопроса об управлении развитием трудового потенциала территории вызвана необходимостью поиска путей повышения занятости населения на основе вовлечения в хозяйственный оборот других экономических ресурсов территории.

Под трудовым потенциалом понимается совокупная способность экономически активного населения обеспечить производство потребительных стоимостей в соответствии с потребностями общества на данном этапе его развития в соответствующих социально-экономических условиях.

Трудовой потенциал вместе с другими структурными элементами экономического потенциала территории являются стратегическими ресурсами, которые обеспечивает его устойчивость в неадекватных условиях макросреды, позволяют нейтрализовать негативное влияние внешних факторов, поэтому одна из основных стратегических задач менеджмента – управление трудовым потенциалом территории.

Под управлением трудовым потенциалом территории понимается процесс принятия и осуществления управленческих решений, направленных на рациональное использование, оптимизацию и наращивание трудового потенциала территории с целью достижения поставленных целей и обеспечения устойчивого функционирования и развития региона.

Формирование системы управления развитием трудового потенциала невозможно без его экономической оценки. Дисконтированная оценка трудового потенциала Сумской области в 2008 году составляет 176430,6 млн. грн. Оценка трудового потенциала территории в среднем за год расчетного периода составляет 11762 млрд. грн.

Считаем, что полученная оценка трудового потенциала может найти применение в системе территориального управления, например, при разработке стратегии социального и экономического развития территории и участия в нем имеющихся трудовых ресурсов.

Целью стратегии является социально – экономическое развитие Сумского региона, формирование эффективной экономической базы, обеспечивающей устойчивое развитие региона, последовательное повышение качества жизни населения. Предлагается рассмотреть данную стратегию в разрезе образовательного фактора. Целью образовательной политики является повышение конкурентоспособности рабочей силы, снижение уровня общей безработицы, обеспечение Сумской области высококвалифицированными кадрами. Для этого необходимо выделить приоритетные задачи: 1) поэтапное обновление содержания и структуры образования всех уровней и направлений; 2) развитие системы дистанционного образования, особенно актуальной для организации процесса обучения в сельской местности; 3) улучшение материально-технической базы учреждений образования, оснащение их компьютерной техникой, подключение всех школ к сети "Интернет"; 4) строительство и реконструкция объектов образования, в том числе взамен ветхих и аварийных; 5) совершенствование системы оплаты труда работников образования, повышение их социального статуса и профессионализма; 6) поддержка талантливой молодежи, предоставление именных стипендий, грантов; 7) медико-педагогическое и социально-экономическое обеспечение региональных программ в целях учета интересов детей с ограниченными возможностями здоровья, разработка и совершенствование программ психолого-педагогического сопровождения детей с проблемами асоциального характера. Ожидаемые результаты: реализация потребности граждан в доступном и качественном образовании, обеспечение соответствия качества образования современным требованиям, потребностям рынка труда; развитие, рациональное размещение и повышение эффективности использования педагогического и научно-технического потенциала Сумской области; повышение мотивации к трудовой деятельности.

Научный руководитель: Балацкий О.Ф.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

студентка Кубатко В.В.

На сьогоднішній день в Україні склалася ситуація, характерною ознакою якої є те, що багато підприємств знаходяться в кризовому стані, які періодично або постійно неспроможні продовжувати нормальну виробничо-господарську діяльність і сплачувати свої рахунки. Це спричинено впливом ряду факторів, що склалися в результаті світової фінансово-економічної кризи. Тому виникає необхідність вивчення цього явища та пошуку можливих варіантів виходу підприємства із кризового стану.

Відповідно до загальної теорії криз під нею розуміють необхідну фазу в житті будь-якої системи, коли потенціал попередньої динаміки вже вичерпаний і система або переходить у якісно новий стан, або гине, змінюється новою, більш прогресивною. Кризу можна охарактеризувати як перелом, будь-яку якісну зміну процесу, перехід від існуючого стану до іншого, суттєво відмінного за основними параметрами.

Причини криз, що виникають на підприємствах, можуть бути різними. Вони поділяються на об'єктивні, пов'язані з циклічними потребами модернізації і реструктуризації підприємств, а також з несприятливими впливами зовнішнього середовища організацій, і суб'єктивні, що відбивають помилки і волюнтаризм в управлінні.

За сьогоднішніх умов, надзвичайної актуальності набуває питання створення та застосування таких організаційних методів і технологій, що забезпечили б не лише вихід із кризи і стану банкрутства значної частини українських підприємств, але і їх фінансове оздоровлення.

На практиці можна відзначити наявність різних понять і визначень банкрутства, якими оперують фахівці. Зрозуміло, сьогоднішні економічні проблеми мають специфічні форми прояву. Однак, як свідчить світова практика, банкрутство – об'єктивне явище для будь-якого суб'єкта господарювання, що викликало необхідність дослідження проблемних питань подолання неплатоспроможності та банкрутства підприємств, а саме антикризового управління.

Антикризове управління – сукупність форм і методів реалізації антикризових процедур відносно конкретного підприємства.

Антикризове управління – це управління, яке здатне пом'якшувати кризи, а також утримувати функціонування підприємства в режимі виживання в даний період і виводити його з кризового стану з мінімальними втратами. Даний вид управління припускає застосування до підприємства економічно і соціально виправданих оздоровчих процедур, спрямованих на підвищення його конкурентоздатності.

Менеджмент кризових ситуацій повинен включати наступні етапи:

— діагностику, яка направлена на оцінку параметрів кризової ситуації;

— розробку концепції подолання кризи, яка націлена на вироблення стратегічних і оперативних заходів;

— реалізацію цієї концепції для усунення кризи і її наслідків;

— вихід на намічені цілі нормального функціонування організації.

У свою чергу, кожен з цих етапів включає більш детальні завдання.

Антикризові заходи передбачають ряд напрямів, серед яких:

— кадрова політика;

— управління витратами;

— оптимізація оподаткування;

— максимізація прибутку тощо.

Основною умовою виходу підприємства з кризи є забезпечення позитивного чистого грошового потоку. На практиці можливості істотного збільшення об'єму власних фінансових ресурсів, в умовах кризового розвитку, обмежені. Тому основним напрямом забезпечення досягнення точки фінансової рівноваги підприємством в кризових умовах є скорочення об'єму споживання фінансових ресурсів. Перелік заходів з покращення фінансового стану є індивідуальним для кожного з підприємств та залежить від сфери в якій ведеться бізнес, груп продукції, кон'юнктури ринку, регіональної інфраструктури, системи управління підприємством, структури витрат на виробництво і управління, техніко-технологічних особливостей та інших факторів.

Отже, управління підприємством в умовах фінансово-економічної кризи обумовлено необхідністю підвищення конкурентоспроможності та мінімізацією ризику настання банкрутства.

Науковий керівник: доц. Кислий В.М.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ С УЧЕТОМ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

проф. Балацкий О. Ф., студ. Гапченко А.В.

Важной задачей, решением которой предстоит заниматься предприятиям, является формирование новой стратегии, системы анализа, планирования и прогнозирования деятельности предприятия. Экономический потенциал страны, региона, предприятия является основой их развития. Оценка экономического потенциала позволяет: представить в стоимостном выражении суммарную величину потенциала, сосредоточенного на данном предприятии, установить удельный вес каждого элемента и структуру потенциала, найти степень использования потенциала. Знание этих величин позволяет определить долю свободной энергии для дальнейшего развития и способствует созданию долгосрочной системы управления.

Итак, экономический потенциал - это совокупная способность имеющихся в наличии экономических ресурсов обеспечить производство максимально возможного объема полезностей, соответствующих потребностям общества на данном этапе его развития.

Величина экономического потенциала определяется количеством и качеством экономических ресурсов, которые могут быть вовлечены в производство. Основными методами оценки экономического потенциала предприятия и входящих в его состав элементов являются экспертный, бальный методы, рейтинговый сравнительный анализ, метод аналогий, факторный анализ, методы моделирования. Экономический потенциал предприятия оценивается в стоимостном выражении. Величину суммарного экономического потенциала некоторые авторы предлагают измерять как сумму локальных потенциалов.

Однако, необходимо учитывать разнородность и несопоставимость оценок отдельных локальных потенциалов, целесообразнее делать интегральную оценку, а не проводить простое суммирование отдельных элементов. Проведенный анализ показателей позволяет дать сравнительную оценку использования экономического потенциала исследуемых предприятий, однако не позволяет определить степень его использования. Для достижения этой цели необходимо оценить величину экономического потенциала предприятия, как по его годовой оценке, так и за весь период воспроизводства.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

доцент Дегтяренко О.Г.

студентка: Литвиненко Ю. Ю.

Актуальність проблеми збутової політики товарного підприємства для підвищення ефективності його діяльності обумовлена в даний час наступними обставинами.

По-перше, збутова система є однією з головних забезпечуючих підсистем функціонування товарних підприємств.

По-друге, формування джерел фінансування діяльності підприємства останнім часом все більше відбувається на відкритих ринках капіталу, на яких діють тяжкі умови відбору і виявляється чітка залежність вартості фінансових ресурсів від ефективності діяльності підприємства.

По-третє, в умовах підвищення корпоратизації і фондової відкритості крупних господарчих суб'єктів на перший план виходять такі інтегральні показники діяльності підприємств, як задоволеність акціонерів, ринкова капіталізація, взаємини з ринком.

Практика показує, що вдосконалення збутової політики вимагає комплексного підходу, оскільки з переходом до ринкової системи господарювання перед вітчизняними підприємствами, разом з іншими проблемами, стала проблема самостійного пошуку споживачів своєї продукції.

На сьогоднішній день об'єктивно виникла необхідність вдосконалення існуючих збутових систем, і розробки економічного механізму, управління збутом продукції, що дозволяє використовувати ефективні важелі, на вітчизняних промислових підприємствах. Все вищесказане підтверджує, що тема дослідження в даний час актуальна і теоретично затребувана.

Важливим завданням підприємства при переході на нові умови господарювання для забезпечення ефективності збутової діяльності є формування конкурентоспроможної організаційної структури як елементу системи управління збутовою діяльністю. У цьому зв'язку доцільно розглянути процес організації цієї діяльності на підприємстві як такий, що складається із двох напрямків: по-перше, він повинен забезпечити

оптимальне сполучення та ефективне використання усіх видів економічних ресурсів для отримання фінансових результатів від збутової діяльності; по-друге, процес організації через реалізацію функцій управління повинен координувати та контролювати збутову діяльність.

Слід відзначити, що існують різні засоби підвищення ефективності збутової діяльності. Вибір тих або інших засобів залежить від поставлених цілей. Їх можна об'єднати в три великі групи:

- пропозиція ціни (продаж за пониженими цінами, пільгові купони, талони, що дають право на знижку);
- пропозиція в натуральній формі (премії, зразки товару);
- активна пропозиція (конкурси покупців, гри, лотереї).

Для оцінки ефективності збутової діяльності підприємства необхідно розрахувати і аналізувати наступні показники:

- абсолютний приріст обсягу продаж в натуральному і вартісному виразі;
- зміна номенклатури (асортименту) продукції;
- індивідуальний індекс фізичного обсягу реалізованої продукції;
- загальний вартісний індекс продажів;
- залишок нереалізованої продукції;
- повернення продукції споживачами в зв'язку з низькою якістю;
- рентабельність продажу;
- рентабельність обороту.

Потім визначається план реалізації продукції та фактичний обсяг реалізованої продукції.

Отже, збутова політика підприємства спрямована на підвищення ефективності фірми, тому що в сфері збуту остаточно виявляються всі зусилля маркетингу по підвищенню прибутковості, пристосовуючи збутову мережу під споживача підприємство має більше шансів вистояти в конкурентній боротьбі, саме в даній сфері підприємець знаходиться ближче до покупця.

Для ефективної дії на споживача потрібне вживання особливих методів. Звичайно саме на стимулювання покладається задача пошуку прийомів, відповідній стадії в процесі збуту.

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ І ЙОГО ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

доцент Дегтяренко О.Г.
студентка: Шаповалова О. В.

В ринкових умовах, від точності прийняття управлінського рішення, залежить подальший економічний результат підприємства, а відтак і самого ринку, а цьому всьому передую правильний економічний аналіз діяльності цього ж підприємства.

Економічний аналіз підприємницької діяльності – це основа розробки планів-прогнозів та управлінських рішень і контролю за їх виконанням з метою підвищення ефективності діяльності підприємства.

Основною метою економічного аналізу є здобуття певної кількості ключових параметрів, які дають об'єктивну і точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків і збитків, зміни у структурі активів і пасивів, у розрахунках з дебіторами та кредиторами.

Метою фінансово-економічного аналізу є інформаційне забезпечення прийняття обґрунтованих рішень за такими напрямками діяльності підприємства:

- 1) фінансовою – управління пасивами; забезпечення підприємства фінансовими ресурсами; визначення оптимального розміру, складу і структури джерел фінансування зі свідомим ризиком за очікувані вигоди, що пов'язаний з використанням зовнішніх позик;
- 2) інвестиційною – управління активами; розподіл фінансових ресурсів, визначення оптимального розміру, складу і структури активів підприємства, вибір і реалізація інвестиційних проектів;
- 3) операційною – управління фінансовими результатами діяльності; прибуткова поточна діяльність завдяки ефективному використанню наявних ресурсів.

Управлінське рішення – результат вибору суб'єктом управління способу дій, спрямованих на вирішення поставленого завдання в існуючій чи спроектованій ситуації.

Предметом вивчення економічного аналізу є причинно-наслідкові зв'язки і залежності економічних явищ та процесів, що формують результати діяльності суб'єкта господарювання.

Об'єктом економічного аналізу є всі сторони діяльності підприємства, пов'язані з постачанням, виробництвом, збутом, фінансовою та інвестиційною діяльністю. Це:

По-перше, рівень виробництва і витрати на виробництво;

По-друге, фінансові результати;

По-третє, матеріально-технічне забезпечення і ринок товарів.

Технологія прийняття і реалізації управлінського рішення передбачає такі етапи: підготовку, прийняття і реалізацію рішення.

Методологія системного економічного аналізу передбачає таку послідовність реалізації окремих етапів:

1. Визначення мети, завдання та умови функціонування економічної системи;
2. Виділення технічних, економічних, соціальних, екологічних та інші параметри діяльності;
3. Складання загальної моделі аналітичних досліджень, визначення її головних компонентів, функцій, взаємозв'язків, виділення окремих підсистем, які характеризують підпорядкованість її елементів.
4. Проводиться факторний аналіз причинно-наслідкових зв'язків, класифікація факторів.
5. Формування аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень.

Головними показниками при розрахунку економічного аналізу є: показники організаційно-технічного рівня, показники виробництва, показники використання засобів виробництва, показників, що характеризують використання трудових ресурсів, показники собівартості продукції, показники, що характеризують фінансові результати діяльності підприємства.

В економічному аналізі існують такі основні методи: метод порівняння, метод групування, метод відносних і середніх величин, балансовий метод, графічний метод, аналітичний метод.

Аналітичні дослідження економічних показників діяльності підприємства потребує інформації. Джерелами інформації для проведення фінансово-економічного аналізу є законодавчі і нормативні акти, планово-нормативна документація, бухгалтерська та статистична звітність

За результатами економічного аналізу розробляють заходи поліпшення економічного стану підприємства.

СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ НА ПРЕДПРИЯТИИ – ПРИБЫЛЬ ИЛИ УБЫТОК?

доцент Десятенко А.Г.
студентка Ильяшенко Т.П.

В условиях свободного рынка спросом пользуется, как правило, только та продукция, которая обладает определенной ценностью для потребителя.

В связи с этим предметом повышенного внимания со стороны руководства компаний становятся затраты на обеспечение достигнутого уровня качества продукции и методы управления, основанные на их контроле.

Под затратами на обеспечение достигнутого уровня качества следует понимать все расходы предприятия, направленные на выпуск высококачественной продукции, имеющей стабильные качественные характеристики в пределах приемлемого уровня для данной группы продукции.

При этом в устоявшейся практике в области управления качеством и в соответствии с теорией распределения затрат на обеспечение и подтверждение достигнутого уровня, затраты принято распределять по пяти основным категориям:

- 1) затраты на предотвращение возможности возникновения несоответствий — комплекс затрат, связанных с какой-либо деятельностью, которая снижает или полностью предотвращает возможность появления несоответствий;
- 2) затраты на контроль — комплекс затрат на определение и подтверждение достигнутого уровня качества;
- 3) внутренние затраты на продукцию с выявленными несоответствиями — комплекс затрат, понесенных до продажи продукции по причине того, что оговоренный уровень качества не был достигнут;
- 4) внешние затраты на продукцию с выявленными несоответствиями — комплекс затрат, понесенных после продажи продукции, по причине того, что оговоренный уровень качества не был достигнут;
- 5) затраты на контрольно-измерительное оборудование.

Классификация и анализ затрат на качество - чисто внутренняя деятельность компании. Важным является, что бы внутри компании взаимопонимание и согласие по деталям было однозначно. Категории затрат должны быть постоянными, они не должны дублировать друг друга.

Затраты на предотвращения возможности возникновения несоответствий определяются видами активности, которые специально предпринимаются во избежание отклонений от требуемого качества. Эти затраты, вероятно, наиболее сложно выявить, поскольку они вызваны деятельностью большого количества отделов и большинство сотрудников посвящают этой работе лишь часть своего рабочего времени.

Издержки контроля возникают в связи с измерениями, оценками, аудиторскими проверками, которые гарантируют соответствие товаров и услуг установленным нормам, стандартам и/или требованиям. Основной объем затрат составляет оплата труда персонала, занятого контролем и испытаниями. На самом деле, это может составить более чем 90% от всех затрат на контроль. Кроме того, эти затраты могут быть определены весьма точно.

Издержки ошибок являются результатом действий, которые вызваны недостаточным соответствием товаров и услуг нормам, стандартам и требованиям.

Издержки соответствия содействуют успеху предприятия в том плане, что оправдывают ожидания клиента. В эту категорию входят затраты, связанные с мероприятиями по долгосрочному исключению ошибок и предупреждению рисков их возникновения. Издержки несоответствия представляют собой, по сути, пустую трату ресурсов, когда средства направляются на производство товаров и услуг, не отвечающих в отношении качества требованиям потребителя.

Вкладывая средства в устранение причин сразу всех несоответствий, руководитель тем самым неоправданно увеличивает затраты на качество, переводя их в категорию "убыток".

Поэтому необходим тщательный анализ всех затрат, обеспечивающих высокий уровень качества для оптимизации их величины.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ІЗ ВИРОБНИЦТВА СТИНОВИХ МАТЕРІАЛІВ

доц. Лук'яничіна О.А., студент Прасок П.В.

Ефективність управління витратами є одним з вирішальних факторів успішності функціонування підприємств в умовах ринкової економіки. Лише за умови формування на підприємстві адекватної системи обліку досягається ефективне використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів підприємства, а також формується інформаційна база для здійснення економічного аналізу та розробки стратегії й тактики подальшого розвитку підприємства.

Теоретичні аспекти обліку витрат досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, В.А. Дерій, З.В. Задорожний, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, М.Г. Чумаченко А. Апчерч, В.Б. Івашкевич, К. Друрі, Т.П. Карпова, В.В. Палій, В.Ф. Палій, Ж. Рішар.

На підприємствах із виробництва стінових матеріалів облік витрат в основному здійснюється за допомогою нормативного методу. Характерним для нього є те, що облік поточних витрат організується таким чином, що виділяються витрати за нормами і відхилення від них. Умовою використання нормативного методу обліку витрат і калькулювання собівартості продукції є наявність відповідної нормативно-правової бази – комплексу нормативів, кошторисів, норм, які використовуються для планування, організації і контролю виробничого процесу.

Оскільки галузь виробництва стінових матеріалів відноситься до галузі з масовим типом виробництва, складання кошторисів не є трудоемним завданням. Але нормативний метод не дає необхідної інформації про прибутковість або збитковість виробництва в залежності від його обсягу, дані про вартість продукції отримуємо лише через значний проміжок часу.

Для підвищення ефективності системи обліку витрат на підприємствах із виробництва стінових матеріалів необхідно:

1. Крім нормативного методу обліку, необхідно організувати облік витрат по місцям їх виникнення, які повинні співпадати з центрами

відповідальності за витрати. Організація такого обліку на підприємстві дасть можливість контролювати формування витрат і встановлювати відповідальність за їх доцільність.

2. Всі витрати підприємства необхідно класифікувати на постійні і змінні.

3. Всі витрати підприємства необхідно нормувати. Змінні витрати за нормами і відхиленнями від них враховуються в розрізі причин, винуватців і місць виникнення, постійні витрати враховуються за центрами виникнення, за нормами (кошторисами) і відхиленнями від кошторисів в розрізі місць виникнення, причин і винуватців.

4. Організація обліку за методом скороченої собівартості дозволить визначити не тільки загальний фінансовий результат, але і величину маржинального доходу за період (різниця між виручкою і змінними витратами). При використанні багатоступеневого обліку покриття постійних видатків, постійні витрати розділяються та розподіляються між окремими носіями витрат, групами продуктів, місцями виникнення витрат, що дозволяє дізнатися вклад конкретного продукту, груп продуктів або місць виникнення витрат в покритті постійних витрат і в прибуток.

5 У випадку організації обліку витрат по місцям їх виникнення зникає поняття непрямі видатки, накладні витрати місць виникнення стають прямими по відношенню до місця виникнення цих витрат. Цей елемент обліку витрат дозволяє калькулювати собівартість носіїв витрат тільки за змінними витратами, постійні витрати не розподіляються між носіями витрат.

Отже використання нормативного методу в поєднанні з розрахунком неповної собівартості дозволить:

- отримувати інформацію про прибутковість або збитковість виробництва у розрізі структурних підрозділів;
- витрати котрі можна усунути (несприятливі відхилення) котрі знижують прибуток підприємства;
- прогнозувати поведінку собівартості в залежності від факторів обсягу або потужності;
- здійснити оперативний контроль за видатками і якістю виконання робіт;
- сформувати інформаційну базу для прийняття управлінських рішень.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

студент Спаських М.М.

Стратегічний потенціал підприємства - максимальні можливості підприємства, що використовуються в процесі досягнення кінцевої мети під дією сукупності факторів у конкретних умовах зовнішнього середовища на певному проміжку часу.

Кількісна оцінка стратегічного потенціалу організації повинна базуватися на статистичному вивченні значень показників за наступними групами потенціалу підприємства:

1. Фінансовий потенціал (вивчення структури витрат, прибутковості, джерел формування обігових коштів, політики ціноутворення та ін.).
2. Маркетинговий потенціал (дослідження ринку, його місткості, показників збуту, обсягів попиту, реклама, збут та ін.).
3. Виробничий потенціал (вивчення системи управління матеріальними запасами, контролю якості, рівня прогресивності технологій, устаткування).
4. Кадровий потенціал (аналіз рівня професіоналізму, системи мотивації та винагороди праці, атестація персоналу та ін.).
5. Управлінсько-організаційний потенціал (виявлення місця підприємства в галузі, аналіз організаційної структури, готовність керівництва до ризику, інтенсивність інноваційної діяльності, імідж, ділові компетенції та ін.).

Постає проблема визначення комплексного показника кожного із потенціалів. Кожен окремий показник має свою розмірність. Тому побудова узагальнюючого показника пов'язана із створенням єдиного параметру, який би кількісно характеризував об'єкт із різноманітними характеристиками. Щоб поєднати ці параметри, необхідно створити єдину безрозмірну шкалу оцінок. Для зведення різних, можливо децю суперечливих критеріїв оцінювання до єдиного універсального параметра, пропонуємо використовувати функцію Харінгтона:

$$d_j = \exp(-e^{-j(a_j)}), \quad (1)$$

де d_j - інтервал бажаності показників, $j = 1 \dots m$, де $m = 5$;

$y(a_j)$ - функція, пов'язана із показниками оцінки потенційних можливостей організації;

$i = 1 \dots n$, n - кількість показників, що вибрано для оцінки;

a_j - конкретне значення показника.

Вибір функції $y(a_j)$ виконується на основі аналізу значень показників за певний проміжок часу діяльності підприємства. При цьому, чим більша

глибина ретроспективи, тим точнішою буде функціональна залежність рівня потенціалу підприємства від показників. Найпростіший спосіб побудови залежності – застосування діаграм в редакторі Microsoft Office Excel.

Кількість показників, що обирається для аналізу межі бажаності потенціалу, може бути варіативною залежно від умов функціонування та характеристик організації.

Значення показника d_i за шкалою бажаності змінюється в інтервалі від 0 до 1, тобто $d_i = 0$ ідентифікує низькі потенційні можливості і навпаки, $d_i = 1$ означає максимальні потенційні можливості.

Наступним етапом є визначення комплексної оцінки кожного із потенціалів, яка розглядається, як середнє геометричне від функції Харінгтона за всіма показниками d_i :

$$K_i^{com} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n d_i}, \quad 0 \leq K_i^{com} \leq 1, \quad (2)$$

Останнім кроком є розрахунок ступенів впливу кожного із потенціалів на загальний стратегічний потенціал підприємства. Зазвичай для цього використовується метод експертних оцінок. Необхідно з відповідальністю поставитися до підбору експертів. Для підвищення якості прогнозу необхідно уникати зворотного зв'язку між експертами. Тобто необхідно забезпечити принцип одержання і обробки незалежної узагальненої думки колективу експертів (чи одного з них) при відсутності впливу думок інших експертів.

Побудова узагальненої функції бажаності дає можливість виділити єдиний параметр, який кількісно оцінював би поведінку досліджуваного багатопараметричного об'єкта, оскільки вона є універсальною. Тобто використання саме функції Харінгтона пояснюється тим, що її легко адаптувати до багатьох систем, різних сфер господарювання.

Отже, не зважаючи на трудомісткість обчислень та можливий вплив суб'єктивності при виборі керівниками факторів, а також при виставленні рейтингів, дана методика розрахунку потенціалу підприємства та вибору стратегії його розвитку дозволяє отримати відповіді на питання:

- як зовнішні умови впливають на діяльність підприємства та які їх тенденції змін у часі;
- на який вид потенціалу керівникам підприємства необхідно вплинути найбільш ефективно з метою покращення загального стратегічного потенціалу організації;
- який вид ресурсів потребує першочергового розширення та якими резервами володіє підприємство.

Науковий керівник: доц., к.е.н. Лук'янихіна О.А.

ОЦІНКА ГУДВІЛА ЯК СКЛАДОВОЇ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ КОМПАНІЇ

доцент Швiндiна Г.О., студент Кошевец В.

Сучасна наука однозначно стверджує, що репутація має матеріальну цінність. Так, у балансі компанії (форма №1, рядок 065) гудвіл зазначений в необоротних активах, але зазвичай значення його вартісної оцінки дорівнює нулю. Це пов'язано з тим, що вартість гудвілу відображається в балансі лише на момент продажу чи ліквідації компанії.

Оцінка ділової репутації, чи гудвіла компанії представляє науковий та практичний інтерес. На сьогоднішній день сформовано низку методичних підходів до визначення ефективності діяльності компанії. Серед таких підходів можна зазначити [1]: теорію максимізації прибутку, теорію нарощування масштабів виробництва, теорію стейк-холдерів, теорію максимізації вартості компанії, теорію нарощування конкурентоспроможності, теорію організаційного потенціалу і т.д.

Оцінка ділової репутації є інструментом визначення ефективності стратегічних рішень та лежить на стику двох наукових підходів: оцінки компанії з позиції стейк-холдерів та через вартість компанії на ринку.

Гудвіл – це нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між балансовою вартістю активів підприємства і його звичайною вартістю, як цілісного майнового комплексу, що виникає внаслідок найкращих управлінських якостей, позиції на ринку товарів (робіт, послуг), а також нових технологій.

Кількісну оцінку репутації можна представити як відношення комплексу критеріїв наявного рівня репутації до максимального позитивного уявлення, тобто гіпотетичного комплексу критеріїв, що характеризують найкращий рівень репутації і визначають за формулою [3]:

$$R = \frac{\sum_{i=1}^n K_{fi}}{\sum_{i=1}^n K_{gi}}, \quad (1)$$

де R – рівень репутації компанії;

K_{fi} – фактичні бали за наявними критеріями;

K_{gi} – гіпотетичні бали за наявними критеріями.

Для практичного використання кожному критерію присвоюється бал. Сума цих балів, кожний з яких виставляється в певному діапазоні значень (наприклад за десятибальною шкалою) представлятиме комплекс

критеріїв. Максимальне позитивне уявлення – це найбільш можлива сума балів для гіпотетичної репутації підприємства. Згідно формули, величина R може приймати значення від 0 до 1, знаходячись у діапазоні “погана – сумнівна – добра”.

Існує декілька підходів до визначення складових репутації компанії, під якими ми розуміємо критерії оцінки. Так, одна група дослідників [3] виділяє такі групи критеріїв: успішність економічного розвитку; якість і ціна продукції; рівень позиціонування товарних марок компанії (брендів); корпоративна соціальна відповідальність та інші критерії, такі як інвестиційна привабливість.

Інша група дослідників [2] виділяє такі рівні оцінки репутації компанії:

- нематеріальні активи, не відокремлені від компанії в цілому, які в свою чергу можна розділити на: рівень кваліфікації персоналу; якість менеджменту компанії; ділова активність компанії на ринку; обізнаність клієнтів, постачальників, спільноти про компанію та її продукти; якість сервісу; фінансова стійкість і т.д.

- нематеріальні активи, не відокремлені від конкретних співробітників компанії, такі як: професійні якості співробітників; знання, навички та компетенції робітників; ділова репутація власника та менеджерів компанії.

- нематеріальні активи, які можна відокремити від компанії: наявність торгової марки, яку впізнають; авторські права та винаходи; наявність ліцензій, патентів; унікальні контракти, проекти; база даних клієнтів.

Оцінка гудвіла компанії використовується у процесі рейтингових досліджень. Рейтингові дослідження проводяться різними аналітичними центрами, які шляхом експертних опитувань цільових аудиторій виявляють найбільш значущі фактори, що впливають на ділову репутацію.

Список використаних літературних джерел:

1. Мазур И.И., Шапиро В.Д., Ольдерогге Н.Г. Эффективный менеджмент: Учеб. пособие для вузов / Под общ. ред. И.И. Мазура. – М.: Высшая школа, 2003. – 555 с.: ил.
2. Томилина Э. Оценка деловой репутации с точки зрения оценщика.[Електронний ресурс]// - Режим доступу: <http://www.bk-arkadia.ru/publication12.htm>
3. Ягельська К.Ю. Репутаційний менеджмент: оцінка репутації.[Електронний ресурс]// - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Economics/23682.doc

ПРОЦЕССНО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД К УПРАВЛЕНИЮ ПРЕДПРИЯТИЕМ

студентка Гриценко Т.Г.

Создание систем эффективного управления организациями самого разного характера и сферы деятельности — одна из проблем, стоящих перед современным динамичным менеджментом. Универсального алгоритма для создания таких систем управления не существует, однако возможна разработка общих принципов построения систем управления бизнесом. В число наиболее передовых методов построения систем эффективного управления входит процессный подход к управлению. Данный подход заключается в выделении в организации сети процессов и управлении этими процессами для достижения максимальной эффективности деятельности организации.

В современной литературе определяют два различных понимания процессного подхода к управлению. Первое понимание - рассмотрение деятельности организации как цепочки сквозных процессов, пронизывающих организацию от входа до выхода. Такая цепочка процессов неоднократно описывалась в литературе с точки зрения ее формализации при помощи графических средств. Второе понимание - построение в организации системы (сети) процессов и реструктуризация системы управления на основе требований процессного подхода. Для описания бизнес-процессов используют несколько основных методик и соответствующее программное обеспечение, которые позволяют моделировать бизнес-процессы любой сложности.

При всем многообразии используемых методов анализа деятельности компаний анализ бизнес-процессов занимает особое место в силу целого ряда причин. Принципиальная особенность подобного анализа состоит в том, что он позволяет увидеть всю совокупность операций организации, приводящую или не приводящую к созданию добавочной стоимости.

Отправной точкой для многих работ, посвященных процессному управлению, является противопоставление процессного и функционального подходов, принципиально различных, по мнению авторов, и взаимно несовместимых. В теории разница между функционально-ориентированным и процессно-ориентированным подходами к управлению выглядит следующим образом. При функционально-ориентированном подходе за каждой структурной единицей закреплен ряд функций, описана область ответственности, сформулированы критерии успешной и неудачной деятельности. Горизонтальная связь между структурными единицами слаба. Вертикальная связь «начальник — подчиненный» довольно сильна. Рядовой

сотрудник, работающий в такой системе, обычно считает, что он отвечает за те функции, которые на него возложил. Функции параллельных структурных единиц ему безразличны. За результат, исключительно, он несет ответственность лишь перед непосредственным начальством.

Суть процессно-ориентированного подхода заключается в том, что каждый сотрудник обеспечивает жизнедеятельность конкретных бизнес-процессов, непосредственно участвуя в них. Обязанности, область ответственности, критерии успешной деятельности для каждого сотрудника сформулированы и имеют смысл лишь в контексте конкретной задачи или процесса. Горизонтальная связь между структурными единицами значительно сильнее, вертикальная связь «начальник — подчиненный» слегка ослабевает. Чувство ответственности сотрудника качественно меняется: он отвечает не только за те функции, которые на него возложил начальник, но и за бизнес-процесс в целом. Функции и результат деятельности параллельных структурных единиц для него важны. Ответственность за результат бизнес-процесса в целом подталкивает его к ответственности перед коллегами, такими же участниками бизнес-процесса, как он сам.

Цель процессно-ориентированного подхода к управлению организацией в отношении организационной структуры принципиально не отличается от других подходов. Речь идет о формировании прибыльной и рациональной структуры компании.

С внедрением процессного подхода к управлению организация имеет ряд возможностей: обеспечивает уверенность у соучредителей организации в том, что существующая система управления нацелена на постоянное повышение эффективности и максимальный учет интересов заинтересованных сторон; разработанная и внедренная система управления бизнес-процессами обеспечивает реализацию в организации процессного подхода в соответствии с требованиями МС ИСО 9000:2000 и получение соответствующего сертификата; внедряемая в организации информационная система позволяет получать владельцам процессов объективную информацию для ведения управления в том случае, если она строится в рамках единой системы управления организацией на основе процессного подхода; позволяет оптимизировать систему управления для гибкого реагирования на изменения во внешней среде; позволяет получить и использовать систему показателей оценки эффективности управления на каждом этапе производственной, управленческой цепочки.

В настоящее время традиционный функционально-ориентированный подход все чаще стал вытесняться процессно-ориентированным, доказавшим свою эффективность во многих зарубежных компаниях.

Научный руководитель к.э.н., доц. Швиндина А.А.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР

доц. Древаль О.Ю., студентка Мельник Л.В.

В сьогоденних ринкових умовах багатьом підприємствам дуже важко відзначитися на ринку як дійсно стійкими як у виробничому, так і у фінансовому плані. Нерівномірний випуск продукції власного виробництва, нестабільна податкова система, великий рівень податків та відрахувань у фонди, незахищеність державою вимагають від підприємств постійного аналізу їх діяльності. Тому ефективність прийняття та обґрунтування економічних рішень є своєрідною ділянкою роботи підприємств, на що суттєво впливає якість роботи управлінського апарату, результативність прийнятих ними рішень. Останнє залежить, перш за все, від рівня організації управлінського процесу. У зв'язку з цим виникає необхідність у визначенні ефективності організаційної структури управління підприємства, яке проводиться з метою удосконалення елементів механізму управління і стимулювання високих результатів діяльності підрозділів підприємства, а також управлінського персоналу.

Даною проблемою займалися багато вчених, серед яких А.Б. Крутик, В.В. Гончаров, А.В. Ігнатева, М.М. Максимцев, Н.Н. Федорова, В.И. Бовікін, Х. Віссемо, Дж.К. Лафта, А.Я. Лейман та ін. О.Л. Трухан пропонує розглядати показники ефективності складу системи і структури зв'язків, що розподіляються на ті, що характеризують структуру управління, рівень відносин між управлінськими елементами, налагодженість зв'язків між ними. Рациональність структуризації пропонується оцінювати по відповідності функцій, що виконуються управлінським персоналом, задачам діяльності і підрозділу. Організованість відносин слід розглядати через інформаційну взаємодію (обмін інформацією у формі нарад і у документальному вигляді). Налагодженість зв'язків оцінюється по обсягу зв'язків та їх регулярності. Вчені В. Фіонін, А. Терешин, зводять оцінку ефективності організаційної структури управління лише до визначення фінансових показників діяльності підрозділів і підприємства в цілому, не включаючи вплив організаційних факторів.

При оцінці організаційних структур варто розглядати показники ефективності досягнення функціональних цілей. При цьому передбачено оцінювати досягнення економічних і соціальних цілей, так як вони присутні всім групам контрагентів підприємства. Економічність управлінської діяльності визначається шляхом співставлення затрат на управління і затрат на виробництво продукції в цілому, прибутку, що припадає на управлінський персонал і його заробітну плату. Виконання соціально-функціональних цілей

вимірюється здатністю управлінського персоналу якісно виконувати свої посадові обов'язки.

Показники ефективності адаптації до зовнішнього середовища визначається здатністю системи управління адекватно і своєчасно реагувати на виникаючі дестабілізаційні фактори, що можливо при якісній інформованості про зовнішнє середовище, реакції з її сторони на діяльність підприємства. Тобто необхідна оцінка ступеня володіння інформацією про зовнішнє середовище, реакція з її сторони на діяльність підприємства. При цьому пропонується оцінювати дві групи показників: ті що показують володіння інформацією про зовнішнє середовище, і ті що показують ступінь врахування зовнішніх впливів через відповідність виконаних замовлень вимогам клієнтів підприємства.

При розробці і використанні організаційних структур немає єдиного правила їх вибору. Розміри підприємства, сфера діяльності, обсяги випуску, автоматизованість виробництва, галузь, в якій воно працює, - все це необхідно враховувати при виборі організаційної структури. Наприклад, підприємства сільського господарства здебільшого невеликі за розміром, тому при проектуванні структури не варто ускладнювати їх побудову, бо це призведе до погіршення якості їх функціонування. Для підприємств торгівлі в залежності від розмірів варто використовувати лінійну, лінійно-функціональну або дивізійні продуктову чи ринкову організаційні структури. У сфері наукової діяльності – матричні структури, які дозволяють інтеграцію різних видів діяльності підприємства в рамках реалізованих проектів, програм; одержання якісних результатів з великої кількості проектів, програм, продуктів, залучення керівників усіх рівнів і фахівців у сферу активної творчої діяльності по реалізації організаційних проектів і, насамперед, по прискореному технічному удосконаленню виробництва; досягнення більшої гнучкості і координованості робіт.

Ефективність організаційних структур управління впливає на ефективність менеджменту підприємства і стосується передусім таких внутрішніх характеристик організації, як координація, система передавання, механізм прийняття управлінських рішень та їх взаємодія з ринковим оточенням. Лише при високому рівні цих характеристик організація зможе отримати максимально високий результат. Тому для кожної організаційної структури необхідно обрати ті економічні критерії оцінки ефективності, що дозволять максимально пристосувати її структуру до зовнішнього середовища. Подальшим направленням нашого дослідження є оцінка впливу введення нових посад лінійних та функціональних керівників на показники ефективності організаційно структури управління, дослідження особливостей організаційних структур підприємств, що займаються різними видами діяльності (наукова діяльність, торгівля, освіта, сільське господарство та ін.)

УПРАВЛЕНИЕ ПРОЕКТАМИ В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

доц. Древаль О.Ю., студентка Кошель Е.А.

Управление проектами в последние годы развилось в отдельную область менеджмента со своей методологией, программными средствами, этикой. В мире накоплен огромный опыт применения современных технологий управления проектами. Пакеты управления проектами, такие как MS Project, Spider Project Professional, установлены во всем мире на миллионах компьютерах.

В мире имеются две профессиональные ассоциации специалистов в области управления проектами - Project Management Institute (PMI) и International Project Management Association. Устроены они по-разному. PMI объединяет около 100000 членов из 120 стран, имеет отделения в 60 странах.

Успешное выполнение проектов невозможно без грамотного управления.

Управление проектами - это приложение знаний, опыта, методов и средств к работам проекта для удовлетворения требований, предъявляемых к проекту, и ожиданий участников проекта.

Методология и технологии проектно-ориентированного управления сегодня являются общепризнанными, а особенно широко используются в предпринимательской деятельности, создании новых предприятий, товаров, услуг, управлении бизнесом.

Проект характеризуется совокупностью признаков: изменения как основное содержание проекта; ограничения во времени; отношение к бюджету; ограниченность ресурсов; неповторимость; новизна; комплексность; правовое и организационное обеспечение.

Основной определяющей характеристикой любого проекта является его новизна. Нет двух проектов абсолютно идентичных, даже повторный проект будет отличаться от своего предшественника или по одному, или по нескольким аспектам - экономическому, организационному или материальному.

Отправной точкой проектного управления является осознание цели, т.е. желаемого состояния управляемого объекта. Цель содержит в себе основную идею проекта и определяет проект и деятельность по его реализации в целом.

Прежде всего, цель проекта раскрывается в детальном плане действий, который может включать различные аспекты проекта и оформляться в виде различных документов, таких, как иерархическое дерево целей, структура работ, или стоимости, или продукции (результата) проекта, сетевые и информационно-технологические модели. Тщательной проработке подвергаются средства и предметы деятельности, необходимые для

реализации проекта: основные средства, ресурсы, организационная структура, система коммуникаций между элементами проекта. Моделированию подлежат сценарии взаимодействия элементов проекта с факторами внешней среды, выражаемые в подготовке дерева рисков, или решений, или иных моделей. Такую всестороннюю модель деятельности, представляющую совокупность логически связанных документов, можно обозначить как бизнес-проект.

Любой проект в процессе своей реализации проходит различные стадии (фазы), называемые в совокупности жизненным циклом проекта.

Каждая фаза характеризуется достижением одного или нескольких результатов (это измеримый продукт работы) и разбивается на отдельные работы, чтобы обеспечить наилучшую управляемость.

Вероятность успешного завершения проекта на старте наименьшая, но возрастает по мере исполнения проекта.

Ключевыми участниками любого проекта являются менеджер проекта, потребитель, исполняющая организация (или исполнитель), инвестор.

Проект состоит из процессов. Процесс - это совокупность действий, приносящая результат.

Процессы управления проектами касаются организации и описания работ проекта и могут быть разбиты на шесть основных групп: процессы инициации, процессы планирования, процессы исполнения, процессы анализа, процессы управления, процессы завершения.

При контроле достигнутых результатов показатели достигнутых результатов сравниваются с ранее запланированными, заложенными в модель. Такие отклонения должны быть точно обозначены и документально зафиксированы. Таким образом, создается модель, отражающая фактическое состояние, которая сравнивается с целями, и в результате определяется эффективность проекта как степень достижения ранее поставленных целей. Завершение проекта состоит в создании фактической модели, определении фактических результатов и эффективности проекта.

Исследования, проведенные в США, показали, что внедрение управления проектами сокращает затраты на проекты на 10-15%. При той жесткой конкуренции, которая существует на Западных рынках, фирмы, которые не используют технологий управления проектами, проигрывают в конкурентной борьбе.

Таким образом, без тщательного расчета сроков и затрат, моделирования рисков, оптимальной организации управления на современном рынке не удержаться и потому управление проектами сейчас широко распространено в предпринимательской деятельности. А значит управления проектами становится жизненной необходимостью для достижения успеха в конкурентной борьбе.

ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ ЯК ПРОГРЕСИВНОГО НАПРЯМКУ ЇХ РОЗВИТКУ

студент Чепурний К.В.

В умовах ринкової економічної системи, що склалася в Україні, теорія і практика стратегічного управління ще не набула належного значення і практичного застосування.

Практичне вирішення проблем, пов'язаних з необхідністю забезпечення існування підприємства не тільки сьогодні, а і у перспективі залежить від ступеня засвоєння керівниками і персоналу методології і методів стратегічного управління.

Одним з важливих і домінуючих явищ в стратегічному менеджменті виявляється стратегічне мислення. Стратегічне мислення керівного складу персоналу відображається в понятті "стратегічний рівень" підприємства.

Стратегічний рівень підприємства - це система знань про можливості та обмеження його розвитку, що реалізуються у стратегічних рішеннях. Стратегічний рівень підприємства формують: загальні цілі; стратегії підприємства; переваги системи зовнішнього інвестування; переваги системи постачання; системи фінансування; система мотивації; гнучкість виробництва; переваги системи збуту.

Стратегічні рішення лежать в основі стратегічного менеджменту. Стратегічні рішення характеризуються інноваційністю, направленістю на перспективні цілі підприємства, на можливості, на майбутнє, вони потребують певних знань.

Стратегічний менеджмент розглядають як динамічну сукупність взаємозв'язаних управлінських процесів. У його структурі виділяють основні етапи чи завдання, серед яких аналіз середовища вважається вихідним процесом, тому що він забезпечує основу для наступного етапу - визначення місії підприємства.

На наступних етапах стратегічного менеджменту визначаються цілі, розробляється стратегія як інструмент досягнення цілей, реалізуються стратегії і, нарешті, оцінюється діяльність підприємства, аналізуються нові напрямки і вносяться корективи.

Аналіз середовища організації передбачає аналіз ситуації у зовнішньому та внутрішньому середовищі.

В зовнішньому оточенні (макросередовищі) вивчаються фактори, які формують довгострокову прибутковість підприємства і на які організація не може впливати. Аналіз факторів безпосереднього оточення підприємства (на рівні мікросередовища)

спрямовано на стан тих складових зовнішнього середовища, з якими організація безпосередньо взаємодіє і за допомогою комунікативних методів може впливати на них.

Для успішного виживання у довгостроковій перспективі менеджери підприємства повинні вміти передбачати те, які труднощі можуть виникнути в майбутньому і які можливості можуть відкритися для нього. Для цього на основі проведеного аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища використовують визнаний у всьому світі підхід методу SWOT аналізу, за допомогою якого вдається встановити зв'язок між силою і слабкістю, що властиві будь-якому підприємству, і зовнішніми загрозами і можливостями. На основі чого і складається матриця SWOT, матриця можливостей, матриця загроз і складається профіль середовища.

Наступним етапом завдань стратегічного менеджменту є визначення місії організації.

Формування цілей є наступним завданням стратегічного менеджменту. Ціль встановлюється на основі визначеної місії, "бачення" вищого керівництва, позицій, які організація чи підприємство має в зовнішньому середовищі. Мета – це бажані результати для досягнення яких необхідні певні ресурси, зусилля, час і організовані дії.

Важливим завданням стратегічного управління є розробка стратегії підприємства. Стратегія – це план управління підприємством, спрямований на зміцнення своїх позицій на ринку, задоволення потреб і досягнення поставлених цілей.

Вдалу стратегію характеризує: зайняття на ринку сильної позиції; створення підприємства, яке буде здатним працювати в умовах передбачуваних обставин, ризику, потужної конкуренції і наявності внутрішніх проблем.

В процесі виконання четвертого завдання стратегічного менеджменту – реалізації стратегії, здійснюється комплекс дій, що сприяють підвищенню ділової активності в організаційній і фінансовій сферах.

Таким чином, стратегічний менеджмент – це динамічний процес, який знаходиться в постійному русі. Його завдання полягає в пошуку шляхів для покращення існуючої стратегії і контролю її виконання.

Науковий керівник: Павленко О.О.

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА

Студентка - Алібекова Ю.А.

З переходом України до ринкової економіки все більше значення починає набувати аналіз економічної ефективності діяльності підприємств.

Суть проблеми підвищення економічної ефективності виробництва полягає у тому, щоб кожна одиниця трудових, матеріальних і фінансових ресурсів забезпечувала збільшення товарів і послуг, що у кінцевому рахунку означає підвищення продуктивності праці.

Показники ефективності можуть забезпечити визначення напрямків розвитку окремих підприємств, оцінки й стимулювання результатів їх господарської діяльності. Тому актуальним питанням є використання нових методів і підходів оцінки економічної ефективності діяльності сучасного підприємства.

Економічну ефективність виробництва нами було розраховано за методикою Вороніна О.О. на підприємстві „РіФ – 03”, раніше за цією методикою розраховувались показники більш крупного підприємства – ВАТ „Сумихімпром”.

Результати розрахунків, що проводились за 2007 - 2009 роки, виявились досить негативними: економічна ефективність виробництва в 2008 році склала – (- 287,607 тис.грн.) в 2009 році – (- 327.2 тис.грн.). Розрахунки проводились за формулою:

$$BB_c = (I_{\mu} \cdot PC_1 + A_1 + I_{п.п} \cdot ЧВП_1) - BB_1 \quad (1)$$

Як свідчать результати розрахунків в 2008 порівняно з 2007 р. економічна ефективність виробництва зменшилась на 12,3 %, а в 2009 порівняно з 2008 зменшилась на 25 %, якщо 2007 рік взяти за базовий, то в цілому за 2 роки вона зменшилась на 64%.

Аналізуючи показники за 2009 порівняно з 2008, що сприяли такому результату, можна прийти до висновку що показники питомої ваги вартісних складових у валовому доході (матеріальні та прирівняні до них витрати, амортизація) збільшились, при цьому чистої продукції зменшились; показники віддачі економічних ресурсів (оборотні кошти, основні засоби) знизилась майже в двічі, не зважаючи на це показники продуктивності праці збільшились в двічі, але це пояснюється тим, що велику кількість працюючих було вивільнено на ринок праці, що також являється негативним фактором для діяльності підприємства.

Високі показники з праці отримані за рахунок відносної економії працівників.

Відносна економія чисельності зайнятих (E_N) визначається, відносно з наступних рівнянь:

$$E_N = N_0 * I_{BB} - N_1 \quad (2)$$

У цій постановці в 0 – му періоді відображаються величини показників на початку розгляданого періоду (року), а в 1-му – на кінець цього періоду (року); I_{BB} – індекс обсягу випуску продукції за розглядааний період (BB_1/BB_0) Так, відносна економія чисельності зайнятих адекватна поняттю підвищення продуктивності живої праці.

Відносна економія чисельності зайнятих на „РіФ – 03 склала: в 2009 році – 29,09 осіб.

Внесок кожного працівника виробництва в грошовому еквіваленті тобто чистий внутрішній продукт який припадає на одного робітника склав: в 2007 – 13,69, в 2008 – 21,5, в 2009 – 42,07. Продуктивність праці склала в 2007 – 78,79, в 2008 – 87,74, в 2009 - 181,61

Розрахунки проводились за формулами:

$$B = \frac{ЧВП}{N}, \quad ЧВП = N * B, \quad (3)$$

де B – об'єм чистого внутрішнього продукту, який припадає на одного робітника;

N – кількість зайнятих працівників;

ЧВП – чистий внутрішній продукт

$$ПТ = \frac{BB''}{N} \quad (4)$$

де $ПТ$ – продуктивність живої праці;

BB'' – об'єм випуску в незмінених цінах;

N – кількість робітників.

Отже методика Вороніна дала змогу оцінити нам загальний стан як крупного підприємства так і малого.

У відповідності до отриманих результатів можемо надати наступні рекомендації:

- необхідно збільшити коефіцієнт обертання;
- освоєння нових ринків збуту;
- підприємство випускає продукцію в відповідності стандарту ISO 9001, в цьому контексті створити мотиваційний персонал;
- у зв'язку з тим, що валовий дохід зменшився в 1,5 рази, а кількість працівників в 3 рази, необхідно створити умови соціального захисту працівників.
- раціоналізувати витрати на підприємстві;

Наук. керівник. – к.е.н., доц. Павленко О.О.

ВОЗДЕЙСТВИЕ КРЕДИТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКОВ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ МАКРО- И МИКРОСИСТЕМ

асп. Мирошниченко Ю.А, студ. Литвиненко Е.А.

Одним из обязательных условий преодоления экономического кризиса, спада производственного процесса и обеспечения стабильного экономического роста в Украине является вовлечение в систему воспроизводственного процесса ресурсов инвестиционного характера, одним из элементов которого является капитал коммерческих банков. Проанализируем воздействие кредитной деятельности банков на эффективность функционирования экономических макро и микросистем в условиях украинской экономики (табл. 1).

Таблица 1
Воздействие кредитной деятельности банков на эффективность макро и микросистем

	Позитивное воздействие	Негативное воздействие
Макросистема	1) обеспечение непрерывности кругооборота капитала, ускорение его концентрации и централизации; 2) является инструментом регулирования воспроизводства; 3) способствует развитию международных экономических связей; 4) компенсируется недостаток капитала в конкретной отрасли; 5) более быстрое получения потребителями товаров и услуг.	1) возможное не самое рациональное перераспределение стоимости между территориальными и отраслевыми системами; 2) возможно перенасыщение оборота платежных средств; 3) в случае наличия большого количества „плохих” долгов государство вынуждено проводить прямую рекапитализацию банков, что провоцирует ослабление гривны и росту инфляции.
Микросистема	1) происходит более быстрый процесс капитализации прибыли концентрации производства; 2) стимулирует повышение эффективности производства на предприятии; 3) выступает источником формирования основных и оборотных средств хозяйствующих субъектов.	1) кредитируя текущую фин. деятельность предприятия, банк не стимулирует модернизацию, технологическое обновление, изменение бизнес-плана; 2) при высокой цене кредита экономический эффект от привлечения заемных фин. ресурсов отрицательный; 3) возможен субъективизм со стороны кредитора при определении кредитоспособности заемщика.

Кредит имеет позитивный эффект на деятельность предприятия только в случае, когда цена заемного капитала меньше доходность активов. Однако, если взять любой период деятельности предприятия за период независимости украинской экономики, то для подавляющего большинства предприятий рентабельность активов никогда не превышала величину процентной ставки по выданным банками кредитам (табл. 2).

Например, если процентная ставка по гривневым кредитам в банках 20%, то для того чтобы предприятию с активами баланса в размере 2 млн. грн. обеспечить положительную величину дифференциала финансового ливереджа, то есть рентабельность активов в размере 21%, необходимо сформировать чистую прибыль в размере 420 тыс. грн. Что в нынешних условиях практически нереально.

Таблица 2
Сравнение процентной ставки за кредит и рентабельности
активов предприятия

Год	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
% за кредит	29,6	19,6	17,7	17,5	16,4	15,1	13,9	19,1	30
<i>Рентабельность активов</i>									
<i>Химическая промышленность</i>									
Большие	9,82	9,54	5,35	3,6	7,1	8,71	6,08	5,52	9,82
Средние	-1,2	11,1	6,69	7,22	7,24	7,91	4,09	4,09	-1,2
<i>Машиностроение</i>									
Большие	1,52	4,86	2,33	3,09	3,47	2,98	2,64	1,66	1,52
Средние	-0,36	12,5	7,06	9,14	7,81	7,32	3,93	3,38	-0,36

При этом, количество и качество финансовых продуктов, предлагаемых банками субъектам экономики, не обеспечивают им возможности эффективно решать финансовые проблемы в интересах развития.

Деформация кредитно-денежных отношений не только тормозит развитие экономики Украины, но и разрушает ее потенциал. Все это создает предпосылки формирования более эффективного кредита механизма, а также разработки инструментария его внедрения в хозяйственную практику.

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ

студент Редкач Т.Г.

Одним із факторів впливу на розвиток інноваційного потенціалу території є інвестиційне середовище.

Інноваційний потенціал-це сукупність організованих у певних соціально-економічних формах ресурсів території (нематеріальних, матеріальних, кадрових), які під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів інноваційного середовища можуть бути направлені на реалізацію кінцевої мети інноваційної діяльності - задоволення потреб людини в нових, більш якісних товарах та послугах.

Інноваційний потенціал визначає:

- здатність до реалізації можливостей розвитку на основі інновацій;
- суму накопичених ресурсів суб'єктів господарчої діяльності, достатніх для розробки і впровадження інновацій;

Інноваційний потенціал необхідно розглядати одночасно як :

- деяку критичну масу ресурсів, необхідну і достатню для генерації інновацій,завпровадження їх у конкретні конкурентоспроможні товари, технології, організаційні та управлінські рішення;
- здатність до сприйняття ідей інновацій, можливість та економічна доцільність розробляти та просувати товари на ринок.

Елементи інноваційного потенціалу є:

- 1.Ринкова складова. Вона характеризує ступінь відповідності внутрішніх можливостей території до зовнішніх, які генеруються ринковим середовищем.
- 2.Інституціональна складова. Вона визначає можливості генерації і сприйняття ідей інновацій та доведення їх до рівня нових технологій, конструкцій, організаційних та управлінських рішень.
- 3.Кадрова складова. Вона характеризує можливості персоналу застосувати нові технології, реалізувати нові організаційні та управлінські рішення, розробити і приготувати нові товари.
- 4.Технологічна складова. Характеризує здатність підприємств території оперативного перебудовуватися, переорієнтувати виробничі потужності і налагодити економічно ефективне виробництво нових продуктів, які відповідають запитам споживачів.
- 5.Інформаційна складова. Характеризує інформаційну забезпеченість, ступінь повноти, чіткості та протиріччя інформації, необхідної для прийняття ефективних інформаційних рішень.

6. Інтерфейсна складова. Характеризує можливість приведення у відповідність різноспрямованих інтересів суб'єктів інноваційного процесу: розробників інновацій, виробників нових товарів, інвесторів, постачальників, матеріалів, торгових і збутових посередників, споживачів і. д.

7. Науково-дослідна складова. Характеризує наявність результатів науково-дослідних робіт, достатніх для генерації нових знань, здатність проведення досліджень з метою перевірки ідей новацій і можливості їх використання у виробництві нової продукції.

Для формування сприятливого інвестиційного клімату, який значним чином впливає на розвиток інноваційного потенціалу пропонується застосовувати такі методологічні положення:

- інвестиційний клімат має забезпечувати баланс інтересів всіх учасників інвестиційної діяльності та бути стабільним і досить гнучким;
- для різних інвестицій необхідний відповідний режим їх стимулювання;
- інвестиції покликані забезпечувати впровадження у виробництво інноваційних факторів розвитку;
- інвестиції повинні бути чітко збалансовані з процесами відтворення робочої сили шляхом створення необхідної кількості ефективно функціонуючих робочих місць;
- інвестиційна діяльність не повинна порушувати комплексні властивості економічної стійкості та безпеки господарських систем, а також екологічних умов регіонів та економіки в цілому.

Таким чином, можна виділити основні характеристики, що визначають інвестиційне середовище:

- а) інституціональні: внутрішня і зовнішня політична стабільність, національне законодавство в цілому і політика держави щодо іноземних інвестицій, господарське і фінансове право, міцність державних інститутів, український менталітет, ступінь державного втручання в економіку, культура;
- б) економічні: загальна характеристика економіки, смність фондового ринку, характеристика банківської сфери, стабільність національної валюти, ринкова та інвестиційна інфраструктура, інформаційна відкритість і традиційність, податки і тарифи, вартість робочої сили, доступ до факторів виробництва;
- в) соціально-психологічні: соціальний рівень розвитку суспільства, рівень кваліфікаційної підготовки робочої сили, доступ до факторів виробництва.

Науковий керівник: асистент Мартинець В.В.

КРЕДИТУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

студент Панчошина С.П.

В період економічної кризи більшість підприємств України неспроможна власними коштами здійснювати технічне оновлення виробництва. Але найбільш вразливими є малі підприємства, адже стратегічні пріоритети держави акцентовані на великі підприємства, а не на розвиток малого та середнього бізнесу. Саме тому виникає об'єктивна необхідність розвитку системи кредитування, що дає більші можливості залучити приватні інвестиції для фінансової підтримки малих підприємств.

Позитивні сторони малого бізнесу обумовлюються швидкою окупністю витрат, свободою ринкового вибору, орієнтацією на виготовлення товарів і послуг повсякденного попиту, реалізацією інновацій, високою мобільністю і раціональністю форм управління. Кредит в свою чергу сприяє активізації інвестицій приватного капіталу у сферу виробництва, поліпшенню фінансового стану товаровиробників, а також підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Виходячи з цього стратегія малого підприємництва повинна спрямовуватися не на зниження торгової націнки та витрат, а на збільшення ділової активності, яка взмозі врятувати будь-яке підприємство і надати перспективи для розвитку.

Наразі під кредитуванням малого бізнесу розуміються банківські, комерційні, лізингові, іпотечні, бланкові, консорціумні позики, для здійснення діяльності у сфері виробництва, торгівлі або надання послуг.

В останні кілька років спостерігається занепад, повне розорення банків, кредитних спілок, які є основними кредиторами. В залежності від такої скрутної ситуації страждають всі малі підприємства, і не тільки малі, всі ті, які не взмозі самостійно функціонувати. З огляду на цю систему, усі банки, які кредитують малий бізнес в Україні працюють у рамках програм міжнародних фінансових організацій (ЄБРР, Німецько-Українського фонду та ін.). На даному етапі розвитку сфери кредитування в Україні чи не єдиним джерелом кредитів для цього сектору лишаються українські банки-партнери, які є головним фінансовим донором малих та середніх підприємств у Німеччині. Так, наприклад, Німецький державний банк в 2008 році надав для кредитування малих та середніх підприємств (МСП) Україні 170 млн. євро і має намір продовжити програмні допомоги.

Узагальнюючи вище зазначене, можна зробити висновок, що стабільне функціонування та розвиток малого підприємництва в період економічної кризи можливий лише при отриманні кредиту, який взмозі врятувати малий бізнес і підтримати економіку країни. Саме тому, українська влада повинна більше приділяти уваги кредитуванню малих підприємств.

Науковий керівник: ст. викладач Шевченко Г.М.

СПОРТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК САМОСТІЙНИЙ ВИД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

студент Ташкалюк Т.М.

Спортивний менеджмент – це самостійний вид професійної діяльності, який спрямований на ефективне досягнення цілей спортивної організації, шляхом найбільш раціонального використання матеріальних, трудових та інформаційних ресурсів. Народження спортивного менеджменту як професії пов'язане з появою посад керівників спортивних організацій. Сфера діяльності спортивних менеджерів дуже різноманітна: освітні установи різних типів, різноманітні організації аматорського і професійного спорту (клуби, спортивні спорудження, федерації і т.п.), компанії по виробництву і продажу спортивних товарів.

Ефективне управління сферою спорту вимагає відповідного кадрового забезпечення. Сучасні заклади фізичної культури і спорту потребують фахівців з вищою освітою, які могли б кваліфіковано реалізувати функції управління відповідно до вимог сучасного ринку. З огляду на це у різних країнах докладались і докладаються зусилля для формування систем фахової підготовки менеджерів фізичного виховання і спорту. Перші спроби вирішити цю кадрову проблему відносяться до 1970-х рр. У той час у країнах Західної Європи склалася практика, коли менеджерами у сфері спорту ставали колишні спортсмени, які після завершення кар'єри закінчували вищі навчальні заклади за спеціальностями “менеджмент організацій” або “економіка”. Це давало їм змогу, спираючись на класичні знання із загальної теорії менеджменту, вирішувати проблеми, з якими стикалися спортивні організації під впливом ринку, комерціалізації спорту. Але це давало змогу лише частково забезпечити адаптацію спортивних організацій до вимог ринкового середовища, оскільки потреби стрімко зростаючої кількості організацій спорту були задоволені повною мірою.

Спостереження за великими групами спортсменів високої кваліфікації показали, що найбільш характерними особливостями їх особистості є: висока емоційна стійкість, впевненість в собі,

незалежність, самостійність, схильність до ризику, самоконтроль, комунікабельність.

За даними американських спортивних психологів, до тих якостей спортсмена, які найчастіше зустрічаються належать: високий рівень агресивності (який майже завжди знаходиться під контролем у спортсмена), високий рівень мотивації досягнень, екстраверсія та твердість характеру, авторитарність, емоційна стійкість та самоконтроль.

В сучасній науковій думці немає єдиного погляду відносно професійно важливих якостей, якими повинен володіти безпосередньо спортивний менеджер, незважаючи на низку досліджень з цієї проблематики. В той же час, одною з найважливіших на думку багатьох дослідників є організованість, яка визначає успішність та результативність будь-якої діяльності.

З метою формування вітчизняної системи підготовки менеджерів спорту для всіх доцільно застосувати досвід європейської школи підготовки менеджерів з фізичного виховання і спорту. Слід також взяти до уваги досвід вищих навчальних закладів фізичного виховання Російської Федерації. Найціннішими серед них є набуття студентами фахівцями фундаментальних знань в області менеджменту, що поєднуються з тривалою практикою або стажуванням за майбутнім фахом. Насамперед мова йде про застосування практики набуття майбутніми бакалаврами фізичного виховання і спорту навичок виконання функцій менеджерів на нижчих ланках управління спортом.

Практика свідчить, що суспільне визнання і становлення спортивного менеджменту як професії відбувається швидкими темпами, оскільки здійснювати керівництво з позицій традиційного підходу, спираючись лише на старий досвід - неможливо. Сформувалась необхідність спеціалізованої підготовки керівників, удосконалення змісту їх професійної діяльності з управління персоналом. Більше того, цей процес прискорюється в міру того, як професійно підготовлені спортивні менеджери з академічними дипломами й вченими ступенями займають важливі посади в державних, суспільних і приватних спортивних організаціях.

Науковий керівник: ст. викладач Шевченко Г.М.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ МАРШРУТІВ ТРАНСПОРТУВАННЯ ВАНТАЖІВ

доц. Соляник О.М., студ. Доценко А.О.

Витрати на виконання транспортних операцій складають до 50% загальних логістичних витрат на просування товару від первинного джерела сировини до кінцевого споживача. Застосування транспортної логістики дозволяє отримати економію у розмірі 5-20% вартості товару. Зменшення транспортно-логістичних витрат сприяє зниженню собівартості, формуванню додаткового прибутку, забезпечує гнучкість та стійкість бізнесу в умовах обмеженості ресурсів, зміцнює конкурентні позиції компанії та позитивно впливає на загальний рівень ефективності бізнесу.

На сучасному етапі маршрутизація є одним з найвагоміших засобів оптимізації транспортних перевезень. Впровадження транспортної логістики на підприємстві передбачає розробку маршрутно-транспортної моделі (МТМ).

Серед методів моделювання, що найбільш широко застосовуються в логістиці можна виділити такі:

- метод північно-західного кута;
- метод послідовного покращення рішення;
- модифікований розподільчий метод (МОДІ);
- задача комівояжера,

Вхідними параметрами маршрутно-транспортної моделі можуть виступати :

1) час доставки товару (час руху автомобіля з урахуванням затримки внаслідок утворення автодорожніх пробок, час на завантаження та розвантаження, час на особисті потреби водія, час на технічне обслуговування); За допомогою моделі пропонується оптимальний результат, який враховує пропускну спроможність доріг, допустиму швидкість руху по ним, очікування на точках поставок та ін.);

- 2) вантажопідйомність транспортного засобу;
- 3) кількість транспортних засобів;
- 4) об'єм постачання;

- 5) відстань між пунктами;
- 6) витрати на транспортування.

На виході моделі можна отримати: необхідну кількість транспортних засобів; оптимальний розподіл товару між рейсами; графік руху автотранспортного засобу, витрати за кожним конкретним сценарієм.

Маршрутно-транспортне моделювання дозволяє проектувати маршрути з урахуванням особливостей графіку роботи підприємств-замовників. Зручний час доставки сприяє вирівнюванню просування матеріального потоку, вирівнюванню інтенсивності навантаження на працюючих, зменшенню кількості помилок та пошкодження товару, підвищенню рівня обслуговування клієнтів.

Слід відзначити, що вирішити всі завдання в межах однієї моделі неможливо, тому кожен проблему доцільно розбивати на кілька окремих локальних питань, що входять до її складу. Послідовне моделювання та поступове зменшення кількості можливих варіантів дозволяють досить швидко без зайвих витрат отримати прийнятний результат. Паралельне моделювання за кількома різними напрямками вимагає більшої кількості розрахунків але дозволяє отримати більшу кількість інформації, щодо кожного окремого варіанта.

Серед проблем впровадження моделювання під час організації роботи транспорту: можна виділити такі:

- неповнота та низька достовірність вхідної інформації;
- відсутність висококваліфікованих кадрів, здатних використовувати або адаптувати загальні моделі, відповідно з умовами та потребами конкретного підприємства;
- труднощі урахування окремих факторів;
- значна невизначеність розвитку зовнішнього середовища.

Отже маршрутно-транспортне моделювання надає змогу вибрати найбільш вигідний, економічний шлях переміщення товарів транспортними засобами; скласти графік прибуття, відправки товарів, їх переміщення в рамках певного маршруту; моделювати маршрут і установити точки розвантаження; регулювати тарифи, формувати бази даних, забезпечувати цілісність товару та своєчасність поставки, мінімізувати витрати на переміщення вантажів.

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

студентка **Нагорна А.Є.**

Вплив зовнішніх чинників зініціював розширення меж логістичної кооперації, що сприяло розвитку логістичних систем різних рівнів. Стратегічні зміни бізнес-середовища - глобалізація, індивідуалізація, економічна інтеграція, інформатизація - сформували сучасні логістичні системи. Їхній розвиток у майбутньому визначатиме нові актуальні тенденції світового господарювання. Особливо гостро ці питання торкаються компаній, що працюють у сфері дистрибуції, де логістичні процеси створюють основу конкурентоспроможності.

Логістично зорієнтоване управління підприємством передбачає: формування конкурентних переваг на основі логістичних процесів, підвищення прибутковості капіталу, формування економічного потенціалу.

Умови досягнення логістичної орієнтації торговельного підприємства такі: раціоналізації балансу між витратами та «цінністю», яку створює процес, орієнтація процесів на споживачів зі стратегічної точки зору, ланцюг створення цінності – із тактичної точки зору, на забезпечення якості логістичних процесів – із операційної, документування процесів, автоматизація процесів підприємства і створення єдиного інформаційного простору, неперервний моніторинг та стратегічний контроль.

Стратегія раціоналізації логістичної системи – забезпечувальна стратегія; її положення – це основа реалізації корпоративної стратегії підприємства за обраним напрямом діяльності.

Стратегія раціоналізації логістичної системи перш за все повинна розглядатися у розрізі основних бізнес-процесів, які функціонують в даній системі. Докорінне переосмислення всіх бізнес-процесів з позиції логістичного підходу дасть змогу підприємству отримати додаткові конкурентні переваги на ринку. Особливо ця концепція важлива для торгового підприємства, адже створення додаткової цінності для споживача найбільше відбувається саме на етапі розподілу продукції.

З позиції системного і комплексного підходів раціоналізація одного логістичного процесу повинна супроводжуватися аналізом впливу цієї зміни на загальну логістичну систему підприємства.

Концептуальний алгоритм процесу оптимізації логістичної системи можна представити наступними етапами: аналіз діяльності підприємства; стратегічний план розвитку підприємства; планування реалізації стратегії розвитку підприємства; розробка стратегії забезпечення довгострокового розвитку; систематизація логістичних процесів; структурно-логічний аналіз логістичних процесів підприємства; наукові дослідження за можливими напрямками оптимізації логістики з орієнтацією на обраний стратегічний напрямок діяльності підприємства; комплексне врахування сфер аналізу та обґрунтування ідей оптимізації логістичних процесів; бізнес-рішення, які враховують проблеми збільшення цінності для споживача, раціональності внутрішніх процесів, оптимізація прибутковості підприємства; збалансоване бізнес-рішення оптимізації і зміна логіки перебігу логістичних процесів; представлення нової процесно зорієнтованої організаційної структури підприємства; побудова логістичної моделі реалізації бізнес-рішення; інформаційне, організаційне, правове забезпечення реалізації моделі; документування стратегічного логістичного процесу, представленого сукупністю логістичних процесів реалізації корпоративної стратегії підприємства; стратегічний контроль та операційний контроль реалізації логістичних процесів.

При формулюванні концепції всезагальної раціоналізації логістичної системи торгового підприємства, окремим значимим пунктом потрібно виділити ланцюги доданої цінності для споживача та ланцюг доданої вартості для підприємства.

Використання запропонованих ланцюгів створення цінності та вартості допоможе визначити оптимальне співвідношення вартості виготовлення послуги та її цінності для споживача що дозволить зменшити затрати компанії на виготовлення послуги, сприятиме підвищенню її прибутків та зростанню задоволеності клієнтів.

Науковий керівник: асист. Рибальченко С.М.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ЛАНАТЕКС»)

студент Руденко М.О.

Розвиток підприємництва в країнах, що переходять до ринкової економіки є основою ринкових перетворень. Як вже зазначалось, він виступає у якості одного з головних чинників формування середнього класу, розвитку демократії та побудови громадянського суспільства. Процеси формування і реалізації державної економічної політики, зростання національної конкурентоспроможності України значною мірою мають орієнтуватися на створення оптимальної системи підтримки розвитку малого та середнього підприємництва. Важливим фактором розбудови системи підтримки розвитку підприємницької діяльності є формування в країні сприятливого інституційного середовища.

Головним завданням систематизації законодавства з питань підприємництва є забезпечення підвищення ефективності правового регулювання підприємницьких відносин, що виникають між суб'єктами підприємницької діяльності, між ними та державою, між суб'єктом підприємницької діяльності та іншими суб'єктами майнових відносин.

Суттєвим національним досягненням є створення сучасних передумов розвитку підприємництва в умовах ринку. Тобто, законодавством України не передбачено жодних обмежень підприємництва певними видами економічної діяльності. Натомість зазначено, що правове регулювання господарських відносин здійснюється з урахуванням суспільного поділу праці, що реально сформувався, та об'єктивно існуючих галузей економіки (усіх видів економічної діяльності).

В умовах системної перебудови національної економіки підприємницький сектор виконує свою провідну роль і виступає гарантом стабільності економіки та підвищення рівня життя її громадян. Реальний стан цього сектора підтверджують статистичні дані та стійка тенденція розвитку.

Динаміка загальних темпів приросту суб'єктів підприємництва країни свідчить про те, що починаючи з 1991 року, цей сектор економіки кількісно виріс майже у 12 разів.

Мале підприємництво, до якого, крім малих підприємств та малих фермерських господарств, належать фізичні особи-підприємці, на сьогодні є локомотивом підприємницького сектора.

Загальна кількість суб'єктів малого підприємництва на початок 2010 року складала 2576,5 тис. одиниць, що на 74% більше у порівнянні з відповідним показником 2001 року

Разом з тим, за якісними показниками вітчизняне підприємництво значно відстає від європейського стандарту. І не лише за показником якості самої продукції, але й за його внеском у розвиток економіки, за рівнем продуктивності праці, наявністю економічно доцільних створюваних робочих місць і соціальних гарантій тощо. У 2009 році за темпами зростання продуктивності праці малі підприємства значно відставали від середніх та великих. Великі підприємства збільшили рівень продуктивності на 9,3%, середні – на 4,1%, а малі – лише на 0,6%. В окремих видах економічної діяльності, таких як сільське господарство, транспорт та охорона здоров'я, випереджаючі темпи росту продуктивності праці забезпечували середні підприємства.

Нами проведено загальну характеристику ТОВ «Ланатекс». Спроекований цех по виробництву запасних частин до насосного обладнання, обґрунтований запитуваний кредит методами оцінки інвестиційних проектів: метод чистої приведеної вартості (NPV), метод визначення строку окупності інвестицій (PP), метод оцінки внутрішньої норми прибутковості інвестицій (IRR), метод оцінки індексу рентабельності (PI) та знайдено оптимальний строк кредитування (табл. 1).

Таблиця 1 – Загальна характеристика інвестиційного проекту, що планується реалізувати на ТОВ «Ланатекс»

Назва показника	Значення показника	Пояснення
Чиста поточна вартість проекту	NPV = 1 665 608,00 грн.	Оскільки NPV > 0, проект є ефективним
Індекс рентабельності проекту	PI = 1,012676	Оскільки PI > 1, проект є ефективним
Внутрішня норма прибутковості проекту	IRR = 56,3 %	Оскільки IRR > 20% (56,3% > 20,0%), проект є ефективним
Період окупності проекту	PP = 1,008 року	Проект окупиться впродовж 13 місяців, а кредит планується узяти на 24 місяці – проект є ефективним

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що ТОВ «Ланатекс» має можливість реалізувати проект цеху по виробництву запасних частин. Таким чином, керівництву ТОВ «Ланатекс» необхідно прийняти рішення щодо здійснення проекту.

Науковий керівник: асистент Грищенко В.Ф.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

студентка Берестовська А.Р.

В сучасних умовах управління фінансами підприємства повинно забезпечувати досягнення його стратегічних та тактичних завдань шляхом розробки та застосування методів, які сприяють підвищенню ефективності діяльності та конкурентоспроможності підприємства. Дослідження теоретичних положень менеджменту дозволило виділити головний критерій ефективності управління – забезпечення функціонування та розвитку підприємства як цілісної системи у взаємозв'язку з діяльністю інших суб'єктів ринкових відносин. При цьому слід оцінювати ефективність внутрішньогосподарських відносин разом з оцінкою ефективності взаємовідносин з зовнішнім середовищем, яке суттєво впливає на розвиток підприємств. Досягнення зазначених цілей можливе за умов інтегрованості фінансового менеджменту з системою управління підприємством, комплексного характеру управлінських рішень, що приймаються, та багатоваріантності підходів до їх розробки.

В сучасному управлінні підприємством фінансовий менеджмент займає особливе місце. Фінансовий менеджмент змінює пріоритети і тенденції розвитку підприємства, привносить в його економіку нову систему цінностей. З ним пов'язані нові форми та методи фінансової діяльності, що впливають на ефективність господарювання. Фінансовий менеджмент визначено як науку управління фінансами підприємства будь-якої форми власності та організаційно-правової форми, спрямованої на досягнення його стратегічних і тактичних цілей: постійне зростання доходів і прибутку, раціональне їх використання та максимізацію ринкової вартості підприємства.

Ефективний фінансовий менеджмент полягає не тільки в управлінні підприємством за допомогою планування та контролю фінансових показників, але й у фінансовому регулюванні обороту внутрішнього капіталу – фінансових ресурсів підприємства. Задача ефективного управління фінансами підприємств полягає в такій організації роботи фінансової служби, що дозволяє залучати додаткові фінансові ресурси на вигідних умовах, інвестувати їх із прийнятним ефектом, здійснювати прибуткові операції на фінансовому ринку.

Ефективне управління діяльністю підприємства вимагає, по-перше, мати інформацію, що відбиває повну і достовірну ситуацію, а, по-друге, оперувати методами, що надають можливість досліджувати кількісні зміни всередині підприємства, оцінювати суттєвість їхніх наслідків, виявляти

перехід кількісних змін в якісні та їх вплив на ефективність.

Успішна діяльність і довгострокова життєздатність будь-якого бізнесу залежать від безупинної послідовності рішень менеджерів, що мають економічний вплив на бізнес. Наслідками цих рішень є прямування фінансових ресурсів, які забезпечують бізнес. Наприклад, прийняття людини на роботу приведе надалі до серії виплат зарплати, а продаж у кредит звільняє від необхідності складування; покупка основного капіталу для виробництва може викликати цілий ряд фінансових зобов'язань, у той же час домовленість із кредитором про відкриття кредитної лінії викличе приток капіталу в бізнес і так далі. Деякі рішення є основними: наприклад, інвестиції у нове обладнання, позика великих грошових сум чи випуск нового виду продукції. Більшість інших рішень є частиною щоденного процесу керування всіма учасниками фірми. Загальним для всіх рішень є принцип "економічного компромісу", відповідно з яким перед кожним рішенням менеджер зобов'язаний зважувати вигоди і фактичні витрати. Сукупний ефект від таких компромісів можна спостерігати, коли робота менеджера чи фінансова вартість бізнесу оцінюються шляхом аналізу фінансової звітності чи за допомогою спеціального аналізу.

У загальному випадку, керівники малих підприємств не віддають належне фінансовому аналізу, через що потім несуть значні збитки, а іноді зовсім ліквідуються. Саме тому, на нашу думку, дуже важливим для малого підприємництва є введення спеціальної фінансової діагностики. Проведенням такої діагностики може займатись як сам бухгалтер підприємства, так і спеціально найманий фінансовий менеджер.

Головна мета проведення фінансової діагностики полягає у виявленні напрямів удосконалення системи управління фінансами. Інші цілі:

1. Аналіз стратегічних фінансово-економічних цілей підприємства і шляхів їх досягнення.
2. Визначення стану системи фінансового менеджменту.
3. Оцінка поточного фінансово-економічного стану підприємства.
4. Розробка рекомендацій та програм робіт з удосконалення системи управління фінансами.

Для ефективного управління фінансами підприємства потрібно забезпечити належну постановку управлінського обліку, на основі якого сформувавши внутрішню звітність з широким переліком аналітичної інформації про витрати, доходи, собівартість, виручку, прибуток тощо, що дасть змогу деталізувати процедури фінансового аналізу відповідно до його конкретної мети та приймати ефективні управлінські рішення.

Науковий керівник: Опанасюк Ю.А.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

*студентка Хом'як М.П.
асистент Тимченко І.О.*

В силу зростання ролі інтелектуального капіталу і необхідності підвищення життєдіяльності населення актуальною стає проблема соціального прогресу суспільства і розвитку самої людини. Власне цим визнається головна мета розширеного відтворення, творчого, найбільш ефективного і постійно зростаючого ресурсу економіки. У цьому контексті рекреація і туризм сьогодні розглядаються як національне явище сфери реалізації прав і потреб людини в системі життєзабезпечення, як сфера технології реалізації потреб і попиту в ринкових умовах, як специфічний сектор національної економіки і як невід'ємна складова соціально-економічної політики держави та регіонів.

Перспективи розвитку рекреації та туризму в Україні зумовлюються дією широкого спектра природних, історико-культурних, соціальних, економічних та політичних факторів, які мають чітко виражену регіональну специфіку. Крім цього, особливості сучасної ситуації полягають у тому, що формування високорозвиненої національної індустрії рекреації та туризму та її інтеграція в світовий ринок туристично-рекреаційних послуг пов'язані з необхідністю розв'язання гострих соціально-економічних проблем в період трансформації суспільно-економічних відносин.

Природно-рекреаційні ресурси є основою розбудови спеціалізованих закладів короткочасного та тривалого розміщення людей з метою задоволення їхніх рекреаційних потреб: лікувально-оздоровчих, культурно-освітніх, спортивних. Звичайно, їх розташовують за межами постійного проживання людей, на територіях, що характеризуються певним рекреаційним потенціалом. Найбільша територіальна концентрація рекреаційної діяльності є характерною для Криму, Карпатського регіону та приморських територій Одеської, Миколаївської, Донецької областей.

Україна має різноманітні природні рекреаційні ресурси (кліматичні, біологічні, гідрологічні, ландшафтні, джерела мінеральних вод, лікувальні грязі тощо). Загальна площа земель, придатних для рекреаційного використання, в Україні становить 15,6 відсотка території, в тому числі рівнинних рекреаційних ландшафтів – 7,1, гірських – 2,3 (у Карпатах – 1,9, в Криму – 0,4). Близько 7,8 млн. га відносять до умовно придатних для рекреації земель (мають обмежене рекреаційне значення).

Головною рушійною силою розвитку туризму в Україні залишаються економічні вигоди, які він надає. Так, туризм стимулює розвиток елементів інфраструктури: готелів, ресторанів, підприємств торгівлі тощо. Він

призводить до збільшення доходної частини бюджету за рахунок податків, що можуть бути прямими (плата за візу, митний збір) або непрямими (збільшення заробітної плати робітників призводить до збільшення сум прибуткового податку, що сплачується ними в бюджет). Крім цього, туризм має широкі можливості для залучення іноземної валюти і різного роду інвестицій.

Також туризм сприяє ширшому розвитку економіки, утворюючи галузі, що обслуговують його індустрію, забезпечує зростання доходів населення та підвищення рівня добробуту нації.

Туристична діяльність – це така галузь, яка розвивається швидкими темпами і в найближчі роки вона може стати найбільш важливим сектором підприємницької діяльності. Прогнози Всесвітньої туристичної організації щодо розвитку туризму у світі повною мірою стосуються й України. Забезпечити належну віддачу від потужного туристично-рекреаційного потенціалу, використати його в інтересах активного відпочинку та оздоровлення можна лише за умови правильної організації та ефективного управління туризмом.

На міжнародному ринку Україна фактично невідома як країна з розвинутою рекреаційною індустрією. Будучи однією з найбільших країн Європи, вона не має жодного туристичного представництва за кордоном, не здійснює рекламних заходів і не має запланованих на національному рівні рекламних кампаній для зарубіжного ринку.

Найсуттєвішими перешкодами розвитку туристично-рекреаційного потенціалу нашої країни можна назвати такі:

- 1) негативний імідж України в цілому щодо проведення тут відпочинку, відсутність належної реклами;
- 2) транспортні труднощі, пов'язані з приїздом в Україну та пересуванням по її території;
- 3) низький рівень розвитку інфраструктури, якості продукції і послуг;
- 4) недосконалість нормативно-правової бази забезпечення рекреаційної діяльності, несприятливий клімат інвестування.

Виконання вищезазначених завдань зумовить прискорений розвиток рекреаційно-туристичного та санаторно-курортного комплексів України, зробить його конкурентоспроможним, життєздатним та самоокупним, створить сприятливий клімат для споживача та зацікавленість для інвесторів.

Необхідність пошуку раціональних шляхів активізації використання рекреаційно-туристичного потенціалу диктується, також, перспективами економічних результатів та соціальних наслідків розвитку цього сектору національної економіки, який має стати реальним засобом її оздоровлення, відновлення культурного та духовного потенціалу народу України, його трудового потенціалу.

МЕТОДИ ОЦІНКИ РІВНЯ КОНФЛІКТНОСТІ В ЕКОНОМІЧНОМУ МЕХАНІЗМІ ПІДПРИЄМСТВА

професор Балацький О.Ф
студентка Бунковська З.С.

Економічний механізм – це сукупність економічних структур, інститутів, форм і методів господарювання, за допомогою яких реалізуються чинні в конкретних умовах економічні закони та здійснюється погодження і корегування суспільних, групових і приватних інтересів.

Поняття конфлікт можна пояснити, як відсутність згоди між двома або більш сторонами, які можуть бути конкретними особами або групами. Кожна сторона робить все, щоб була прийнята її точка зору або мета, і заважає іншій стороні робити те ж саме. Першоджерелом конфлікту або умовою його виникнення вважається конфліктна ситуація - тобто, ситуація, в якій одна із складових змінює свої кількісні чи якісні значення, що призводить до загострення стосунків між конфліктуючими сторонами. Тут вступає в силу ще один з основних законів філософії - закон переходу кількісних змін в якісні. Конфлікт не виявляється доти, поки існуюча ситуація або влаштовує усі задіяні чи зацікавлені сторони, або ж ці сторони ще не в змозі вплинути на розвиток ситуації, не володіючи достатнім потенціалом (тобто конфлікт прихований).

Конфліктна ситуація, що вимагає вирішення, передбачає існування кількох обов'язкових елементів:

- учасників конфлікту (дві або більше сторони, що переслідують несхожі чи прямо протилежні цілі);
- об'єкт конфлікту (конкретне явище, причина, стан справ, навколо якого розгортається суперечка);
- рушійну силу - інцидент (факт зіткнення протилежних сил).

Одним із методів оцінки конфліктної ситуації на підприємстві є метод оцінки конфліктності організаційних структур управління на підприємстві.

Існують два основних підходи до оцінки конфліктності організаційних структур управління - технологічний і соціально-психологічний.

Основною метою технологічного напрямку оцінки є визначення критеріїв раціональності побудови організаційної структури управління із точки зору ефективної взаємодії її ланок. Конфлікт є результатом неправильної технології побудови системи управління.

Мільнер Б.З. указує, що ефективність побудови організаційної структури не може бути оцінена яким-небудь одним показником. З одного боку, тут варто враховувати, наскільки структура забезпечує досягнення організацією результатів, що відповідають поставленим перед нею

виробничо-господарським цілям, з іншого боку - наскільки її внутрішня побудова й процес функціонування адекватні об'єктивним вимогам до їхнього змісту, організації й властивостям.

Ще одним методом оцінки конфліктів є визначення рівня конфліктної ситуації, рівня конфліктності. Рівень конфліктності P_k (формула 1.1) дорівнює відношенню суми значень факторів впливу на дану ситуацію до їх кількості.

$$P_k = \frac{\sum_{i=1}^n \Phi_i}{n} \quad (1.1)$$

Де P_k – рівень конфліктності;

Φ_i – значення i -го фактора впливу на показник, визначається співвідношенням потрібного (планового) значення i -го показника до фактичного;

n – кількість факторів, що впливають на даний показник.

Якщо P_k знаходиться в межах від -1 до 0 (зона підвищеного ризику) то ймовірність виникнення конфлікту дуже висока і уникнути його майже неможливо; від 0 до 0,5 (зона консенсусу) середня, ці конфлікти можна владнати без надмірних зусиль, якщо ж P_k більше ніж 0,5 (зона спокою), то ймовірність появи конфліктної ситуації дуже низька і врахувавши всі фактори впливу можна уникнути конфліктну ситуацію.

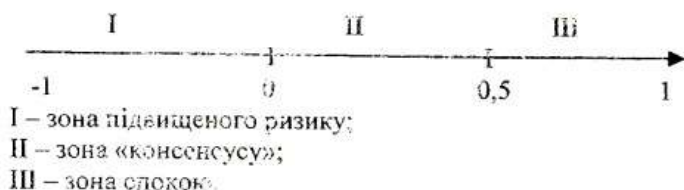

Рис.1.1. Зони конфліктності.

До методів оцінки конфліктності можна віднести метод Делфі. Аналіз за допомогою дельфійського методу проводиться у декілька етапів, результати обробляються статистичними методами. Базовим принципом методу є те, що деяка кількість незалежних експертів (часто незв'язаних і не знаючих один про одного) окремо оцінює і передбачає результат, чим структурована група (колектив) осіб. Дозволяє уникнути відкритих зіткнень між носіями протиставлених позицій оскільки виключає безпосередній контакт експертів між собою і, отже, груповий вплив, що виникає при спільній роботі і полягає в пристосуванні до думки більшості.

Мотивація та оплата праці на промисловому підприємстві

студентка **Машченко С. С.**

З самого початку треба відповісти на питання: що ж таке мотивація?

Мотивація – це процес спонукання кожного співробітника і всіх членів його колективу до активної діяльності для задоволення своїх потреб і для досягнення цілей організації.

Основні задачі мотивації:

- 1) формування в кожного співробітника розуміння сутності і значення мотивації в процесі праці;
- 2) навчання персоналу і керівного складу психологічним основам внутрішнього фірмового спілкування;
- 3) формування в кожного керівника демократичних підходів до керування персоналом з використанням сучасних методів мотивації.

Для рішення цих задач необхідно провести аналіз процесу індивідуальної і групової мотивації. Найбільш поширеним методом є метод покарання і заохочення (так звана політика «батога і пряника»). Цей метод використовується для досягнення результатів і проіснував досить довго в умовах адміністративно - командної системи.

Мотивація, як процес, може бути представлена у виді шести послідовних стадій. Природно, такий розгляд процесу носить досить умовний характер, тому що в реальному житті немає настільки чіткого розмежування стадій і відособлених процесів мотивації. Однак для з'ясування того, як розвертається процес мотивації, яка його логіка і складові частини, може бути наступна послідовність дій.

Перша стадія – виникнення потреб. Потреба виявляється у виді того, що людина починає відчувати, що їй чогось не вистачає. Потреби можуть бути самими різними. Умовно можна розбити їх на три групи: фізіологічні, психологічні, соціальні.

Друга стадія – пошук шляхів усунення потреби. Якщо потреба виникнула і створює проблеми для людини, то вона починає шукати можливості її усунення.

Третя стадія – визначення цілей і напрямків дії. Людина фіксує якими засобами вона може усунути потребу.

Четверта стадія – здійснення дії. На цій стадії людина здійснює дії, що у кінцевому рахунку повинні отримати можливість усунути проблему.

П'ята стадія – одержання винагороди за здійснення дії. Виконав зазначену роботу, людина або безпосередньо отримує те, що вона може використовувати для усунення потреби, або те, що вона може обміняти на бажаний для неї об'єкт.

Шоста стадія – усунення потреби. В залежності від ступеня зняття напруги, що викликана потребою, а також від того, викликає усунення потреби ослаблення або посилення мотивації діяльності, людина або припиняє

діяльність до виникнення нової потреби, або продовжує шукати можливості і здійснювати дії по її усуненню.

Формування і використання конкретних матеріальних стимулів, а також стимулювання кінцевих результатів відбувається у процесі застосування різних форм і систем заробітної плати. На практиці використовують чотири форми оплати праці: відрядну, почасову, комбіновану (почасово – відрядну), комісійну. Відрядна полягає у встановленні залежності величини заробітної плати від кількості виготовленої продукції. Суть почасової форми оплати – встановлення залежності величини заробітної плати від кількості відпрацьованого часу. Комбінована (почасово – відрядна) – заробітна плата працівника складається з почасової, відрядної та преміальної складових. Комісійна форма оплати праці визначається на основі нормативу у відсотках до показника, поліпшенню якого сприяє трудова діяльність працівника. Чим ефективніше працює робітник, тим більшу кількість завдань буде виконано, і тим вищим буде його заробіток.

Однією з нагальних потреб кожної людини є вільний час. Враховуючи це, до напрямків мотивації робочого часу можна віднести регулювання робочого часу та заохочення вільним часом. Виходячи з вітчизняного та зарубіжного досвіду, можна визначити основні підходи до регулювання робочого часу.

- 1) Надання додаткового вільного часу. Цей засіб зовнішньої мотивації реалізується зміною тривалості основної та різноманітних додаткових відпусток. Їх дробленням на певні частини, надання можливості працювати неповний робочий день або неповний робочий тиждень, скорочення робочого періоду тощо.
- 2) Перерозподіл вільного часу. Цей метод стимулювання реалізується наданням працівникам можливості самому визначити початок, закінчення і тривалість робочого дня, але за умов дотримання місячної норми робочого часу, обов'язкового виконання встановлених трудових норм, збереження виробничого процесу.

Найбільш поширеною формою регулювання робочого часу є гнучкий або ковзний графік. За умов застосування гнучких графіків працівники отримують значно більшу можливість в індивідуальному порядку координувати професійні й особисті інтереси та обов'язки. При використанні ковзних графіків роботи можливе і пряме стимулювання робочим часом. При цьому час, відпрацьований за певний обліковий період понад встановлену норму не пропадає, а записується на особовий рахунок працівника або в суспільний фонд додаткового робочого часу. Накопичений час в подальшому можна використовувати для додаткової відпустки, відгулу тощо.

Отже, ефективна мотивація трудової діяльності персоналу підприємства повинна: погодити систему стимулювання з економічною стратегією підприємства, яка має бути направлена на визначення певного рівня доходів працівників, що приведе до підвищення результатів їх праці і підприємства в цілому.

Науковий керівник к.е.н. Жулавський А. Ю.

ОСОБЛИВОСТІ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

студент Костовська Я.В.
викладач Лук'янихін В.О.

Кадрова політика (КП) в звичайних умовах орієнтована, як правило, на розвиток. Її ідеологічним кредо найчастіше буває стратегія випередження конкурентів, лідерство в галузі, інноваційна культура організації.

В умовах кризи кадрова політика вимушено трансформується. Особливості її реалізації пов'язані з обмеженістю фінансових коштів; неминучістю організаційних мір, пов'язаних із згортанням ряду програм соціального розвитку і скороченням чисельності персоналу: підвищеною соціально-психологічною напруженістю в колективі.

Завдання кадрової політики в умовах кризи

Основне завдання — виживання з найменшими втратами кадрового потенціалу і забезпечення максимально можливого соціального захисту персоналу.

В період кризи кадрова політика організації повинна бути направлена на вирішення *наступних завдань*.

1. Формування команди адаптивних менеджерів, здатних розробити і реалізувати програму виживання і розвитку підприємства.
2. Збереження ядра кадрового потенціалу організації, тобто менеджерів, фахівців і робочих кадрів, що представляють особливу цінність для підприємства.
3. Реструктуризація кадрового потенціалу підприємства в зв'язку:
 - з організаційними перетвореннями в ході реструктуризації підприємства;
 - з реалізацією інноваційних інвестиційних проектів;
 - з диверсифікацією виробництва;
 - з реорганізацією підприємства.
4. Зниження соціально-психологічної напруженості в колективі.
5. Забезпечення соціального захисту і працевлаштування працівників, що вивільняються.

Основна мета керівника підприємства в кризових умовах не довести неплатоспроможне підприємство до процедури банкрутства; забезпечити його виживання і розвиток. Ні діючий керівник, ні зовнішній управляючий не зможе це зробити без участі керівників і фахівців підприємства. Їх участь або неучасть в програмі оздоровлення підприємства може виявлятися в активному сприянні, співпраці або, навпаки, у формальному виконанні доручення, а то і в пасивній бездіяльності і навіть опорі нововведенням.

Антикризова команда — склад керівників і фахівців, об'єднаних загальною метою і інтересами, пов'язаними з оздоровленням і розвитком підприємства, професійно підготовлених і здатних забезпечити досягнення поставленої мети, готових до співпраці і взаємодії.

Саме ця мета і загальні інтереси зв'язують керівників і фахівців різних рівнів і профілю в команду. Ця перша умова необхідна, але не достатня для формування дієздатної команди.

Друга умова — в неї повинні входити професійно підготовлені до вирішення завдань оздоровлення підприємства люди трьох категорій:

1. Адаптивні менеджери, здатні:

○ легко адаптуватися до змін в зовнішньому середовищі, нововведенням в організації;

○ узяти на себе додаткові функції, права і повноваження;

○ очолити, якщо знадобиться, окремі відносно самостійні підрозділи (субструктури), які можуть з'явитися в результаті реструктуризації і організаційних перетворень;

○ мобілізувати співробітників на виконання, можливо, невластивих завдань кризового і інноваційного періоду;

○ знімати соціально-психологічну напругу в колективах, вести роз'яснювальну роботу.

2. *Кваліфіковані фахівці*, здатні вирішувати організаційно-технологічні, економічні і фінансові завдання інноваційного і антикризового характеру.

3. *Маркетологи* (керівники і фахівці), що володіють інформацією, зв'язками, професійними знаннями і уміннями, необхідними для динамічного вивчення попиту, пошуку і освоєння нових ніш і торгових зв'язків.

Третя умова — готовність до командної роботи.

Таким чином, в завдання керівника підприємства, як і зовнішнього управляючого, входять:

○ виявлення менеджерів і фахівців, професійно здатних і готових до командної роботи по оздоровленню підприємства;

○ приведення в узгодження особистих інтересів членів команди і загальних цілей організації;

○ організація прискореної цільової підготовки менеджерів і фахівців, орієнтованої на вирішення певних завдань програми оздоровлення;

○ виявлення розбіжностей в професійній оцінці проблем і шляхів їх вирішення, використання механізму узгодження і колективного процесу ухвалення рішень;

○ мобілізація членів команди на досягнення загальних цілей живинання і розвитку організації.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК ОСНОВА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

студ. Довгаль Т.М.

(наук. кер. к.е.н., доц. Лук'яничін В.О.)

У сучасних умовах загострення конкурентної боротьби, кризових явищ, глобалізаційних процесів високого статусу набуває проблема виживання, що може бути вирішена тільки на стратегічному рівні. Основою реалізації нової стратегії має стати персонал. Розвиток персоналу є необхідною умовою оновлення підприємства. Тому постають проблеми, насамперед, удосконалення системи управління персоналом на підприємстві, розробки нових принципів, забезпечення орієнтації системи управління на реалізацію стратегії.

З огляду на актуальність, важливість проблеми розвитку персоналу метою дослідження є розробка основних положень удосконалення ключових ланок процесу управління персоналом та забезпечення синтезу принципів управління персоналом із стратегією розвитку підприємства. Для реалізації мети необхідно вирішити такі завдання: 1) дослідити процес управління персоналом, визначити його ключові етапи як основу розвитку персоналу; 2) узагальнити зарубіжний досвід стратегічного управління персоналом; 3) на основі теоретичних узагальнень розробити основні положення стратегічно орієнтованого управління персоналом.

Процес управління персоналом має наступні етапи: 1) розробка кадрової політики, принципів та методів стратегічного управління персоналом; 2) розробка і формування оптимальної структури управління персоналом; 3) планування і використання всіх існуючих джерел задоволення потреби в кадрах, розробка професіограм і методів професійного добору; 4) відбір і добір кваліфікованих спеціалістів та менеджерів з управління персоналом; 5) адаптація і навчання персоналу; 6) оцінка працівників та їх трудової діяльності; мотивація праці; 6) управління діловою кар'єрою; 7) розробка відповідної системи компенсації; 8) організація кадрового документообороту на основі

використання інформаційних систем. 9) управління дисципліною і плинністю кадрів:

Ключовими етапами процесу управління персоналом, які є основою його розвитку, є розробка кадрової політики, стратегічних принципів управління персоналом, адаптація до трудової діяльності, оцінка та мотивація праці, управління діловою кар'єрою. Вищезазначені ланки процесу мають строго орієнтуватися на стратегічний розвиток підприємства.

У багатьох зарубіжних компаніях ефективно функціонують системи і механізми стратегічного управління, у яких та інтереси співробітників чітко структуровані, взаємоузгоджені і спрямовані на досягнення стратегічних цілей діяльності компанії. За кордоном давно вже усвідомлена роль розвитку персоналу у процесі успішної реалізації стратегії.

Для забезпечення досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства необхідно трансформувати процес управління персоналом за такими напрямками: 1) провести реструктуризацію підприємства в аспекті трансформації організаційної структури на основі використання адаптивних її форм; 2) розробити концепцію та методичну основу формування організаційної культури підприємства на основі створення основ внутрішнього іміджу методами PR-менеджменту; 3) розробка стратегічної концепції діяльності підприємства в умовах ринку та концептуалізація стратегічного плану розвитку персоналу; 4) розробка кадрової політики, впровадження концепції управління за цілями, тобто структуризація загальних цілей діяльності підприємства, визначення їх статусу та присвоєння їм кількісних показників, розподіл відповідальності за їх реалізацію між співробітниками, формування мотиваційного механізму забезпечення реалізації стратегії розвитку підприємства; 5) створення духу наставництва, розробка та впровадження концепції неперервного навчання, її формування, організація та системи її реалізації; 6) використання нових інформаційних систем стратегічного управління підприємством в умовах залучення усіх співробітників до процесу реалізації стратегії розвитку підприємства.

Таким чином, впровадження вищенаведених положень у процес управління персоналом забезпечить передумови стратегічного розвитку підприємства.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ

студент Сич В.В.

Актуальність теми дослідження обумовлюється одним із ключових факторів медичної сфери будь-якого виду обслуговування з забезпечення більш якісних умов благополуччя населення, безпеки для здоров'я і життя людини є трудові ресурси. У сучасних умовах саме трудові ресурси розглядають як найбільш коштовний капітал, яким володіють медичні заклади. Науково-технічний прогрес і пов'язане з ним різке збільшення частки наукомістких технологій обумовлює ріст вимог до професійних, соціально-психологічних якостей і культурного рівня працівника. Ефективне управління трудовими ресурсами як особлива функція діяльності, пов'язана з найманням працівників, їхнім навчанням, оцінкою й оплатою їхньої праці, є важливою передумовою для ефективного функціонування обслуговування. Підготовлені і кваліфіковані працівники, що знаходяться в штаті підприємства, називаються його персоналом, чи кадрами.

Наукове осмислення проблеми полягає у вирішенні таких завдань, як оплата праці в системі охорони здоров'я, соціальний, економічний та правовий захист професійної діяльності медичних працівників, система регулювання зайнятості, у різних регіонах країни.

Охорона здоров'я, як і держава в цілому, потерпає від непослідовної соціально-економічної політики. Внаслідок домінування адміністративної моделі управління в галузі практично відсутні економічні регулятори. Фінансування базується на показниках ресурсного забезпечення, а не на показниках кінцевих результатів роботи медиків. Лікувально-профілактичні заклади зорієнтовані перш за все на виконання нормативів, затверджених органами управління охороною здоров'я, та позбавлені економічних стимулів у своїй діяльності. Все це призводить до неадекватного розподілу коштів які виділяються на охорону здоров'я, що, в свою чергу, безпосередньо впливає на соціально-економічну захищеність медичних працівників.

Спостерігається диспропорція у забезпеченості медичним персоналом між містом і селом, між великими і малими містами, між різними регіонами держави та між окремими медичними спеціальностями, що не забезпечує рівності доступу населення до медичних послуг.

Чинне законодавство надає медичним працівникам чимало прав. Проте більшість норм, які передбачають ці права, залишаються суто декларативними, до них не розроблені відповідні підзаконні акти, а ті, що є,

часто суперечать один одному, законодавство недостатньо враховує вимоги сьогодення.

Згідно з Цивільним Кодексом, медичний працівник несе цивільну відповідальність не за лікарські помилки, а саме за шкоду (матеріальну та моральну), заподіяну пацієнтові внаслідок лікарської помилки, оскільки помилки медиків можуть призвести не тільки до погіршення здоров'я, але й до смерті людини. Цивільним Кодексом передбачено відшкодування завданої шкоди у повному обсязі, як за дійсну шкоду, так і за втрачену вигоду.

За законодавством, експертні висновки щодо оцінки діяльності лікаря надає судово-медична експертиза. В Україні комісії для проведення судово-медичних експертиз підпорядковані МОЗ України, МОЗ АР Крим, обласним та міським управлінням охорони здоров'я. До їх складу входять головні спеціалісти відповідного органу охорони здоров'я.

Щодо юридичної відповідальності, яку несуть медичні працівники за діяння, вчинені у зв'язку зі своєю професійною діяльністю, то вона поділяється на: кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та цивільно-правову.

Найсуворішим видом юридичної відповідальності є кримінальна відповідальність.

Через адміністративно-командну модель управління в охороні здоров'я практично відсутній будь-який вплив на вирішення проблем галузі інших громадських інституцій. Незважаючи на формальне створення Національної ради охорони здоров'я при Президентів України, Громадської Ради при МОЗ України, Вищої медичної ради при МОЗ України, наглядово-дорадчих рад при деяких місцевих органах і закладах охорони здоров'я, фактично відсутні механізми реалізації прийнятих ними рішень як і реальна зацікавленість керівників та управлінців галузі у делегуванні повноважень цим громадським інституціям.

Законопроект «Про лікарське самоврядування» врегульовується питання про прийняття та дотримання положень «Етичного кодексу українського лікаря» та «Правил належної медичної практики», нереалізованість яких у сучасній українській медицині значно звужує моральну, етичну та правову захищеність як медичних працівників, так і пацієнтів. Самоврядна професійна лікарська організація змогла би взяти на себе левову частку врегулювання непорозумінь та конфліктів між пацієнтами та лікарями. Прийняття законопроекту «Про лікарське самоврядування» як закону зможе закласти початок реального захисту прав медиків в першу чергу через зміну існуючої адміністративно-командної моделі на суспільно-адміністративну модель управління галуззю охорони здоров'я.

канд. екон. наук Павленко О.О.

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ВАРТОСТІ СТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА

доц. Глівенко С.В., студент Бессідина А.Ю.

Актуальність дослідження зумовлена вивченням питання терміну та вартості трудового потенціалу молодого спеціаліста в галузі менеджменту.

Важливим елементом дослідження є шляхи розвитку ділової кар'єри менеджера та вартість окремих етапів цього розвитку. Нами планується провести аналіз та дати вартісну оцінку створення трудового потенціалу, як елементу управління кар'єрою менеджера.

Вважаємо за необхідне визначити деякі поняття, що будуть використані в дослідженні. Кар'єра - це суб'єктивно усвідомлені власні судження працівника про своє трудове майбутнє, очікувані шляхи самовираження й задоволення працею. Це просування вперед згідно обраному шляху діяльності. Наприклад, одержання більших повноважень, більше високого статусу, престижу, влади, більшої кількості грошей. Категорія «трудоий потенціал» з'явилася в соціально-економічній літературі порівняно недавно. Раніше в теорії та практиці був поширений термін «трудоі ресурси». У ринковій економіці більше використовуються поняття «робоча сила», «людський капітал» і т.п. Поява категорії трудового потенціалу пов'язане з інтенсифікацією процесів в економіці, переходом від кількісних чинників зростання до якісних. Трудоий потенціал — трудові можливості, що є у даний час і передбачаються в майбутньому, характеризуються кількістю працездатного населення, його професійно-освітнім рівнем, іншими якісними характеристиками.

Для того щоб проаналізувати та оцінити створення індивідуального трудового потенціалу менеджера, треба врахувати ряд факторів та витрат, які прямо пов'язані із розвитком потенціалу.

Витрати, які пов'язані з формуванням трудового потенціалу менеджера є такими: харчування, непродовольчі товари, побутові послуги, послуги пасажирського транспорту, послуги зв'язку, житлово-комунальні послуги, послуги закладів культури, послуги охорони здоров'я, послуги оздоровчих закладів, витрати на освіту у вищому навчальному закладі.

У розрахунках приймаються наступні види освіти: а) повна вища освіта (на базі дипломів спеціаліста, магістра); б) базова вища освіта (на базі дипломів бакалавра, молодшого спеціаліста); в) професійно-технічна освіта (на базі диплома кваліфікованого робітника); г) повна загальна середня освіта (на базі загальноосвітньої школи); д) базова загальна середня освіта; е) початкова загальна освіта.

Відповідно все економічно активне населення області на момент оцінки трудового потенціалу розподіляється по цих видах освіти. Виходячи з цього, при оцінці трудового потенціалу впливові фактори можна згрупувати в наступні групи: демографічні (щільність населення території, статевовікового складу, розмір і структура сімей); соціально-економічні (середньодушовий дохід, забезпеченість соціальною інфраструктурою); фактори розселення населення по території (міське та сільське населення, яке проживає в адміністративних центрах і на периферії і т.д.); етнокультурні, враховують, що історично склалися особливості даної території.

Нами припускається дослідження ряду припущень:

1) дохід, одержуваний працівником за свою працю протягом усього робочого періоду, повинен як мінімум відшкодувати всі витрати, пов'язані з відтворенням індивідуального трудового потенціалу;

2) з усієї сукупності споживчих витрат, що здійснюються працівником і членами його сім'ї, приймаються до розрахунку тільки ті з них, які прямо пов'язані з формуванням індивідуального трудового потенціалу;

3) у фазі формування індивідуального трудового потенціалу враховуються всі витрати, а у фазі його використання враховуються тільки витрати на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів, які фінансуються як з сімейного бюджету, так і з інших джерел - спеціальних державних фондів, коштів роботодавців і т.д.

Загальна тривалість періоду формування трудового потенціалу залежить від схеми отримання освіти до вступу працівника в робочий період. Методологія розрахунку витрат на формування індивідуального трудового потенціалу ґрунтується на вартісній оцінці певного спеціально відібраного комплексу споживчих благ і послуг. Величина цих витрат по роках наступного періоду в розрахунку на одну людину буде змінюватися в залежності від трьох факторів: індексу зміни споживчих цін на окремі товари та послуги; індексу якісних зрушень, які відображають природний процес зростання у «споживчому кошику» якісних і більше дорогих товарів і послуг у результаті зростання грошових доходів населення; індексу вимушених зрушень, що виникають під впливом «вимивання» більш дешевого асортименту товарів. Алгоритм розрахунку вартості формування трудового потенціалу передбачає підсумовування всіх споживчих витрат, вироблених за кожен рік розрахункового періоду в порівнянних цінах. Приведення у порівнянний вид витрат, вироблених в різні часові періоди, здійснюється з використанням індексів споживчих цін на товари і послуги. Співставлення сумарних витрат на здобуття освіти менеджера з майбутнім потоком доходів у вигляді заробітної плати дає відповідь на питання доцільності отримання певною особою освіти за цим напрямком навчання.

ПРОЕКТНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

доц. Глівенко С.В., студент Мірошниченко Н.В.

Базовим інструментом управління змінами в економіці є програми й проекти. Кожна програма являє собою комплекс взаємопов'язаних (по ресурсах, термінах і виконавцях) проектів, які забезпечують досягнення масштабної цілі. Основу проектного підходу в управлінні складає погляд на проект, як на керовану зміну початкового стану будь-якої системи, пов'язану з витратами часу та ресурсів. Дослідження процесу й регулювання змін, здійснюваних за задалегідь розробленими правилами в рамках бюджету і часових обмежень, складають суть управління проектами.

Під проектом розуміють комплекс науково-дослідних, проектно-конструкторських, соціально-економічних, організаційно-господарських та інших заходів, що пов'язанні ресурсами, виконавцями та строками, відповідно оформлені і направленні на зміну об'єкта управління, що забезпечує ефективність вирішення основних завдань та досягнення відповідних цілей за певний період.

Процес управління персоналом організації, з точки зору проектного підходу, є складним, адже для його здійснення потрібно багато ресурсів. Управління персоналом - це процес системного впливу на працюючих в організації, який планомірно організований, за допомогою взаємозалежних організаційно-економічних і соціально-психологічних механізмів управління, з метою забезпечення ефективного функціонування організації в цілому та задоволення потреб кожного з працюючих у його професійному й особистісному розвитку. Розвиток персоналу - це сукупність заходів щодо набуття і підвищення кваліфікації працівників, а саме навчання, перекваліфікації, профорієнтації. Наприклад, перед підприємством стоїть завдання удосконалити систему управління та розвитку організації. Потрібно дотримуватися певних етапів проектного менеджменту. Спочатку розробляється план дій. План проекту - являє собою перелік робіт із зазначенням термінів, виконавців, результатів, які ведуть до досягнення показників, намічених концепцією проекту.

Обов'язково враховується наявність ресурсів. Проектна діяльність будь-якого завдання організації, спрямована на отримання

певного результату у заданий проміжок часу, не може відбутися без використання певних ресурсів (матеріальних, людських, фінансових). Тому невід'ємною рисою проекту є наявність бюджету, який виділяється на забезпечення ресурсних потреб фінансування проекту, що відповідають його масштабам, змісту і термінам виконання. Бюджет має бути мінімальним, за умови, щоб вартість проекту могла окупитися організації за досить короткий термін.

Також важливим чинником є людські ресурси, тобто мають бути підготовлені дані про те який перелік працівників буде потрібний. Звичайно необхідно враховувати те, що будить існувати фактори, що обмежують виконання проекту.

Менеджери проектів повинні вміти розпорядитися ресурсами таким чином, щоб завершити конкретний проект вчасно, уклавшись у кошторис і не порушивши технічних умов якості. Вони є сполучною ланкою між організацією і замовником і повинні вміти поєднати сподівання замовника з тим, що можна і необхідно зробити, здійснюють керівництво, координацію й об'єднання зусиль членів проектної групи, що часто складається з тимчасових учасників, що структурно відносяться до своїх функціональних відділів.

Менеджери проектів відповідають за всю роботу, при цьому часто володіючи зовсім невеликими повноваженнями. Вони повинні вміти домагатися розумного балансу між часом, витратами і вимогами до проекту. При цьому, на відміну від своїх колег у функціональних відділах, менеджери проектів найчастіше мають лише поверхневі знання в тих областях, у яких від них потрібно прийняття рішень. У силу цього вони повинні вміти керувати виконанням проекту за допомогою стимулювання учасників проекту.

Отже, жоден проект не буде успішним, якщо персонал не матиме достатньої мотивації для досягнення його цілей. Для цього менеджери проекту повинні організувати та спрямовувати діяльність великої кількості людей, співпрацювати з людьми, які матеріально зацікавлені в результатах проекту: постачальниками, адміністраторами, підрядниками, які здійснюють роботи по проекту або забезпечують інші послуги, необхідні для функціонування проекту. Менеджери повинні також розробити та впровадити організаційні структури для експлуатації проекту після його реалізації, для того, щоб він продовжував приносити вигоду.

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИИ СПОРТИВНОГО МЕНЕДЖЕРА

студент Коцур Д.А.

Спортивный менеджер занимается теми же функциями, что и обычный менеджер. Главное его занятие – организовывать, обеспечивать и так далее. Однако, все это с поправкой на спортивную специфику. Сегодня вы имеете возможность получить образование по специальности «Менеджмент» в физической культуре и спорте.

Для того чтобы стать квалифицированным спортивным менеджером, необходимо разбираться в таких вещах, как организация соревнований или PR-деятельность спортивной организации. В современном спорте, особенно в том случае, если предполагается коммерческая составляющая, невозможно обойтись без грамотного менеджера. Именно менеджер позволит, например, футбольной команде сосредоточиться только на тренировках, в то время, как именно он будет выяснять вопросы, связанные с организацией выступлений команды, снабжением ее инвентарем, формой, заниматься обеспечением команды местом для тренировок, информировать средства массовой информации об успехах команды и так далее. Вот яркий пример менеджмента в футбольной индустрии. Поступив на обучение в спортивный вуз, вы можете пройти своего рода высшую школу футбольного менеджмента. Или, если вас больше интересует другой вид спорта – выбрать что-либо более близкое к вашим интересам, что-то более по душе. Спортивный менеджер – это профессия интересная, потому что он всегда не просто в курсе событий, он фактически эти события создает, обеспечивает то, что они вообще произойдут. Спортивный менеджер – это профессия престижная, потому что спорт привлекает интересы множества болельщиков.

Спортивный менеджер, наконец – профессия высокооплачиваемая, так как качественно организованные соревнования привлекают большие деньги спонсоров. Сегодня бизнес в индустрии спорта никого не удивляет. Фактически, именно менеджер в области спорта имеет возможность сделать то или иное соревнование, того или иного спортсмена более привлекательным для публики.

Научный руководитель: ст. преподаватель Петрушенко Н.Н.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕНЕДЖЕРА И СПОРТСМЕНА

студент **Чигрин М.А.**

В данной работе был проведен сравнительный анализ характеристик менеджера и спортсмена, а также факторы личностных особенностей и психологический фактор, которые играют важную роль в деятельности каждого индивида. Характерные показатели отображены в таблице 1.

Таблица 1 – Характеристика менеджера и спортсмена

Показатели	Менеджер	Спортсмен
Лидерство	Является ключевой ситуационной переменной, определяется качествами руководителя и подчиненных, ситуацией	Спортсмен или команда, идущие первыми в соревновании
Личностные способности	Способность к коммуникациям Доверие сотрудников Гибкость при принятии решений Логичность поступков Динамичность поведения	Высокая эмоциональная устойчивость Уверенность в себе Независимость Самостоятельность Склонность к риску Самоконтроль Общительность
Инициативность	Уметь действовать энергично, проявлять интеллектуальные качества	Целеустремленность Способность заряжать энергией других людей
Дисциплина	Уметь подчиняться и соблюдать субординацию	Уметь подчиняться и соблюдать субординацию

Исходя из данных в таблице, можно сделать следующий вывод: спортсмен и менеджер имеют ряд сходств в определенных аспектах. Специфика деятельности каждого из них определяет и характеризует их навыки. Менеджер может быть хорошим в спорте так же, как спортсмен – квалифицированным менеджером, учитывая все вышеперечисленные показатели.

*Научный руководитель: ст. преподаватель **Петрушенко Н.Н.***

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ МОТИВАЦІЇ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ В РИНКОВИХ УМОВАХ

к. е. н., доц. Лук'янихін В. О.
студ. Лобуцько І. Д.

В умовах, що склалися в Україні на нинішньому етапі її розвитку, проблема мотивації персоналу набула важливого значення, оскільки вирішення завдань, які стоять перед суспільством, можливе лише за умови створення належного мотиваційного механізму, здатного спонукати працівників підприємств до ефективної діяльності.

Мотивація трудової діяльності - складний, відносно стійкий процес, обумовлений певними особистими характеристиками людини, а також необхідністю задоволення її потреб та їх відповідності зовнішнім умовам діяльності. Мотивація - це процес спонукання людей до високоефективної праці з боку адміністрації чи органу управління виробництвом, пов'язаний із задоволенням потреб людей у матеріальних чи соціальних благах. Поняття мотивації означає всю сукупність чинників, механізмів і процесів, що забезпечують виникнення у людей бажання до досягнення життєво необхідних цілей.

Сутність мотиваційних підходів розкривається у багатьох літературних джерелах. Зокрема, Манів З. О., Луцький І. М. вбачають зміст системи мотивації праці у сукупності взаємопов'язаних заходів, які зацікавлюють і стимулюють окремого працівника або трудовий колектив в цілому щодо досягнення індивідуальних і спільних цілей діяльності підприємства. Такі вчені, як Петрович Й. М., Кіт А. Ф. та інші автори вважають мотивацію праці цілеспрямованим спонуканням працівника до високоефективної праці шляхом стабільного впливу на його потреби, інтереси, цілі. Досить цікаво звернути увагу на трактування мотивації трудової діяльності таких зарубіжних вчених, як Х. Т. Грехем, Р. Беннет. Вони зазначають, що мотивація працівника до виконання роботи складається із спонукань впливів і стимулів - свідомих і несвідомих, які викликають у працівника прагнення добитися певної мети. Менеджери повинні знати чинники, які створюють мотивацію, щоб спонукати своїх співробітників працювати краще, швидше, ефективніше і з ентузіазмом.

На нашу думку, мотивація - це процес створення умов, що впливають на поведінку людини і дозволяють зацікавити її до активної сумлінної праці.

Як стимули можуть бути використані будь-які чинники впливу, що відповідають мотивам діяльності: матеріальні винагороди, модульна (гнучка) форма організації праці, преміювання за результатами роботи. Разом вони утворюють групу мотивів, що відіграють роль безпосередніх спонукальних чинників у конкретних ситуаціях і визначають лінію поведінки працівника.

Створення ефективного механізму стимулювання працівників сприятиме підвищенню продуктивності праці. Це сукупність методів і прийомів впливу на працівника з боку управління організації, що спонукають їх до певної поведінки у процесі праці для досягнення цілей організації, заснованої на необхідності задоволення особистих потреб. Основними складовими вдосконалення цього механізму є:

- вдосконалення системи заробітної плати, надання можливостей працівникам брати участь у прибутках організації;
- вдосконалення організації праці, що включає постановку цілей, розширення трудових функцій, збагачення праці, виробничу ротацію, застосування гнучких графіків, поліпшення умов праці.

З метою ефективної дії мотиваційних підходів до управління трудовими ресурсами, важливо забезпечити дотримання на підприємствах таких основних принципів:

- якісний підбір працівників, формування здорового, сприятливого доброзичливого клімату у виробничому колективі;
- створення безпечних, комфортних умов праці;
- застосування об'єктивних критеріїв оцінки працівника;
- забезпечення відповідності винагороди працівника результатам його праці;
- справедливий розподіл доходів, участь працівників у прибутках.

Отже, мотивація трудової діяльності може бути дієвою за умови застосування сучасних форм і методів матеріального стимулювання персоналу. Вони залишаються важливим чинником, здатним суттєво підвищити трудову активність та сприяти досягненню високих результатів індивідуальної та колективної діяльності. Мотивацію і стимулювання трудової активності персоналу необхідно розглядати як важливий чинник зростання продуктивності праці, підвищення ефективності виробництва.

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

студент Ломака А.С.

Значні зміни, наявність кризової ситуації в соціальній, економічній, політичній сферах України одночасно як розширюють можливості, так і створюють серйозні обмеження для кожної людини, стабільності її існування і зростання. Ці проблеми та негативні явища суттєво впливають на діяльність та функціонування компаній. Саме тому постає актуальне питання ефективного управління персоналом в період кризи. Антикризове управління персоналом в таких умовах покликане врахувати цілий спектр питань адаптації співробітника до зовнішніх і внутрішніх умов функціонування і розвитку організації.

Антикризове управління персоналом передбачає не лише формальну організацію роботи з персоналом (планування, відбір, підбір, розстановку), але і сукупність чинників соціально-психологічного, етичного характеру – демократичний стиль управління, дбайливе відношення до потреб людини, врахування її індивідуальних особливостей.

Система антикризового управління персоналом (САУП) є сукупністю підсистем загального і лінійного керівництва, рядом функціональних підсистем, що спеціалізуються на виконанні однорідних функцій і зв'язків між ними.

Перелік пріоритетів та завдань антикризового управління трудовими ресурсами: формування підрозділу антикризового управління; формування ефективної організаційної структури; аналіз потреби в кадрах; дослідження і оцінка персоналу; визначення основних джерел та підбір трудових ресурсів на підприємство; формування системи стимулювання та мотивації ефективної праці працівників; формування організаційної культури.

Одним із стратегічних напрямів антикризового управління персоналом є розробка і вдосконалення професіограм (моделей посад), тобто визначення комплексу якостей, якими повинен володіти співробітник, що претендує на дану посаду. В основі моделей посад, лежить облік майбутніх потреб в персоналі тієї або іншої кваліфікації і професії, які можуть виникнути у зв'язку з орієнтацією організації на нову стратегію розвитку.

Концепція антикризового управління персоналом спонукає керівників організації зосереджуватися на стратегічних, перспективних напрямках роботи з персоналом таких, як: масова перекваліфікація співробітників організації у зв'язку з переходом на нові технології; омолодження кадрів шляхом залучення молодих фахівців і стимулювання дострокового виходу на пенсію осіб, що не «вписуються» в систему нових вимог і не здатних освоїти сучасні методи роботи; розробка принципів працевлаштування співробітників при їх масовому вивільненні; залучення широких прошарків працівників до участі в управлінні організацією.

Важливим стратегічним напрямом САУП є ефективне вживання кадрового маркетингу. Це забезпечується рядом способів: пошуком перспективних студентів вже з молодших курсів вузів і коледжів, яким надається можливість роботи в організації в період канікул, виплати стипендій за рахунок її ресурсів, допомога в проходженні виробничої практики, в підготовці і захисті дипломних робіт; співпрацею з державною службою зайнятості; використанням приватних фірм в підборі і підготовці менеджерів і іншого персоналу; взаємодією з організаціями, що здійснюють лізинг персоналу; організацією прогностичних досліджень з проблем підготовки і перепідготовки кваліфікованих працівників організації.

Важливим завданням антикризового управління персоналом є також формування належної організаційної культури підприємства. Опанування новітніх управлінських технологій неможливе без освоєння основ організаційно-культурного підходу, що дає інтегральне розуміння процесів функціонування і розвитку різних типів організацій з врахуванням психологічних і соціально-економічних механізмів поведінки людей в умовах складних кризових ситуацій.

Антикризове управління персоналом в організації має велике значення для його подальшого функціонування, оскільки для всіх підприємств управління людьми має провідне значення, а без професійних фахівців жодне підприємство не може досягти своїх цілей. Найчастіше ефективність системи управління забезпечується діяльністю досвідчених і грамотних менеджерів і фахівців, які досягають успіху і поставлених цілей з меншими витратами матеріальних, фінансових і трудових ресурсів.

Науковий керівник: ст. викладач Шевченко Г.М.

УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ БАНКІВСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ

студент Божко О.А., асистент Скиданенко Ю.П.

На сьогоднішній день основним фактором підвищення результативності праці банківських кадрів є ефективна система мотивації персоналу банку. Виграє та банківська система, яка створить ефективно діючу систему мотивації та стимулювання банківського персоналу.

На даний момент найпотужнішим інструментом підвищення ефективності праці є така система оплати, що базується на залежності від прибутку банку. В її основу покладено дві складові, прямо та опосередковано залежні від фінансового результату діяльності банку: основна заробітна плата, яка залежить від результатів діяльності за звітний рік (прибуток на 1 працівника) та додаткова заробітна плата, яка залежить від виконання норми прибутку в поточному році.

Введення даної системи оплати праці потребує дотримання наступним вимогам: конкурентоспроможність основної заробітної плати банківських спеціалістів на ринку праці; опосередкована залежність розміру основної заробітної плати від результатів діяльності банку; пряма залежність розміру додаткової заробітної плати від результатів діяльності банку; додаткова заробітна плата не виплачується у разі низької якості активів - наявності простроченої заборгованості як за кредитами, так і за відсотками; стимулювання як колективної, так і індивідуальної праці; обсяг премії має залежати від результатів роботи у періоді, за який вона виплачується.

Додаткова заробітна плата визначається залежно від прибутку на одного працівника та встановлюється у вигляді щомісячної та щоквартальної додаткової зарплати (премії). Щомісячна премія формується у вигляді відсотка від прибутку філії. Щоквартальна премія в свою чергу формується у вигляді відсотка від приросту прибутку порівняно з минулим роком. Індивідуальна премія за особливі заслуги встановлюється у вигляді відсотка від додаткового доходу, отриманого банком в результаті дій працівника - залучення нового пріоритетного клієнта, стягнення простроченої заборгованості тощо.

Відсоток по окремих філіях може відрізнитися від загальноприйнятого. Розподіл додаткової заробітної плати на рівні філії здійснюється з урахуванням коефіцієнтів участі працівників у формуванні прибутку банку. Коефіцієнти участі розраховуються за категоріями працюючих (кредитні працівники, операціоністи, бухгалтери, працівники комп'ютерних підрозділів тощо) і враховують вклад працівника у формування прибутку банку, ефективність праці тощо.

Виходячи з вищенаведеного, можемо представити розглянуту систему оплати праці у наступному вигляді [2,83]:

$$Z_{ij} = O_{ij} + D_{ij} \quad (1.1),$$

де Z_{ij} - заробітна плата j -тої філії за i -й місяць поточного року ($i = 1, 2, j = 1, m$, де m - кількість філій);

O_{ij} - основна заробітна плата j -тої філії за i -й місяць поточного року;

D_{ij} - додаткова заробітна плата (колективна премія) j -тої філії за i -й місяць поточного року. Вона визначається наступним чином [2,83]:

$$D_{ij} = M_{ij} + \begin{cases} 0, \text{ якщо } i \neq 3, 6, 9, 12 \\ K_{kj}, \text{ якщо } i = 3, k = 1; i = 6, k = 2; i = 9, k = 3; i = 12, k = 4; \end{cases} \quad (1.2)$$

де M_{ij} - щомісячна додаткова заробітна плата j -тої філії за i -й місяць поточного року, яка визначається наступним чином [2,84]:

$$M_{ij} = \frac{\Pi_{ij} \times P_{ij}}{100} \quad (1.3),$$

де Π_{ij} - обсяг прибутку j -тої філії за i -й місяць поточного року;

P_{ij} - процент, який береться від обсягу прибутку j -тої філії в i -му місяці з метою розрахунку додаткової заробітної плати;

K_{kj} - щоквартальна додаткова заробітна плата j -ої філії в k -му кварталі, яка визначається так (k -номер кварталу, $k = 1, 2, 3, 4$) [2,84]:

$$K_{kj} = \frac{\Delta k_j \times Z_{kj}}{100}, \quad (1.4)$$

де Z_{kj} - процент, який береться від обсягу прибутку j -тої філії в k -му кварталі з метою розрахунку додаткової заробітної плати;

Δk_j - приріст прибутку j -тої філії за k -й квартал поточного року порівняно з аналогічним періодом минулого року.

Впровадження даної системи оплати праці дає змогу підвищити конкурентоспроможність організації та її прибутковість, забезпечує ефективну роботу банківського персоналу. Для досягнення найбільших результатів працівники діють, як одне ціле, і як одна команда рухаються до поставленої мети. Зникає необхідність проведення заходів щодо згуртування колективу. Знижується плінність персоналу та підвищується відданість кадрів банківській установі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Ефективність мотивації праці банківського персоналу: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.09.01 [Електронний ресурс] / М.В.Паладій; ІАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. - К., 1999. - 19 с.*
2. *Матвієнко П.В. Мотивація як фактор підвищення ефективності банківської діяльності // Статистика України. - 2006. - № 4. - С. 83-88.*

ПОРТРЕТ МЕНЕДЖЕРА 21 СТОЛІТТЯ: ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ ТА ОЦІНКА ТЕМПЕРАМЕНТУ

ас. Смоленніков Д.О., студент Гузенко Д.Д.

Професійно важливі якості менеджера розглядаються на трьох рівнях:

- на рівні завдань діяльності менеджера;
- на рівні поведінки;
- на рівні особистих якостей.

Виділяють наступні професійні якості сучасного менеджера:

1) організаторські здібності. вміння підбирати та розставляти кадри, планувати роботу, забезпечувати контроль. Ці здібності ґрунтуються на особистих якостях, таких як: цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, дисциплінованість, ініціативність та ін.;

2) комунікативні якості: здатність до кооперації та групової роботи; до вирішення конфліктних ситуацій; соціальна компетентність при реалізації своїх цілей; завоювання прихильності до себе людей;

3) інтелектуальні якості: здатність мислити критично та логічно; швидко, гнучко, ефективно використовувати свої знання та навички в вирішенні практичних задач. Не менш важливими є особисті якості менеджера, такі як: упевненість в собі, завзятість, винахідливість, енергійність, стресостійкість, творчий підхід до роботи та інше.

Звичайно дуже важливим є перше враження, яке справляє менеджер при зустрічі. За специфікою роботи працівнику-менеджеру доводиться дуже часто зустрічатися та спілкуватися з новими людьми. Тому я б хотіла звернути увагу на зовнішній вигляд справжнього спеціаліста. Одяг повинен бути стриманим в класичному стилі: світла сорочка та однотонний костюм, охайна зачіска, не повинно бути нічого занадто відвертого та яскравого. Обов'язковим є бейдж з ім'ям та посадою, який повинен бути приколотий з лівої сторони сорочки або піджака. Щотижневик *Wirtschafts Woche* розробив образи ідеальних менеджера-чоловіка та менеджера-жінки. На думку цього видання чудовим кар'єристом буде шатен з широким підборіддям, одружений, який має досвід роботи в мережі Internet. Він має широке коло впливових знайомих, знаходиться в доброзичливих стосунках з колегами. Багато спить, бо вважає що темні кола під очами не пасують до його нового костюму. Чим вище чоловік, тим більше він заробляє (кожні 10 см.

росту приносять йому 5% прибавки до заробітної плати). Рижі та лисі чоловіки частіше чують відмови при прийомі на роботу. Жінка-менеджер на ім'я Катерина викликає повагу в своїх колег чоловіків. Вона шатенка або блондинка з короткою зачіскою, має спортивну фігуру. Одягає костюми прямокутного крою та взуття на підборах (кожен сантиметр підбору – це плюс 0,6% місячної заробітної плати), носить годинник з прямокутним циферблатом. Вважається, що заміжня жінка з дітьми вміє раціонально розпоряджатися часом.

Також цікавим є залежність якостей керівника від темпераменту. Як відомо, виділяють чотири типи людського темпераменту: холерик, флегматик, меланхолік та сангвінік.

Менеджер-холерик має директивний стиль управління з високим контролем та критикою в адресу співробітників. Найкращі підлеглі для такого керівника теж холерики. Він завзятий трудоголік та вимагає такої ж відданості роботі. Завжди працює в швидкому темпі. Найкращий мотиватор – цікава, активна робота.

Флегматик – лояльний спокійний керівник, який здійснює мінімальний контроль. Підбирає на роботу професіоналів та полюбляє делегувати повноваження. Він консервативний, гуманний, уважний до співробітників, не має жаги до лідерства. Справи веде повільно та уважно. Стабільність, надійність компанії – сильний мотиватор для керівника-флегматика; загроза невмотивованого звільнення – демотиватор.

Серед управлінців меланхоліки зустрічаються рідко, бо для нього емоції на першому місці. Не має упевненості в собі, яка так потрібна менеджеру, критику сприймає дуже погано. Меланхолік не вміє відмовляти в проханні, а потім довго переживає, що виконав за іншого роботу і не встиг вирішити своє завдання. Має високу стомлюваність. Спокійна робота та відсутність конфліктів – найкращий стимул.

Сангвінік — хороший професіонал і керівник, що реалізує об'єктивний стиль управління. Професійні якості залежать від ситуації: він директивний і жорстокий у конфліктних та екстремальних ситуаціях; м'який та дипломатичний у спілкуванні з креативними працівниками. Технічно делегує задачі своїм підлеглим, зберігаючи керуючу позицію, захоплюється новими технологіями та втіленням їх у практику, має дружні стосунки із співробітниками, але ніколи не забуває про робочі цілі. Найкращим мотиватором – є висока заробітна плата, а також можливість кар'єрного росту.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

ас. Смоленніков Д.О., студент Мищенко Т.М.

В ринкових умовах завданням першорядної важливості стає забезпечення сталого економічного та соціального розвитку підприємств, що можливе лише за умов якісних змін стереотипів господарювання та значною мірою визначається станом вирішення проблем управління персоналом, які останнім часом набувають все більшого значення у зв'язку з підвищенням ролі працівника в їхній діяльності.

Управління персоналом стає фактором забезпечення економічної стабільності та підвищення конкурентоспроможності підприємств, тому потребує посиленої уваги й залишається актуальним для всіх господарських утворень.

Персонал підприємства розглядається сьогодні як його основний стратегічний ресурс, що зумовлює необхідність формування відповідних принципів і методів управління цим ресурсом, тобто стратегії управління персоналом підприємства. У зв'язку з цим формування принципів, форм і методів стратегічного управління персоналом є актуальним науково-практичним завданням.

В українських організаціях технології стратегічного управління персоналом поки що недостатньо розроблені, що є однією з причин виникнення проблем системи управління персоналом.

До таких проблем відносяться:

- поява дефіцитних видів професій і складності з наймом необхідних працівників;
- зростання цін на послуги освітніх і консультаційних установ;
- швидка зміна технологій виробництва і послуг, необхідність звільнення з цих причин частини персоналу;
- неадекватна горизонтальна інтеграція найважливіших функцій управління, таких як набір, оцінка, винагорода і розвиток співробітників. Менеджери виконують ці функції поза єдиним комплексним підходом до персоналу або погано враховують їх взаємозв'язок;

- відсутність фінансових ресурсів і різке скорочення чисельності персоналу в кризових умовах;
- проблеми довгострокового планування чисельності і структури працівників у зв'язку з невизначеністю при формуванні стратегії розвитку персоналу.

Розглянуті причини необхідності зміни загальної парадигми управління персоналом дозволяють зробити висновок про те, що вирішення найважливіших завдань кадрової політики, таких як відбір, підготовка, оплата і правильне використання персоналу, в сучасних умовах неможливо в рамках традиційної роботи з персоналом. Для більш чіткої організації системи управління персоналом на підприємствах повинна розроблятися та впроваджуватися концепція стратегічного управління персоналом, що деталізує напрямки кадрової політики, які прийняті в стратегічному плані розвитку підприємства.

Така концепція передбачає управління колективом підприємства, яке засноване на правильних прогнозах розвитку організації і її оточення. Це - управління, яке спирається на людський потенціал як на основу організації. Стратегічний менеджмент персоналу - це програмний спосіб мислення і управління, що забезпечує узгодження цілей, можливостей підприємства і інтересів працівників. Він передбачає не лише визначення генерального курсу діяльності підприємства, але дозволяє формувати потенціал розвитку і конкурентні переваги. підвищення мотивації, зацікавленості всіх працівників в його реалізації.

Сутність стратегічного менеджменту персоналу полягає у відповіді на три важливих питання:

- Де в даний момент знаходиться організація і її персонал?
- У якому напрямі має бути задіяний персонал відповідно до стратегії організації?
- Як повинен розвиватися персонал, щоб виконувати завдання організації в майбутньому?

Розробка і реалізація стратегії управління персоналом повинна враховувати облік майбутніх змін і тенденцій, обґрунтування змін, що сприяють стійкому розвитку і здійснюватися з використанням нових управлінських технологій, формування системи мотивації у відповідності з визначеною стратегією.

Метою процесу реалізації стратегії персоналу є забезпечення скоординованої розробки та реалізації стратегічних планів структурних підрозділів організації в цілому і системи управління персоналом. В першу чергу це стосується таких завдань, як розподіл ресурсів, встановлення організаційних зв'язків і відносин, створення інформаційних, нормативно-методичних, правових та інших підсистем.

Суб'єктами стратегічного управління персоналом виступає служба управління персоналом організації і залучені за родом діяльності вищі лінійні і функціональні керівники, об'єктом стратегічного управління персоналом є сукупний трудовий потенціал організації, динаміка його розвитку, структури і цільові взаємозв'язки, кадрова політика, а також технології і методи управління, засновані на принципах стратегічного управління персоналом.

Інструментами реалізації стратегії управління персоналом є кадрове планування, плани розвитку персоналу, в тому числі його навчання і службового просування, вирішення соціальних проблем, мотивування і винагороду.

Якщо традиційно менеджер з персоналу повинен був прагнути аощадити на витратах, пов'язаних з відтворенням робочої сили (а тому й не був зацікавлений у довгострокових інвестиціях у людський капітал), то технологія стратегічного управління людськими ресурсами націлена на підвищення ефективності людського роду інвестицій, що забезпечують постійне професійне зростання співробітників організації та поліпшення якості умов праці. У зв'язку з цим компетентність HR-менеджерів виходить на перший план, а його роль як стратегічного партнера вже не викликає подиву.

Опанування технологій стратегічного управління персоналом дозволить керівнику отримати синергетичний ефект при формуванні можливостей організаційного розвитку на основі використання людського потенціалу.

Тож для втілення в практику стратегічного управління персоналом на вітчизняних підприємствах, так і за кордоном необхідні корінні зміни в ціннісних установках як керівників, так і їх підлеглих в рамках нових організаційних культур підприємств.

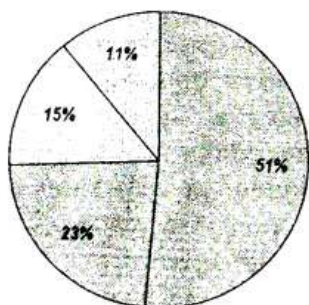
ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ В ПІДГОТОВКУ ТА ПЕРЕПІДГОТОВКУ ПЕРСОНАЛУ

студентка Чернова М.С.

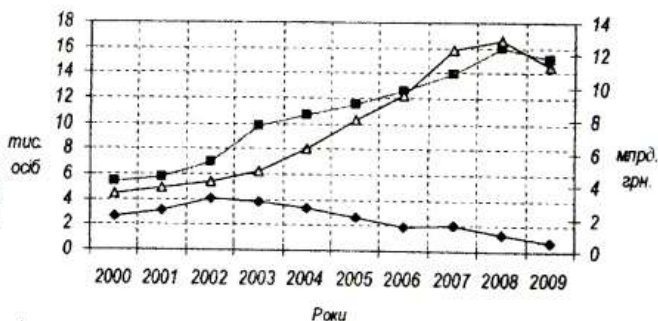
Актуальність теми дослідження визначається тим, що сучасний етап трансформації економіки України вимагає докорінних змін в системі підготовки персоналу підприємств і організацій, що є одним з найважливіших факторів їх успішного розвитку.

Економічний потенціал будь-якого підприємства визначається не тільки його основними фондами і фінансовим капіталом, а й його людським ресурсами. Ефективне навчання та підготовка персоналу є необхідною передумовою результативності діяльності підприємства запорукою його комерційного успіху.

Нами було проведено досліджено фактори впливу на обсяги інвестицій у підготовку та перепідготовку кадрів на прикладі Сумської області. Динаміка показників, що характеризують стан інвестицій у підготовку кадрів представлено на риунку 1.

а) джерела фінансування

б) фактори, впливу

Рис. 1 – Джерела фінансування інвестицій у підготовку та перепідготовку кадрів у Сумській області та фактори, що впливають на їх обсяги

Проведений аналіз показав, що в умовах економічної кризи переважна більшість роботодавців змушена скорочувати бюджети своїх підприємств на тренінги та навчання персоналу.

На нашу думку таке явище має негативний характер і може призводити до згорання програм підвищення кваліфікації ключового персоналу компанії, але, в той же час, воно сприяє більш ретельному відбору програм підготовки та перепідготовки персоналу компанії, надає можливість керівництву узяти коучінг та тренінги під свій безпосередній контроль.

Слід зазначити, що навчання персоналу необхідно навіть за умов кризи. Якщо на зовнішнє навчання (тренінги) потрібно витратити багато коштів, то можна замість проведення зовнішніх курсів зосередити зусилля на організації внутрішнього навчання. При цьому навчання проводять керівники компанії або спеціальні фахівці кадрової служби підприємства.

Кожен підприємець, керівник компанії або підприємства намагається, щоб ефект від інвестицій в підготовку та перепідготовку персоналу можна було вимірювати і прогнозувати.

Нами пропонується розраховувати ефективність інвестицій у підготовку та перепідготовку персоналу за формулою:

$$R_{\text{ІНК}} = \frac{K_1 \cdot K_2 \cdot \sum_{T=n}^N D_T \cdot \sum_{T=m}^M I_T}{\left(\sum_{T=m}^M I_T \right) : (1+r)^T} \cdot 100\%, \quad (1)$$

де K_1, K_2 – коефіцієнти, що враховують вплив підготовленого (перепідготовленого) персоналу на доходи компанії та тривалість дії ефекту підготовки (перепідготовки) персоналу відповідно;

D_T, I_T – обсяги доходів компанії та інвестування у підготовку (перепідготовку) персоналу відповідно;

n, N – початковий та кінцевий термін отримання підприємством доходів;

m, M – початковий та кінцевий термін інвестування у підготовку (перепідготовку) персоналу відповідно;

r – безризикова ставка банківського відсотка;

Можна зробити висновок, що навчання персоналу – це процес, який потребує постійного розвитку та вдосконалення. Але, перед тим як прийняти рішення про участь персоналу в тренінгу або коучингу, керівництву потрібно чітко уявляти те, кого, чому і для чого потрібно навчати. Отже, розвиток персоналу в період кризи є невід'ємною частиною стратегії виживання підприємства. Також поряд з підтримкою командного духу в колективі керівництву компанії варто спробувати знайти індивідуальний підхід до кожного співробітника, дати йому зрозуміти, що він є потрібний для підприємства.

Науковий керівник: асистент Грищенко В.Ф.

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ПЛИННОСТІ КАДРІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЦУКРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЗАТ „РАЙЗ-МАКСИМКО”)

*студентка Коваленко Л.Ю.
асистент Грищенко В.Ф.*

Актуальність теми визначається тим, що поряд з матеріальними, фінансовими та інформаційними ресурсами людські є найважливішими ресурсами підприємства. Однією з ключових проблем для будь-якої організації є плинність кадрів, спричинена різними факторами, найсуттєвішим з яких є заробітна плата та інші види матеріального стимулювання. Здібності персоналу характеризують те, що працівник може зробити, а мотивація визначає те, що працівник робить. Отже правильно побудована мотивація персоналу є невід’ємним фактором успіху будь-якої організації.

На нашу думку подальшого вдосконалення потребують підходи до формування цілісної системи закріплення кадрів підприємства, надання працівникам соціально-економічних гарантій, що позитивно впливає на зниження плинності кадрів та пов’язаних з цим додаткових витрат роботодавців на підбір, навчання, адаптацію та підвищення кваліфікації працівників.

Було проаналізовано структуру персоналу підприємства, а також визначено, що на підприємстві існує плинність кадрів під час виробництва, що веде до економічного збитку. Графічна залежність економічного збитку від плинності кадрів представлена на рисунку 1.

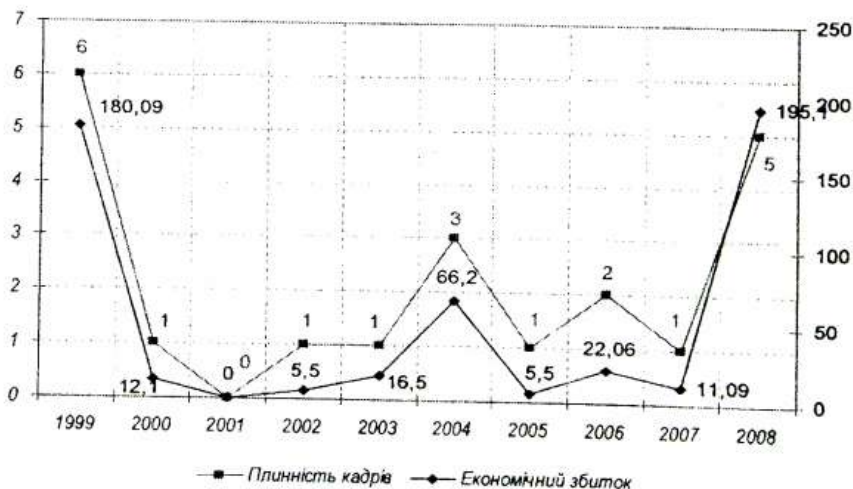

Рис. 1 – Залежність економічного збитку від плинності кадрів

У відповідності до результатів проведеного дослідження можна зробити висновок: чим більша плинність кадрів, тим більший економічний збиток. Нами було розроблено анкету, що надало змогу провести анкетування на обраному підприємстві як серед виробничого персоналу, так і серед не виробничого та проаналізовано причини плинності кадрів, тобто звільнення за власним бажанням. Найбільший відсоток респондентів відповів, що звільнялися по причині „низька заробітна плата”, отже доцільно буде матеріально стимулювати персонал.

Нами запропоновано авторську модель матеріального стимулювання, де встановлено пряму залежність величини бонусу від трудового внеску, рівня кваліфікації і стажу роботи людини. В результаті впровадження даної системи на підприємстві, маємо такі результати (рисунк 2).

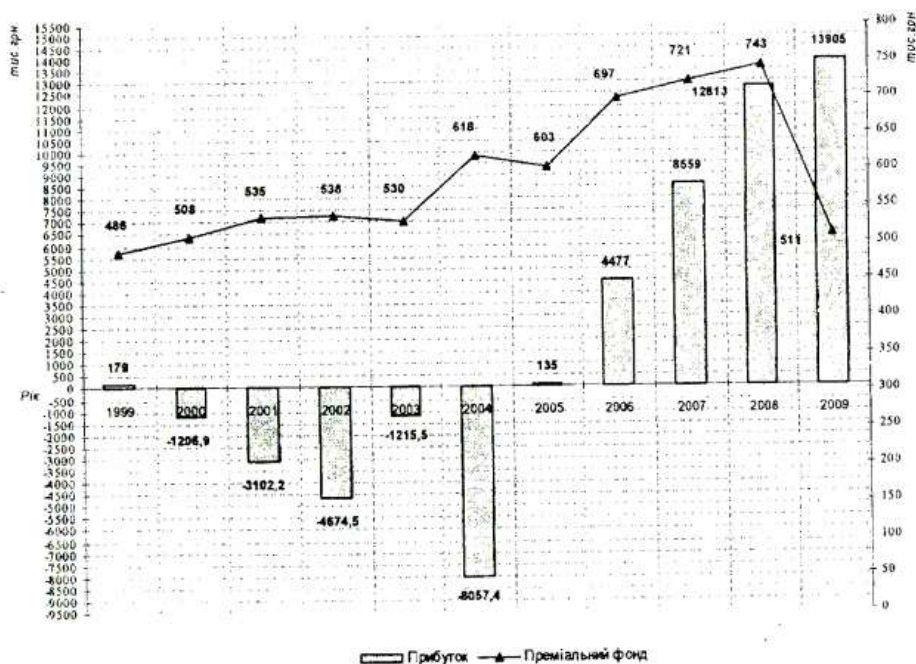

Рис. 2 – Динаміка прибутку та преміального фонду підприємства ЗАТ „РАЙЗ-МАКСИМКО” у 1999-2009 рр.

Як ми бачимо, прибуток підприємства збільшився, а преміальний фонд зменшився. Також ми не маємо плинності кадрів, а значить і економічного збитку, що й говорить про те, що дана система матеріального стимулювання є ефективною.

ОПТИМІЗАЦІЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ ВКФ «СІЛМЕТ»)

студентка Назаренко І.І.
асистент Грищенко В.Ф.

Проведений аналіз показав, що на підприємстві ТОВ ВКФ «Сілмет» застосовується проста погодинна оплата праці. Премії та інші винагороди відсутні. Спостерігається високі оклади, відсутня мотивуюча роль заробітної плати. Спостерігається збільшення розміру заробітної плати, що пов'язано з прийомом на підприємство працюючих, збільшенням мінімальної заробітної плати, підвищенням посадових окладів.

На нашу думку, одним із шляхів оптимізації оплати праці найманих працівників на ТОВ ВКФ «Сілмет», є введення щоквартальної премії, яка буде складатися з фіксованої заробітної плати, яка буде встановлена індивідуально для кожного менеджера, та квартального бонусу, який буде залежати від виконання таких показників: виконання плану продукції за тендерами, приріст об'єму відвантажень.

Квартальний бонус може нараховуватись як відсоток від квартальної заробітної плати. Розмір бонусу буде розраховуватись по кожному показнику і в кінці кварталу додаватись до фіксованої заробітної плати. Розмір заробітної плати в кінці кожного кварталу визначається за формулою:

$$Z_n = Z_{\text{фікс}} + B_1 + B_2 + \dots + B_n, \quad (1)$$

де Z_n - заробітна плата в кінці кварталу; $Z_{\text{фікс}}$ - фіксована заробітна плата; B_1 - розмір бонусу за виконання першого показника, грн.; B_2 - розмір бонусу за виконання другого показника, грн.; B_n - розмір бонусу за виконання n-го показника, грн.

Для визначення розміру бонусів, спочатку необхідно розрахувати фонд оплати праці за посадовими окладами та визначити суму, яка запланована на поточне преміювання. Також необхідно встановити співвідношення трудових зусиль, необхідних для досягнення зазначених показників.

Сума, необхідна на поточне преміювання, визначається як певний відсоток від фонду оплати праці. Слід мати на увазі, що система преміювання не виконує стимулюючого призначення, якщо премії надто низькі (менше 10% посадового окладу).

Розрахунок розміру премії розглянемо на умовному прикладі. Припустимо, що потрібно визначити розміри премії для менеджерів підприємства, для яких основними показниками заохочення є: виконання плану поставки продукції за договорами, приріст об'єму відвантажень.

Необхідно встановити заплановане зростання показників. Показник преміювання «виконання плану поставки продукції» спрямований на 100-відсоткове виконання укладених угод, але не більше того, оскільки перевиконання суперечить сутності цього показника. Заплановане зростання об'єму відвантажень встановлюється індивідуально кожним підприємством. Візьмемо для нашого прикладу 10%.

Потім необхідно встановити співвідношення за показниками преміювання. Більша частка премії має припадати на показник, поліпшення або підтримання якого вимагає більших трудових зусиль. Дуже важливо для підприємства є виконання плану поставки продукції, адже за допущену помилку, підприємство буде нести збитки та платити штрафи. Тому 60% премії буде припадати на цей показник. Отже 40% буде належати показнику «приріст об'єму відвантажень». Сума, необхідна для поточного преміювання складатиме 30% від фонду оплати праці.

Розрахунок бонусів та інші вихідні дані наведені в табл. 1. Квартальні бонуси виплачуються 1 раз в квартал (в квітні, липні, жовні, січні). Якщо попередні пів року були збитковими, то бонуси виплачуються з коефіцієнтом 0,5. Якщо, при прийомі на роботу, встановлюється випробувальний термін, то протягом випробувального терміну працівнику щомісячно виплачується інше фіксована заробітна плата.

Таблиця 1 – Розрахунок розмірів бонусу

Основні показники	Заплановане зростання %	Фонд оплати за посадовими окладами, грн.	Заплановано на поточне преміювання		Розмір бонусу, %
			Співвідношення за показниками преміювання, %	гривень	
Виконання плану поставки продукції за договорами	100	59181,45	60	9765	15%
Приріст обсягу відвантажень	10	5918,14	40	6510	1% за кожен % підвищення
Усього		65099,59		16275	

Таким чином, одним з головних чинників стабільного розвитку підприємства є посилення матеріальної зацікавленості працівників в підвищенні результативності діяльності на основі забезпечення тісного взаємозв'язку розмірів доходів працівників з кількістю і якістю витраченої ними праці.

Створення мотиваційного середовища на підприємстві, насамперед, через забезпечення залежності винагородження працівника від досягнутих ним результатів, максимально зацікавить людей у реалізації свого фізичного або інтелектуального потенціалу.

СТИМУЛОВАННЯ ЯК НАПРЯМ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ

аспірант Познанська А.О., студент Сиротенко М.А.

Громадське життя не може існувати без зіткнення ідей, життєвих позицій, цілей, як окремих людей, так і малих та великих колективів. Постійно виникають розбіжності думок і різного роду суперечності, що нерідко переростають у конфлікти. Метою даної роботи є розгляд категорій стимулювання персоналу та дослідження їх впливу на попередження та розв'язання конфліктів.

Як один із способів попередження та розв'язання конфліктних ситуацій можна розглядати стимулювання.

Системи заохочення існували завжди, бо люди потребують уваги й шанування, якщо в працю вкладають свій інтелект, час. Крім того, вони часто віддають більше зусиль, ніж винагорода за роботу, тому стимулювання поза визначеною зарплатою є дієвим чинником запобігання проблемних ситуацій. У практиці установ виділяють такі п'ять категорій стимулювання:

1. Професійні стимули:

- свобода прийняття більшості рішень, що стосуються особистої діяльності;
- створення робочого середовища, яке стимулюватиме інтелектуальну діяльність;
- робота над перспективними, нестандартними завданнями, рішення яких уже відомі;
- можливість впливу на державне законодавство.

2. Трудові стимули, пов'язані характером роботи й досягненням особистих цілей, що відповідають особистим цінностям:

- творча атмосфера;
- гнучкий робочий графік;
- стабільність довгострокових проектів;
- можливість роботи, що задовольняє найважливіші людські потреби;
- розмаїтість діяльності, що створює умови для постійного відкриття нових можливостей;
- робота, що задовольняє патріотичні ідеали;

- робота, що задовольняє альтруїстичні ідеали;

3. Престиж і соціальний статус, які викликають повагу чи заздрість інших:

- робота у провідних організаціях;
- різноманітність можливостей для особистого розвитку і просування по службі;
- можливість зробити внесок у загальну справу;
- можливість працювати над важливими для всієї компанії проектами;
- можливість самовираження;
- можливість впливати на майбутнє компанії.

4. Стимули, що пов'язані з кар'єрою та просуванням по службі:

- зручне розташування робочої сили;
- стиль управління, що базується на принципі «відкритих дверей»;
- широкі рекреаційні можливості.

5. Фінансові та економічні стимули:

- перегляд заробітної плати (двічі на рік);
- компенсації за невикористану відпустку;
- грошові премії тощо.

Втім жодна організація не в змозі створити таку систему заохочень, що передбачає всі перераховані стимули. Таким чином, у житті доводиться вибирати можливе і реальне.

Винагороду можна використовувати як метод управління конфліктною ситуацією, здійснюючи вплив на поведінку людей, щоб запобігти дисфункціональним наслідкам. Люди, які роблять свій внесок у досягнення загально-організаційних комплексних цілей, допомагають іншим групам організації та старанно підходять до комплексного вирішення проблеми, повинні винагороджуватися подякою, заохоченням, визнанням або підвищенням. Не менш важливо, щоб система винагороди не заохочувала неконструктивну поведінку окремих осіб або групи.

Отже, зробимо висновок, що скоординоване використання системи винагород для заохочення тих, хто сприяє здійсненню загально-організаційних цілей, допомагає людям зрозуміти, як їм слід поводитися в конфліктній ситуації, щоб це відповідало вимогам керівництва.

МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ В СФЕРІ ПОСЛУГ

Ас. Тараненко Ю.В., студент Якущенко Л.М.

Стимулювання праці - один із загальних способів соціального керування, впливу на поведінку, діяльність індивідів, соціальних груп, трудових колективів.

Чітко розроблений процес стимулювання дозволяє трудовим колективам тривалий період часу ефективно функціонувати без втручання суб'єкта керування. Стимулювання як спосіб керування припускає необхідність врахування інтересів особистості, трудового колективу, ступеня їхнього задоволення, тому що саме потреби є найважливішим чинником поведінки соціальних систем. Сама по собі потреба не може спонукати працівника до якихось певних дій. Тільки тоді, коли потреба зустрічається із предметом, здатним її задовольнити, вона може направляти й регулювати діяльність соціальної системи, управляти її поведінкою. Усвідомлення потреб викликає інтереси, бажання, прагнення, потяги.

Стимулювання праці ефективно тільки в тому випадку, коли органи керування вміють домагатися й підтримувати той рівень роботи, за який платять. Ціль стимулювання не взагалі спонукати людину працювати, а спонукати її робити краще (більше) того, що обумовлено трудовими відносинами. Ця мета може бути досягнута тільки при системному підході у стимулюванні праці, орієнтованому на довгострокову лояльність клієнтів.

Стимули праці залежно від того, задоволенню яких потреб працівника вони сприяють, підрозділяються на матеріальні й нематеріальні. Найважливішим видом стимулювання є матеріальне, покликане відігравати провідну роль у підвищенні трудової активності працівників. Цей вид складається з матеріально-грошового й матеріально-негрошового стимулювання. До негрошових стимулів відносять умови побутового обслуговування на підприємстві, надання житла, путівок на відпочинок і лікування, а також забезпечення дитячими установами. Значення цього виду матеріальних стимулів зростає у зв'язку з інфляцією грошей. До негрошових стимулів

відносять також рівень організації праці й санітарно-гігієнічних умов на підприємствах, які впливають на вибір місця роботи.

Система морального й матеріального стимулювання праці припускає комплекс дій, спрямованих на підвищення трудової активності працюючих і, як наслідок, підвищення ефективності праці, його якості.

Важливим видом стимулювання є соціальне стимулювання. Головною спрямованістю виступають відносини між людьми, виражені у вдячності керівництва. Соціальні стимули пов'язані із прагненням людей брати участь у керуванні, просуватися по соціально-професійним сходам, займатися престижною працею.

Моральне стимулювання є найрозвиненішою підсистемою духовного стимулювання праці й ґрунтується на специфічних духовних цінностях людини. Сутністю морального стимулювання є передача інформації про заслуги людини, результати її діяльності в соціальному середовищі. Моральні стимули являють собою такі засоби залучення людей до праці, які засновані на відношенні до праці як до вищої цінності, на визнанні трудових заслуг як головних. Вони не зводяться тільки до заохочень і нагород, застосування їх передбачає створення такої атмосфери, такої суспільної думки, морально-психологічного клімату, при яких у трудовому колективі добре знають, хто і як працює, і кожному віддається по заслугах.

В наш час особливу увагу треба приділяти нематеріальному стимулюванню праці, складаючи гнучку систему пільг для робітників.

Для сфери послуг вирішальною є культура спілкування з клієнтами. Саме на це потрібно звернути увагу, контролюючи і навчаючи персонал, залучаючи його до культури організації. На наш погляд, важливим буде виявлення всіх сценаріїв можливих варіантів поведінки як працівника так і клієнта у формі гри. Також, для працівників у сфері послуг можна виділити кімнату для відпочинку. Колірне оформлення інтер'єру кімнати має вирішальне значення для створення затишку і комфорту. В кімнаті можна розмістити квіти, зручне крісло, акваріум з рибками, боксерське знаряддя. В кімнаті для зняття стресу працівник міг би проводити сеанси розвантаження, використовуючи деякі елементи методу аутогенного тренування, який ґрунтується на свідомому застосуванні комплексу взаємопов'язаних прийомів психічної саморегуляції й виконанні нескладних фізичних вправ із словесним самонавіюванням.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СТИЛІВ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Студентка Хом'як Марина

Не дивлячись на те, що існує світова тенденція до впровадження жінок практично в усі сфери людської діяльності, таке явище як "жінка-керівник" фактично залишається для нас як і раніше незвично новим.

І чоловіки, і жінки мають практично рівні психологічні можливості для управління персоналом. Можна відзначити, що чоловіки і жінки досить істотно по-різному оцінюють свою діяльність як керівника. Чоловіки розглядають її як серію угод з підлеглими: видачу винагороди за вдало виконану роботу, застосування покарання за неадекватне виконання завдання та ін. Чоловіки частіше, ніж жінки, використовують владу, яку дає їм їхнє становище, або формальний авторитет.

Результати порівняння ділових і психологічних якостей жінок і чоловіків, отримані різними дослідниками, показали, що існують певні відмінності в чоловічому і жіночому менеджменті. Зокрема, різняться:

1. Мотиви трудової діяльності: Жінки сприймають кар'єру як особисте зростання, як самореалізацію. Чоловіки ж розуміють під кар'єрою престижні і перспективні посади.

2. Стиль керівництва: Чоловіки частіше використовують командно-адміністративний стиль управління, жінкам-керівникам характерна більша демократичність.

3. Увага до сфери міжособистісних відносин: В управлінні персоналом жінка - керівник більше уваги приділяє відносинам між членами колективу, її більше хвилює сфера міжособистісних відносин, ніж керівника - чоловіка.

4. Емоційність на роботі: Жінка емоційніша, що особливо характеризує жіночий стиль управління. У різних ситуаціях реакція жінки - керівника відрізняється від реакції чоловіка: емоційно вона яскравіша і багатша.

Цікавою відмінністю жіночого стилю управління від чоловічого є те, що жінки-керівники більше прихильні до комбінованих стратегій. У порівнянні з чоловіками вони набагато частіше демонструють змішані стратегії, такі як координатор-начальник, координатор-лідер і господар-лідер. Чоловіки, як правило, є прихильниками певної моделі менеджменту, і не змішують її з технологіями іншого типу, дотримуючись однієї стратегії в поведінці. Жінки володіють більшою пластичністю в створенні свого менеджменту і використовують те, що найбільш ефектно, не стаючи послідовними прихильниками одного зі стилів.

Жінки-керівники вважають, що в основі їхнього стилю керівництва лежить перетворення інтересів підлеглих у спільні цілі колективу. Вони

приписують свою владу більшою мірою таким особистісним характеристикам, як підвищена інтуїція, уміння встановлювати особистісні контакти, працездатність, ніж своєму офіційному положенню. Психологічно жінка більшою мірою, ніж чоловік, схильна займатися щоденним доказом свого «права на лідерство». Можливо, саме тому жінки більшою мірою, ніж чоловіки-керівники, стимулюють участь співробітників у спільній справі, охочіше діляться інформацією і владою, заохочують самоствердження співробітників. Саме це, за оцінками жінок-керівників, змушує співробітників відчувати себе частиною організації, брати участь в активному обговоренні наявних проблем і в кінцевому підсумку включатися у спільну роботу з досягнення корпоративних цілей.

Процедура прийняття рішень жінками в основному супроводжується процесом активного обговорення пропонуваніх рішень з підлеглими. Водночас, жінки відрізняються підвищеним бюрократизмом. Звертає на себе увагу те, що чоловіки у разі формування рішень більш орієнтовані на партнерство, ніж жінки, що саме по собі досить парадоксально.

Жінки, на відміну від чоловіків, частіше схильні відмовлятися від привілеїв, що даються службовим становищем. Вони частіше підкреслюють значимість вкладу своїх підлеглих, нерідко применшуючи свою роль. Моральна підтримка підлеглих і їх заохочення - основні характеристики жіночого менеджменту, які допомагають їм досягати намічених цілей.

Порівняльний аналіз чоловічого і жіночого менеджменту дозволяє говорити про те, що жінки-директори не тільки не програють чоловікам як менеджери, але іноді діють успішніше, забезпечуючи більш стабільні умови існування для свого підприємства. Чоловіки більш високо цінують якості, що забезпечують ефективність професійної діяльності та організації взаємодії в колективі; керівники-жінки вище оцінюють морально-етичні якості і якості, що визначають інтерактивну функцію спілкування.

Чоловічий стиль більш ефективний або в структурованих ситуаціях і при простих завданнях, або в ситуаціях з високим ступенем невизначеності, а жіночий стиль дає найбільшу ефективність у рутинних умовах. Фактор статі визначає різну вираженість основних компонентів і типів індивідуального стилю керівництва. Він забезпечує жінкам-керівникам більшу, порівняно з чоловіками, соціально-психологічну ефективність.

В цілому, можна сказати, що характеристики статі не є визначальними для успішного керівника. На думку самих керівників, успішність топ-менеджера визначається набором якостей, серед яких перше місце займають вміння планувати свою роботу, прагнення до постійного самовдосконалення, вміння координувати і контролювати діяльність своїх підлеглих.

Наук. керівник: асистент Вишницька О.І.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ КОМАНДЫ

ассистент Мартинец В.В., студент Яценко А.В.

Процесс формирования команды - задание, требующее высокой управленческой компетенции. При его осуществлении требуется не только наличие правильно подобранных, высококвалифицированных специалистов, но и людей, желающих работать вместе, сообща, как команда.

При создании команды необходимо обратить внимание на следующие моменты: численность команды, четкая постановка целей и задач, возникновение конфликтных ситуаций в команде, ролевую структуру команды и др.

Численность команды. Наиболее разумно было собрать команду как можно меньшую по численности, однако настолько большую, чтобы компетентность ее участников соответствовала требованиям поставленной задачи. Легче всего общение происходит в командах из двух человек. В более крупных командах люди стремятся к неупорядоченным коммуникациям, что ведет к дезорганизации и появлению ощущения, что много времени тратится впустую. С увеличением численности команды растет число взаимодействий между ее членами. Число возможных персональных взаимодействий между n членами равно $n * (n - 1) / 2$. Например, в команде из девяти членов число возможных взаимодействий, приходящихся на каждого, составляет 36, а в команде из четырех членов - только 6. Это особенно заметно в командах, состоящих из 12 и более человек, в которых прогрессивно растут потери времени и падает эффективность использования квалификации участников. Что бы этого избежать нужно, разделить команду на подгруппы и поручить каждой из них выполнять часть общей задачи, стоящей перед командой.

Четкая постановка целей и задач. Цели должны быть четкими, сфокусированными и создавать представление о методах работы и задачах, которые приведут к успеху. Формирование целей должно осуществляться самими участниками.

Конфликтные ситуации. Когда группа только начинает совместную работу, возникает множество конфликтных ситуаций. Но существуют определенные правила работы в группе, которые помогут не только содействовать сотрудничеству, но и избежать конфликтов между коллегами.

Конфликтные ситуации могут возникать, если участники команды считают несправедливым распределение объемов работы. Прежде всего, нужно добиться, чтобы каждый сотрудник принимал и понимал смысл коллективной работы. Также при распределении работ в группе необходимо обращать внимание на то, чтобы сложные или простые задания не

доставались всегда одному и тому же сотруднику, иначе конфликты неизбежны.

Если между сотрудниками возникают личные конфликты и столкновения, нужно стремиться научить каждого участника группы тому, как следует наиболее эффективно высказывать и обсуждать свое мнение с другими.

Конфликты могут легко возникнуть, если один из сотрудников чувствует себя "исключенным" или, по меньшей мере, отделенным от группы. Причина чаще всего заключается в том, что ему уделяется меньшее внимание. Для того чтобы не было таких ситуаций нужно следить чтобы все участники группы принимали участие в обсуждении и решении проблемы, а также могли свободно высказывать свои идеи.

Ролевая структура команды. В команде следует выделить следующую ролевую структуру, которая представлена такими ролями: председатель, навигатор, генератор идей, критик, реалист, связной, миротворец.

Председатель - управляющий ходом заседаний, работ, принимающий решение, организующий, имеющий упорядоченный подход к делу и людям.

Навигатор - объединяющий цели, идеи и практические соображения в единый объект.

Генератор идей - поставляет группе оригинальные идеи, мысли, предложения. Он приносит с собой радикальный подход к разрешению проблем и самое развитое воображение.

Критик - занимается взвешенным анализом концепций, не позволяющий коллективу увлечь себя неразумным планом.

Реалист - придающий планам реально выполнимую форму, преследующий достижение целей в логической последовательности, организующих конкретное выполнение задач.

Связной - легко разрешающий возникающие трудности, общительный, вызывающий к себе симпатию.

Миротворец - приятный в общении, избегающий конфликтов, успокаивающий других и осуществляющий коммуникации.

Подводя итог, нужно отметить, что при формировании и управлении работой команды менеджеру необходимо учитывать следующие условия: устанавливать реалистичные и достижимые цели; в команде должна быть поддержка и взаимопомощь; учитывать мнения всех участников группы; приветствовать новые идеи и новые методы улучшения работы; участники команды должны понимать чего от них ждут; конфликт нужно рассматривать как возможность решить проблемы; обязательное поощрение участников команды за результаты работы.

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ В РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНИХ ЗМІН

*студент Божко О.А.
асистент Тимченко І.О.*

У сучасному світі, в умовах ринкових відносин, коли темпи розвитку увесь час лише прискорюються, стаючи нормою, професійні навички й знання застарівають значно швидше, що приводить до необхідності підвищення кваліфікації для більше ефективного функціонування комерційного банку. І щоб не відстати від конкурентів, необхідно не просто уважно стежити за поточними змінами, що відбуваються в підготовці працівників комерційного банку, але й безпосередньо брати участь у цих процесах.

В умовах жорсткості конкуренції керівництву комерційного банку доводиться приділяти більше уваги не тільки задоволенню його оперативних потреб, але й прораховувати та відслідковувати свої стратегічні інтереси в перспективі. Створити ж оптимальні умови для нарощування капіталу можливо, насамперед, здійснюючи підвищення професійного рівня працівників і розвитку їхньої ділової кар'єри.

В умовах розвитку вітчизняних кредитних організацій відбувається корекція напрямку їх діяльності, впроваджуються нові технології й обновляється апарат управління. В той же час, керівництво більшості комерційних банків недооцінює значимість процесу підвищення кваліфікації персоналу для рентабельного функціонування банку в цілому. У цьому зв'язку виникає необхідність удосконалення управління розвитком людських ресурсів комерційного банку, сутність якого складається в створенні умов для самореалізації персоналу, розвитку його професійного й інтелектуального рівнів.

У провідних банківських установах навчання і розвиток персоналу є комплексним безперервним процесом.

Підвищення кваліфікації має забезпечувати поглиблення фахових знань та навиків за спеціальністю, формувати у персоналу банку та його філій високий професіоналізм, корпоративну культуру, готовність до оволодіння інноваційними банківськими технологіями.

До специфічних кваліфікаційних характеристик персоналу слід віднести прагнення до самостійності й самореалізації, концентрація уваги й інтересів працівників на сполученні професійних й особистісних цілей, проблемах і завданнях, прагнення працівників з'єднати процеси навчання з їх професійною діяльністю, наявність конкуруючих інтересів у працівників.

Структура системи підвищення кваліфікації включає в себе:

- короткострокові курси підвищення кваліфікації за фаховими програмами для банківських працівників;
- тематичні семінари;
- тренінги;
- стажування в структурних підрозділах банку, інших банківських і фінансових установах, а також за кордоном.

Короткострокові курси підвищення кваліфікації за фаховими програмами для банківських працівників, що проводяться із залученням провідних спеціалістів банку та інших організацій є обов'язковими, насамперед, для шойно зарахованих працівників банку і його філій. Тематичні семінари організуються для співробітників головної контори і філій банку. Співробітники головної контори банку, як правило, направляються на тематичні семінари, що проводяться в інших організаціях, і також на внутрішньобанківські семінари із запрошенням провідних експертів з інших установ. Метою ж проведення тренінгів є вироблення у персоналу навиків поведінки в стандартних і нестандартних ситуаціях.

Триваюча концентрація банківських капіталів, посилення конкуренції і, як слідство, прискорена диверсифікованість банківських продуктів мушують банки проводити істотні зміни як на організаційному, так і на індивідуальному рівнях. В реалізації стратегії глибоких змін в комерційних банках важливе місце займає система професійного навчання персоналу.

Система професійного навчання являє собою сукупність взаємодіючих елементів:

- програм навчання, розроблених з урахуванням реальних потреб у підвищенні професіоналізму працівників банку, а також державних і банківських стандартів різного рівня й спрямованості;
- підрозділів, що займаються виявленням потреб у навчанні, управлінням й лінійкою ефективності і якості навчання;
- мережі установ і підрозділів банків, що безпосередньо займаються навчанням.

При цьому посадові переміщення керівників і фахівців, установлення м відповідного розміру заробітної плати пов'язані з результатами навчання й практичного використання отриманих знань, вмінь і навичок.

Таким чином, при побудові системи навчання персоналу основний розрахунок повинен робитися на формування фахівців з високим професійним рівнем. У зв'язку з цим, навчання, в значній мірі, набуває інструментального характеру, направлено на ліквідацію дефіциту знань. Разом з цим, ефективність реалізації програми глибоких змін у банках прямо пов'язана з успішним розвитком персоналу банку й, як слідство, з формуванням стійкої мотивації фахівців банку до безперервного навчання.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ

*студентка Кабанова К.Ю.
асистент Тимченко І.О.*

Поява сучасних економічних інформаційних систем зумовлена необхідністю обробки великих масивів інформації за жорстких обмежень часу на видачу результатів. Ці системи мають складну формалізацію процедур прийняття рішень для переважної кількості задач, високий ступінь інтеграції елементів, які входять до складу системи, значне число зв'язків між елементами, характеризуються гнучкістю і можливістю модифікації.

У сфері управління економічними процесами в цілому і управління працею зокрема, інформатизація передбачає, передусім, підвищення продуктивності праці робітників за рахунок зниження співвідношення вартість/виробництво, а також підвищення кваліфікації і професіоналізму зайнятих управлінською діяльністю фахівців.

В управлінській діяльності будь-якої організації важливе місце займає робота з документами, які необхідно одержувати ззовні, готувати всередині організації, реєструвати, передавати працівникам, контролювати виконання, вести довідкову роботу, зберігати тощо. Організація роботи з документами є важливою складовою частиною процесів управління і прийняття управлінських рішень, яка істотно впливає на оперативність, економічність і надійність функціонування апарату управління організації, культуру праці управлінського персоналу і якість управління. Рационально організований процес електронного документообігу сприяє вивільненню фахівців й керівників від виконання, невластивих їм функцій, підвищується результативність їх праці, скорочуються витрати, пов'язані з функціонуванням апарату управління. Тобто діяльність працівників сфери управління (бухгалтерів, фахівців кредитно-банківської системи, плановиків і т. ін.) повинна орієнтуватись на використання розвинутих інформаційних технологій.

Існує два підходи до вдосконалення інформаційного забезпечення управлінської діяльності на основі сучасних інформаційних технологій:

1) удосконалювання виконання окремих видів робіт шляхом застосування універсальних інформаційних технологій. Такий підхід орієнтується на існуючу структуру підприємства, пов'язаний з мінімальним ступенем ризику, дає можливість відразу оцінити ефект впровадження нових інформаційних технологій. Він виправданий у малих і середніх по розміру організаціях, фірмах, при відсутності можливості й необхідності комплексного підходу до рішення проблеми, а також у фірмах, де специфіка основної діяльності і її діловодство не дають можливості ефективно використати типові рішення.

2) комплексне впровадження інформаційних технологій в усі сфери документального забезпечення управління. Цей підхід дозволяє створити єдиний інформаційний простір в організації. Він є найбільш ефективним способом рішення проблеми в цілому, однак вимагає наявності більших ресурсів (фінансових, людських й інших), модернізації організаційної структури організації, тривалого тимчасового періоду реалізації.

Впровадження інформаційних систем в систему управління організацією включає й автоматизацію обліку. Автоматизація і введення інформаційних систем бухгалтерського обліку на підприємстві і підготовка фінансової звітності в податкові органи в умовах перехідної економіки України є однією з найбільш важливих задач. Керівникам вітчизняних підприємств сьогодні приходится приймати рішення в умовах невизначеності і ризику, що змушує їх постійно тримати під контролем різні аспекти фінансово-господарської діяльності. Грамотно оброблена і систематизована інформація про фінансовий стан діяльності підприємства є деякою мірою гарантією ефективного управління виробництвом. Навпроти, відсутність достовірних даних може привести до невірної управлінської рішення і, як наслідок, до серйозних збитків.

Якщо не брати до уваги навмисні протиправні дії, то всі помилки бухгалтерського обліку відбуваються або через недбайливість (наприклад, арифметичні помилки), або через незнання особливостей ведення бухгалтерського обліку в Україні. Такі помилки практично неминучі при ручному обліку чи при використанні застарілих чи нелегальних версій програмних комплексів.

Таким чином, інформаційні технології відіграють значну роль у фінансовій діяльності підприємств. Вони здатні підвищити ефективність управління підприємством за рахунок надання повної й систематизованої інформації про його фінансовий стан, включаючи потоки коштів, надходження від продажів, витрати кожного підрозділу, заборгованість контрагентів і т.п. Однак, у цей час на більшості підприємств вся ця інформація зберігається в різних підрозділах й не структурована. Цю інформацію складно аналізувати для одержання достовірних висновків про реальний фінансовий стан підприємства.

Отже, використання корпоративних інформаційних систем обумовлено наступним:

- необхідністю цілісного підходу до управління фінансами підприємства;
- підвищенням швидкості одержання інформації для прийняття управлінських рішень;
- розробки й коректування короткострокових і довгострокових планів фінансового розвитку підприємства;
- формування й моделювання різних видів бюджетів підприємства.

СТИЛЬ І РІВЕНЬ УПРАВЛІННЯ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК І ОСОБЛИВОСТІ

ас. Тараненко Ю. В., студент Шкурко М. В.

Процес управління характеризується відносинами між керівниками і підлеглими, тому можемо сказати, що внутрішня «логіка» виду цих відносин і способу прийняття рішення і передавання завдань підлеглим називається стилем управління. Стиль управління залежить від особистості самого керівника, сфери діяльності організації, від складу підлеглих. Для кожного керівника характерний свій стиль управління, але у даному разі має значення рівень управління, на якому знаходиться керівник.

Під рівнем управління ми розуміємо інструмент для реалізації цілей фірми і гарантію збереження системи. Чим вище рівень управління, тим більший обсяг і комплексність функцій, що виконуються, відповідальність, частина стратегічних рішень та доступ до інформації. На нашу ж думку, стиль управління залежить від рівня управління, а саме – чим вище статус у керівника, тим стабільнішим повинен бути його стиль управління, оскільки вимоги до кваліфікації та особиста свобода в управлінні зростають. Поряд із цим зростає частота контактів із зовнішнім середовищем, де стабільність виступає певною гарантією. А на нижчому рівні мають місце простота рішень, частина оперативних видів діяльності, де першочергового значення набуває гнучкість у спілкуванні з підлеглими.

Неможливо не зазначити, що стиль керівництва може бути різним в різних ситуаціях. Такими можуть бути: стресова ситуація, міжстресова ситуація і ситуація без стресу.

Також, за способом реагування людей на стрес існують три категорії, умовно названі «стрес кролика», «стрес лева» та «стрес вола». "Стрес вола" характерний для людини, що може витримати великі навантаження довгий час, адаптуючись до стресу. "Стрес лева" виникає в людини, яку стимулюють, мобілізують стресові стани і яка найефективніше працює в умовах стресу. "Стрес кролика" характерний для людини, яку навіть додаткове невелике психологічне навантаження може вивести з рівноваги; такі люди уникають стресу, бо бояться його.

На нашу думку, керівник повинен мати якомога стабільніший стиль управління. Це повинно стосуватися всіх ситуацій, стосовно більшості тих, з ким він співпрацює. Чи це підлеглий, чи керівник нижчого рівня, чи компаньйон, вони повинні бути впевнені у цьому керівникові. Чим вище ранг керівника, тим менше йому слід відходити від обраного ним стилю управління; йому слід показувати стабільність поведінки, орієнтуючись на вибрану стратегію і організаційну культуру.

ОЦІНКА «360 ГРАДУСІВ» ЯК МЕТОД МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

студент Жолудєва А.М.

Оцінка «360 градусів» – це оцінка співробітника компанії на основі даних про його дії у робочих ситуаціях і про виявлені ним ділові якості, шляхом анкетування самого співробітника, його керівника, колег, а в окремих випадках і клієнтів оцінюваного.

Дана оцінка проводиться у кілька етапів, після визначення критеріїв оцінки і складання опитувальників проводиться власне анкетування, після якого обробляються результати і пропонується план розвитку и вдосконалення оцінюваного.

Якщо мета оцінки – це збір якісної інформації про невелику кількість співробітників (до ста осіб), то анкета може бути як на паперовому, так і на електронному носії. Якщо оцінюється велика кількість співробітників, то звичай цей процес автоматизується.

Перевагами оцінки «360 градусів» є об'єктивність отриманих результатів; порівняння самооцінки з оцінкою оточуючих; швидкість проведення та обробці результатів; можливість on-line оцінки.

Результати оцінки можуть бути отримані для різних рівнів:

1. Для окремих співробітників: підвищення особистої ефективності за рахунок визначення сильних сторін та слабких сторін, які потребують розвитку; розуміння працівниками основних напрямків вдосконалення своїх професійних і особистісних характеристик; мотивація співробітників на самовдосконалення.

2. Для окремих груп співробітників: структурована інформація для підвищення ефективності особистої взаємодії членів команди.

3. Для підприємства: удосконалення процесів розвитку персоналу компанії; ефективний інструмент для формування кадрового резерву компанії.

Недоліком оцінки є залежність ефективності використання методу "360 градусів" від корпоративної культури організації. "360 градусів" - це досить демократична методика. Щоб провести якісну оцінку за методом "360 градусів", потрібна велика підготовча робота.

Наук. керівник: асист. Троян М.Ю.

ОРГАНИЗАЦИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ МОТИВАЦИИ ПЕРСОНАЛА НА ПРИМЕРЕ ПАРКА РАЗВЛЕЧЕНИЙ SIX FLAGS

студентка **Гайдабрус Н.**

Современными украинскими предприятиями как и зарубежными фирмами накоплен значительный опыт в разработке систем мотивации. Нами представлена модель организации и мотивации персонала, разработана представителями парка развлечений Six Flags.

Six Flags – один из крупнейших тематических парков развлечений, является четвертым наиболее популярным с точки зрения посещаемости. На протяжении многих лет является одним из лидеров.

Основным залогом такого успеха является эффективная организация и мотивация персонала. Каждый представитель персонала парка контролирует работу другого. Обязанности сотрудников более низких должностей являются составляющей обязанностей управляющего персонала. Действует своеобразная, более эффективная система обучения персонала.

В данном парке стабильная почасовая оплата труда и какие-либо материальные вознаграждения не применяются. Хорошо налажена система нефинансовых вознаграждений. Под нефинансовыми вознаграждениями подразумевают все методы, не касающиеся непосредственно оплаты труда, которые компании используют для вознаграждения своих сотрудников и повышения их мотивации и приверженности к фирме. На примере парка они таковы:

- материальные нефинансовые вознаграждения – все материальные стимулы, которые использует компания;
- мероприятия, не касающиеся непосредственно работы;
- "вознаграждения – признательности";
- вознаграждения, связанные с изменением статуса сотрудника – повышение в должности.

Таким образом мы, отследив одну из причин успеха парка развлечений Six Flags, можем оценить необходимость правильной организации труда персонала и необходимости его эффективной мотивации. Данная схема эффективна на крупных предприятиях с наличием достаточного количества персонала.

Науч. руководитель: ассист. **Троян М.Ю.**

ЕКОЛОГО - ЕКОНОМІЧНА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

доц. Кислий В.М., студентка Бондар Т.В.

В умовах наростання протиріч між промисловим виробництвом та здатністю екосистем до самовідтворення постає проблема забезпечення збалансованої діяльності підприємства за екологічними та економічними параметрами функціонування. Проблема еколого - економічного збалансування ускладнюється у сучасних умовах конкуренції, яка, заснована, головним чином, на перевагах виробництва нового товару чи оптимізації витрат на його виробництво. На світовому ринку можливість забезпечення конкурентоспроможності пов'язана з необхідністю дотримання екологічних стандартів.

Конкурентоспроможність підприємства на міжнародному та світовому ринках, її стійкість у довгостроковій перспективі має бути стратегічною ціллю діяльності підприємства. До того ж, лібералізація міжнародного бізнесу зумовлює загострення внутрішньої конкуренції. Тому, ймовірно, у недалекому майбутньому вимоги до екологізації виробництва, випуску екологічно чистої продукції стануть необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

З огляду на актуальність проблеми, її фундаментальність та глобальність, метою дослідження є реструктуризація процесу забезпечення конкурентоспроможності з урахуванням екологічного фактору. Об'єктом дослідження є система забезпечення конкурентоспроможності підприємства, предметом — шляхи еколого - економічної оптимізації тих ланок процесу забезпечення конкурентоспроможності, які прямо чи опосередковано впливають на навколишнє природне середовище.

Система забезпечення конкурентоспроможності підприємства складається із виробничої системи, прямих та зворотних зв'язків із зовнішнім бізнес-середовищем та навколишнім природним середовищем функціонування підприємства. Вихідні положення забезпечення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням напрямів еколого - економічної реструктуризації (комплекс змін

принципів, умов, методів, технологій функціонування підприємства для забезпечення еколого орієнтованого соціально-економічного розвитку у довгостроковій перспективі), складається з наступних операцій та процесів: 1) аналіз фактичної і прогнозування бажаної позиції у системі взаємозв'язків зовнішнього бізнес - та природного середовищ; характеристика конкурентної позиції, оцінка власного економічного, природно-ресурсного та інноваційного потенціалів розвитку; встановлення пріоритетів збалансованого розвитку; 2) екологізація управління підприємством (нові форми обліку, аудиту, планування, прогнозування та ін.), розробка екологічної політики, стратегії збалансованого розвитку з урахуванням конкурентної стратегії у їх взаємозв'язку (виготовлення екологічно чистої інноваційної продукції); розробка стратегічної бізнес-концепції та концепції взаємозв'язків із екосистемою; орієнтація функціональних стратегій на забезпечення екозбалансованого розвитку (фундаментальні дослідження законів розвитку екосистем, науководослідні та дослідно-конструкторські роботи у напрямі забезпечення екологічно орієнтованої конкурентоспроможності, екостратегічний маркетинг, екологічна сертифікація системи управління виробництвом, управління якістю, управління персоналом та ін.); 3) виявлення центрів екологізації у ланцюзі створення цінності; технологічний розвиток підприємства є основою забезпечення екологізації виробництва (безвідходні, маловідходні, енергозберігаючі машинні технології, автоматизовані технологічні процеси), випуску екологічно чистої продукції (технології конструювання, проектування з урахуванням вимог екологічності та ін.) та забезпечення конкурентоспроможності (технологічні інновації у сферах виробництва та обслуговування, оновлення бізнес-процесів підприємства, нові більш точніші методи прогнозування науковотехнічного прогресу, наукове забезпечення управління з урахуванням факторів довго- та короткострокової циклічності економіки, локальної циклічності власних процесів діяльності, етапів власного життєвого циклу, життєвого циклу промислового виробу та забезпечення виробництва інноваційних видів продукції та ін.).

Таким чином, еколого - економічна реструктуризація процесу забезпечення конкурентоспроможності підприємства є важливим стратегічним пріоритетом розвитку промисловості в умовах перспективи виходу на світовий ринок.

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНКУРЕНТНИХ ПРОЦЕДУР ПРИВАТИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

к.е.н. Семененко Б.А., студ. Сергієнко Д.С.

Кожен громадянин України має право на безоплатну приватизацію земельної ділянки у межах, визначених законом. Відповідно до статі 121 Земельного кодексу України, громадяни України можуть безоплатно отримати (приватизувати) земельні ділянки у межах певних норм. Сучасна земельна реформа в Україні здійснюється в умовах глибокої соціально-економічної кризи, що негативно позначається на її проведенні. Тому виникає питання доцільності наступного реформування. Тим більше, що критична суспільна оцінка соціально-економічних умов у державі пов'язується, насамперед, із здійсненням земельних і аграрних перетворень. Актуальність даної публікації полягає в тому, що на даному етапі процес приватизації в нашій країні потребує вдосконалення. Мета роботи полягає у визначенні основних етапів процесу приватизації в Україні. Завданням роботи є аналіз ряду питань, таких як поняття приватизації, способи приватизації, недоліки та вдосконалення процесу приватизації. Предметом дослідження є здатність конкурентоспроможності процедур приватизації земельних ділянок, порядок проведення цих процедур, їх основні етапи, законодавчі акти, на яких базується процес приватизації, шляхи удосконалення процесу приватизації земельних ділянок. Об'єктом дослідження є законодавчі акти про приватизацію земельних ділянок, загальні установи та положення щодо проведення процесу приватизації.

За своєю суттю приватизація - це процес перетворення у приватну власність будь-якої іншої форми власності (як державної, так і колективної) або рух через послідовну зміну форм господарювання від державної власності до приватної.

Провідне місце в реформуванні земельних правовідносин посідає приватизація земель. Об'єктом приватизації є всі землі в межах території України. Об'єктами конкретних приватизаційних земельних право відносин можуть бути, переважно, земельні ділянки резервного фонду, віднесені відповідними радами до таких, що підлягають перерозподілу та наступній передачі у приватну й колективні власність. Зміст цих правовідносин складає низка прав і обов'язків юридично визначених фізичних і юридичних осіб.

Відповідно із законом приватизація має здійснюватися безоплатно, але гарантії щодо цього практично проігноровані, оскільки розробка проектів відводу здійснюється у різних регіонах комерційними землевпорядними структурами за рахунок осіб, які приватизують земельні ділянки.

Очевидно, що матеріальні і процесуальні права найменш врегульовані у чинному законодавстві, а це є реальною перешкодою на шляху реформування земельних правовідносин. Припинення земельних правовідносин здійснюється

на підставі сукупності юридичних фактів, які юридично фіксуються видачею Державного акта на право власності і його реєстрацією у відповідній раді народних депутатів.

З самого початку процес роздержавлення і зміни форми власності йшов достатньо тяжко і повільними темпами. Це обумовлювалося цілим рядом негативних чинників, що мали місце в суспільстві в період переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки.

Процеси приватизації є найбільш активним та динамічним напрямом ринкової трансформації економіки України, хоча все ж він здійснювався дещо повільніше, ніж це передбачалося державними програмами. Це зумовлене тим, що протягом усього процесу приватизації в суспільстві немає єдиної позиції стосовно темпів та методів її здійснення, а наявність протилежних підходів вимагає досягнення компромісу між впливовими політичними силами.

Найбільш суттєвим наслідком приватизації в Україні слід визнати формування потужного недержавного сектору, який визначальним чином впливає на розвиток національної економіки. У свою чергу в межах недержавного сектору слід виділити як приватизовані (роздержавлені) підприємства, а також і ті, вирішальним чинником функціонування яких є розвиток підприємницької діяльності. І якщо в перші роки саме приватизація надала потужний імпульс розвитку недержавного сектору, перш за все в сфері малого бізнесу, а також стосовно створення акціонерних товариств, то згодом саме вона забезпечила подальший вторинний розвиток недержавного сектору.

Основні напрями поліпшення механізму державного регулювання приватизації включають вдосконалення її управління, способів оцінки та продажу об'єктів приватизації; функціонування ринку цінних паперів (з позицій вимог обслуговування процесу приватизації); моніторингу приватизації, її соціально-економічних та екологічних наслідків; посилення інвестиційної привабливості та спрямованості приватизації.

Існуючі недоліки у механізмі приватизації свідчать про необхідність його вдосконалення як виходячи з особливостей стратегії соціально-економічного розвитку країни, так і цілей, що стоять перед самою приватизацією. Слід посилити в процесі реформування відносин власності, взаємоузгодження та взаємодоповнення функціонування державного та недержавного секторів економіки. Основними недоліками діючого механізму приватизації слід визнати такі: відсутність чіткої стратегії здійснення приватизації, її узгодження з програмами реформування галузей економіки; орієнтація переважно на фінансові інтереси порівняно з вимогами активізації залучення інвестицій, недостатня увага до формування балансу інтересів між інсайдерами та аутсайдерами господарських товариств, підвищення рівня мотивації праці, забезпечення інвестиційної привабливості підприємств; відсутність належної прозорості та відкритості при проведенні конкурсного продажу майна; недостатній розвиток ринку цінних паперів та його інфраструктури.

УЧЕТ СОЦИАЛЬНОГО РЕЗУЛЬТАТА ПРИ РЕШЕНИИ КРУПНОМАСШТАБНЫХ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ЗАДАЧ

асп. Беньян Ф. Ибрагим Аль-Акиди

Формирование целевых крупномасштабных региональных программ социально-экономического развития в настоящее время базируется исключительно на экономической целесообразности результата их реализации. С одной стороны это экономические выгоды участвующих в их выполнении субъектов хозяйствования. С другой – стабильность приемлемых экономических условий проживания, рост возможностей, обеспеченности и уровня благосостояния проживающего в регионе населения. Учитывая, что региональное административное образование представляет собой систему, в которой наряду с функционирующими субъектами хозяйствования проживает и стремится обезопасить свою жизнедеятельность население, одним из определяющих факторов повышения качества жизни являются социальные последствия решения хозяйственных задач. В этой связи учет социального результата любых хозяйственных решений крайне необходим как на уровне планирования, так и на уровне реализации плановых заданий. При этом учет социальных последствий должен производиться в измерении, адекватном хозяйственному результату с тем, чтобы была возможность сопоставления того и другого.

В настоящее время при решении хозяйственных задач в регионе, в т. ч. и экологически ориентированных, игнорируется учет социального результата их решения. Прежде всего, это связано с невозможностью дать экономическую интерпретацию социальному результату и включить этот фактор в действие сложившегося экономического механизма хозяйствования. Тем не менее, социальные последствия любого хозяйственного решения, не имея определенного экономически значимого результата, могут привести к социальным проблемам и общественной реакции, выливающейся в итоге в значительные экономические потери. Реализация хозяйственных программ и отдельных программных заданий иногда может привести к непринятию общественностью реализуемых хозяйственных проектов и в результате проявиться в общественном противостоянии, в локальных конфликтах хозяйственников с общественностью, в непрогнозируемых и неуправляемых последствиях подобного противостояния. В регионе, в котором предполагается реализация крупномасштабных хозяйственных проектов, проживающее население выражает свои социальные и общественные потребности в форме определенного уровня социальных запросов и конкретных требований общественности. В этой связи для учета социального результата при планировании и организации решения хозяйственных проблем следует придерживаться следующих положений.

1. Реализация любых хозяйственных решений, реализуемых в соответствии с плановыми программными заданиями, приводит с одной стороны к экономическим выгодам, с другой – к социально значимому результату, который может быть как положительным, так и отрицательным.

2. Социальные последствия проявляются на трех уровнях:

1) общесоциальный или гражданский – изменение достигнутого на данный момент уровня социальных стандартов, касающихся всех без исключения граждан страны; 2) общественный – изменения, отражающиеся на интересах и завоеваниях больших групп людей, объединенных принадлежностью к тому или иному общественному образованию (по политическому, религиозному, профессиональному или иному характерному признаку); 3) локальный (местный) – последствия, проявляющиеся в изменении качества жизни людей, проживающих в непосредственно попадающей под влияние хозяйственного мероприятия зоне.

3. Социальные последствия не имеют экономической интерпретации. Нет и не может быть прямого непосредственного экономического измерения социального результата, в связи с чем он не может попасть под действие экономического механизма, регулирующего хозяйственные отношения. Кроме того, социальный результат имеет вероятностную природу своего проявления, подвержен фактору стихийности и непредсказуемости в своих масштабах и не может быть структуризован по своей значимости. Социальный результат хозяйственных решений обретает свое экономическое содержание только после осуществления со стороны общественности определенных действий.

Именно на предварительном и одновременном осмыслении экономического и социального результата масштабных хозяйственных решений возможно построение многоцелевых и эффективно реализуемых программ регионального развития, в том числе устойчивого, экологически ориентированного, освобожденного от общественного неприятия и социального противостояния. Важно не только правильно прогнозировать социальный результат, но и управлять им, учитывая мнение общественности на этапе формирования программных заданий. Для решения данной проблемы перспективными и крайне необходимыми являются следующие направления научных исследований: 1) разработка системы учета мнения общественности при формировании и решении хозяйственных программных задач; 2) разработка подходов к структуризации и систематизации социальных последствий (результата) крупномасштабных хозяйственных решений; 3) разработка подходов к адекватному экономическому отображению социального результата для его учета при планировании и реализации хозяйственных задач в рамках действующего экономического механизма хозяйствования.

Научн. рук., к. э. н. Панасовский Ю. В.

РЕЙТИНГ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

аспірант Каленська О.О.

Одним із суб'єктів господарювання, що в процесі діяльності здійснює негативний вплив на стан навколишнього середовища, є домогосподарство. Даний вплив проявляється у вигляді використання природних ресурсів для потреб життєдіяльності осіб домогосподарства, у веденні підсобного господарства, у власній підприємницькій діяльності. Земельні угіддя використовуються для будівництва, атмосферне повітря забруднюється особистим автотранспортом. Це призводить до виснаження та природних ресурсів та забрудненням природного середовища.

Разом з тим, рівень впливу на стан навколишнього природного середовища є різним для кожного конкретного домогосподарства і залежить від ряду факторів:

- розміру домогосподарства;
- географічного розташування;
- наявності особистого автотранспорту;
- наявності підсобного господарства;
- рівня екологічної свідомості членів домогосподарства.

Рейтинг екологічної безпеки домогосподарства представляє собою показник ступеню його впливу на навколишнє природне середовище. Показники, що використовуються для оцінки даного впливу повинні бути об'єктивно вимірювані та виражатися кількісно. Для всіх домогосподарств повинен застосовуватися однотипний набір показників. Ними можуть бути: обсяг використання енергоресурсів та води, площа земель, зайнятих під забудову та під ведення підсобного господарства, загальний пробіг особистого автотранспорту, кількість побутових відходів. Частина цих показників міститься в

офіційній статистичній звітності, решта потребує спеціального обліку.

Методика розрахунку екологічного рейтингу домогосподарства передбачає:

- встановлення сумарного впливу усіх домогосподарств території по кожному з зазначених факторів;
- розрахунок середнього значення показника для домогосподарства даної території;
- встановлення кількісного значення показників для досліджуваного домогосподарства;
- встановлення процентних співвідношень між показниками досліджуваного домогосподарства і їх середнім значенням.
- розрахунок інтегрального показника екологічного впливу як середнього арифметичного отриманих вище значень.

Якщо значення інтегрального показника впливу на навколишнє середовище суттєво перевищує середнє значення для даної території, можна говорити про низький рейтинг екологічної безпеки даного домогосподарства, і навпаки – якщо розрахований інтегральний показник є нижчим за середнє значення – рейтинг екологічної безпеки досліджуваного домогосподарства є високим. Це означає, що рівень впливу даного домогосподарства на стан навколишнього природного середовища території відносно низький.

Система рейтингів екологічної безпеки домогосподарств може бути застосована для об'єктивного моніторингу ситуації у сфері впливу на навколишнє середовище та при інформуванні територіальної спільноти про дану ситуацію.

1. Тимошенко Е.А., Тимошенко Л.А., Коваль Е.А. Экологизация среды проживания в системе «Город-жилой квартал-дом-квартира» как тенденция развития градостроительной экологии» – [Электронный ресурс] http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/smm/SSH/2008_1/Statyi_tom1/43..pdf
2. Рейтинги экологических издержек. Методология. [Электронный ресурс] <http://www.biodat.ru/db/mon/rate.htm>

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІЇ

аспірант Говоруш Я.В.

Стан екологічної безпеки визначають різні екологічні загрози. Взаємозв'язок екологічних загроз проявляється у взаємодії соціальних, економічних та екологічних факторів, що прямо чи опосередковано призводять до дестабілізації екологічної системи і негативного впливу на економічний розвиток регіону.

Рівень економічного розвитку визначає можливості захисту навколишнього середовища від антропогенного впливу. Еколого-економічні збитки внаслідок забруднення навколишнього середовища перевищують вартість природоохоронних заходів. За підрахунками експертів ООН, втрати внаслідок забруднення в середньому становлять 0,5-2,5% ВВП, вартість природоохоронних заходів оцінена в 1-2% ВВП.

Інвестиційні ресурси регіону є відображенням рівня ефективного застосування природних ресурсів та екологічних обмежень, географічних та інфраструктурних умов, соціальних та інституційних чинників, політичних та правових факторів, виробничих фондів та трудових ресурсів, інноваційних технологій та фінансових ресурсів. Забезпечення екологічної безпеки регіону в певній мірі досягається через збалансування екологічної складової при формуванні та використанні інвестиційного потенціалу регіону.

Інвестиційний потенціал регіону відображає стан екологічної безпеки в регіоні у вигляді таких показників:

- 1) забезпеченість регіону оновленими виробничими фондами, новими технологіями, якісними товарами;
- 2) кількість та якість невідновних та відновних природних ресурсів;
- 3) асиміляційні можливості навколишнього середовища регіону;
- 4) рівень захворюваності населення, якість робочої сили;
- 5) рівень антропогенного навантаження на навколишнє середовище;
- 6) ступінь відповідності регіональних екологічних стандартів міжнародним вимогам;

- 7) рівень екологічної ефективності впровадження інноваційних технологій у виробничу діяльність;
- 8) дієвість та відповідність регіональної екологічної політики вимогам екологічної безпеки.

Призначення інвестиційного потенціалу регіону в умовах сталого розвитку полягає у забезпеченні зростання економічного потенціалу регіону з дотриманням вимог екологічної безпеки. Завданнями формування та використання інвестиційного потенціалу регіону на сучасному етапі розвитку еколого-економічних відносин мають бути: 1) врахування впливу екологічного чинника на всі складові інвестиційного потенціалу; 2) відповідність встановлених норм та нормативів забруднення навколишнього середовища необхідному рівню екологічної безпеки; 3) оцінка величини кожної складової компоненти інвестиційного потенціалу з відображенням в них характеру та розміру дії екологічного фактору.

Зростання інвестиційного потенціалу регіону є одночасно передумовою та наслідком успішного економічного зростання. Сталий еколого-економічний розвиток досягається при зваженості екологічних та економічних, а відтак і інвестиційних потреб суспільства. Розроблення нових екологічних стандартів, що відповідали б міжнародним вимогам та ефективно функціонували в ринковій економічній системі регіону є необхідним завданням посилення економічної безпеки регіону. Пріоритет підтримки та забезпечення екологічної безпеки повинен простежуватися при залученні внутрішніх та зовнішніх джерел інвестиційного потенціалу регіону.

Інвестиційний потенціал регіону дедалі частіше спрямовується на виробництво та впровадження технологічних процесів, інноваційних розробок екологічної спрямованості, що виступає показником забезпечення екологічної безпеки регіону.

Для досягнення вимог екологічної безпеки необхідною є функціонуюча, злагоджена система екологічних стандартів, законів, економічних механізмів, адміністративних засобів, дій суб'єктів інвестиційного процесу. Взаємодія інвестиційного потенціалу як об'єкта еколого-економічних відносин та екологічної безпеки як необхідної умови сталого розвитку є очевидною та необхідною.

ПРОБЛЕМА ЗМІНИ ПРІОРИТЕТІВ НА ШЛЯХУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

аспірант Безуська А.Ю.

Можливі необоротні зміни навколишнього природного середовища (НПС) та відповідна глобалізація їх наслідків актуалізували проблему змін соціальних пріоритетів у процесі прийняття рішень, спрямованих на досягнення сталого розвитку (СР) суспільства. Головним соціальним критерієм реалізації принципів СР у XXI столітті стає "якість життя", що характеризується як сукупність економічних, екологічних і соціальних факторів.

В Україні перехід на модель СР супроводжується посиленням експлуатації природно-ресурсного потенціалу країни. В умовах дефіциту фінансових коштів зношеність основних виробничих фондів підприємств є фактором зниження якості НПС, що призводить не лише до погіршення здоров'я населення, але й до зростання економічних втрат, уповільнення соціально-економічного розвитку держави тощо.

В умовах формування в Україні нової парадигми суспільного розвитку використання в основному економічних критеріїв ефективності прийняття рішень стає недостатнім і потребує залучення більш широкого спектра соціальних, екологічних та інвестиційних критеріїв.

Подальший еколого-орієнтований розвиток України вітчизняні вчені пов'язують із регіональним рівнем. Підвищення ефективності регіонального розвитку вимагає трансформації функцій та методів державного управління, оптимальне поєднання самоорганізації і самоврядування з цілеспрямованою реалізацією державної регіональної політики, створення дієвих елементів системи інформаційно-аналітичної підтримки.

Таким чином, в умовах нестабільного економічного середовища великого значення набуває застосування системного підходу до управління, який дає змогу кожній ланці використати свій потенціал, стати запорукою позитивних суспільних змін.

Науковий керівник: доцент Лук'янихін В.О.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В УПРАВЛІННІ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

аспірантка Опара Т. В.

В умовах переходу до ринкової економіки з особливою гостротою постає питання збереження, раціонального використання і розширеного відтворення земельних ресурсів (ЗР) як базису сталого розвитку України. Розвиток і удосконалення земельних відносин потребують відповідної системи управління з боку державних земельних органів.

Роль державного управління ЗР особливо зростає, виходячи із завдань нинішньої земельної реформи, яка передбачає перерозподіл земель з одночасною передачею їх у власність (переважно приватну), наданням у тимчасове користування, оренду та створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання, а також забезпечення раціонального використання і всебічної охорони ЗР – найважливішого національного багатства.

За умови функціонування нових земельних відносин в Україні потрібні теоретичні та прикладні дослідження з питань управління ЗР, зокрема деградованими і малопродуктивними землями. Це особливо важливо з огляду на те, що нині окремим функціям механізмів управління ЗР надається пріоритетне значення (державний земельний кадастр), тоді як іншим (моніторинг земель, землевпорядкування, державний контроль за раціональним використанням та охороною земель, проведення заходів з раціонального використання земель та їх охорони) не приділяється належної уваги з боку не лише практиків, а й вчених.

Теоретичні питання управління земельними відносинами одержали розвиток у роботах зарубіжних та вітчизняних вчених: Т.М. Бургесс і Р. Вебстер, Д. Беккер, Д. Хелмс, Д.С. Добряк, А.Я. Сохнич, В.М. Трегобчук. Проте проблеми управління саме раціональним використанням та охороною сільськогосподарських угідь в умовах проведення земельної реформи і прийнятих останнім часом Законів України майже не вирішуються. Залишаються недостатньо опрацьованими питання механізмів державного управління ЗР, у тому числі деградованими і малопродуктивними землями, спрямованих на досягнення умов екологічно сталого розвитку землекористування, виробництва екологічно чистої продукції. Екологічно чисті продукти (ЕЧП) - це продукти, які сприймаються споживачем як безпечні для здоров'я, такі, що позитивно впливають на організм людини, в них відсутні небезпечні інгредієнти, і вони не справляють негативного впливу на довкілля.

Об'єктивна необхідність державного управління ЗР визначається особливою багатофункціональною роллю землі в житті суспільства, її

природною обмеженістю і незамінністю у будь-якій сфері підприємницької та іншої діяльності. Управління ЗР є об'єктивним процесом та системою заходів (правових, адміністративних, економічних, екологічних, ринкових) щодо виконання землею суспільно-виробничих функцій. У цьому випадку ЗР виступають у якості предмету управління, а система земельних відносин є основою цього управління.

Важливими складовими у системі управління ЗР є: здійснення землеустрою, контроль за використанням та охороною земель, моніторинг земель, ведення державного земельного кадастру і обліку земель, проведення заходів з раціонального використання земель та їх охорони, економічне регулювання раціонального землекористування, вирішення земельних спорів, ринок землі, інноваційно-інвестиційна політика, забезпечення науково-технічною інформацією та ін.

Державне управління ЗР здійснюється за допомогою таких заходів: розробки і реалізації законодавчих і нормативних правових актів, регіональних програм і планів, а також окремих заходів і рішень органів державної влади України і суб'єктів України; проведення державної планової, фінансової і інвестиційної політики; забезпечення вимог законодавства і нормативно-методичних документів; забезпечення механізму економічного стимулювання охорони і раціонального використання ЗР; контроль за станом земель, раціональним їх використанням і охороною, притягнення до відповідальності винних у порушенні законодавства; державного ліцензування, сертифікації і страхування; забезпечення державної освіти.

Важливим аспектом державного управління є застосування ринкових механізмів охорони навколишнього середовища, що може йти одночасно зі створенням ЕЧП, яка б мала підвищений попит у населення. Така продукція, що випускається на базі маловідходних виробництв, не вимагає включення у її вартість витрат на переробку відходів і будівництво очисних споруд.

Для підвищення якості використання ЗР необхідно запровадити такі механізми управління землекористування: збереження та відтворення природної родючості ґрунтів, удосконалення сільськогосподарських технологій, удосконалення системи освіти та моніторингу довкілля, створення умов для вільного доступу до екологічної інформації, формування екологічної культури в усіх верствах населення та ін. Тобто станом ЗР необхідно управляти виходячи із загальнодержавного підходу, який забезпечує життєдіяльність населення держави, та охорони навколишнього середовища.

Отже, можна зазначити, що підвищення ефективності землекористування при виробництві екопродукції необхідно розглядати в сукупності з природними, економічними та ринковими факторами.

МОДЕЛЮВАННЯ ЛАНЦЮГА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГО - ОРІЄНТОВАНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

студентка **Бондар Т.В.**

Промислове виробництво є матеріальною основою забезпечення соціально-економічного розвитку країни і, разом з тим, – першим з основних факторів забруднення навколишнього середовища. Виникнення екологічних криз місцевого та глобального значення.

На сьогоdnішньому етапі розвитку ефективність виробництва досягається майже наполовину за рахунок природних факторів, а не ефективного їх використання. Тому політика промислових підприємств має бути спрямована не лише на забезпечення конкурентоспроможності підприємства та його продукції як безумовної основи довгострокового розвитку та досягнення економічної безпеки, але й на створення базису та умов для забезпечення еколого-орієнтованого розвитку.

Важливою є розробка концепції побудови технологічного ланцюга нарощення конкурентоспроможності з урахуванням екологічних факторів як фундаментальних основ розвитку, а також моделювання цього ланцюга для визначення умов його практичної реалізації. Об'єктом дослідження є процес виробництва конкурентоспроможної продукції, предметом – напрями еколого орієнтованого оновлення виробництва у системі управління конкурентоспроможністю підприємства.

Еколого - орієнтована конкурентоспроможність означає забезпечення оптимального балансу між екологічними та економічними цілями функціонування підприємства (забезпечення підвищення якості навколишнього природного середовища і реалізація обраної моделі економічного розвитку).

Технологічна модель процесу забезпечення еколого - орієнтованої конкурентоспроможності реалізується через здійснення наступних етапів: 1) проведення еколого - стратегічного аналізу зовнішнього середовища; 2) проведення аналізу власного сукупного потенціалу та результатів господарської діяльності; 3) розробка інтегрованої еколого - орієнтованої стратегії; 4) розробка положень та впровадження екологічної політики у розрізі стратегічних пріоритетів діяльності.

технології природокористування та ініціатив природоохоронної діяльності; 5) еколого - економічна орієнтація функціональних сфер діяльності; 6) екологічна реструктуризація управління, виробництва; 7) формування системи та структури управління еколого - економічним розвитком підприємства; 8) перепроєктування процесів та операцій.

З урахуванням вищенаведених положень нами була запропонована математична модель багатокритеріальної оптимізації забезпечення еколого - орієнтованої конкурентоспроможності підприємства.

Цільовими функціями моделі є задоволення інтересів груп зацікавлених сторін діяльності підприємства, досягнення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора на основі концепцій В. Парето та А. Пігу про оптимальний розподіл ресурсів, забезпечення вигод у процесі суспільного виробництва у конкурентному середовищі та загальний ріст благополуччя населення.

$Y(C, P, \Pi, \Phi, K, G, BO, ZMI) = f(X_c, X_{pp}, X_n, X_{\phi}, X_k, X_z, X_{ov}, X_{zm}) \rightarrow \max$ — максимізація інтересів груп зацікавлених сторін.

$K = \sum_{\gamma}^k \frac{Y_{\phi, \text{ефект. с. в.}}}{Y_{n, \text{ефект. с. в.}}} * d_{\gamma} \rightarrow 1$ — еколого орієнтована конкурентоспроможність підприємства.

$Y_{\phi, \text{ефект. с. в.}}, Y_{n, \text{ефект. с. в.}}, d_{\gamma}$ — рівні ефективності стратегії відтворення та їх значущість.

$P = (B_{\text{суп}} - Z_{\text{суп}}) - (B_{\text{інд}} - Z_{\text{інд}}) \rightarrow 0$ — гранична умова екологізації виробництва (рівність граничних вигод і втрат суспільства та індивідуальних вигод і втрат).

$P_{\text{заг. опт}} = \frac{P_{\text{марк}} + P_{\text{НДДКР}} + P_{\text{оптв}}}{K * K_{\text{еф}}} + \frac{P_{\text{вир.}} + P_{\text{тог}}}{K_{\text{еф}} + \sum_{i=1}^{C_{\text{н.н}}} \frac{P_{\text{експл}} + P_{\text{технобслуг}} + P_{\text{рем}}}{K_{\text{еф}}}}$ —

(оптимальна ресурсомісткість етапів життєвого циклу продукції — Р.А.Фатхутдінов).

Таким чином, у сучасних умовах соціально-економічного розвитку важливим завданням промисловості є планомірне зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище.

Науковий керівник: доц. **Кислий В.М.**

ЗАСТОСУВАННЯ ІНДЕКСНОГО МЕТОДУ ДО ВИМІРІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

студент Лазоренко І.В.

Сталий розвиток — загальна концепція необхідності встановлення балансу між задоволенням потреб сучасності і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в нешкідливому і здоровому довкіллі. Основою керування сталим розвитком є сучасні інформаційні технології та системний підхід, які дають можливість відносно швидко моделювати варіанти напрямків розвитку, з високою точністю прогнозувати результати та оптимізувати їх.

Концепція системно сполучила три головні складові сталого розвитку суспільної формації: економічну, природоохоронну і соціальну. Надвагомим питанням на шляху втілення концепції сталого розвитку є формування системи вимірів, зокрема індексів, для всебічної оцінки дієвості втілюваної концепції. Головні вимоги — інформаційна повнота та відповідна демонстрація трьох зв'язаних компонентів сталого розвитку.

Рівень сталого розвитку оцінюють з допомогою відповідного індексу *Isp*. Індекс сталого розвитку — інтегрована оцінка, яка враховує сумісно усі три складові: економічну, екологічну та соціальну сфери. Він визначається множенням трьох головних індексів, які розраховуються в наступному порядку:

1. Індекс економічного виміру (*Iekv*) сформуємо з двох складових:

✓ індексу конкурентоспроможного розвитку (*Iк*). Індекс конкурентоспроможності формується з трьох індикаторів: індикатора технологічного розвитку країни; індикатора громадянських інститутів та індикатора макроекономічного середовища. У свою чергу, ці три індикатори обчислюються на основі використання 47 наборів даних про стан технологій та інноваційного розвитку країни, рівень видатків країни на дослідження і розвиток, рівень іноземних інвестицій тощо.

✓ Індексу економічної свободи (*Iec*). Індекс економічної свободи формується з таких десяти індикаторів: торгової політики країни; фіскального навантаження з боку уряду; урядової інтервенції в економіку; монетарної політики; потоків капіталів та іноземних інвестицій; банківської та фінансової діяльності; політики формування цін та оплати праці; прав на приватну власність; політики регулювання; неформальної активності ринку. Ці десять індикаторів

обчислюються на основі використання 50 наборів різноманітних даних економічного, фінансового, законодавчого та адміністративного характеру.

2. Індекс екологічного виміру (*I_{ев}*) оцінюється за допомогою відомого індексу ESI (Environmental Sustainability Index). Індекс ESI сформований з 21 екологічного індикатора, які, у свою чергу, розраховувалися на основі використання 76 наборів екологічних даних про стан природних ресурсів у країні, рівень забруднення навколишнього середовища в минулому і сьогодні, зусилля країни на ниві управління екологічним станом та інше.

3. Індекс соціального виміру (*I_{св}*) сформуємо шляхом усереднення трьох глобальних індексів:

✓ Індексу якості і безпеки життя (*I_я*), розробленого міжнародною організацією Economist Intelligence Unit Цей індекс формується з допомогою таких дев'яти індикаторів: ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності; середньої тривалості життя населення країни; рейтингу політичної стабільності і безпеки країни; кількості розлучених сімей на 1000 населення; рівня громадської активності; різниці за географічною широтою між кліматично теплішими і холоднішими регіонами країни; рівня безробіття в країні; рівня політичних і громадянських свобод в країні; співвідношення між середньою заробітною платою чоловіків і жінок.

✓ Індексу людського розвитку, що формується з допомогою таких трьох індикаторів: середньої тривалості життя населення країни; рівня освіченості та стандарту життя населення країни, що вимірюється ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ВВП за ПКС).

✓ Індексу суспільства, заснованого на знаннях, або К-суспільства (Ікс), розробленого департаментом ООН з економічного і соціального розвитку — UNDESA. Цей індекс визначається трьома основними індикаторами: інтелектуальними активами суспільства; перспективністю розвитку суспільства та якістю розвитку суспільства, які, у свою чергу, формуються з допомогою 15 наборів даних про рівень охоплення молоді освітою та інформацією, інвестиційний клімат у країні, рівень корупції, нерівність розподілу матеріальних і соціальних благ (GINI-індекс), рівень дитячої смертності тощо.

Науковий керівник: асистент Гуменний М.В.

УПРАВЛЕНИЕ В СФЕРЕ ГЕНЕТИЧЕСКИ МОДИФИЦИРОВАННОЙ ПРОДУКЦИИ

Асс. Тараненко Ю.В., студент Коваленко Е.В.

Почти третья часть пищевых продуктов, употребляемых в европейских странах, являются генетически модифицированными организмами (ГМО). ГМО — любой живой организм, обладающий новой комбинацией генетического материала, полученной благодаря современной биотехнологии.

В Украине был принят закон об обязательности информирования граждан о наличии в пищевых продуктах генетически модифицированных организмов (ГМО) 31 мая 2007 года.

Постановлением Санэпиднадзора вводится новый процентный барьер на содержание ГМО — 0,9 %. Если в продукте содержится меньше количество ГМО, то он может продаваться без маркировки. Поставщики ГМО-сырья и украинский бизнес существуют в весьма взаимовыгодном альянсе — первые расширяют рынок сбыта своей продукции, вторые — экономят на сырье и других расходах. Но, не смотря на существенную экономию на ГМ-сырье, продукция с ГМО в Украине не стоит дешевле, чем натуральные аналоги.

На наш взгляд, для решения проблемы ГМО в Украине необходимо принять следующие меры:

- провести комплексные фундаментальные и прикладные исследования с целью изучения биобезопасности ГМО;
- создать государственную, независимую от производителя, эффективно работающую систему контроля за наличием ГМО в растениях и продуктах питания в интересах экологической безопасности и здоровья нации;
- ввести систему регулирования импорта и выращивания ГМО (импортируемый ГМ-продукт должен проходить детальную проверку);
- обязательный контроль за маркировкой продуктов;
- внедрение налогов на сверхприбыль, которую получают производители ГМ-продуктов;
- создать больше центров по выявлению ГМО в продуктах (на данный момент их в Украине только 7).

К сожалению, развитие рынка ГМ продуктов в Украине не сопровождается столь же эффективным, как в Европе, развитием систем контроля за ними.

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ В СИСТЕМІ СТАЛОГО ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

ст. викладач Лисиця В.І., студент Марочко С.С.

Тривалий перехідний період економіки України негативно позначився на всіх сферах життєдіяльності суспільства: соціальній, економічній, фінансовій, політичній, екологічній. Такі зміни не тільки гальмують розвиток України та віддаляють її від економіки європейського зразка, але й починають суттєво загрожувати національній (а зараз, в умовах глобалізації, й міжнародній) безпеці.

Охорона навколишнього природного середовища, збереження та раціональне використання природних ресурсів, екологічний контроль набувають у розвинених країнах світу (зокрема, таких як США, Японія, Канада, Німеччина, Великобританія та ін.) все більш вагомого значення та пріоритетності як у зовнішній, так і у внутрішній політиці.

У зв'язку з реаліями ринкової економіки (яка, не дивлячись на свою розвиненість, подеколи й зараз не враховує еколого-економічних витрат в процесі здійснення господарської діяльності та прийнятті відповідних управлінських рішень, через що ускладнює і без того непросту ситуацію із забрудненням навколишнього природного середовища та збільшенням антропогенного навантаження на нього), провідними державами світу екологічний аудит як самостійний вид незалежного контролю визнаний одним із найбільш дієвих важелів впливу на екологізацію національної економіки та гармонізацію екологічних та економічних аспектів народного господарства, на економічне зростання в умовах збереження цілісності та збалансованості навколишнього природного середовища, що останнім часом набуває все більшої актуальності та значущості.

Не зважаючи на це, системне й фундаментальне дослідження питань екологічного аудиту в Україні практично відсутнє. В економічній літературі найбільший вклад у розвиток та впровадження екологічного аудиту зробили такі вчені як Шевчук В., Саталкін Ю., Синягівська Л., Навроцький В., Потравний І., Д'яченко Л., Кушнір Ю. та ін.

Для здійснення ефективної екологічної перевірки необхідна, перш за все, надійна інформаційна база, неодмінною умовою якісного та повного формування якої є облік природоохоронної діяльності підприємства. Нажаль, на сьогоднішній день жоден із чинних нормативних актив з питань бухгалтерського обліку в Україні не присвячений цій проблемі. Проте, витрати на охорону навколишнього природного середовища деяких підприємств та їх екологічні зобов'язання мають істотне значення і помітно впливають на їх фінансові результати,

загальну економічну стабільність. Саме тому, на думку вітчизняних вчених-дослідників екологічного аудиту (зокрема, на думку Л.Синягівської), доцільним є вдосконалення Плану рахунків бухгалтерського обліку шляхом спеціального виділення в ньому у класах 8 та 9 самостійних рахунків «Витрати на екологію» та «Витрати на охорону навколишнього природного середовища», а клас 6 доповнити рахунками «Екологічні зобов'язання» та «Розрахунки за страхуванням екологічних ризиків».

Міжнародна практика засвідчує, що ефективним екологічний аудит є лише тоді, коли керівництво підприємства усвідомлює важливість проведення екологічного аудиту своєї діяльності. Рекомендації еко-аудитора дають змогу знизити екологічний комерційний ризик, пов'язаний з прийняттям господарських рішень, зменшити екологічні платежі та штрафи, підвищити імідж підприємства як для вітчизняних, так і, особливо, для іноземних інвесторів та партнерів.

Слід зазначити, що сучасні умови функціонування підприємств у вітчизняній економіці не передбачають (на відміну від розвинених країн світу) певних пільг та переваг, які отримують суб'єкти господарювання внаслідок декларування своєї участі у системах екологічного аудиту та проведення добровільних природоохоронних заходів взагалі. Виходячи з цього, отримання економічних вигод підприємствами від участі у системі природоохоронних заходів, стимулювання підприємств у напрямку екологізації господарської діяльності, та, як наслідок, підвищення ефективності проведення екологічного аудиту в розрізі видів діяльності, являється об'єктом для подальшого вдосконалення.

Проведення екологічного аудиту, у тому числі врахування екологічних аспектів при перевірці фінансової звітності, має стати обов'язковим елементом роботи вітчизняних аудиторів, що підніме діяльність аудиторів на якісно новий рівень та забезпечить водночас більш швидкий та ефективніший перехід до сталого еколого-економічного розвитку України.

Екологічний аудит, будучи гнучким механізмом в умовах ринкової економіки, стане важливим інструментом реалізації конституційних прав громадян на безпечне довкілля та екологічну безпеку як на рівні окремих підприємств, так і на рівні територій і держави в цілому.

Крім цього, запровадження екологічного аудиту в Україні сприятиме подальшій інтеграції нашої держави в Європейське та Світове економічне співтовариство, що зумовлює необхідність подальших глибоких методичних та організаційних розробок щодо порядку проведення екологічного аудиту в Україні.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ЕКОЛОГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ВИРОБНИЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

доц. Рубанов П.М., аспірант Шишова Ю.Г.

В той час, як у всьому світі спостерігається тенденція переходу до моделі екологозберігаючого соціально-економічного розвитку, в Україні домінує модель «ростоманії», тобто критерієм розвитку вважається приріст виробництва, що передбачає максимальне використання як природних, так і трудових ресурсів. Ідея раціонального природокористування, екологобезпечного господарювання на практиці видається ілюзорною, відокремившись від економічної зацікавленості в збалансованій взаємодії суспільства та довкілля. Саме створенню такої економічної зацікавленості сприяє формування дієвого механізму раціоналізації природокористування на основі, як удосконалення існуючих фінансових інструментів екологічного регулювання, так і впровадження нових регуляторів природокористування.

Фінансовий механізм раціоналізації природокористування в Україні перебуває на стадії становлення. Основні теоретичні та практичні засади функціонування економічних регуляторів закладені в Законі України „Про охорону навколишнього природного середовища” № 1268-ХІІ від 26.06.1991р. До складу основних елементів фінансового механізму природокористування належать: збори за використання природних ресурсів, за забруднення навколишнього середовища, екологічне оподаткування, система фінансування природоохоронних заходів, система відшкодування збитків, внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля. Результати досліджень показали, що позитивним моментом чинного механізму екологічного регулювання в Україні є опрацювання і впровадження основ платного природокористування та забезпечення надходження фінансових ресурсів до бюджету з метою ліквідації забруднення навколишнього середовища.

Крім того, проведений аналіз сучасного фінансового механізму екологічного регулювання дав можливість виявити певні негативні тенденції його функціонування, серед яких: довготривалий процес формування механізму, що не лише не відповідає потребам розвитку національного господарства, а й іноді гальмує розв'язання проблем, пов'язаних з переходом економіки на шлях сталого розвитку (екологічну модернізацію основних фондів, ресурсозбереження, екологізацію суспільного відтворення); відсутність дієвих стимулюючих інструментів для суб'єктів господарювання у проведенні природоохоронних заходів; функціонування системи примусових стимуляторів за принципом „батоба”, що не спонукає

природокористувачів до впровадження екологічно безпечних способів здійснення виробничої діяльності, обмежує впровадження інноваційних екологоорієнтованих технологій; відсутність повноцінного механізму кредитування природоохоронних заходів, пільгового оподаткування та цінового заохочення екологічно спрямованої виробничої діяльності.

Нагального вирішення вимагає проблема фінансування екологічних програм та природоохоронних заходів, що передбачає вирішення питання стану та обсягів фінансування заходів, з одного боку, та проблеми функціонування механізму фінансування природоохоронних заходів, - з іншого.

Акцентуючи увагу на отриманні якомога більше коштів в оплату за забруднення, природоохоронні органи приділяють недостатньо уваги заходам щодо застереження виникнення самих екологічних забруднень.

Проведений аналіз вітчизняного екологічного управління показує, що фінансові інструменти екологічного регулювання фактично виконують роль фіскальних платежів, забезпечуючи нагромадження фінансових ресурсів у владних структурах. Відтак, національним товаровиробникам вигідніше здійснювати фіскальні екологічні платежі, ніж витратити кошти на природоохоронні заходи. Існуючий механізм спрацьовує в напрямку „антистимулювання” еколого-економічної поведінки суб'єктів господарювання в процесі здійснення ними виробничої діяльності.

Виробнича діяльність суб'єктів господарювання, що супроводжується постійно зростаючими темпами експлуатації природних благ, в результаті призводить до згубної зворотної реакції довкілля. За даними Міністерства екології та природних ресурсів України, середньорічні витрати ВВП внаслідок погіршення стану довкілля становлять 10-15%, а за оцінками Міжнародного інституту менеджменту навколишнього середовища, рівень екологічного збитку в Україні складає не менше, ніж 15-20% ВВП, і є одним з вищих у світі.

Таким чином, з огляду на проведений аналіз фінансового механізму екологічного управління в Україні, впровадження останнього повинно здійснюватися на основі економічного диктату в поєднанні з адміністративно-правовими методами управління, що передбачатиме створення таких умов для виробничої діяльності, за яких господарюючим суб'єктам було б вигідним досягнення екологічних цілей. Реформування механізму має супроводжуватися необхідними змінами в методологічній базі існуючих економічних інструментів, таких як збори за забруднення, екологічний податок, штрафні санкції та екологічні фонди, та запровадженням нових стимулюючих регуляторів, таких як: податкові пільги, пільгові позики, пільгові кредити, матеріальне заохочення екологізації виробничої діяльності.

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

асистент Абрамчук М.Ю., студентка Сухоставець І.

На сьогодні, підприємства багатьох галузей економіки України створюють високий ступінь ризику виникнення надзвичайних екологічних ситуацій і аварій, які можуть призвести до тяжких соціальних та економічних наслідків. Найбільш ефективним у стримуванні негативних тенденцій екологічної безпеки виробництва є застосування таких фінансових інструментів, як екологічні збори і податки.

Екологічна складова вітчизняної податкової системи представлена: 1) рентними платежами, 2) платою за землю, 3) збором за геологорозвідку, 4) платежами за спеціальне використання природних ресурсів і 5) екологічним податком (збором за забруднення навколишнього середовища). При цьому, основними функціями екологічного оподаткування є стимулювання діяльності щодо зниження рівня забруднення довкілля та фінансування природоохоронних заходів.

Проте, функціонування системи екологічного оподаткування в Україні має певні протиріччя та проблеми.

- Практично всі види платежів, пов'язаних з природокористуванням та охороною навколишнього середовища мають характер податкових надходжень до державного бюджету, незважаючи на їх принципovu різницю за економічною сутністю та з позицій джерел фінансування природоохоронних заходів.
- Існує значний розрив між обсягами завданих збитків та дійсними витратами на їх відшкодування.
- Занижені абсолютні показники нормативів платежів за спеціальне користування природними ресурсами та зборів за забруднення навколишнього середовища.
- Значні розбіжності в граничних податкових ставках щодо нормативів забруднення.
- Складність розрахунків екологічних та ресурсних платежів та недосконалість системи статистичної звітності.

Отже, нинішня система екологічного оподаткування в Україні потребує реформування, спрямованого на зниження негативного впливу народногосподарського комплексу країни на навколишнє природне середовище. З цією метою доцільно:

- шляхом впровадження різних видів екологічних податків на продукт розширити базу екологічного оподаткування;
- встановити прогресивне або регресивне екологічне оподаткування в залежності від зростання або зменшення антропогенного впливу господарської діяльності на навколишнє середовище;
- змінити адресність надходження екологічних платежів, тобто за рахунок зібраних коштів повинні фінансуватися цільові екологічні програми;
- доцільно змінити порядок стягнення екологічного податку з метою реалізації принципу «забруднювач сплачує», тобто податок не повинен входити до ціни товару, а сплачуватися з прибутку;
- запровадити коефіцієнти коригування сум екологічних платежів залежно від зміни економічної шкоди та темпів зростання цін, що дозволить встановлювати реальні розміри платежів.

Крім того, для підвищення ефективності екологічного оподаткування необхідно: провести відповідне реформування існуючої практики фінансування природоохоронних заходів; удосконалити систему статистичної звітності, контролю звітних даних природокористувачів, бухгалтерського обліку, обліку надходжень платежів; вдосконалити систему штрафів за екологічні порушення; впровадити різні види податкових пільг, пільгових позичок та пільгового кредиту з метою підтримки та стимулювання природоохоронної діяльності суб'єктів господарювання; вдосконалити існуючу систему екологічного ліцензування; та ін.

Завдяки реформуванню системи екологічного оподаткування та вдосконаленню інших інструментів екологічного регулювання в Україні можливо досягнення узгодження різнорівневих інтересів щодо виробництва і раціоналізації природокористування та більш ефективне регулювання еколого-економічною поведінкою господарюючих суб'єктів.

ЕКОНОМІЧНІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ БІОРІЗНОМАНІТТЯ В УКРАЇНІ

ас. Снопченко А.В., студент Гієнко Ю.В.

Все живе на Землі постійно розвивається і взаємодіє. Ми, люди, є невід'ємною частиною живої природи і всіляко від неї залежимо. Вона служить джерелом продуктів харчування та ліків, постачає кисень, необхідний нам для дихання, та інші хімічні елементи, з яких складається наш організм. За день на свої потреби людство використовує в середньому більш як 40000 біологічних видів. Стрімкий розвиток цивілізації не прискорив процесів видоутворення, а інтенсифікував процеси їх вимирання.

Це відбувається через руйнування місць проживання видів, надмірну економічну експлуатацію окремих видів (масовий відстріл тварин, хижацьке рибальство, вирубування комерційно цінних видів дерев тощо), конкуренцію з екзотичними видами "чужих" фаун і флор, екстенсивне нарощування масштабів сільськогосподарської діяльності (передусім вирубування лісів і розорювання під сільськогосподарські угіддя цілих земель), глобальне техногенне забруднення біосфери.

Біологічне різноманіття (за С. Джонсоном) – це «мінливість живих організмів усіх екосистем, включаючи земні, морські та інші водні екосистеми та екологічні комплекси, частиною яких вони є; сюди належить різноманіття в межах різновиду, між різновидами і екосистемами». Це поняття синонімічне з «життям на Землі».

Програмними документами діяльності в галузі збереження і сталого використання біологічного і ландшафтного різноманіття в Україні є Конвенція про біологічне різноманіття (Ріо-де-Жанейро, 1992) та План європейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (Софія, 1995).

Дієвим природоохоронним заходом збереження біорізноманіття є створення охоронних територій, природних та біосферних заповідників, національних природних парків. Вони забезпечують умови, необхідні для зменшення шкідливого антропогенного впливу на біологічні об'єкти, сприяють збереженню цілісності екологічних систем. Такі території становлять на сьогоднішній день лише 4% від площі України та не мають необхідного державного фінансування.

Для адекватного здійснення науково обґрунтованого коригування процесу природокористування необхідно визначити економічну вартість усіх складових природного капіталу, які залишаються поза увагою класичного ринку, і тим самим істотно спотворюють справжню економічну ефективність господарської практики. Порівняно новим методом вартісної

оцінки природного капіталу є відтворювальний підхід. Його суть: сукупність середовищутворюючих (відновлюваних та не відновлюваних) природних ресурсів на визначеній території розглядається як певний стандарт. Тобто використання будь-якого ресурсу має передбачати його відновлення у попередній якості та кількості.

У сталій формування в Україні перебуває ринок екологічних послуг, який включає в себе: реалізацію природоохоронних заходів, створення матеріальних та технічних умов збереження біорізноманіття, формування фінансових та кадрових структур управління ресурсами, підвищення екологічної свідомості на всіх рівнях суспільства. З економічної точки зору вартість всіх цих „послуг” колосальна. За мінімальними підрахунками вона складає біля 3000 мільярдів доларів у рік.

Економічні заходи щодо вирішення проблем біорізноманіття в Україні:

1. Удосконалення економічного механізму шляхом впровадження принципів «користувач платить» та «забруднювач платить»;

2. Пільгове оподаткування суб'єктів господарювання при їх невиснажливому використанні природних ресурсів та/чи їх відновлення на регіональному рівні;

3. Встановлення обґрунтованої ціни природних ресурсів;

4. Вдосконалення дозвільно-ліцензійної діяльності держави;

5. Вдосконалення бюджетної системи фінансування природоохоронних програм та заходів на державному та регіональних рівнях;

6. Залучення міжнародних та позабюджетних джерел фінансування природовідновлення;

7. Уникнення неефективної структури виробництва і надмірне споживання;

8. Впровадження заходів щодо екологічних експертиз в процесі інвестиційної, управлінської, господарської діяльності, що впливає на стан довкілля регіонів.

Лише через 50-100 років планета втратить від 25 до 50 % сучасної видової різноманітності. Мільйони (а можливо, десятки мільйонів) видів можуть зникнути швидше, ніж людство дізнається про їхнє існування. На мою думку проблема збереження життєвого середовища погіршується насамперед за рахунок недостатнього фінансування державою природоохоронних заходів – лише на 35% від потреб у фінансових ресурсах. У 2009 році капітальні видатки державного бюджету були профінансовані в обсязі 10,4 млрд. грн., що майже в 2,5 рази менше ніж у 2008 році. Якщо така тенденція залишиться і надалі, то без збереженого сьогодні біорізноманіття, завтра для наших нащадків може не настати.

ВПЛИВ АВТОТРАНСПОРТУ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

проф. Шапочка М.К., студенти Лисянська Я., Руденко А.

Атмосфера - це газоподібна оболонка Землі. Наявність атмосфери - одна з найголовніших умов життя на планеті. Основними забруднювачами атмосфери є різні гази, газоподібні речовини, аерозолі, пил, які викидаються в атмосферу об'єктами енергетики, промисловості й транспорту. На сьогоднішній день доквілля забруднюють більше ніж 7 тис. хімічних сполук, що виділяються в процесі промислового виробництва, багато з яких - токсичні, мутагенні та канцерогенні. Становище погіршується ще й тим, що автомобільні викиди концентруються в приземному шарі повітря - саме в зоні нашого дихання. Тому питання забруднення атмосфери оксидами нітрогену та карбону і методи зменшення цього забруднення є досить актуальними в наш час.

Автомобільний транспорт є основним джерелом викидів токсичних, зокрема канцерогенних, речовин у місцях найбільшої концентрації людей (до 90 %) і причиною несприятливого стану доквілля у багатьох містах України. У 2009 році викиди автомобільного транспорту в атмосферу становили вже більш ніж 2 млн. тонн шкідливих речовин. За даними ВОЗ, близько 80% зазначених збитків безпосередньо пов'язані зі здоров'ям людей, хворобами та втратою працездатності. Зараз ситуація із забрудненням атмосфери у великих містах України погіршується. В Україні його частка у сумарних викидах забруднюючих речовин в атмосферу всіма техногенними джерелами сягає 43%, у викидах парникових газів - 10 %. Частка автотранспорту у шумовій дії на населення міст складає 85-95 %. Однією з причин такого стану вважаються незадовільні екологічні характеристики автомобілів, що випускаються в Україні, більшість з яких не відповідає світовому рівню.

Вплив транспорту на екосистеми полягає у:

- забрудненні атмосфери, водних об'єктів і земель, зміні хімічного складу ґрунтів і мікрофлори, утворенні виробничих відходів, шлаків, замазучування ґрунтів, котельних шлаків, золи і сміття. Забруднюючі речовини, окрім шкідливого впливу на живу природу, негативно впливають на створені людиною системи - особливо на будівельні матеріали, історичні архітектурні і скульптурні пам'ятники і інші витвори мистецтва, викликають корозію металів, псування шкіряних і текстильних виробів;

- споживанні природних ресурсів - атмосферного повітря, яке необхідне для перебігу робочих процесів в ДВЗ транспортних засобів, нафтопродуктів і природного газу, які є паливом для ДВС, води для систем охолодження ДВЗ і мийки транспортних засобів, виробничих і побутових

потреб підприємств транспорту, земельних ресурсів, відчужених під будівництво автомобільних доріг і залізниць, аеродромів, трубопроводів, річкових і морських портів і інших об'єктів Інфраструктури транспорту;

– виділенні теплоти в доквілля під час роботи ДВЗ і установок, в яких спалюють паливо в транспортних виробництвах;

– створенні високих рівнів шуму і вібрації;

– можливості активації несприятливих природних процесів таких як водна ерозія, заболочення місцевості, утворення сельових потоків, зсувів і обвалів;

– травмуванні та загибелі людей, тварин, нанесення великих матеріальних збитків внаслідок аварій і катастроф;

– порушенні ґрунтово-рослинного покриву і зменшенні врожайності сільськогосподарських культур.

В європейських країнах випробування і нормування дорожніх транспортних засобів з точки зору викидів забруднюючих речовин здійснюється згідно Правил ЄЕК ООН та Директив ЄС.

В Україні під час виробництва нових автомобілів їх екологічні показники, поки що, оцінюють згідно прийнятих раніше галузевих стандартів. В Україні, поки що, в експлуатації автомобілі з бензиновими двигунами з огляду шкідливих викидів перевіряються за ГОСТ 17.2.2.03-87. Згідно цього стандарту перевіряється і обмежується вміст оксиду вуглецю і вуглеводнів в двох режимах роботи двигуна: мінімальної і підвищеної частот обертання холостого ходу.

В Україні охорона навколишнього середовища розглядається як самостійно політичне завдання. Політика щодо навколишнього середовища - це сукупність усіх дій, спрямованих на уникнення втручання в навколишнє середовище, на його зменшення та на усунення пошкоджень довкілля, що вже сталися.

Екологічна безпека та захист населення від наслідків довготривалого впливу забруднень довкілля, за рахунок викидів автотранспорту вимагає посилення контролю щодо виконання санітарно-гігієнічних правил і стандартів на всіх рівнях функціонування санепідслужби. Наукові розробки в межах екологічного моніторингу і оцінки прийнятого ризику для довкілля та здоров'я людини від дії хімічних чинників транспортної мережі потребують відповідного інформаційного забезпечення, зокрема належного використання комплексу інформаційних банків даних від санепідслужби МОЗ України, управління медичною статистикою та дорожньо-автомобільної інспекції, метеорологічної служби та ін.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: ШЛЯХИ ТА ФОНДОВИЙ МЕХАНІЗМ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ

ст. викладач Іваненко А.П.

Осмилення багатовікового досвіду розвитку людства дозволяє зробити однозначний висновок, що одним з головних критеріїв оцінки ступеню цивілізованості суспільства є його ставлення до навколишнього середовища (НС), як до фундаментальної основи усієї будівлі суспільства, механізму суспільного виробництва і економіки як його складової. Таке вкрай велике значення НС для розвитку суспільства витікає навіть з простого переліку основних функцій НС: а) фізіологічні; б) економічні; в) соціальні; г) екологічні. На параметри будь-якої економічної системи фактори НС впливають, як прямо (виступаючи у якості засобів або предметів праці), так і опосередковано (впливаючи на якісні і кількісні параметри ін. засобів та предметів праці, що використовуються в економічних процесах, а також на керуючий елемент цих процесів – людину). Зрозуміло, що якісне НС сприяє розвитку економічної системи, а неякісне навпаки – пригнічує і деформує функціонування такої системи, або навіть робить її функціонування принципово неможливим.

Стосовно стану НС в Україні можна сказати наступне.

Складність стану екології в Україні є фактом відомим і таким, що не потребує довгих коментарів щодо його підтвердження. Можна лише відмітити, що по більшості регіонів він (стан) вже є кризовим, це насамперед стосується регіонів з особливо високим господарським навантаженням на НС та чорнобильських регіонів, а по інших регіонах України є таким, що наближається до кризового. Екологічні негаразди в Україні вже досягли такого рівня, що починають викликати суттєву деформацію національного макро- і мікро-економічного розвитку. Серед багатьох чинників еколого-економічного плану, які привели НС України до такого стану можна вказати декілька головних: 1) наявність фактору Чорнобиля; 2) неефективність та нерациональність переважної більшості господарюючих суб'єктів (ГС) економіки, насамперед в якості природокористувачів, через їхню техніко-технологічну відсталість; 3) концентрація промислових виробництв, особливо шкідливих для довкілля (гірничодобувних, хімічних, нафтохімічних, металургійних підприємств), в Україні по відношенню до площі її території є однією з найвищих у світі; 4) показники розораності ґрунтів та збезліснення території України також є найвищими в Європі, що тягне за собою ін. екологічні негаразди – ерозії ґрунтів, зменшення запасів ґрунтових вод, обміління річок та ін. водойм, негативні кліматичні зміни.

З вищенаведеного витікає, що багато факторів, серед яких в числі найважливіших є вкрай незадовільний стан НС, викликають гостру потребу в невідкладному реформуванню економіки України. Ідеологію цих реформ можна концептуально виразити наступним чином: деіндустріалізація, реструктуризація, перепрофілювання, інтенсифікація, раціоналізація та ін. з акцентом на перехід до економіки постіндустріально-інформаційного (тобто інформаційно- і наукоємного) типу.

Проте реалізація всіх цих заходів потребує значних інвестицій, загальна сума яких вимірюється сотнями млрд. \$. Зрозуміло, що зважаючи на кризовий стан економіки, держава та ГС зможуть інвестувати найближчим часом лише невелику частину з необхідних капкладень. Зважаючи на це, залишається тільки один шлях отримання необхідних інвестицій – створення умов для масштабного залучення приватних та інституціональних фінансових джерел (внутрішніх та зовнішніх). Найбільш дієвим та ефективним механізмом, здатним реалізувати цю функцію є фондовий ринок (ФР). Тому найважливішими завданнями держави сьогодні є: 1) створення необхідної та вдосконалення вже існуючої інфраструктури ФР (телекомунікаційного середовища, депозитарно-клірингової системи та інше); 2) вдосконалення законодавчої бази, що регулює функціонування ФР; 3) законодавче оформлення цілого спектру нових (похідних та гібридних) фондових інструментів, бо спектр тих цінних паперів, що зараз присутні на українському ФР, є вкрай бідним, а отже неефективним і непривабливим (крім хіба що для дуже великих інвесторів); 4) створення державною стабільних і передбачуваних умов для полегшення діяльності приватного сектору, включаючи стабільні і передбачувані правові і макроекономічні рамки, а також безпеку діяльності. Реалізація цих пунктів має відбуватися таким чином, щоб максимально залучити до процесів на ФР дрібного інвестора (особливо населення), який зараз майже взагалі не задіяний в цих процесах. Перспективність розвитку саме ФР з метою досягнення вищезгаданих цілей ілюструється зокрема таким: 1) за оцінками закордонних фахівців через недостатню розвиненість вітчизняного ФР Україна щорічно втрачає близько 3 млрд. \$ інвестицій; 2) механізми злиття та поглинання, інтенсивність яких є прямо пропорційна рівню розвитку ФР, в найбільшій мірі ніж будь-який ін. механізм стимулюють процеси (в тому числі й природокористувацькі) самооптимізації, раціоналізації, підвищення ефективності економіки; 3) на 2009-2010рр., населенням України накопичено заощаджень більше 100%ВВП (у т.ч. мінімум 60-70 млрд. \$ у інвалюті) з яких тільки близько 30-40%ВВП – у формі банківських депозитів, решта заощаджень (переважно "матрацних") не працює на вітчизняний інвестиційний (загально)економічний розвиток саме через нерозвиненість ФР.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКИ ВИСОКОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЯКОСТІ

аспірант Малахова Л.С.

Сьогодні у всьому світі активно відбувається переорієнтація від ідеології економічного розвитку будь-якою ціною до ідеології екологізації економічного суспільства. Вимоги нової ідеології набагато складніші від завдань охорони навколишнього середовища, вони не зводяться тільки до скорочення забруднень.

В Україні боротьба із забрудненням навколишнього середовища ведеться поки що переважно шляхом будівництва очисних споруд, а не шляхом заміни існуючої технології виробництва. Але це не вирішує екологічних проблем.

Проблема оновлення функціонуючих засобів на основі нової техніки з високою соціальною і екологічною якістю завжди була актуальною. В умовах попереднього періоду не вдалося створити дійових механізмів, що змушували б створювати техніку з високими екологічними характеристиками та формувати потребу в ній у користувачів. Та з переходом до ринкової економіки ця проблема ще більше загострилась. Це пов'язано з «провалами» ринку, які викликані тим, що негативні наслідки від створення і застосування техніки низької екологічної якості діють не як внутрішні фактори впливу на економічну діяльність суб'єктів господарювання, а як зовнішні по відношенню до них, які спрямовані на третіх осіб і на погіршення навколишнього природного середовища. Саме треті особи та природа зазнають шкоди, а отже й втрати, від застосування техніки низької екологічної якості.

Безпосередні ж виробники цієї техніки не відчувають на собі додаткового тиску від цих додаткових витрат, які змушені покривати підприємці (користувачі цієї техніки), населення та держава.

Тому на даному етапі розвитку ринкової економіки важливо виробити дієвий механізм управління зовнішніми ефектами з метою подолання «провалів» ринку. З цією метою, необхідно виробити теоретичні положення для вирішення проблем створення і використання техніки необхідної (оптимальної) екологічної якості, який би спонукав як до виробництва екологічно чистої техніки, так і до використання її у процесі виробництва.

СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ

асп. Пімопенко Т.В., студент Савченко Ю.Г.

Розвиток ринкової економіки спричинив особливу увагу до проблеми сталого еколого-економічного розвитку. Для ефективного вирішення цієї проблеми на практиці потрібно впроваджувати нові інструменти природоохоронного регулювання. У ринкових умовах одним із таких інструментів є екологічний аудит, який може істотно вплинути на екологічну ситуацію, в першу чергу, на рівні окремих промислових підприємств, виробничих комплексів і територій.

Концепції екологічного аудиту були розроблені в кінці 70-х рр. ХХ ст. в США та вперше використані на практиці для перевірки дотримання компаніями екологічних вимог законів, законодавчих актів та нормативів. Згодом ці концепції були прийняті в таких країнах як Канада, Німеччина, Великобританія. Основні принципи і положення екологічного аудиту реалізовані в Постанові Європейського Союзу з екологічного менеджменту та екологічного аудиту №1836 (EMAS), прийнятих в 1993 році, яка має назву «Про добровільну участь промислових підприємств у загальній системі екологічного менеджменту та екологічного аудиту». З 1996 року діють міжнародні стандарти ISO серії 14000, що визначають загальні принципи і процедури екологічного аудиту.

Україна на національному рівні прийняла стандарти серії ISO 14000 у 1997 році, а у 2004 р. було прийнято Закон України «Про екологічний аудит» – основний нормативний документ, який визначає правові і організаційні принципи здійснення екологічного аудиту.

На даному етапі питання з формування теоретико-методологічних, організаційних та економічних основ екологічного аудиту були розглянуті в роботах таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Г.П. Серов, В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, В.М. Навроцький, Л.Ф. Кожушко та інших.

Так, найчастіше під екологічним аудитом розуміють об'єктивний, незалежний аналіз, оцінку та розробку рекомендацій, щодо певної (екологічної, природоохоронної, ресурсозберігаючої) сторони діяльності підприємства.

Рада Європейського Союзу ввела таке визначення екологічного аудиту: це засіб управління, який надає систематичну, періодичну,

об'єктивну й документовану оцінку системи управління та процесів, встановлених для охорони навколишнього середовища з метою підвищення ефективності і полегшення контролю практики, що впливає на навколишнє середовище, а також оцінки узгодженості діяльності компаній з екологічною політикою.[1]

Українське законодавство визначає сутність та зміст екоаудиту наступним чином: екологічний аудит – це документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи екологічного управління та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту.

До об'єктів екологічного аудиту можна віднести: підприємства, установи та організації, їх філії та представництва чи об'єднання; окремі виробництва; інші господарські об'єкти; системи управління навколишнім природним середовищем; інші об'єкти, передбачені законом.

На сьогодні діяльність в області екологічного аудиту знайшла широке практичне розповсюдження у всіх розвинутих країнах, а також у країнах, які розвиваються. Так, наприклад, в Норвегії 350 підприємств сертифіковані у відповідності стандартам ISO 14000, в Бельгії – 303, в Угорщині – 637, Великобританії – 2917, Франції – 2344. Звичайно, показники України значно нижчі через недосконалість відповідної нормативно-правової бази, яка і стримує розвиток екоаудиту в нашій країні.

Процеси інтеграції світової економіки потребують узгодження всієї сукупності елементів вітчизняної та світової господарських систем, у тому числі й екологічного аудиту. Вітчизняним спеціалістам, враховуючи особливості національного екологічного аудиту, необхідно максимально наблизити його структуру та зміст до світових стандартів. Що в свою чергу дасть змогу створити єдиний внутрішній ринок Європи та покращить співпрацю України з іншими європейськими країнами, за рахунок підвищення конкурентоспроможності продукції та покращення і оптимізації основних екологічних і природоохоронних показників діяльності вітчизняних підприємств.

ОБГРУНТУВАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

асп. Пімопенко Т.В., студент Руденко Т.В., студент Терещенко К.О.

Охорона навколишнього природного середовища, збереження та раціональне використання природних ресурсів, екологічний контроль набувають найвагомішого значення та актуальності у політиці України. Це пов'язано з активізацією життєдіяльності суспільства, стрімким розвитком науки та сучасних технологій, інтенсивним та екстенсивним споживанням природних ресурсів. Сьогодні безвідповідальність керівництва окремих підприємств спричиняють погіршення екологічної ситуації в країні. Тому проблема розвитку та здійснення екологічного аудиту як самостійного виду незалежного контролю є сьогодні актуальною.

Екологічний аудит – це документально оформлений систематичний процес перевірки, що включає збір і об'єктивне оцінювання доказів аудиту для встановлення відповідності певних видів діяльності, заходів, умов, системи управління навколишнім середовищем і інформації з цих питань критеріям аудиту, а також передача результатів перевірки замовникові. У методичному плані – це інформаційно-аналітичний інструмент менеджменту, що є системою екологічного планування, обліку, контролю, аналізу та аудиту, реалізація яких сприяє обґрунтуванню альтернативних підходів під час здійснення оперативного й стратегічного управління, спрямованого на підвищення еколого-економічної ефективності.

Основне завдання екоаудиту – збір достовірної вихідної інформації про виробничу діяльність об'єкта і формування на її основі висновків щодо реального екологічного стану. На жаль, висновки екологічного аудиту мають рекомендаційний характер і не є обов'язковими для керівництва підприємства.

Досвід екологічного аудиту показує, що його ефективність залежить від трьох основних факторів:

- високої зацікавленості керівництва та власників підприємства в проведенні аудиту;
- повної відкритості та щирості спеціалістів підприємства в аналізі всіх екологічних аспектів;
- спільної, злагодженої роботи аудиторської команди та спеціалістів підприємства.

Згідно законодавства України екологічний аудит повинен здійснюватись із додержанням об'єктивності, достовірності, незалежності, конфіденційності, збалансованості екологічних, економічних та соціальних інтересів, комплексності та законності.

Екологічний аудит може бути зовнішнім (виконуватися спеціалізованими аудиторськими фірмами) та внутрішнім (здійснюватися штатними працівниками підприємства). При цьому внутрішній екоаудит може розглядатись як елемент внутрішнього адміністративного управління, реальне впровадження якого

спрямовано на контроль за дотриманням чинного законодавства в сфері охорони навколишнього середовища, розробку конкретних заходів щодо зменшення негативного впливу підприємства на екологічну ситуацію в регіоні, контроль за витратами на природоохоронну діяльність, розробку екополітики підприємства. Крім того, екоаудит можна поділити на обов'язковий та ініціативний (добровільний).

Екоаудит здійснюється на договірній основі на звернення замовника, до аудиторської фірми для надання кваліфікованої комплексної (правової, екологічної, технологічної, маркетингової, інжинірингової) або спеціалізованої допомоги у вирішенні інвестиційних, ринкових, та природоохоронних проблем. У договорі (контракті) визначаються цілі коаудиту. Вони можуть бути різними залежно від того, які проблеми виникли в замовниками з постачальниками, технологічним та екологічним галузям виробництва, з державними інспекційними органами, з інвесторами, суміжниками й у цілому з розвитком підприємства і конкурентоспроможністю його продукції.

Не всі керівники підприємств розуміють необхідність впровадження системи екологічного менеджменту та аудиту, що створює психологічні бар'єри на шляху його запровадження. Для керівників підприємств здійснення або входження в систему екоменеджменту й екологічного аудиту може здаватися невинуватими витратами коштів. Насправді ж досвід європейських країн свідчить, що запровадження стандартів екоменеджменту екоаудиту є вигідним капіталовкладенням.

Екологічний аудит здебільшого забезпечує підприємству не тільки екологічну, а й економічну безпеку. Систематичне проведення екоаудиту може запобігти банкрутству підприємства, зменшити витрати на ліквідацію з передбачуваних наслідків екологічної політики. Системи екоменеджменту підприємства повинні функціонувати так, щоб показники екологічності постійно підтримувалися на рівні екологічних вимог.

Отже, для того, щоб екологічний аудит став одним з реальних механізмів покращення вкрай несприятливої екологічної ситуації в Україні необхідно по-перше забезпечити обов'язковість проведення екологічного аудиту на всіх підприємства, які становлять екологічну небезпеку незалежно від їх форми власності. Закріпити законодавчо обов'язковість виконання рекомендацій екологічного аудиту. Також розширити сферу екологічного аудиту і на об'єкти, які вже вийшли з виробничої діяльності, але являють грозу для навколишнього середовища – нафтозховища і накопичувачі кислих відходів, у тому числі пестицидів та мінеральних добрив, інсідбані смітники і т.д. В найкоротший період розробити і прийняти єдину методичну базу для проведення аудиту, єдині вимоги до аудиторів.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИРШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПІДТОПЛЕННЯ В УКРАЇНІ

асист. Маценко О.М., студент Гончарова В.В.

Проблема підтоплення, повільної деградації зрошувальних земель, втрата ними родючості для людства не нові. За даними ООН, загальна площа земель у світі, що втратили родючість внаслідок діяльності людини, у тому числі й від підтоплення, досягла 2 млрд. га, що в 1,5 разів перевищує площу орних земель в Європі. Щороку в світі 200-300 тис га зрошувальних земель внаслідок заболочення і засолення виділяються із сільськогосподарського обігу, у зв'язку з цим зростає актуальність розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо формування та практичного здійснення системи ефективних протипаводкових заходів.

Екодеструктивний вплив суспільства на природу викликає через механізм зворотних зв'язків протидію природи. Підтоплення є не тільки наслідком, але і причиною екологічних проблем техногенного характеру.

До основних причин підтоплення територій відносять природні фактори, зокрема, зміна клімату на Землі та локальні рівні антропогенного навантаження. Техногенне підтоплення суттєво відрізняється від природного. Воно не носить циклічний характер, а має важко контрольований, необоротний (при сучасному стані водопровідних і водовідвідних систем) характер, але при цьому різну інтенсивність.

Сьогодні в Україні, зокрема, на півдні відбувається процес опустелювання, який Конвенцією ООН з боротьби з опустелюванням був визнаний як «скорочення та руйнування біологічного потенціалу земель, що може призвести у кінцевому рахунку до створення умов, подібних до пустельних».

Для України найбільш гостро проблема підтоплення проявляється на заході. Карпатський регіон, особливо Закарпаття, за характером рельєфу, географічним розташуванням та кліматичними умовами належить до районів активної зливної діяльності і найбільш паводконебезпечних регіонів Європи. Паводки в Карпатах - явище звичайне (до 4-5 на рік).

Паводки на річках виникають природним шляхом, але втручання людини у процеси природи збільшує потенційну шкоду від підтоплення. Несанкціоноване вирубування лісів та випасання худоби на полонинах призвело до зменшення захисної функції гірських екосистем і водорегулюючої здатності. У Карпатах «скельні водорості», вологолюбні торф'яні мохи, затримують на схилах велику кількість атмосферної і дощової вологи. Таким чином, рослини виконують ґрунтозахисну та водорегулюючу функції, а в результаті людської діяльності рослинний покрив руйнується і

збільшує ймовірність підтоплення території. В таблиці 1 наведені дані про зміну рослинного покриву в Карпатах.

Таблиця 1 - Зміни у структурі природного рослинного покриву Карпат, тис.га

Показник	Площа до вирубування лісів	Площа нині	Наслідки змін
Дубові ліси	96,0	32,0	-64,0
Букові ліси	470,0	377,0	-93,0
Ялицеві ліси	118,2	82,0	-36,2
Смерекові ліси	393,0	691,0	+298,0
Післялісові пасовища	0	331,0	+331,0
Післялісові сіножаті	0	213,0	+213,0
Антропогенні чагарники	0	60,0	+60,0

Значні зміни є наслідком господарської діяльності людини, в основному за рахунок безперервного вирубування лісів із порушенням науковообґрунтованих технологій при недостатньому відновленні, без дотримання поясності вирубування та насадження.

Слід звернути увагу на проблеми, що мають місце на Донеччині, а саме за площею підтоплення серед областей України Донецька область займає четверту позицію. На Донеччині причиною підтоплення є комплекс факторів, до основних з яких відносять порушення поверхневого водотоку на забудованих територіях, витік із водопровідних мереж, відсутність зливової каналізації, затоплення нерентабельних шахт, що порушує відновлення дійсного рівня підземних вод.

З метою зменшення ризиків підтоплення необхідно реалізувати системний підхід до управління водними ресурсами за басейновим принципом. Ці питання є актуальними у розвинених країнах. Наприклад, у США 30% поверхневого стоку штучно переводиться у підземний. Це дає можливість створювати великі підземні водосховища, регулювати поверхневий стік і уникнути підтоплення територій.

Для запобігання підтопленням на державному рівні необхідно найближчим часом прийняти Закон України «Про екологічне страхування», розробити систему державного моніторингу для прогнозування і реагування на процеси підтоплення і їх недопущення, посибити економічний вплив на екодеструктивну діяльність, розробити методіку оцінки економіко-екологічної ефективності капіталовкладень у протинавдкові споруди.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

доц. Сотник І.М., студент Зайкіна С.В.

Перехід економіки України до ринкових відносин характеризується деякими якісними перетвореннями, які зумовили складні структурні зміни у всіх галузях господарства. Ці зміни знаходять відображення в економічному механізмі господарювання, який характеризується відсутністю концептуального бачення взаємовідносин економіки і екології. Такі обставини обумовлюють необхідність вивчення теоретичних і практичних проблем екологічної економіки, особливо в регіонах, де будь-які зміни у якості навколишнього природного середовища відчуваються з особливим загостренням.

Серед європейських держав Україна має один з найвищих інтегральних показників негативних антропогенних навантажень на природне середовище практично по всій території. Причому у двох третинах областей екологічна ситуація та якість навколишнього природного середовища характеризуються як гостро критичні і не сприятливі для здоров'я людини. Природокористування є вкрай нераціональним, марнотратним й екологонезрівноваженим, а ефективність використання природних ресурсів надзвичайно низька. Особливо це стосується курортно-рекреаційних територій країни.

Природні рекреаційні ресурси – це об'єкти і явища природного походження, що можуть бути використані для туризму, лікування, відпочинку. Вони впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, формування рекреаційних районів (центрів), їхню спеціалізацію та економічну ефективність. Рекреаційні ресурси сприяють відновленню фізичних і духовних сил людини, її працездатності, використовуються для прямого й опосередкованого споживання та виробництва курортних і туристичних послуг

У сучасному світі відпочинок, рекреація, туризм, оздоровлення – що врешті-решт означає здоров'я – є найвищою соціальною цінністю. Тому за останні кілька десятиріччів у світі поступово зростає значення туризму і рекреації. Це пов'язано, в першу чергу, із значним зростанням доходів населення економічно розвинених країн, зростанням загальноосвітнього рівня людей, розвитком транспортного сполучення.

Таким чином, поступово підвищується попит на рекреаційні ресурси високої якості, що здатні якнайповніше задовольнити потреби людини у відновленні її життєвих сил. Отже, першочерговою проблемою постає питання економічного забезпечення можливості ефективного використання рекреаційних ресурсів, що має бути підкріплено розвитком відповідної інфраструктури.

Друга проблема – це збереження цілісності і чистоти цієї території. Якщо поряд з будинком відпочинку будуть розміщені промислові об'єкти, то певний рекреаційний комплекс втратить свою привабливість. З цих позицій активізуються питання оптимізації планів розміщення продуктивних сил з урахуванням рекреаційного фактору. Важливого значення набуває недопущення нецільового використання рекреаційних територій, що має місце, зокрема, у прибережній смузі м. Одеси. Ялти та інших приморських міст України.

По-третє, як і будь-яке використання території, рекреаційна діяльність людей також має свої позитивні і негативні сторони. Проблеми охорони природи і раціонального природокористування в умовах курортно-рекреаційних комплексів стоять досить гостро. Курорти виступають складними територіальними утвореннями. Їх розглядають як системи, що містять:

- природні комплекси, які задовольняють, власне, рекреаційні та побутові потреби;
- технічні системи і обслуговуючий персонал, що забезпечують умови життєдіяльності, лікування та відпочинку;
- органи управління, які здійснюють планування і повсякденне регулювання курортно-рекреаційними комплексами.

Наявність у складі курортно-рекреаційних комплексів останніх двох компонентів обумовлює виникнення певного екодеструктивного впливу на навколишнє природне середовище, пов'язаного з необхідністю забезпечення функціонування конкретного курортно-рекреаційного комплексу. Цей вплив обумовлюється будівництвом санаторіїв та будинків відпочинку, зміною ландшафту прибережних смуг, розвитком індустрії громадського харчування та розваг тощо.

Підсумовуючи, зазначимо, що використання природних рекреаційних ресурсів повинно бути помірним, раціональним, плановим. Володіючи величезним природним потенціалом, Україна має усвідомити необхідність розвитку рекреаційно-туристичної інфраструктури та максимально ефективно використати цей фактор.

АНАЛИЗ ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АТМОСФЕРНЫХ РЕСУРСОВ НА КП «ШКЗ «ИМПУЛЬС»

студент Павленко Е.Н.

Атмосферный воздух является одним из основных жизненно важных компонентов окружающей природной среды, благоприятное состояние которого формирует естественную основу устойчивого социально-экономического развития страны. Загрязнение атмосферного воздуха приводит к негативным последствиям окружающей среды. По Украине на стационарные источники выбросов приходится 30% загрязнений. Наибольшую часть из них (порядка 70%) составляют выбросы промышленных предприятий. С целью поиска резервов снижения загрязнений атмосферы была исследована эколого-экономическая эффективность использования атмосферных ресурсов на примере КП «ШКЗ «Импульс».

В работе было оценено влияние производства фейерверков КП «ШКЗ «Импульс» на загрязнение атмосферных ресурсов.

Основными источниками загрязнения атмосферы на производстве являются смесители, прессы, сверлильные станки. При производстве продукции выделяются вредные вещества, такие как сурьма, бутилацетат, диоксид серы, пыль образивно металлическая.

Эколого-экономический анализ выбросов вредных веществ на рассматриваемом производстве за период с 2005 по 2009г.г. показал, что за 5 лет нормативные значения выбросов не были нарушены. Однако фактические выбросы сурьмы в 2008 году, а также бутилацетата в 2009 году были немного выше по сравнению с нормативными значениями 2005-2007г.г.

Превышение нормативов выбросов по некоторым вредным веществам сопровождалось ростом экономического ущерба загрязнению атмосферы. Часть этого ущерба была компенсирована предприятием, что выразилось в росте отчислений на природоохранные мероприятия, затрат на оплату больничных листов работников производства, и т. д. К некомпенсируемой части ущерба следует отнести: ущерб здоровью населения города, ближнему лесному и сельскому хозяйству.

С целью снижения размеров экономического ущерба атмосфере были определены резервы снижения выбросов вредных веществ. При

этом учитывалось, что улучшение использования основных фондов, производственных мощностей, атмосферных ресурсов зависит в значительной степени от квалификации кадров, особенно от мастерства рабочих, обслуживающих очистительное оборудование, механизмы, агрегаты и другие виды производственного оборудования. Творческое и добросовестное отношение работников к труду является важным условием улучшения использования атмосферных ресурсов, основных фондов и производственных мощностей.

В результате комплексного анализа были сформированы следующие рекомендации по очистке выбросов и использованию оборудования:

- в станках, вентиляционных установках и агрегатах упрочнить наиболее ответственные детали и узлы;
- повысить основные параметры производственных процессов (скорость, давление, температура) с целью более рационального использования воздуха в технологическом процессе;
- механизировать и автоматизировать не только основные производственные процессы и операции, но и вспомогательные и транспортные операции, устаревшие машины модернизировать или заменить новыми, более совершенными;
- постоянно контролировать очистку выбросов и работу оборудования;
- своевременно производить замену фильтров в очистном оборудовании;
- своевременно проводить плановые осмотры, ремонты оборудования;
- качественно делать замеры и анализы выбросов и т. д.

Наряду с указанными рекомендациями любой комплекс мероприятий по улучшению использования ресурсов, разрабатываемый во всех звеньях управления промышленностью, должен предусматривать обеспечение роста объемов производства продукции прежде всего за счет более полного и эффективного использования внутрихозяйственных резервов и путем более полного использования машин и оборудования, повышения коэффициента сменности, ликвидации простоев, сокращения сроков освоения вновь вводимых в действие мощностей, дальнейшей интенсификации производственных процессов.

Научный руководитель: доц. Сотник И.Н.

ЕКОЛОГІЧНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФАКТОР ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

асист. Маценко О.М., студент Косолап Н.Є.

На сьогодні Україна є однією з країн Європи, що мають найнижчий рейтинг за якістю життя. Наша держава посідає 57-ому із 63 можливих позицій. Такими є результати дослідження «Оцінка соціально-економічних досягнень і потенціалу України», проведеного на замовлення канадської агенції з міжнародного розвитку.

Одним з основних компонентів якості життя є стан здоров'я населення, яке є основою формування людського капіталу. А стан здоров'я населення держави багато в чому залежить від стану навколишнього середовища, бо він є безпосереднім підґрунтям формування здорового способу життя.

Низька якість природного й антропогенного середовища життєдіяльності здійснює постійний та потужний негативний вплив на стан здоров'я населення. Наприклад, виявлена щільна кореляційна залежність між рівнем і темпами захворюваності на хвороби крові, органів травлення, новоутворень, хвороб нервової системи та наявністю в питній воді нітратів та важких металів. Забруднення атмосферного повітря, яке проявляється, зокрема, в кислотних дощах, спричиняє зростання показників захворюваності й смертності від хвороб органів дихання, наявність у повітрі високих рівнів NO_2 , O_3 викликає широкий спектр проблем зі здоров'ям респіраторної системи.

Майже 22% площі держави визнані як непридатні для повноцінного використання. В Україні щорічно в навколишнє природне середовище надходить до 100 млн. тонн шкідливих речовин, у сховищах організованого складування зберігається майже 3 млрд. тонн токсичних промислових відходів. Швидкими темпами забруднюються водні ресурси, рівень та перспективи забезпеченості якими визнані незадовільними. У зоні негативного впливу перебуває практично весь лісовий фонд. Довготривалим фактором радіаційної загрози для населення стали наслідки аварії на Чорнобильській атомній електростанції.

Зменшення екологічного тиску на природне середовище і здоров'я людей потребує проведення масштабних заходів, пов'язаних з

оновленням виробничого апарату, будівництвом і реконструкцією очисних споруд, запровадженням нових виробничих технологій. Цьому, на нашу думку, сприятиме належний рівень фінансування інвестиційних екологічно безпечних проектів.

Екоінвестиції – усі види інтелектуальних та майнових цінностей, що вкладаються в господарську діяльність і спрямовані на зменшення антропогенного навантаження на довкілля, зниження споживання та підвищення ефективності утилізації товарів та послуг, збереження, раціональне використання природних ресурсів та покращення природно-ресурсного потенціалу територій.

На відміну від традиційних інвестицій в економіку, інвестиції в раціональне використання природних ресурсів та охорону навколишнього середовища повинні здійснюватися оптимально у часі і просторі. Оскільки відновлення та поліпшення якості довкілля або властивостей екосистеми через їх просторову спільність потребують тривалого періоду.

Особливостями екоінвестицій є те, що вони підвищують ефективність виробництва, поліпшують умови праці, знижують соціальні збитки, підтримують умови сталого розвитку.

Відомо, що екоінвестиції відносяться до довгострокових і постійних проектів. Вони потребують значного фінансування та окуповуються лише через певний період часу, що знижує привабливість для потенційних інвесторів. Проблемою сучасності є пошук ефективних джерел інвестиційних ресурсів. До джерел інвестиційних ресурсів відносять власні (прибуток, амортизаційні відрахування), позичкові (емісія облигацій, лізинг) та залучені (емісія акцій та інвестиційних сертифікатів).

Екологічні проблеми мають суспільне значення, тому потребують вирішення на державному рівні. Підприємствам з екологічно спрямованим виробництвом слід надавати податкові пільги, безвідсоткові кредити на довгостроковій основі. Необхідна підтримка наукових проектів природоохоронного значення у вигляді грантів, призив, премій. Доцільним є застосування позитивного міжнародного досвіду в сфері екологічних інвестицій.

ФОРМУВАННЯ КРИТЕРІАЛЬНОЇ БАЗИ ВИБОРУ ОПТИМАЛЬНОГО ВАРІАНТУ РОЗПОДІЛУ ТОВАРУ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ З УРАХУВАННЯМ ЕКОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ

асист. Чортюк Ю.В., студент Скиба О.В.

Основна мета логістичної системи розподілу – доставити товар у потрібне місце і в потрібний час. Тому в цілісній стратегії розподільчої логістики одним з основних завдань є пошук способів і методів найбільш повного задоволення потреб споживачів шляхом ефективної організації транспортно-експедиційного обслуговування.

Узагальнення методів логістичного управління, які розроблені фахівцями з логістики, дозволяє вказати на те, що для організації, регулювання оптимізації процесів, які забезпечують формування і трансформацію логістичних потоків, можуть використовуватися різноманітні форми та методи управлінських впливів, починаючи з простих статистичних способів і експертних оцінок та переходячи до складних автоматизованих методів планування й оптимізації.

Застосування будь-яких методів логістичного управління при формуванні і трансформуванні логістичного потоку як об'єкта управління спрямоване на скорочення невизначеності підприємницької діяльності і доведення її до мінімального рівня, що сприяє підвищенню надійності та ефективності функціонування як окремих структур підрозділів конкретного бізнес-суб'єкта, так і утворюваних ними або за їхньою участю логістичних систем, ланцюгів та логістичних утворень.

Рішення про вибір каналів розподілу — одне з найскладніших і найвідповідальніших рішень фірми. Кожен канал має свої рівні збуту та витрат. Залежно від розмірів, потужності підприємства, різноманітності продукції та інших факторів, товаропровідна мережа може складатися із одного, декількох або багатьох каналів розподілу.

Розв'язання задачі вибору каналів розподілу і створення логістичної концепції побудови моделі транспортного обслуговування споживачів з урахування при цьому екологічних факторів є досить важливим стратегічним рішенням розподільчої логістики. Суть цієї концепції полягає в тому, щоб створити екологічно і економічно ефективний ланцюг доставки товарів з регіонального складу

торговельного підприємства до споживача або підприємства роздрібною торгівлі. Для цього необхідно пов'язати організації, які беруть участь у ланцюзі постачальник (склад) – транспорт – споживач, щоб останнім доставляти продукцію «точно в строк», тобто у певний день, у певній кількості й у певний час і з мінімальним рівнем екодеструктивного впливу на навколишнє природне середовище.

Коли необхідно приймати рішення, враховуючи декілька критеріїв, використовуються методи векторної (багатокритеріальної) оптимізації. Звичайно при виборі найкращого варіанту доставки товару найважливішими параметрами виступають час і вартість, їх співвідношення за різних умов формує суму логістичних витрат, пов'язаних із утриманням і реалізацією продукції. Найкращим вважається варіант, при якому величина логістичних витрат найменша за відповідного значення визначального на даний момент параметру. У випадку, якщо важливість показників має приблизно однакове значення і якщо для жодної із схем доставок не виявилось, що значення витрат нижче, ніж для будь-якої іншої, тоді для вибору схеми доставки товару можна використовувати критерії прийняття рішення в умовах невизначеності – критерії Лапласа, Вальда, Севіджа і Гурвіца.

Зазначені критерії дозволяють прийняти рішення в умовах невизначеності на основі аналізу матриці можливих результатів, в якій аналізуються варіанти розподілу: прямий (доставка товарів напряду роздрібному торговцю), непрямий (використання посередника) і змішаний (одночасне використання прямого і непрямого видів розподілу). Параметрами розподілу товарів при цьому можуть бути визначені: час, економічні витрати (вартість доставки) та повні логістичні витрати торговельного підприємства (вартість доставки з урахуванням витрат на відшкодування збитків від екодеструктивного впливу на довкілля). Елементами матриці виступають значення параметрів при виборі відповідного варіанту розподілу.

Запропонований підхід до вибору оптимального варіанту розподілу товарів може бути використаний при здійсненні еколого-економічної оцінки варіантів розподілу товарів торговельними підприємствами.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕХОДУ УКРАЇНИ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

асп. Шаповал А. О.

Відсутність єдиної екологічної стратегії і навіть головних засад екологічного контролю, дублювання окремих функцій різними державними органами, а також недостатнє матеріально-технічне і фінансове забезпечення практично унеможливають досягнення позитивних екологічних зрушень. Але навіть за максимального вдосконалення адміністративно-командних важелів екологічної політики її результати суттєво не покращаться. Найбільш поширеними в інших країнах важелями активної екологічної політики є важелі економічні. Їх переваги порівняно з адміністративним регулюванням охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів не потребують особливих обґрунтувань. Передусім, це уникнення суб'єктивних підходів з боку відповідних органів, створення однакових умов для всіх суб'єктів господарювання, наявність простих і зрозумілих економічних стимулів до налагодження екологічно безпечного виробництва, скорочення і спрощення усієї системи екологічного контролю.

Однією з причин, які обумовлюють загальну декларативність екологічного законодавства в Україні, є, насамперед його неузгодженість із принциповими змінами, які відбулися у сфері суспільних відносин. Йдеться про запровадження нових, ринкових відносин, за яких саме економічні важелі управління набувають особливо важливого значення. За цих умов ресурсно-технологічний ухил законодавчих актів стає дедалі менш ефективним [1].

Досить суттєвою вадою чинного законодавства у сфері екологічної політики є також його переважна орієнтація на усунення, а не на попередження негативних явищ. Такий підхід об'єктивно унеможливає досягнення будь-коли такого стану довкілля, який би відповідав вимогам цивілізованого розвитку.

Незадовільна якість чинного природоохоронного законодавства України, з одного боку, та майже відверте нехтування ним з боку суб'єктів господарювання і органів виконавчої влади – з іншого боку, в кінцевому рахунку призвели до того, що в цілому за останні 15 років стан довкілля і відповідно здоров'я населення погіршилися.

Протягом 2008р. в повітряний басейн, водні та земельні ресурси країни потрапило 11,0 млн.т небезпечних забруднювальних речовин, з яких 54% та 38% припадає відповідно на шкідливі викиди в атмосферу і поверхневі водойми, 8% – на небезпечні відходи, якими забруднюються земельні ресурси. У місцях видалення відходів зберігається 21,0 млн.т відходів I-III класів небезпеки. У розрахунку на 1 км² території країни в повітря викинуто 12 т шкідливих речовин, а наявність відходів I-III класів небезпеки у місцях видалення відходів становить 35 т.

Причинами такого погіршення є:

- відсутність механізмів, які б сприяли інтеграції політики в галузі охорони довкілля та використання природних ресурсів у стратегію соціально-економічних реформ на національному та місцевому рівнях;

- не врахування екологічних аспектів у законопроектах, які подаються на розгляд Верховної Ради України, зокрема, з питань приватизації;

- механізми зборів за забруднення довкілля та спеціальне використання природних ресурсів не поєднані у загальну систему і не підпорядковані досягненню єдиної мети, внаслідок чого виникають ситуації, коли взаємодія елементів механізму призводить не до посилення, а до зниження ефекту від їх застосування;

- застосування громадського контролю за дотриманням природоохоронного законодавства залишається майже на нульовій позначці;

- не прискорено процес гармонізації екологічного законодавства України з законодавствами Європейського Союзу;

- не вдосконалено природоохоронні норми, правила і регламенти, що гарантують екологічну безпеку населення.

У розвинених країнах світу накопичено значний позитивний досвід у сфері правового регулювання охорони довкілля і раціонального використання природних ресурсів. Міжнародний досвід можна використовувати в Україні і в процесі вдосконалення механізмів природоохоронного нормування.

Література:

1. Крючкова Ірина. Макроструктурні зрушення в українській економіці у контексті інтеграційних процесів / Крючкова Ірина, Сиденко Володимир // Дзеркало тижня. - 2003. - № 24 (449).

2. Аналітичні матеріали та доповіді Держкомстату України "Довкілля України у 2008 році" [Електронний ресурс]. Режим доступу – <http://ukrstat.gov.ua/>

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИРОДНОГО ГАЗА КАК АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИДА МОТОРНОГО ТОПЛИВА

проф. Шапочка Н.К., студентка Могиленец Т.В.

В настоящее время автотранспортный комплекс является одним из основных источников загрязнения окружающей среды. Быстрый рост количества автотранспортных средств на дорогах привел к существенному усложнению экологической обстановки, особенно в крупных городах. В результате сжигания органического топлива в двигателях автомобилей в атмосферу поступает значительное количество углекислого газа и вредных веществ, таких как сажа, углеводороды, соединения серы и азота, а также канцерогенные продукты – бензол, формальдегид и бенз(а)пирен. Согласно статистическим данным, в среднем по Украине на долю автотранспорта приходится 50% всех выбросов, а в крупных городах – 70% и более, что превышает суммарные показатели всех остальных источников загрязнения.

Приоритетным направлением по уменьшению отрицательного воздействия выбросов загрязняющих веществ на состояние окружающей среды, сохранению здоровья граждан и снижению затрат на топливо при эксплуатации транспорта является перевод автотранспорта на наиболее альтернативный вид моторного топлива – сжатый природный газ (метан).

Сжатый метан используется в качестве автомобильного топлива в таких странах, как Новая Зеландия, Австралия, Италия, Аргентина, Канада, США, Россия. На долю Украины приходится примерно 12–25 трлн кубометров метана. Извлечение метана из угольных пластов с последующей утилизацией позволит решить три важные задачи:

- значительно уменьшить вероятность обвалов и взрывов на шахтах;
- улучшить экологические показатели выбросов, производимых шахтами;
- получить дополнительный мощный энергетический источник.

Природный газ по своим энергетическим, физико-химическим и экологическим показателям является очень перспективным топливом и его применение дает положительный эффект во многих аспектах, главными из них являются:

- экономия газового моторного топлива;
- энергетика природного газа;
 - топливная экономичность газового двигателя;
 - износостойкость двигателя;
 - экологическая безопасность газовых двигателей.

Одним из главных движущих мотивов увеличения использования природного газа в хозяйственной деятельности человека становится

необходимость сокращения парникового эффекта. По сравнению с другими видами ископаемого топлива, природный газ имеет значительные экологические преимущества. В большинстве зарубежных исследований сделан вывод о том, что применение природного газа в двигателях позволяет сократить парниковые выбросы на 20%. Поэтому лучшие экологические характеристики стали причиной активного продвижения газобаллонных автомобилей и газомоторных топлив на рынках многих стран.

Весьма эффективно использование газомоторных топлив для муниципального транспорта в городах, особенно в мегаполисах. Правительства многих стран поддерживают распространение газомоторных топлив и вводят ряд льгот при производстве и эксплуатации газобаллонных автомобилей, устанавливая цену газомоторных топлив ниже цены автобензина.

Наблюдается и экономическая эффективность газификации автотранспорта (табл. 1).

Таблица 1 – Экономическая выгода конвертации автомобильного транспорта на газовое моторное топливо

Параметры	Бензин	Дизельное топливо	Природный газ	Пропан
Объем двигателя, л	2,0	2,0	2,0	2,0
Выброс вредных веществ, г/км	2,4	2,7	1,3	1,8
Расход топлива на 100 км пробега (при расчете 10 л – 100%)	100%	90%	110%	115–120%
Стоимость топлива, грн/л	6,72	6,70	2,85	3,83
Итоговая стоимость топлива при пробеге 100 км, грн	67,2	60,3	31,35	44,05
Экономическая выгода по отношению к бензину на 100 км пробега, грн	0,0	6,9	35,85	23,15

Перевод отечественных автомобилей на природный газ является наиболее рациональным, ресурсообеспеченным и экологически приемлемым путем повышения эффективности и экологизации автомобильного транспорта Украины.

Как показывает опыт применения сжатого природного газа на транспорте, особенно в условиях высокой цены на нефтяные виды моторного топлива, затраты на перевод транспорта на данный вид топлива окупаются за период от 3 месяцев до одного года.

ИНДЕКСЫ ОЦЕНКИ УРОВНЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

доц. Шевцова С.В., студент Терещенко И.В.

Развитие современной индустриальной цивилизации привело к всеобщему кризису, который охватывает разнообразные аспекты человеческой жизни. Беспрерывное углубление экологического кризиса вызвало необходимость радикальных мер относительно целей и приоритетов развития. Одним из таких подходов может стать переход на путь устойчивого, или всесторонне сбалансированного развития. Идеи и принципы, концепция и стратегия устойчивого развития изложены в решениях конференции ООН по охране окружающей среды и развитию (Рио-де-Жанейро, 1992 г.)

Устойчивое развитие представляет собой социоприродную форму развития, учитывающую экологические и другие глобальные императивы и представляющую, в отличие от экономически детерминированного неустойчивого развития, систему коэволюции общества и природы.

Обеспечение устойчивого социально-экономического развития заключается в управлении состоянием трех систем: биологической природы человека; биосферы; социально-экономической системы.

Важной проблемой на пути воплощения концепции устойчивого развития является формирование системы измерений (индексов и индикаторов) для количественной и качественной оценки этого очень сложного процесса.

Уровень устойчивого развития оценивается с помощью соответствующего индекса $I_{ур}$, который рассчитывается как сумма индексов для трех измерений: экономического ($I_{эки}$), экологического ($I_{эи}$) и социального ($I_{си}$) с соответствующими весовыми коэффициентами. В свою очередь, каждый из индексов $I_{эки}$, $I_{эи}$ и $I_{си}$ рассчитывается с использованием известных в международной практике индексов и индикаторов.

1 Индекс экономического измерения ($I_{эки}$) формируется из двух глобальных индексов:

- индекса конкурентоспособного развития ($I_{к}$). Индекс конкурентоспособности формируется из таких трех индикаторов: индикатора технологического развития страны; индикатора гражданских институтов и индикатора макроэкономической среды.
- индекса экономической свободы ($I_{эс}$), разработанного интеллектуальным центром фонда Heritage Foundation. Индекс экономической свободы формируется из десяти индикаторов. Эти десять индикаторов получают, используя 50 наборов разнообразных данных экономического, финансового, законодательного и административного характера.

2. Индекс экологического измерения (Эи) оценивается с помощью известного индекса ESI (Environmental Sustainability Index).

Индекс ESI количественно определяет способность той или иной страны защищать свою окружающую среду как в текущий период времени, так и в долгосрочной перспективе, исходя из пяти критериев: наличие национальной экологической системы; возможность противодействия экологическим влияниям; снижение зависимости людей от экологических влияний; социальные и институциональные возможности страны отвечать на экологические вызовы; возможность глобального контроля за экологическим состоянием страны.

3. Индекс социального измерения (Иси) формируется путем усреднения трех глобальных индексов: индекса качества и безопасности жизни (Ик); индекса человеческого развития (Ичр); индекса общества, основанного на знаниях, или К-общества (Ико).

Индекс устойчивого развития (Iур) будет рассчитываться по формуле:

$$I_{ур} = 0.43 \cdot I_{эки} + 0.37 \cdot I_{эи} + 0.33 \cdot I_{си}$$
, в которой использованы масштабирующие коэффициенты для обеспечения одинакового веса экономического, экологического и социального измерений в индексе устойчивого развития.

В качестве общесистемных индикаторов приняты: интегральный показатель устойчивого развития, базирующийся на индексе развития человеческого потенциала (ИРЧП); производство валового внутреннего продукта на душу населения; уровень антропогенной нагрузки на окружающую среду.

Самые лучшие примеры успешного устойчивого развития демонстрируют Эстония, Чехия, Словакия, самые худшие — Украина.

Беспокоит даже не то обстоятельство, что Украина практически по всем определяющим индексам, индикаторам и показателям устойчивого развития существенным образом уступает не только мировым лидерам и странам «большой восьмерки», но и всем постсоциалистическим странам.

Основные приоритеты устойчивого развития для Украины:

- структурная перестройка и оздоровление экономики Украины;
- формирование институциональной базы устойчивого развития;
- снижение уровня социально-экономического неравенства;
- развитие региональной политики сбалансированного развития;
- переход к сбалансированному природопользованию;
- образование и научное обеспечение в сфере устойчивого развития;
- сбалансированное ведение сельского хозяйства;
- энергосбережение и сбалансированное развитие энергетики;
- сбережение биологического и ландшафтного разнообразия;
- развитие международного сотрудничества.

ЧИСЕЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДНОГО РУХУ В УКРАЇНІ

асп. Петровська С.А., студент Черв'як В.В.

На даний момент, дослідження проблеми чисельності населення, його складу та динаміки має важливе значення для України. Дана категорія розглядається, як джерело ресурсів для праці, тому при дослідженні питання соціально-трудових відносин має вагомe значення.

Загалом, населення – це певна самовідтворювальна множина людей, що постійно перебуває у розвитку та динаміці. Зміни його структури на певній території, за певний часовий відрізок характеризують демографічний процес.

Найбільш суттєвий вплив на розвиток економіки країни мають темпи та характер зростання (зменшення) кількості людей в країні, показники смертності та народжуваності, що в сукупності являють собою природний рух населення. Відповідно до того які процеси переважають, спостерігається природній приріст або зменшення населення.

Статистика досліджує природний рух з метою визначення його абсолютних розмірів, тенденцій зміни та складових, порівняння інтенсивності цих процесів у регіональному аспекті, а також здійснення динаміки для подальшого прогнозування.

Тривалий час Україна мала розширений тип відтворення населення (високі показники народжуваності, спочатку високі, а потім поступово нижчі показники смертності, високий природний приріст). В останній чверті ХХ ст. природний приріст різко скоротився, і країна отримала звужене відтворення населення (низький рівень народжуваності, значно вища смертність).

Особливістю демографічної ситуації в Україні є те, що народжуваність супроводжується різким погіршенням здоров'я населення, у тому числі репродуктивного, підвищенням смертності і скорочення тривалості життя.

Простеживши ситуацію, яка склалася на даний момент в Україні можна стверджувати, що наявне природне скорочення. На 1 лютого 2010 р. проживало 45939,8 тис. осіб. Упродовж січня 2010 р. чисельність зменшилася на 23,1 тис. осіб, що у розрахунку на 1000

жителів становило 5,9 особи. Зменшення чисельності населення відбулося виключно за рахунок природного скорочення – 24,6 тис. осіб. Проте, ситуація покращилася порівняно з січнем 2009 р., обсяг природного скорочення зменшився на 4,2 тис. осіб, або з 7,4 до 6,3 особи на 1000 жителів. Природне скорочення спостерігалось майже у всіх регіонах країни, і тільки у Закарпатській та Рівненській областях зареєстровано природний приріст населення (відповідно 110 і 56 осіб). Природний рух населення у січні 2010 р. характеризувався зниженням як народжуваності, так і смертності, а також суттєвим перевищенням числа померлих над кількістю живонароджених [1].

За показником середньої тривалості життя Україна посідає останні місця у рейтингу європейських держав, особливо це стосується тривалості життя чоловічої статі.

У сучасних умовах до важливих чинників, які знижують народжуваність, відносяться рівень освіти, збільшення розлучень та зниження показника шлюбності, небажання молодих сімей мати більше однієї дитини через скрутне матеріальне становище більшості з них, зниження рівня медичного обслуговування та його недоступність для деяких категорій людей, висока дитяча смертність.

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що стан демографічної ситуації на Україні характеризується природним скороченням населення. На нашу думку, щоб зменшити даний показник необхідно прийняти такі заходи:

1. Зробити медицину доступною для всіх верств населення.
2. Надати умови вільного доступу дітей до освітніх послуг.
3. Здійснити фінансування коштів на програми збереження та поліпшення репродуктивного здоров'я населення.
4. Збільшити розмір державної допомоги при народженні дитини.
5. Здійснити соціальну допомогу вразливим верствам населення.

Література

1. Офіційний сайт державного комітету статистики. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ

доц. Чигрин.О.Ю., студент Петрікєсва М.О.

Інтеграція України в світове економічне співтовариство диктує необхідність переходу до нових принципів регулювання природоохоронної діяльності та розробки нормативно-правової системи, спрямованої на зниження масштабів промислового забруднення довкілля. Досвід розвинених країн засвідчить, що найбільш ефективним інструментом екологічної політики та гарантій безпеки життєдіяльності людей, є використання ринкових механізмів захисту здоров'я громадян та навколишнього середовища. Фінансування витрат по ліквідації наслідків аварій і надзвичайних ситуацій за рахунок коштів бюджету знижує ефективність природоохоронних програм. Це обумовлює потреби пошуку та мобілізації принципово інших джерел компенсації заподіяної шкоди.

Страховання відповідальності за забруднення навколишнього природного середовища найбільш ефективно захищає інтереси підприємств по отриманню прибутків, суспільства по захисту здоров'я людей та держави через створення сприятливого інвестиційного клімату, гарантій податкових надходжень та соціальну стабільність. Проте страховання екологічних ризиків в Україні не набуло поширення. Причини такого становища можна виділити, насамперед, законодавчі. Рівень нормативно-правового забезпечення недостатній. Юридичні гарантії відшкодування збитків, завданих забрудненням довкілля та зниження якості природних ресурсів не забезпечені повністю. Окрім правових, розвиток ринку екологічного страховання гальмується: слабкими стимулами добровільного страховання; відсутністю надійних та загальноприйнятих методик оцінки ризику та розрахунку ймовірної шкоди; низькою потужністю самого ринку, що позбавляє змоги здійснювати страховання небезпечних та великих за величиною екологічних ризиків.

Найголовніше, що треба зробити зараз – це запровадити принцип безумовної відповідальності за шкоду довкіллю, заподіяну будь-якими суб'єктами підприємницької діяльності. Це основна загальносвітова тенденція в галузі законодавства про відповідальність за екологічну шкоду. За таких умов не треба доводити, що забруднювач діяв протизаконно або недбало. Безумовна відповідальність змушує підприємства гарантувати

наявність додаткових коштів по компенсації витрат, в тому числі, і у вигляді страхування.

Останнім часом Україна почала приділяти більше уваги проблемам фінансового забезпечення екологічної політики. Відповідальність за забруднення довкілля встановлена багатьма чинними законодавчими актами, якими закладено основи обов'язкового страхування, наприклад, при транспортуванні небезпечних речовин та експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки. Чи не першу в Україні спробу запровадження суворої відповідальності за забруднення довкілля треба оцінити позитивно та надалі підтримувати.

Страхові інструменти, які розроблені на основі законодавства про охорону навколишнього середовища є першим серйозним досвідом застосування в Україні ринкового механізму вирішення екологічних проблем. Проте, обов'язкове страхування дає найбільший результат тоді, коли воно ґрунтується на узагальненні та аналізі практики добровільного. За умов відсутності в Україні потужного ринку добровільного страхування встановлення обов'язкової форми може не дати очікуваного ефекту. Головні увагу треба зосередити не на обов'язковості страхуванні, а на формуванні стимулів до фінансового забезпечення зобов'язань по компенсації збитків від аварій та надзвичайних ситуацій.

Комплексний розвиток екологічного страхування в Україні дасть змогу:

- скоротити бюджетні витрати на ліквідацію аварійних та надзвичайних ситуацій;
- підвищити матеріальну відповідальність підприємств і зацікавленість місцевих органів влади у мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище;
- забезпечити цільове використання коштів, які спрямовуються на ліквідацію та попередження екологічного забруднення;
- посилити контроль за потенційно небезпечними видами діяльності та підняти вимоги екобезпеки.

Таким чином, за умов сучасної фінансово-економічної ситуації в країні розвиток страхування відповідальності за шкоду довкіллю може стати реальним механізмом забезпечення екологічної безпеки, ринковим важелем впливу на підприємства з метою контролю за масштабами промислового забруднення й зниження його рівня, подолання наслідків надзвичайних ситуацій та стимулом зростання національної економіки.

Моткін Г.О. Основи екологічного страхування. - М.: Наука, 2000. - 192с.

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМТВА НА ПРИКЛАДІ СВІТЛОВДСЬКОГО МІСЬКОГО ВОДОКАНАЛУ

доц. Мішеніна Н.В., студент Єременко З.А.

Світловдська фільтрувальна станція побудована за проектом інституту "Укркомунпроект" м.Харкова, та введена в експлуатацію в 1963 році. Проектна потужність фільтрувальної станції 15 тис м³/добу., фактична -13 тис м³/добу. До складу споруд включено : водозабір НС -1 підйому (заглибленого типу, збудована у тілі плотины Кременчуцької ГЕС), 2 водоводи сі- 400 мм, вертикальний змішувач вихр'явого типу, два горизонтальні відстійника, п'ять освітлювачів, шість швидкісних двужарових фільтрів, два резервуара чистої води, НС - 11 підйому, реакгентне господарство, склад хлору , хлораторна, хімічна лабораторія та допоміжні приміщення. Світловдські каналізаційні очисні споруди збудовані за проектом інституту „Укрводканалпроект” та введені в експлуатацію у 1988 році. Проектна потужність очисних споруд 35 тис. куб. м /добу. Фактична станом на 2005р. - 5,6 тис. куб. м /добу. На каналізаційних очисних спорудах реконструкція і розширення не проводилися.

Що стосується економічних показників діяльності даного підприємства то вони є наступними: відпущено води та відведено стічних вод всього за 2008 рік 1649,6 тис.м.куб (водопостачання) та 1479,2 тис.м.куб. (водовідведення); за 2009 рік аналогічно – 1548,6 тис.м.куб., та 1137,9 тис.м.куб.. Чистий дохід від реалізації послуг за 2008 рік 2731,7 тис.грн (водопостачання) та 3599,3 тис.грн (водовідведення); 2009 рік – 4070,7 тис.грн (водопостачання) та 3851,5 тис.грн (водовідведення). Що стосується інших операційних доходів то у 2008 році вона становлять 386,5 тис.грн за водопостачання та 536,1 тис.грн за водовідведення, а у 2009 році водопостачання – 468,6 тис.грн, водовідведення – 650,0 тис.грн. Витрати на виробництво та надання послуг у 2008 році становлять 5220,6 тис.грн водопостачання та 5070,6 тис.грн за водовідведення; 2009 рік має дещо інші показники 5551,7 тис.грн на водопостачання та 6298,2 тис.грн на водовідведення. Витрати операційної діяльності за 2008 рік абсолютно однакові з розміром витрат на виробництво та надання послуг, а у 2009 році 5308, 4 тис.грн на водопостачання та 5960,9 тис.грн на водовідведення. Фінансові результати від звичайної діяльності у 2008 році становили -1102,4 тис.грн (водопостачання) та -935,2 тис.грн(водовідведення); 2009 рік аналогічно - -1012,4 тис.грн та -1796,7 тис.грн.

Має місце модернізація економічної діяльності підприємства.

ДЕТЕРМІНОВАНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ФАКТОРНИХ СИСТЕМ У ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ

студент Говорун О.О.

Метод еколого-економічного аналізу являє собою діалектичний спосіб підходу до вивчення господарських явищ та процесів, пов'язаних з природокористуванням та таких, що здійснюють певний вплив на довкілля у їхньому становленні і розвитку.

Методикою еколого-економічного аналізу розуміється сукупність аналітичних способів, прийомів і правил, які застосовуються для дослідження еколого-економічної діяльності підприємства у сфері природокористування, обробки еколого-економічної інформації.

У детермінованому моделюванні факторних систем можна виділити адитивну модель факторних систем, яка має вигляд:

$$y = \sum_{i=1}^n x_i = x_1 + x_2 + \dots + x_n$$

Ця модель широко використовується в балансовому методі, наприклад, балансу екологічно чистої товарної продукції

$$Z_n + B = P + I + Z_k, \text{ звідси } P = Z_n + B - I - Z_k,$$

де P – обсяг реалізації екологічно чистої товарної продукції; Z_n ,

Z_k – відповідно залишок товарів на початок і кінець року; B – виробництво екологічно чистої продукції; I – інші джерела витрати товару.

Також використовується в методі ланцюгових підстановок, який полягає в одержанні ряду проміжних значень узагальнюючого показника шляхом послідовної заміни базисних значень факторів на фактичні.

Для способу пропорційного розподілу застосовується для адитивних моделей типу $y = \sum x_i$, що в свою чергу призводить до кращих розрахунків.

Детерміноване моделювання факторних систем – це простий і ефективний засіб формалізації зв'язку еколого-економічних показників; воно є основою для кількісної оцінки ролі окремих факторів у динаміці зміни узагальнюючого показника.

Науковий керівник: асист. Волк О.М.

ЕКОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ЕКОПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС¹

доц. Сабадаш В.В.

Початок третього тисячоліття охарактеризувався посиленням негативних тенденцій соціально-економічного розвитку, спричинених глобалізацією світогосподарських зв'язків і трансформацією суспільних відносин. На жаль, можемо констатувати, що на сьогодні у процедурах узгодження еколого-економічних інтересів у системі «суспільство – природа» так і не досягнуто значимого прогресу, який би дозволяв оптимістично сподіватися на «новий екологічний порядок», підвалини якого закладено у Ріо-декларації 1992 р.

Для постіндустріальної економіки характерним є продукування і прояв якісно нових глобальних проблем і викликів: екологічний чинник є визначальним у формуванні загальносвітової економічної, соціальної і політичної динаміки. Можна виокремити три групи глобальних проблем: міжнародні соціально-політичні; міжнародні соціально-економічні; екологічні та проблеми людини. Протиріччя, які виникають між індивідами, соціальними групами, підприємствами, найманими робітниками, споживачами, фірмами, великими корпораціями, державами у загальній системі економічних відносин з приводу використання природних ресурсів і екологічних благ призводять до конфліктів. Екологічні протиріччя набувають ознак системної кризи сучасної цивілізації. Підсилені антиекологічними тенденціями господарювання і соціальною напруженістю у суспільстві, вони ставлять під загрозу цілісність існуючих екосистем і можливість подальшого прогресивного розвитку. Глобальний характер екологічних проблем визначається сьогодні такими ключовими напрямками: а) збереження біорізноманіття: скорочення кількості біологічних видів; використання біоресурсів Світового океану, перш за все, рибних ресурсів; погіршення якості природних пасовищ; б) водні ресурси: дефіцит водних ресурсів; зміна складу водних ресурсів; підвищення рівня морів; зниження рівня ґрунтових вод; пересихання річок; в) кліматичні ресурси: зміни клімату (потепління); тайфунні льодовики; поступове руйнування озонового шару; г) земельні ресурси: порушення технологій землекористування; проблема спустелювання; ерозія ґрунтів; розораність ґрунтів; д) атмосфера: порушення асиміляційного потенціалу атмосфери; зміна складу атмосфери; ж) лісові ресурси: порушення технологій ліскористування; скорочення площ

¹ Матеріал підготовлений і публікується у рамках українсько-російського наукового проекту №Ф28.5/006 «Формування економічного механізму вирішення міжнародних екологічних конфліктів» за фінансової підтримки Державного фонду фундаментальних досліджень України.

лісів, незаконні рубання; з) ресурсна безпека: негативні тенденції на світових сировинних, енергетичних, продовольчих ринках; к) забезпечення екологічної безпеки промислових підприємств і промислових об'єктів; л) екологічні проблеми конверсії військової сфери; м) «екологічна дискримінація», як нерівність доступу до основних природних ресурсів – водних, мінеральних, лісових, земельних і біоресурсів.

Ключова роль екологічного чинника на сучасному етапі розвитку міжнародної співпраці визначається, на нашу думку, наступним: 1) в умовах поступового переходу до постіндустріального суспільства політичного забарвлення набуває екологічний чинник через екологізацію політичних процесів. В результаті формується екологічно орієнтований політичний простір (*еконпростір*). Еконпростір (поряд із економічним, соціальним, політичним, культурним, інформаційним, військовим) стає невід'ємним елементом національної безпеки і визначає тенденції глобальної міжнародної системи безпеки; 2) глобалізація світогосподарських зв'язків та посилення міжнародної співпраці активізує екологічну функцію держави (поряд із економічною, політичною, соціальною, ідеологічною функціями), дія якої має бути спрямована на забезпечення екологічної безпеки та створення і підтримку оптимальних умов життєдіяльності. Ефективним забезпечуючим інструментом є екологічна політика держави. Зовнішня екологічна політика держав (особливо економічно розвинених) стає засобом забезпечення національних інтересів. Високий конфліктний потенціал екополітики вже у найближчій перспективі може призвести до виникнення і розвитку багатьох міжнародних екологічних конфліктів; 3) екологічні протиріччя і конфлікти є серйозним дестабілізуючим фактором геополітичного простору. Екодеструктивний прояв конфліктного фактору характеризується такими основними напрямками: обмеженість основних сировинних ресурсів; обмеженість територій, придатних для проживання і ведення господарства (економічного простору); знищення біорізноманіття (флора, фауна, екологічні функції екосистем); зростання чисельності населення (демографічний тиск на обмежені природні ресурси); екоімперіалізм, як засіб забезпечення екологічної і національної безпеки окремими державами (провадження агресивної екологічної політики, спрямованої на заволодіння або розпорядження екологічними благами – прямий шлях до екологічних конфліктів).

Сталий (неконфліктний) розвиток суспільства передбачає гармонійне поєднання таких компонентів, як соціальне благополуччя, якісне навколишнє природне середовище і адекватна, неконфліктна екополітика. Усвідомлення того факту, що природу, як суб'єкта, неможливо виключити із суспільних економічних відносин, визначає необхідність продовжувати пошук ефективних механізмів і інструментів узгодження еколого-економічних інтересів з метою запобігання міжнародним екологічним конфліктам.

ПРОБЛЕМЫ СОХРАНЕНИЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА¹

доц. Сабадаш В.В., студент Хакимова Е.Р., студент Лыскова Л.А.

Природно-ресурсный потенциал является ключевым компонентом социально-экономических систем, обеспечивающим поступательное их развитие. Эффективное управление природным капиталом – важнейшая предпосылка достижения задекларированных целей устойчивого развития. Принятие решения о прямом использовании потенциала природного ресурса должно базироваться на всеобъемлющей оценке экономического эффекта и альтернативной оценке выгоды его функций как биологической ценности с учетом времени. Однако в силу своей специфичности определение выгод (эффектов) от сохранения биоресурса осложняется диспропорциями в распределении эффектов и «общими системными недостатками в теории и практике современной экономической науки» (Бобышев, 2008).

Основными группами факторов, проявление и действие которых приводит к уменьшению биоразнообразия, являются следующие.

1. Несовершенство механизмов и инструментов ресурсопользования в условиях рынка: а) проблемы ценообразования на природные ресурсы и услуги; б) формирование рентной политики, предоставление субсидий, налоговых льгот, пр.; в) сложности экономической оценки эффекта использования природного ресурса, альтернативной выгоды, экологического ущерба, вследствие чего экономический субъект может принять неверное решение по поводу использования природного ресурса, территории с биологическими ресурсами; г) несовершенство экономико-правовых механизмов приобретения прав собственности на природные ресурсы; д) отсутствие адекватной политики экологического налогообложения, экологических штрафов, пр.; е) неэффективная ресурсная и секторальная политика; ж) нестабильность экономики; з) ресурсоемкая направленность экспортного потенциала; и) решение тактических задач при формировании прибыли бизнеса, эксплуатирующего природные ресурсы (нефть, газ, лес, биоресурсы, руды, пр.).

2. Неразвитость и неэффективность институциональных подходов и инструментария для решения проблем сохранения природно-ресурсного потенциала: а) несбалансированная инвестиционная политика; б) отсутствие четкой и стратегически ориентированной экополитики; в) недостаточное (а в ряде случаев и неэффективное) участие общественных, экологических и не-

¹ Материал подготовлен при финансовой поддержке Государственного фонда фундаментальных исследований Украины (проект Ф28.5/00б «Формирование экономического механизма разрешения международных экологических конфликтов»).

правительственных организаций в процессах принятия экологически важных решений и реализации экопроектов; г) неразработанность и/или неадекватность норм, стандартов, соглашений, квот, лицензий, регулирующих сферу природопользования; д) неосведомленность заинтересованных лиц (чаще всего на региональном и локальном уровнях) о необходимости учета косвенных эффектов сохранения природно-ресурсного потенциала.

3. *Низкая эффективность экологической политики:* а) проблемы адаптации международной законодательно-нормативной базы к особенностям национальной; б) проблемы интеграции национальной экополитики в международную; в) несовершенство финансовых механизмов, действующих в сфере охраны окружающей среды (экофондов, фондов охраны окружающей среды); г) необходимость разработки и внедрения эффективных механизмов предотвращения экологических конфликтов на межрегиональном и межгосударственном уровнях. Их урегулирование обеспечивается привлечением и практическим использованием различных стратегий, приемов, методов и инструментов, выбор которых зависит от типа экологического конфликта, его причин, предмета, динамики развития и интенсивности протекания, специфики интересов и особенностей сторон конфликта, пр. (Сабадаш, 2007; 2008).

Приоритетными задачами формирования целостной экологической политики, направленной на сохранение природно-ресурсного потенциала и биоразнообразия, являются следующие:

- гармонизация национального природоохранного законодательства к нормам международного;
- усиление роли национальных природоохранных учреждений;
- улучшение правового и институционального потенциала государства;
- повышение прозрачности деятельности экологических фондов;
- обеспечение доступа и повышение роли общественности в принятии экологически значимых решений.

Литература

1. Бобылев, С.Н. Экономическая эффективность сохранения биоразнообразия [Текст] / С.Н. Бобылев, П.В. Михаленко // Эколого-экономический механизм сохранения биоразнообразия особо охраняемых природных территорий : III Междунар. науч.-практ. конф., 4-6 сент. 2008 г. : тезисы докл. – Брест : Альтернатива, 2008. – С. 23–25.
 2. Сабадаш, В.В. Социально-экономическое измерение экологических конфликтов в достижении устойчивого развития [Текст] / В.В. Сабадаш // Социально-экономический потенциал устойчивого развития / Под ред. проф. Л. Г. Мельника (Украина) и проф. Л. Хенса (Бельгия). – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2007. – С. 963–982.
 3. Сабадаш, В.В. Інституційні аспекти врегулювання екологічних конфліктів (регіональний і міжнародний рівні) [Текст] / В.В. Сабадаш // Механізм регулювання економіки. – 2008. – № 1. – С. 68–77.
- Хахимова Евгения Руслановна, Э-61; Лыскова Любовь Андреевна, Э-61

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ФАКТОРА РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

асист. Дегтярьова І.Б., студент Вакал Ю.Є.

У народному господарстві України паливно-енергетичний комплекс відіграє дуже важливу роль. Він є невід'ємною частиною економічного і суспільного добробуту. Ось чому ця тема для України є актуальною, особливо на сучасному етапі розвитку, коли проблема енергозабезпечення постала надзвичайно гостро.

Паливно-енергетичний комплекс (ПЕК) – складна міжгалузева система видобутку й виробництва палива та енергії (електроенергії й тепла), їх транспортування, розподілу й використання [1].

Україна щорічно споживає близько 210 млн тонн умовного палива і належить до енергодефіцитних країн, бо покриває свої потреби в енергоспоживанні приблизно на 53%. Така структура породжує залежність економіки України від країн-експортерів нафти і газу та є загрозливою для її енергетичної і національної безпеки. Крім того, Україна має значні борги за енергоресурси, високий рівень зношеності основних фондів у паливно-енергетичному комплексі, а також неефективну податкову, цінову та амортизаційну політику.

Безпосередні проблеми паливно-енергетичного комплексу України можна віднести до чотирьох груп:

- низький рівень забезпечення власними енергетичними ресурсами;
 - монопольна залежність від імпорту нафти, газу та ядерного палива від Росії;
 - фізичне зношення фондів;
 - практично відсутнє використання нетрадиційних джерел енергії
- [2].

Враховуючи зазначені проблеми, упровадження енерго- та ресурсозберігаючих заходів має стати невід'ємною частиною реформування паливно-енергетичного комплексу України.

Серед напрямків економічного стимулювання енергозбереження в ПЕК України основними слід вважати:

1. Цінове регулювання, що містить:

- установлення підвищених цін на паливно-енергетичні ресурси (ПЕР), використання яких спричиняє підвищене техногенне навантаження на навколишнє природне середовище, і зниження цін на екологічні види палива шляхом введення місцевих екологічних податків, що включають до ціни енергетичних ресурсів;

- установлення місцевими органами влади дотацій до цін на енергозберігаючу продукцію і технології та надбавок до цін енерговитратної продукції і технологій;

- введення територіальної надбавки до ціни реалізованих ПЕР у розмірі 1-3% для цілей енергозбереження. Кошти, що надходять від цієї надбавки, повинні розподілятися в співвідношенні 50 на 50% між підприємством-виробником ПЕР і фондом енергозбереження, створюваним на рівні території.

2. Пільгове оподаткування:

- установлення знижених ставок місцевих податків на енергозберігаючу продукцію;

- надання податкового кредиту за зниженими ставками на енергозберігаючу продукцію;

- введення на територіальному рівні додаткового оподаткування за використання енерговитратних технологій і продукції.

3. Упровадження територіальних програм управління попитом на енергоносії: стимулювання споживачів до використання енергетичних ресурсів (зокрема, електроенергії) у непікові періоди з метою синхронізації графіків навантаження.

4. Здійснення територіальними органами управління фінансової підтримки енергозберігаючих проектів.

Упровадження зазначених заходів забезпечить зацікавленість в енергозбереженні як державних органів влади, так і суб'єктів господарювання: постачальників, споживачів та інвесторів [3].

1. Енергетична стратегія України на період до 2030 року. – 2002.

2. Булич Я. Енергетика України: історія становлення і сучасний стан // Незалежний культурологічний часопис "Г". – 2006. – №4.

3. Ресурсозбереження та економічний розвиток України. Монографія. За загальною редакцією к.е.н., доцента І.М. Соїник, Суми: Університетська книга, 2006. – 551 с.

ПРЕИМУЩЕСТВА СЕРТИФИКАЦИИ В ЛЕСНОМ ХОЗЯЙСТВЕ УКРАИНЫ

студент Троянова А.В.

Лесная отрасль – одна из немногих в нашем государстве, которая за последнее десятилетие не только не замедлила темпов производства, в том числе и воспроизводства лесов, но и смогла предупредить системный производственный кризис, поддерживая стабильную работу своих предприятий. Срубить лес – намного более легкая и прибыльная процедура, нежели его вырастить.

Чрезвычайно актуальным остается своевременное решение проблем, связанных с организацией процесса сертификации украинского леса. Сертификация – процесс, при помощи которого третья независимая сторона дает письменное свидетельство того, что услуга отвечает установленным требованиям. Что даст сертификация леса в Украине? Сертификация осуществляется с целью создания благоприятных условий на рынке лесоматериалов, приобретает особое значение для тех предприятий лесного хозяйства, что расположены на территориях, загрязненных радионуклидами вследствие катастрофы на Чернобыльской АЭС. Сертификация повышает конкурентоспособность продукции; увеличивает прибыль от внешнеэкономической деятельности; повышает доверие к экологической политике Украины; расширяет доступ на экологически чувствительные рынки сбыта; устанавливает прямые и долгосрочные партнерские отношения, предусматривающие устранение лишнего звена посредников [1]. Кроме этого, сертификация является эффективной мерой борьбы с незаконными рубками, поскольку вся полученная из сертифицированных лесов древесина соответствующим образом маркируется и сопровождается документами, которые делают невозможным подмену. Потребитель, покупая товары, изготовленные из такой древесины, уверен в ее экологически чистом источнике. Лесная сертификация становится пропуском к развитию экологически чистого производства и социально-этического маркетинга.

1. Лесная сертификация в Украине: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://blogforbuilder.ru/oborudovanie/lesnaya-sertifikaciya-v-ukraine-sostoyanie-i-perspektivy.html>

Науч. руководитель: асист. Дегтярева И.Б.

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

асист. Волк О.М., студент Щербак А.С.

Підприємства належать до ряду основних суб'єктів, від рішень яких залежать рівень екологічної безпеки, раціональність використання природних ресурсів. І це незалежно від того, йдеться про вибір конкретної технології (екологічно чистої, безвідхідної тощо), про використання сировини чи про вибір партнерів з виробничої кооперації.

Таким чином, екологічна проблематика пронизує всі сторони діяльності сучасного підприємства, впливаючи на внутрішній механізм прийняття управлінських рішень і на відносини між партнерами по кооперації, органами екологічного контролю, фінансовими організаціями, місцевим населенням тощо.

Охорона довкілля стає предметом практичного управління на підприємстві. Нині все послідовніше бізнес повертається до екологічної проблематики. Насамперед, тут необхідне формування і розвиток нової промислової екологічної культури і культури підприємництва, де охорона навколишнього середовища і раціональне використання природних ресурсів розглядаються серед вищих пріоритетів. У промислово розвинених країнах очевидні результати в рішенні екологічних проблем, у першу чергу на виробничому рівні, зв'язаних останнім часом з розвитком таких недержавних підприємницьких видів діяльності, як екологічне аудитування і менеджмент.

В Україні правова і нормативна база екологічного аудиту тільки починає формуватися. Прийняттям Закону України «Про екологічний аудит» відкрито нову сторінку організації та здійснення екологічного аудиту, а також забезпечення екологічної безпеки в Україні.

Згідно з законом України *екологічний аудит* - це документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що передбачає збирання й об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи управління довкіллям та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту [3].

До основних завдань у сфері екологічного аудиту відносять: одержання достовірної інформації про діяльність суб'єктів господарювання у сфері природокористування й довкілля; сприяння суб'єктам господарської діяльності в самостійному регулюванні своєї екологічної політики, формуванні пріоритетів зі здійснення запобіжних заходів, спрямованих на виконання і дотримання екологічних вимог, норм і правил; створення інструменту реалізації основних напрямків регулювання природокористування; інтеграція діяльності у сфері довкілля з іншими сферами діяльності [4].

Головними факторами успіху екологічного аудиту є зацікавленість керівництва підприємства і персоналу (план аудиту слід розробляти за участі всього персоналу); кваліфікація аудиторів (частина аудиторів має обиратися з працівників самого підприємства, а частина - запрошуватися зі сторони як зовнішні консультанти); застосування екологічного аудиту як елемента системи екоменеджменту; більш низькі витрати при опитуванні, що детально охоплюють основні сфери, які повинні підлягати перевірці [1].

Вигоди проведення екологічного аудиту складаються зі зменшення витрат на вилучення відходів шляхом зменшення їхньої маси; зменшення витрат на сировину за рахунок більш ефективного її використання і зменшення кількості відходів; зменшення витрат на виробництво завдяки використанню більш прогресивних технологій та підвищення ефективності технологічного процесу; зменшення витрат на воду й електроенергію шляхом більш раціонального їх використання, а також розширення ринків збуту екологічних товарів та підвищення репутації підприємства на внутрішньому і зовнішньому ринках [2].

Список літератури:

1. Аудит в Україні — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 320 с.
2. Бобровський А.Л. Екологічний менеджмент: Підручник. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2009. — 586 с.
3. Закон України «Про екологічний аудит» від 24 червня 2004 року № 1862-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — №45. — 500 с.
4. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника та к.е.н., проф. М.К. Шапочки. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. — 759 с.

НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ В ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

студент Коломиец И.А.

Научно-техническое развитие является одним из важнейших элементов хозяйственной деятельности. Улучшение эффективности производственной деятельности предприятий в значительной степени достигается за счет ежегодного внедрения значительного количества новой техники. Среди таких мероприятий ведущая роль принадлежит тем из них, которые обеспечивают повышение технического уровня производства и качества продукции.

К ним относятся: внедрение прогрессивных технологий, механизация и автоматизация производственных процессов, техническое перевооружение предприятий и освоение новых изделий.

НТП - это непрерывный процесс внедрения новой техники и технологии, организации производства и труда на основе достижений научных знаний.

На современном этапе наблюдаются следующие особенности НТП.

1. Усиление технологической направленности НТП. Прогрессивные технологии сейчас - основное звено НТП и по масштабам внедрения, и по результатам.

2. Интенсификация НТП: осуществляется рост объема научных знаний, улучшение качественного состава научных кадров, рост эффективности затрат на его осуществление и увеличение результативности мероприятий НТП.

3. НТП усиливает его ресурсосберегающую деятельность. В результате внедрения научно-технических достижений экономятся материально-технические и трудовые ресурсы, а это является важным критерием результативности НТП.

4. Происходит все большая направленность развития науки и техники на сохранение окружающей среды - экологизация НТП. Это разработка и применение малоотходных и безотходных технологий, внедрения эффективных способов комплексного использования и переработки природных ресурсов, более полного вовлечения в хозяйственный оборот отходов производства и потребления.

Научно-технический прогресс охватывает все стороны деятельности человека, облегчает труд человека. Однако НТП воздействует и на ресурсный потенциал мирового хозяйства. Как

многочисленны ресурсы мирового хозяйства, так и разнообразно влияние на каждый из них.

Научно-технический прогресс ведет к интенсивному использованию природных ресурсов. При этом возникает ряд проблем определения экологического потенциала охраны окружающей среды от отрицательного антропогенного воздействия на экологическую систему.

Развитие НТП, быстрый рост населения, усиление антропогенного влияния на природу и на самого человека как часть природы выдвинули экологию на одно из первых мест в борьбе за выживание людей на современном этапе развития общества. Традиционные проблемы экологии, преимущественно биологические, трансформировались в проблемы стрессосоциального характера.

Стремительное развитие различных аспектов экологии указало еще раз на необходимость комплексного подхода к решению различных проблем человеческого общества, общим домом которого является Земля. Стремление к комфорту, сиюминутной выгоде, прибыли при отсутствии правильного понимания экономической рентабельности у большинства населения, а также открытое сопротивление многих административных лиц осложняют борьбу против разрушения природы. При этом следует отметить, что по мере интенсификации НТП и наращивания интеллектуального потенциала человечества увеличилась его производственная мощь, ставшая соизмеримой с силой планетарных процессов.

По мере роста масштабов производства, усложнения его связей и усиления значений решений социально-экономических задач особое внимание привлекают проблемы роста уровня НТП, повышения социально-экономической эффективности при размещении производительных сил в экологически ориентированном народнохозяйственном комплексе.

Экологизация народного хозяйства, предприятий промышленности и АПК предполагает интенсивное развитие НТП и перевод его на эколого-экономические, экономико-организационные и эколого-технические отношения.

Список использованной литературы:

1. Голуб А. А, Струкова Е. Б. Экономика природных ресурсов. - М.: Аспект Пресс, 2005.
2. Дагасв А. А. Фактор НТП в современной рыночной экономике: Учеб. пособие. - М.: Наука, 2006.

Науч. руководитель: доц. Чигрин Е. Ю.

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕКОПОЛІТИКИ НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОГО РЕГІОНУ

доц. Чигрин О.Ю., студент Окопний В.М.

Світовий досвід економічно-розвинених країн показує що, економічні інструменти відіграють важливу роль у реалізації цілей екологічної політики господарського суб'єкта будь-якого рівня. Реалізація екологічної політики здійснюється через сукупність еколого-економічних інструментів, які впливають на фінансовий стан економічних суб'єктів з метою орієнтації їхньої діяльності в екологічно сприятливому напрямку. Головними економічними інструментами в існуючих умовах виступають податки, кредити, збори, платежі, субсидії та відшкодування збитків, завданих порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

Фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища здійснюється за рахунок Державного бюджету України, місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, фондів охорони навколишнього природного середовища, добровільних внесків та інших коштів.

Юридичні та фізичні особи, які в процесі своєї діяльності здійснюють вплив на навколишнє середовище, компенсують екологічні втрати шляхом щоквартальної сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища. На 01.01.2009 р. по Сумській області було зареєстровано:

- юридичних осіб – платників збору за забруднення навколишнього природного середовища – 3796;
- фізичних осіб – платників збору за забруднення навколишнього природного середовища – 2973;

Загальна сума сплаченого збору протягом 2008 р. по області складає 8683,9 тис. грн, в тому числі юридичними особами – 8215,2 тис. грн, фізичними особами – 468,7 тис. грн.

Важливим інструментом екологічної політики є сплата адміністративних штрафів та грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням природоохоронного законодавства. Штрафи та платежі орієнтують підприємства на усунення існуючих недоліків та стимулюють до удосконалення технологій.

Головним розпорядником коштів Державного фонду охорони навколишнього природного середовища є Міністерство охорони навколишнього природного середовища, обласного – управління житлово-комунального господарства Сумської обласної державної адміністрації.

У 2008 р. за рахунок коштів Державного фонду охорони навколишнього природного середовища було виконано роботи з реконструкції міських очисних споруд м. Ромни (499,44 тис. грн).

До обласного фонду охорони навколишнього природного середовища протягом 2008 р. надійшли кошти в сумі 2548,5 тис. грн. Використано на природоохоронні цілі 2328,4 тис. грн:

1) на охорону та раціональне використання водних ресурсів – 762,2 тис. грн;

2) на охорону та раціональне використання земель – 15,0 тис. грн (створення захисних лісових насаджень на території Капустинської, Підставської, Берестівської сільських рад Липоводолинського району);

3) на охорону та раціональне використання природних рослинних ресурсів – 13,5 тис. грн;

4) збереження природно-заповідного фонду – 197,3 тис. грн

5) охорону і зберігання відходів виробництва та побутових відходів – 1132,7 тис. грн;

6) наука, інформація і освіта – 207,7 тис. грн

За інформацією Головного управління статистики в Сумській області, протягом 2008 р. на охорону навколишнього природного середовища підприємствами, організаціями Сумщини було витрачено 140152,6 тис. грн. З них 85,9% – це поточні витрати на охорону природи, 14,1% – капітальні інвестиції. Ці витрати були спрямовані на запобігання, скорочення або ліквідацію забруднення, інших видів шкідливого впливу господарської діяльності на навколишнє середовище, надання послуг екологічного характеру, а також збереження біорізноманіття та середовища існування. За рахунок коштів Державного бюджету було освоєно капітальних інвестицій і здійснено поточних витрат 6,9% загального обсягу витрат, а основним джерелом фінансування витрат на охорону довкілля, як і в попередні роки, були власні кошти підприємств – 89,6%.

У 2008 р. обсяги капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища становили 19812,2 тисяч гривень, що на 20,7% більше, ніж торік. З них 6798,3 тис. грн (34,3%) витрачено у сфері захисту і реабілітації ґрунту, підземних і поверхневих вод, 5658,0 тис. грн. (28,5%) – очищення зворотних вод, 4411,9 тис. грн (22,3%) – поводження з відходами, 1981,1 тис. грн (10,0%) – охорони атмосферного повітря і проблем зміни клімату, 962,9 тис. грн (4,9%) – збереження біорізноманіття і середовища існування.

Список літератури

1. Стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2008 році (Доповідь). – Суми: ПКП «Еллада S», 2009. – 84 с.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ

доц. Таранюк Л. М., студент Шевченко Г.Ю.

Друкується за підтримки Державного фонду фундаментальних досліджень МОН України в рамках гранту Президента України для підтримки наукових досліджень молодих вчених GP/F27

До природоохоронних заходів належать усі види господарської діяльності, що спрямовані на зменшення і ліквідацію негативного антропогенного впливу на навколишнє середовище. Це будівництво і експлуатація очисних споруд, розвиток маловідходних і безвідходних технологій, охорона та відтворення флори і фауни, охорона надр, боротьба з ерозією ґрунтів, розміщення підприємств, господарств і транспортної мережі з урахуванням екологічних вимог.

Комплекс природоохоронних заходів повинен забезпечувати максимальний загальноекономічний ефект, складовими якого є екологічний і соціально-економічний результат. Соціально-економічна оцінка ґрунтується на економії або запобіганні втратам природних ресурсів, живої і минулої праці у всіх сферах економіки, а також у сфері особистого споживання і передбачає:

- підвищення екологічного комфорту проживання, умов життєдіяльності населення і врешті-решт збільшення національного багатства та добробуту;
- поліпшення фізичного стану людини і зниження захворюваності, збільшення тривалості життя;
- задоволення нематеріальних (культурних, естетичних, освітніх) потреб людини;
- підтримання екологічної рівноваги;
- створення сприятливих умов для зростання творчого потенціалу особистості, підвищення рівня її свідомості.

Економічне обґрунтування екологічних програм спирається на зіставлення економічних результатів від впровадження природоохоронних заходів із витратами на їх здійснення. Умовою проведення розрахунків економічної ефективності витрат на природоохоронні заходи є вибір варіантів у межах однієї території, де досягається однакова (нормативна) якість навколишнього середовища.

Нині використовується велика кількість показників оцінки економічної ефективності. Найчастіше використовуються показники абсолютної та порівняльної ефективності.

Абсолютна ефективність розраховується за такою формулою:

$$E_{\text{абс}} = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m \left(\frac{P_{ij} - C_i}{K_i \cdot \epsilon} \right) \quad (1)$$

де $E_{\text{абс}}$ - показник абсолютної еколого-економічної ефективності фінансування заходів природоохоронного призначення; P - щорічний результат (ефект) i -го виду природоохоронної діяльності щодо запобігання втрат (зменшення негативних зовнішніх ефектів); i -го виду; C_i - річні експлуатаційні витрати (собівартість) на здійснення; K_i - обсяги фінансування (капітальні витрати) на здійснення i -го виду природоохоронної діяльності; ϵ - норма дисконту.

Доцільність здійснення природоохоронних заходів визначається за результатами порівняння цього показника з рівнями загальної рентабельності господарської діяльності (E_w).

Чистий економічний ефект природоохоронних заходів визначається з метою техніко-економічного обґрунтування вибору найкращих варіантів, які ризикують за впливом на навколишнє середовище, а також за впливом на виробничі результати галузей та суб'єктів господарської діяльності - як тих, що здійснюють ці заходи, так і суміжних з ними. Визначення чистого економічного ефекту природоохоронних заходів ґрунтується на порівнянні витрат на їх здійснення з досягнутим завдяки цим заходам економічним результатом, як це було сказано раніше.

Розв'язуючи конкретні виробничі завдання по задоволенню своїх матеріальних і духовних потреб, людина активно змінює природу, у більшості випадків негативно впливає на її рівновагу, припускає надто багато порушень вимог і норм охорони довкілля. Проте й сама природа може негативно впливати на рівновагу компонентів навколишнього природного середовища, справляє зворотню дію, призводить до порушення стану еколого-економічних систем.

Список літератури

1. Сафранов Т.А. Екологічні основи природокористування: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т.А. Сафранов - Львів: Новий Світ-2000, 2003 - 156 с.
2. Харлюк Г.І. Екологічне право України: конспект лекцій / Г.І. Харлюк - К.: Інтер, 2006. - 362с.

АНАЛИЗ СПОСОБОВ СОРТИРОВКИ БЫТОВЫХ ОТХОДОВ

ассист. Шевченко Т.И.

Одной из приоритетных задач в области управления твердыми бытовыми отходами (ТБО) является их сортировка с целью получения вторичного сырья (ВС).

Применение к ТБО системы 1-контейнерного сбора отходов (централизованный сбор) с последующим использованием механизированной и/или ручной сортировки для получения вторсырья, является малоэффективным по следующим причинам:

- низкая степень извлечения ресурсов из отходов;
- низкое качество отсортированного ВС;
- высокая себестоимость получаемого сырья;
- значительная капиталоемкость механизированной сортировки.

Сортировка отходов населением и последующий отдельный сбор ВС у источника их образования (децентрализованный сбор), является более результативным способом ресурсоизвлечения. По сути, этот способ исключает недостатки 1-контейнерного сбора.

Существует несколько приемов децентрализованного сбора ТБО с целью получения ВС (рис. 1), которые имеют свои особенности. Каждый из отмеченных способов предполагает изменение существующей системы управления отходами, включая введение новых организационных форм обращения с ними.

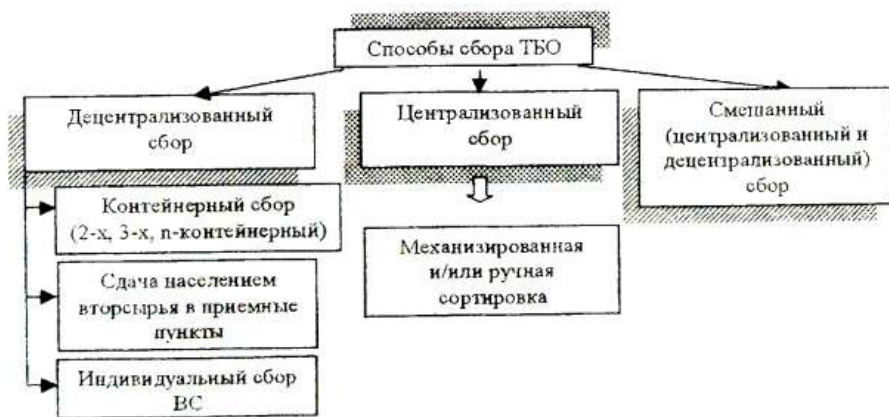

Рисунок 1 – Способы сбора вторичного сырья

Наиболее результативным и либеральным, на наш взгляд, является способ индивидуального сбора вторсырья. Такой вывод последовал исходя из ниже изложенных доводов, связанных с мотивационной составляющей организации раздельного сбора ВС.

На мотивацию населения осуществлять сортировку ТБО влияет множество факторов, имеющих разную мотивационную направленность (положительную и отрицательную). Уменьшение расстояния до мест накопления бытовых отходов является фактором положительного мотивационного воздействия. Если урны для сортировки ВС будут размещены у дверей квартир и частных домов, а также обслуживаться специализированными организациями – у населения возникнет дополнительная мотивация, связанная с экономией времени на выносе мусора, а также экономией мусорных пакетов. Кроме этого, если субъект, осуществляющий сортировку, будет получать за свой труд определенную компенсацию в виде продуктов из ВС (в Японии население, принимающее участие в сортировке, получает бумажные полотенца), это также будет содействовать максимально возможной сортировке отходов населением. В случае несоблюдения правил сортировки бытовых отходов к нарушителям должны применяться штрафные санкции, оказывающие отрицательное мотивационное воздействие на них относительно сортировки вторсырья.

Таким образом, на формирование экономической мотивации у населения осуществлять сортировку отходов влияют следующие факторы:

$$M = f(E_t, S_f, C_w, P_v),$$

где E_t – экономия времени на выносе объема отсортированных компонентов;

S_f – экономия денежных средств на покупке пакетов, необходимых для выноса объема ресурсоценных компонентов;

C_w – компенсация за труд, связанный с сортировкой отходов в виде продукции из вторичного ресурса;

P_v – штрафные санкции за нарушение правил сортировки.

Следовательно, для получения качественного ВС необходимо использовать децентрализованные системы его сбора. Причем, максимально возможное извлечение сырья из бытовых отходов может быть обеспечено при условии создания для населения мотивации сортировки вторсырья. Для этого в городах следует внедрять системы индивидуального сбора ВС.

ЗАСТОСУВАННЯ САПРОПЕЛЮ, ЯК ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ВІДНОВЛЕННЯ ВОДОЙМИЩ УКРАЇНИ

студент Помазан М.А.

З часів проголошення незалежності України з трибуни Верховної Ради по радіо та телебаченню, в газетах і журналах можна почути, що наша держава має ледь не половину світових запасів чорноземів. Але сьогодні вітчизняні чорноземи можуть служити хіба що “взірцем” виснаження та виродження. Загострилась проблема розробки заходів відновлення родючості ґрунтів, які б враховували екологічні принципи ведення сільського господарства. За 110 років (1881–1991) вміст гумусу в ґрунтах України зменшився майже на третину (з 4,2 до 3,2%). Нині він становить 3,1% (0,4% недолічилися лише за останні сорок років), і втрати зростають. З кожного гектара ріллі щороку виноситься поживних речовин понад 700 кілограмів. Але зауважимо, що підтримання життєздатності населення багато в чому залежить від родючості земель, а саме від вимірюваного сантиметрами, верхньому шарі землі. Слід відмітити відтворення ґрунту є складним і довготривалим природнім процесом, який при дотриманні певних умов може проходити таким чином, що сантиметр ґрунту відновлюється сотні років.

Протягом останніх десятиліть вважалось, що основним засобом підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва є його хімізація. При цьому майже не враховувались закономірності розвитку біологічних процесів у ґрунтах.

Дійсно, на певному етапі вдалось значно підвищити врожайність сільськогосподарських культур, однак масове та безконтрольне використання мінеральних добрив, та засобів хімічного захисту рослин призвело разом з позитивними результатами до негативних явищ у ґрунтах агроценозів. Значно збіднів видовий склад ґрунтових організмів, змінилась направленість та інтенсивність біологічних процесів. Внаслідок цього можна спостерігати агрофізичну деградацію та дегуміфікацію ґрунтів, що в решті решт веде до зниження якості та кількості виробленої сільськогосподарської продукції.

Зазначені проблеми викликають необхідність приймати ефективне рішення для підвищення рівня гумусу у складі ґрунту. Пропонується доволі просте рішення: потрібно використати таку речовину, яка не буде негативно впливати на незамінних творців родючості – черв'яків, корисних бактерій, комах; міститиме білки, жири, протеїни, вітаміни, гормони, каротиніди, антиоксиданти, стимулятори росту. Безперечно, мова йде про сапропель. Сапропелі - органічно-мінеральні донні відкладення прісноводних водойм, що формуються з відмираючих у водоймі залишків рослинних і тваринних організмів або з привнесених (у проточних озерах) органічних залишків. Він збагачує ґрунт різними поживними речовинами, робить його структурнішим, вологомісткішим, нейтралізує кислотність, гасить ерозійні процеси, в ньому зростають запаси гумусу, 60–70 кілограмів якого формує лише одна тонна мулу. Намивши його на певну ділянку, у десятки разів можна збільшити кількість мікроорганізмів, а отже, забезпечити значну активізацію процесу ґрунтоутворення і таким чином земля буде підживлювати себе сама.

При внесенні в ґрунт, в результаті подальшого мікробіологічного розкладання органічної речовини сапропелю буде продовжуватися поповнення рухомих форм протягом ряду років. Природно, чим вище зміст органічної речовини в сапропелю, тим цінніше такий сапропель для агрономії.

Особливо цінний він для легких, піщаних земель, для реконструкції земель після техногенних порушень ґрунтового покриву, типу кар'єрних відвалів, звалищ і тощо. У сапропелю міститься десятки макро- і мікроелементів, половина складу таблиці Менделєєва. Для живлення він застосовується в кількості 30-40 тонн на гектар під зернові культури і по 50-100 тонн - під просагні. Відомо, що 1 тонна сапропелю за своєю окупністю не поступається 1 тонні торфяноазотного компосту. А 2 тонни сапропелю за своєю дією і післядією на врожай дорівнюють 1 тонні якісного гною.

Отже Україна має можливості підвищити родючість ґрунтів.

1. Білявський Г. О., Падун М. М., Фурдуй Р. С. Основи загальної екології. — К.: Либідь. 1995 — 368 с.
2. Гринченко А.М., Муха В.Д., Чесняк Г.М. Трансформація гумуса при сільськогосподарському використанні ґрунтів // Вестн. с.-х. науки. — 1979.- №1. — с.36-40.

3. Сапропель — <http://botanicka.narod.ru/Doglad/dobruva/capropel.html>

Науковий керівник: асист. Волк О.М.

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

доц. Шкарупа О.В., студент Стрельник О.В.

На сьогодні одним із найбільш актуальних завдань розвитку Сумської області є трансформація регіональної економіки з урахуванням принципів сталого розвитку. Наслідки фінансово-економічної кризи, соціо-екологічні проблеми, зокрема у сфері ресурсо- та енергоспоживання, досить явно демонструють про необхідність екологоорієнтованих трансформацій регіонального розвитку з метою вирішення еколого-соціо-економічних проблем. У числі найбільш вагомих з них, що потребують вирішення можуть бути названі наступні:

- відсутність значних інвестицій, в тому числі і в сфері природокористування та ресурсовідтворення, насамперед, іноземних;
- низький ступінь екологізації виробничої сфери області;
- пряма залежність фінансового стану промислових підприємств від виплат чи дотацій із державного бюджету, що обумовлює їхню вразливість у результаті загострення внутрішньополітичної ситуації на державному рівні;
- низька конкурентоздатність продукції порівняно із закордонними виробниками внаслідок високої енергоємності та ресурсоємності виробництва;
- наростання тенденцій до витіснення іноземними конкурентами регіональних виробників із зовнішнього та внутрішнього ринків, що обумовлено «моральним застарінням» їх продукції, її невідповідністю новим світовим екологічним та енергетичним стандартам;
- слабка готовність менеджерів великих промислових підприємств до ефективної роботи в кризових умовах, відсутність ефективної системи екологічного менеджменту;
- диспропорціональний розвиток регіонального ринку праці, низька якість життя населення.

Виходячи із викладеного, для підвищення еколого-економічної ефективності регіональна економіка потребує модернізації та структурної перебудови. Грунтуючись на принципах сталого розвитку територій серед першочергових завдань екологоорієнтованого розвитку Сумської області можна виокремити наступні:

- покращення інвестиційної привабливості області (в т.ч. за рахунок виробництва екологічних товарів), формування екологічних механізмів для залучення капіталовкладень у розвиток галузей регіональної економіки.

- підвищення конкурентоздатності регіональної економіки за рахунок скорочення частки енергосмітх та ресурсовитратних виробництв;

- розширення можливостей для реалізації на регіональному ринку товарів та послуг (в т.ч. екологічних), основними виробниками яких є місцеві структури малого та середнього бізнесу;

- модернізація й екологізація транспортної та суцуптньої інфраструктури, зокрема, в інтересах ефективного використання транзитного потенціалу регіону.

Одним з оптимальних шляхів вирішення названих задач є створення на території Сумської області «екополісу». Конкретизував властивості екополісу проф. Мельник Л.Г., який під екополісом розуміє науково-виробничо-освітній комплекс, що функціонує для створення і реалізації товарів екологічного спрямування. На відміну від природоохоронної діяльності, призначеної для вирішення певних екологічних проблем, при формуванні екополісу головною метою стає отримання прибутку від реалізації товарів екологічного призначення, які прямо чи опосередковано сприятимуть вирішенню певних екологічних проблем. Формування екополісу підсилює у господарських суб'єктів мотивацію досягнення екологічних цілей [1].

При цьому, пріоритетним має стати розвиток екологічнообумовлених та екологічносприятливих економічних відносин між субектами регіональної економіки. Можна виділити наступні головні завдання, що потребують вирішення для реалізації концепції екополісу на Сумщині:

- популяризація виробників продукції екологічного спрямування;

- залучення інвесторів до реалізації екологічно орієнтованих проєктів;

- формування екологічно привабливого іміджу області для розвитку масового екотуризму;

- реструктуризація економічної системи з метою орієнтації на виробництво та споживання екологічних товарів і послуг та збільшення кількості робочих місць;

- збільшення у бюджетних надходженнях області частки доходів, які отримуються завдяки виробництву й споживанню екологічно сприятливої продукції;

- стимулювання вторинної переробки промислових і побутових відходів

- підвищення екологічної свідомості населення та формування етичного ставлення до навколишнього природного середовища.

Література

1. Формування на території Сумської області ЕКОПОЛІСУ – науково-виробничо-освітнього комплексу з виробництва і реалізації товарів екологічного призначення (концептуальні положення). – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 36с.

АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПРИ ЗМІНІ ФОРМ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

доц. Шкарупа О.В., студент Альшевський О.М.

На сучасному етапі екологоорієнтованих економічних перетворень актуальними є інституціональні перетворення, які припускають створення принципово нового правового середовища, формування нормативної бази взаємодії суб'єктів ринку в умовах екологізації економіки, підготовку фахівців зовсім нових професій. У першу чергу це стосується ринку нерухомості, розвиток якого може визначити характер зміни всієї економіки в перспективі. Як відомо, приватизація і реприватизація, слугують передумовою ринкової трансформації економіки, а не є самоцілью економічних перетворень. Капітал підприємства являє собою товар унікальний і складний по складу, природу якого значною мірою визначають конкретні економічні фактори. Тому, з метою досягнення цілей сталого розвитку, необхідна комплексна оцінка майна з урахуванням екологічного фактору. Абстрагуючись від існуючих проблем (ре)приватизації в системі стійкого соціально-економічного розвитку доцільно констатувати, що на сьогоднішній день в Україні в цілому сформований національний інститут експертної оцінки, що дозволяє створювати нові умови для дерегулювання економіки й тим самим формувати сприятливе середовище для екологоорієнтованого функціонування підприємств. Досвід східної Європи й країн СНД показав, що сама по собі зміна форм власності не спричиняє відчутного підвищення еколого-економічної ефективності роботи підприємств. Істотним стимулюючим потенціалом у цій сфері є конкурентне середовище на галузевих ринках, характер управління виробництвом і збутом, інвестиційна привабливість економіки. Недоліками існуючої системи соціально-економічного розвитку є те, що приватизовані підприємства, що не мають директивного планування, самостійно формують свої виробничі програми, вибирають постачальників і замовників, але при цьому вони не здатні в існуючих умовах доквітля, якість якого погіршується, й нестійкості макросередовища, визначати досить правильні орієнтири екологоспрямованої господарської діяльності. Процес трансформації форм власності (як приватизації так і реприватизації) вимагає посиленого контролю екологічного рівня

виробництва й споживання продукції в системі соціально-економічного розвитку. При цьому завдання-мінімум є недопущення зниження екологічного рівня на (ре)приватизованих підприємствах. Завдання-максимум є використання процесів трансформації форм власності для вдосконалення як рівня екологічності виробничих процесів, так і екологічних показників продукції, що випускається ними. Активна екологізація виробництва може викликати процес соціальних змін, будучи одночасно й складовою частиною суспільного процесу, і результатом процесу прийняття необхідних екологоорієнтованих управлінських рішень. Отже, процеси трансформації форм власності при правильному проведенні могли б сприяти розв'язку завдань екологічної стабільності соціально-економічному розвитку галузей і регіонів. Екологоорієнтований соціально-економічний розвиток припускає забезпечення задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження й поетапного відтворення цілісності та рівноваги довкілля. Таким чином, доцільно акцентувати увагу на застосуванні підходів екологічної економіки, що припускає стабільність комплексної еколого-економічної системи, фактори якої є немаловажними при проведенні (ре)приватизаційних процесів. Екологізація здійснюється через систему організаційних заходів, інноваційних процесів, реструктуризації сфери виробництва й споживання, технологічну конверсію, раціоналізацію природокористування, трансформацію природоохоронної діяльності, що реалізуються як на макрорівнях, так і на мікрорівнях. Важливо, на наш погляд, усвідомити необхідність системного погляду на екологічні аспекти (ре)приватизаційних процесів, при яких доцільно враховувати загальне зменшення окремого забруднювача. Даний підхід припускає торгівлю на викиди певної кількості забруднювачів. Право забруднювати навколишнє середовище певною кількістю забруднювачів, таким чином, перетворюється в приватну власність. Підприємство має стимул досягати зниження викидів з мінімумом «приватних» витрат більш високими темпами чим ті, що встановлені державою. Таким чином, в умовах обмеженості інвестиційного потенціалу окремих підприємств і галузей, економіка країни або регіону має гостру потребу в екологоорієнтованих інституціональних перетвореннях, які припускають створення принципово нового правового середовища в системі трансформації форм власності.

ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНИХ ВТРАТ ГАЗОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ: ВИКИДИ В АТМОСФЕРУ

доц. Лукаш О.А., студент Гайдай О.С.

Оцінка екологічних втрат від діяльності підприємств газопереробної галуззі є важливим компонентом аналізу втрат підприємства, а також виявлення потенціалу для підвищення ефективності його еколого-економічної діяльності. Підприємства газопереробної галузі визначаються значним рівнем забруднення атмосфери. Повітря, як відомо, є однією з найважливіших складових частин біосфери. Для нормальної життєдіяльності людини та всього живого на Землі необхідно не тільки присутність повітря, але і його певний склад. Від складу повітря залежить стан організму людини, його здоров'я. Вочевидь, тема дослідження є актуальною, як з огляду на ефективність функціонування підприємств газопереробної галузі, так і підтримання на задовільному рівні стану атмосфери.

Забруднення атмосфери – це потрапляння в неї речовин різного походження, які або не властиві природному складу атмосфери або знаходяться в концентраціях, які значно відрізняються від їх природного вмісту в атмосфері і шкідливо впливають на живі організми. Основними забруднювачами атмосфери є оксид вуглецю (CO_2), діоксид сульфуру (SO_2), вуглеводні, пил, пари, кислоти, біологічні забруднення. За агрегатним станом викиди поділяються на газоподібні, пароподібні, рідкі, тверді. За кількістю викинутих в атмосферу речовин викиди поділяються на 6 груп: до 0,01 т/добу, від 0,01 до 0,1 т/добу, від 0,1 до 1,0 т/добу, від 1,0 до 10 т/добу, від 10 до 100 т/добу, понад 100 т/добу. Останнім часом антропогенні фактори забруднення атмосфери стали перевищувати за масштабами природні, набуваючи глобального характеру, особливо що до дії на клімат.

Під екологічними втратами слід розуміти виражені у вартісній формі втрати в народному господарстві (збитки, додаткові витрати, упущена вигода), від еко - деструктивної діяльності господарюючих суб'єктів. У свою чергу, еко - деструктивною діяльністю слід вважати спричинені господарською діяльністю негативні зміни у природному середовищі, що можуть заподіяти соціальну чи економічну шкоду теперішньому або майбутньому поколінню людей.

Для кількісної оцінки економічного збитку від порушення

господарюючими суб'єктами навколишнього природного середовища використовуються три основні методи:

1) Прямого рахунку, що базується на порівнянні показників забрудненого й умовно чистого (контрольного) районів;

2) Аналітичний метод, заснований на одержанні математичних залежностей (наприклад, за допомогою багатofакторного аналізу) між показниками стану відповідної економічної системи і рівнем забруднення навколишнього середовища;

3) Емпіричний метод, суть якого полягає в тому, що залежність збитку від рівня забруднення, яка отримана на основі перших двох методів, на окремих об'єктах узагальнюється і переноситься на однорідні досліджувані об'єкти. У результаті створюється методика, в основі якої лежать емпіричні оцінки питомих збитків.

Фактори, що формують величину економічного збитку, можна об'єднати в три основні групи. До першої групи належать фактори, що характеризують рівень деструктивного впливу на середовище. До другої – фактори, що визначають кількість об'єктів, які сприймають негативний вплив еко - деструктивних процесів і, нарешті, до третьої групи належать фактори, які пов'язані з характеристиками економічної системи і дають змогу дати вартісні оцінки натуральним негативним змінам у суспільстві і природі.

Економічному збитку властиві особливості, що призводять до методичної складності і трудомісткості його розрахунків:

- економічна знеособленість. Економічний збиток не є окремим видом витрат, а здобуває форму певної зміни звичайних показників.

- багатoadресність. Породжуваний у результаті забруднення навколишнього середовища при виробництві одних продуктів, економічний збиток виявляється у формі екологічних витрат (додаткових витрат, втрат, шкоди) при виробництві інших продуктів (послуг, виконаної роботи) у суміжних із підприємством-забруднювачем підрозділах народного господарства.

Підприємства, установи та організації, діяльність яких пов'язана з негативним впливом на атмосферне повітря, повинні вживати заходи щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зниження шкідливого впливу різних факторів, здійснювати контроль за обсягом та складом забруднюючих речовин в атмосферу, забезпечувати безпеку та ефективну роботу очисного обладнання.

НАСЛІДКИ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН В СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ: ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СПІВРОБІТНИЦТВА

доц. Лукаш О.А.

Глобальні зміни, що спостерігаються в світовій економіці призводять до появи нових соціально-економічних систем і до трансформації вже існуючих. Новими соціально-економічними системами вважаються регіональні утворення, які виникають з метою вирішення певних соціальних, економічних, екологічних, культурних або інших проблем або з метою досягнення спільних цілей регіонів, що входять до їх складу.

Зазвичай, такими новими соціально-економічними системами є єврорегіони, регіони-партнери транскордонного співробітництва та інше. При здійсненні та активізації транскордонного співробітництва кордони між державами втрачають свою значимість та в деяких випадках майже зникають.

Варто відмітити, що існують як переваги так і недоліки функціонування таких соціально-економічних систем. Створення зон вільної торгівлі, спрощення перетину кордону для мешканців територій таких систем, активізація наукового співробітництва та ін. вважаються суттєвими перевагами зазначених глобальних змін.

Наприклад, значною проблемою глобалізації світової економіки, появи нових соціально-економічних систем та появи нових країн-лідерів, що впроваджують нову соціально-економічну політику, може бути зазначено експорт екологічних проблем. Проблема експорту екологічних проблем стосується як екологічного так і етичного аспекту співробітництва, проблеми дотримання прав майбутніх поколінь.

Експорт екологічних проблем є доволі широкою категорією і містить різні тлумачення (перенесення забруднюючих атмосферу речовин із екологічно небезпечних підприємств країн, що розвиваються, до територіального простору розвинених країн; намагання розвинених країн «експортувати» шкідливі виробництва на територію країн, що розвиваються і т.ін.). Тому актуальним питанням є розробка механізму розвитку транскордонного співробітництва з врахуванням його екологічної і етичної компоненти.

АНАЛІЗ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ АСПЕКТІВ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

студент Панченко А.О.

Розвиток цивілізації в останні десятиліття, нерозривно пов'язаний зі стрімким збільшенням частки залучених та спожитих ресурсів, в черговий раз ставить питання щодо оптимальності споживання паливних ресурсів; наскільки вистачить запасів; чи збережеться через 20 -30 років належний стан довкілля, якщо використовувати і надалі лише викопні джерела енергії? Ці та інші запитання зумовлюють глибоку зацікавленість проблемою енергозбереження науковців та дослідників, економістів та політиків. Вони — в числі пріоритетних напрямків державної політики. Особливо гостро ця проблема постала після газової кризи між Росією та Україною у питаннях постачання «блакитного палива».

Як відомо, Україна належить до енергодефіцитних країн. Щорічно споживаючи 160... 170 млн т. умовного палива, потреба його задовольняється за рахунок власного видобутку лише на 43...45 %. Частка використання альтернативних джерел енергії в структурі всіх паливно-енергетичних ресурсів України становила в 2004 році лише 2,8 %, тоді як в Програмі державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики визначено частку відновлювальних джерел енергії в розмірі 8...10 %.

На сьогоднішній день взірцем раціонального користувача поновлювальних джерел енергії в світі є Німеччина. В основу екологічної політики цієї країни покладено такий принцип «Відновлювальна енергетика має на меті захищати клімат, зменшувати бідність та сприяти технологічному й економічному розвитку». Використання відновлювальної енергії в економіці Німеччини сприяє щорічному скороченню викидів двоокису вуглецю на 70 млн тонн, що становить 1/3 від зобов'язань Німеччини по Кіотському протоколу.

Що ж стосується України, то наша країна володіє значним потенціалом відновлюваних джерел енергії, доцільно-економічний базис приблизно дорівнює 63 млн т. умовного палива, однак частка використання його у енергетичному балансі до цього часу є все ще незадовільною.

Перспективними для першочергового впровадження в Україні є такі напрямки використання альтернативних джерел енергії: штучні горючі гази, мала гідроенергетика, біомаса, сонячна та вітрова енергетика та геотермальна енергія.

В промислово розвинутих областях України промисловість отримує енергоспроможні відходи у вигляді штучних і промислових газів і там є

можливість нарощувати обсяги використання штучного коксового, феросплавного, доменного газів, а також метану вугільних родовищ.

Щорічне заощадження традиційних паливно-енергетичних ресурсів за рахунок використання горючих газів знаходиться на рівні 10 — 11 млн т. умовного палива і цей показник приймається в якості основного на подальші роки.

Одним із вдалих прикладів використання альтернативних видів палива стало створення електростанції «Локачі» потужністю 8,7 МВт (виробництво електроенергії близько 60 млн кВт год. на рік) за рахунок коштів ДК «Укргазвидобування». Вона працює на газу регенерації з фільтрів очищення газу Локачівського газового родовища, яке, через великий вміст сірки, є непридатним для промислових та побутових споживачів газу. За рахунок виробленої енергії електростанція повністю забезпечує електрикою об'єкти Локачинського газового промислу, а решта продається на оптовий ринок електроенергії (за 2003 — 2004 р. станція виробила 110 млн кВт год. електроенергії). Кожна тисяча кіловат-годин електроенергії, вироблена з вказаних відходів, в порівнянні з наявними традиційними енергогенерувальними установками запобігає в середньому викидам в атмосферу 4,2 кг твердих частинок, 5,7 кг оксидів сірки, 1,8 кг оксидів азоту та ін.

Невідкладним кроком у напрямку покращення енергетичної ситуації України, зменшення енергозалежності, а також у напрямку подальшої інтеграції в Європейську співдружність повинна стати всебічна підтримка держави розвитку та впровадження альтернативних енергетичних установок у регіонах з найвищими показниками економічної доцільності.

Цього можна досягнути шляхом виконання таких дій:

- удосконалення низки чинних законодавчих актів щодо відновлювальних джерел енергії, які б сприяли підвищенню економічної ефективності виробництва альтернативної енергетики;
- розробка інвестиційних проектів з метою залучення додаткових вкладень в цю галузь;
- надання гарантій державою виробникам «чистої» енергії щодо її купівлі за фіксованими тарифами;
- забезпечення рівня енергетичної безпеки України завдяки модернізації мережі наявних енергетичних установок, підвищення рівня їх надійності та безперебійності;
- інформування населення України щодо перспективності використання нетрадиційних джерел енергії, необхідності збереження екологічно чистого довкілля та зменшення викидів парникових газів в атмосферу від спалювання традиційних видів палива.

Науковий керівник: доц. Лукаш О.А.

СОВРЕМЕННАЯ ПРОБЛЕМАТИКА В РАЗВИТИИ КОНЦЕПЦИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

доц. Деревянко Ю.Н., студент Терещенко И.В.

Развитие современной индустриальной цивилизации привело к всеобщему кризису, который охватывает разнообразные аспекты человеческой жизни. Одним из таких подходов стал путь на устойчивое развитие, идеи, принципы, концепция, стратегия, проблемы которого изложены в решениях конференций ООН по охране окружающей среды и развитию (1972, 1992, 1997, 2001, 2002, 2009 гг.).

Реализация принципов устойчивого развития возможна в иной, чем была и есть, экономической системе. Действующая мировая экономическая система настроена на максимальную выгоду, полученную любой ценой. Критерию выгоды в экологическую эпоху должны противопоставить понятия партнерства, паритетности и справедливости. Единица результатов в этой системе должна обеспечиваться минимумом ресурсов.

Устойчивое развитие представляет собой социоприродную форму развития, учитывающую экологические и другие глобальные императивы и представляющую, в отличие от экономически детерминированного неустойчивого развития, систему коэволюции общества и природы. Под устойчивым развитием понимается управляемое развитие общества не разрушающего своей природной основы и обеспечивающее выживание и непрерывное развитие цивилизации.

Уровень устойчивого развития оценивается с помощью соответствующего индекса, который рассчитывается как сумма индексов для трех измерений: экономического, экологического и социального с соответствующими весовыми коэффициентами. В свою очередь, каждый из индексов рассчитывается с использованием известных в международной практике индексов и индикаторов. Индекс экономического измерения формируется из двух глобальных индексов: индекса конкурентоспособности и индекса экономической свободы. Индекс экологического измерения (ESI) сформирован из 21 экологического индикатора, которые, в свою очередь, рассчитывались на основе использования 76 наборов экологических данных о состоянии природных ресурсов в стране, уровне загрязнения окружающей среды в прошлом и сегодня, усилиях страны в сфере управления экологическим состоянием, способности страны улучшать экологические характеристики и т.п. Индекс социального измерения формируется путем усреднения трех глобальных индексов: индекса качества и безопасности жизни, индекса человеческого развития и индекса общества, основанного на знаниях. Индекс устойчивого развития рассчитывается по формуле, в

которой использованы масштабирующие коэффициенты для обеспечения одинакового веса экономического, экологического и социального измерений в индексе устойчивого развития.

Наилучшие примеры успешного устойчивого развития демонстрируют Эстония, Чехия, Словакия, самые худшие – Украина. Украина практически по всем определяющим индексам, индикаторам и показателям устойчивого развития существенным образом уступает не только мировым лидерам и странам «большой восьмерки», но и всем постсоциалистическим странам.

В зависимости от объекта устойчивого развития, индикаторы различаются на глобальном, национальном, региональном, локальном, отраслевом уровне и на уровне предприятий и населенных пунктов.

Основными факторами, тормозящими процесс перехода к устойчивому развитию в Украине являются:

1. Отсутствие четких ориентиров развития Украины, обеспечивающих рост благосостояния, уменьшение бедности, сохранение и реабилитацию природных ресурсов и окружающей среды.

2. Преимущественно неблагоприятное, часто катастрофическое состояние экологической ситуации на большей части территории Украины.

3. Устаревшие малоэффективные, природоразрушающие технологии в сельском хозяйстве и промышленности, обуславливающие непрерывную деградацию окружающей среды вообще и сельхозугодий в частности, низкое качество и высокую себестоимость продукции, непомерно большие материальные и энергетические затраты.

4. Высокий уровень преступности и коррупции.

5. Несовершенство правового поля государства.

6. Практическое отсутствие влияния общественных организаций на государственную политику.

По всем экспертным оценкам, природоресурсный потенциал Украины, в структуре которого преобладают земельные и минеральные ресурсы, оценивается как один из крупнейших в мире. Тем не менее современная концепция развития Украины нередко базируется на старых принципах, исходя из которых основные оценочные понятия и критерии составляются практически без учета экологического императива.

Оптимальным уровнем реализации идей устойчивого развития является муниципальный уровень. В Хартии устойчивого развития европейских городов это отражено в принципе субсидиарности, который предполагает наличие у органов местного самоуправления столько полномочий сколько возможно, а у центральных – столько необходимо, т.е. полномочия на решение соответствующей проблемы должны предоставляться властным структурам на как можно более низшем уровне, который способен решить эту проблему.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

доц. Чигрин Е.Ю., студент Докашенко Н.С.

Вступив в ХХІ век, мир столкнувся со многими проблемами и, прежде всего, с проблемой использования водных ресурсов. Проблема обеспечения водой населения и различных отраслей хозяйства Украины важна и является одной из актуальнейших для развития всей экономики на ближайшие годы. По результатам исследований в мире отмечено увеличение использования воды за 100 лет в 6 раз. Нельзя не отметить, что имеется тесная связь между гидрологическим, гидрохимическим показателями и качеством воды. Более 1 млрд. людей в мире не имеют доступа к постоянным источникам воды, а еще 2 млрд. человек испытывают недостаток в чистой воде, поскольку живут в антисанитарных условиях. Каждую минуту в мире от нехватки воды гибнут 6 детей. Нет необходимости обосновывать тот факт, что водный фактор, то есть водные ресурсы, является определяющим и основным для существования любого государства, в том числе и Украины.

Для предотвращения данной проблемы необходимо четкое определение целей и задач политики по защите природных ресурсов. Долгосрочными целями политики рационального использования и воссоздания водных ресурсов и экосистем являются:

- уменьшение антропогенной нагрузки на водные объекты;
- достижение экологически безопасного использования водных объектов и водных ресурсов для удовлетворения хозяйственных потребностей общества;
- обеспечение экологически стойкого функционирования водного объекта как элементу естественной среды с сохранением свойства водных экосистем возобновлять качества воды;
- создание эффективной структуры управления и механизмов экономической регуляции охраны и использования водных ресурсов.

Для поэтапного выполнения отмеченных целей необходимо осуществить комплекс мероприятий по таким приоритетным направлениям:

- охрана поверхностных и подземных вод от загрязнения;
- экологически безопасное использование водных ресурсов;

- возрождения и поддержки благоприятного гидрологического состояния рек и мероприятия борьбы с вредным действием вод;
- усовершенствование системы управления охраной и использованием водных ресурсов;
- уменьшение влияния радиоактивного загрязнения.

Реализация отмеченной водно-экологической политики должна осуществляться на основе разработки и поэтапного внедрения природоохранных мероприятий, определенных Государственной и региональными программами экологического оздоровления водных бассейнов.

Важным условием реализации политики рационального использования и возобновления водных ресурсов и экосистем на ближайшие годы является необходимость выполнения в первую очередь мероприятий, которые не нуждаются в значительных капитальных затратах, а именно:

- повышение общей культуры производства;
- суровое соблюдение технологических норм потребления и использования водных ресурсов;
- поддержка в надлежащем состоянии действующих очистительных сооружений и оборудования;
- предотвращение аварийных ситуаций;
- обеспечение своевременной уборки мусора и очистки застроенных территорий, сурового контроля со стороны природоохранных органов по состоянию застроенных территорий городов;
- соблюдение законодательства относительно режима использования прибрежных полос и водоохраных зон;
- контроль за хранением и использованием органических и минеральных удобрений, ядохимикатов, нефтепродуктов и тому подобное с целью предотвращения их выноса в воду.

Литература

1. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. – <http://student.km.ru>
2. Сафранов Т.А. Экологические основы природопользования: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. -Львів: "Новый Мир-2000", 2003. - 248 с.

ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОДУКЦИИ СОДЕРЖАЩЕЙ ГМО

доц. Чигрин Е.Ю., студент Лазаренко Е.А.

Генетически модифицированные организмы – это организмы, в которых генетический материал (ДНК) изменен невозможным в природе способом. ГМО могут содержать фрагменты ДНК из любых других живых организмов.

Цель получения генетически измененных организмов – улучшение полезных характеристик исходного организма-донора (устойчивость к вредителям, морозостойкость, урожайность, калорийность и другие) для снижения себестоимости продуктов.

ГМО объединяют три группы организмов:

- генетически модифицированные микроорганизмы (ГММ);
- генетически модифицированные животные (ГМЖ);
- генетически модифицированные растения (ГМР) – наиболее распространенная группа.

Эколого-экономические риски при потреблении ГМО:

- снижение сортового разнообразия сельскохозяйственных культур вследствие массового применения ГМО, полученных из ограниченного набора родительских сортов.

- снижение биоразнообразия дикорастущих предковых форм культурных растений и формирование «суперсорняков». Возникновение экономического ущерба вследствие исчезновения некоторых видов растений.

- негативное влияние на биоразнообразие через поражение токсичными трансгенными белками нецелевых насекомых и почвенной микрофлоры и нарушения трофических цепей.

- риски возникновения экономического ущерба вследствие возникновения новых видов заболеваний, связанных с генетическими изменениями в организме человека (аллергия, снижение иммунитета и т.д.).

- риски возникновения монопольных диспропорций в сфере агропроизводства, и как следствие, неоправданные завышения цен на сельскохозяйственную продукцию.

На сегодняшний день в Украине концептуально четко определены приоритеты в отношении производства и оборота продовольственного

сырья (в том числе из генетически модифицированного), полученного с использованием биотехнологий, а также пищевых продуктов и кормов для продуктивных животных, изготовленных с его использованием. Это, прежде всего, Концепция национальной экологической политики Украины на период до 2020. Она провозглашает среди общих приоритетов национальной экологической политики, в частности, защиту здоровья населения от техногенной и антропогенной нагрузки, повышение общественного экологического сознания. Правительством принят ряд нормативных документов, которыми вводится обязательная маркировка продуктов с наличием генетически модифицированных организмов более 0,1%, утверждается порядок этикетирования производителем пищевых продуктов, содержащих генетически модифицированные организмы.

Остаются неурегулированными следующие вопросы:

- требований к безопасности пищевых продуктов, которые производятся из сырья, полученного из генетически модифицированных растений и животных;

- государственной регистрации продукции с генетически модифицированными организмами;

- системы контроля за реализацией сельскохозяйственной продукции и медицинских препаратов, полученных на основе генетически модифицированных источников;

- учета производителей (поставщиков) продукции, что, в свою очередь, требует утверждения формы декларации производителя (поставщика) о соответствии продукции требованиям действующего законодательства и т. д.

Главный вопрос, несут ли вред ГМО для человека остается открытым, т.к. вред от их потребления официально может быть доказан, только спустя три поколения человечества, постоянно потреблявших данную продукцию. Нас сегодняшний день каждый потребитель сам решает потреблять, либо нет данную продукцию, основным фактором стимулирующим спрос остается сравнительная экономия финансовых средств, по сравнению с экологически чистой продукцией.

Литература:

1. Ангурец А. В. Классификация рисков при использовании ГМО. "Физиология трансгенных растений и проблемы биобезопасности". 29.11-03.12.2004. Тезисы докладов. - М., 2004.

СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОГО ВИРОБНИЦТВА НА УКРАЇНІ

доц. Чигрин О.Ю., студент Щербак А.С.

В Україні протистояння людини та навколишнього середовища спричинило ситуацію, що наближається до рівня глобальної екологічної катастрофи, тому екологічні питання взагалі та питання екологічного стимулювання зокрема стають дуже важливими. Поліпшення екологічної ситуації неможливе без проведення на державному рівні комплексної системи організаційно-економічних перетворень управління природокористуванням та створення дієвих механізмів стимулювання.

Нині для України є необхідним та актуальним вдосконалення існуючих методів державного стимулювання екологічної діяльності та природокористування, а також впровадження нових методів, що підтвердили свою ефективність за кордоном.

Механізми державної підтримки еколого орієнтованої підприємницької діяльності, що ефективно застосовуються в багатьох країнах, недостатньо задіяні в Україні. Так, в Україні не розроблена відповідна амортизаційна, податкова, фінансово-кредитна політика. Отже, прийняття і застосування стимулюючих і регулюючих заходів на державному рівні є необхідним для формування ринку екологічних товарів і розширення екологічно спрямованої діяльності.

На сучасному етапі методи державного регулювання екологічно чистого виробництва на Україні представлені:

- адміністративними;
- економічними;
- організаційними групами.

Адміністративні методи обмежують діяльність виробників екологічно небезпечних товарів, що змушує їх відмовлятися від виробництва цих товарів та здійснення екодеструктивної діяльності з великим тиском на навколишнє середовище на користь екологічно спрямованих чи екологічно прийнятних.

На сьогодні в Україні адміністративні важелі сформувалися в певну узгоджену систему, проте ці методи все ж не позбавлені недоліків. Так, в сучасних умовах заходи, що вживаються до окремих порушників природоохоронного законодавства, практично не адекватні завданям ними збиткам. Наприклад, суми платежів за забруднення води становлять 0,01% від фактичних збитків. До цього часу зовсім не оцінюються збитки від таких специфічних видів забруднення, як шумове та електромагнітне забруднення підземних вод, радіаційне та ряд інших.

Організаційні методи полегшують виробництво екологічних товарів шляхом створення умов, необхідних для нормального функціонування виробництва.

В систему економічного стимулювання входять методи позитивної мотивації (заохочувальні) та негативної мотивації (примусові або стримувальні).

Заохочувальні економічні методи спрямовані на створення матеріальної зацікавленості у здійсненні екологічно безпечної діяльності та у виробництві екологічних товарів. Ця група в Україні розвинена недостатньо. Але в сучасних екологічних умовах необхідно приділяти особливу увагу саме розвитку заохочувальної групи економічних методів.

Пріоритетним є фінансово-економічне заохочення підприємств, які дотримуються природоохоронних вимог, і проваджуються екологічні інноваційні проекти.

Нами пропонується для підприємств використовувати такі інструменти:

- надання податкових пільг;
- використання прискореної амортизації, що створює економічні і передумови для прискореної модернізації екологічно орієнтованих основних фондів;
- надання субсидій та дотацій, що дозволить збільшити вигідність екологічно спрямованих видів діяльності;
- надання пільгового кредитування екологічних проектів та програм;
- використання премій, винагород, призів, грантів, що надаються на конкурентній основі і сприяють розвитку екологічно конструктивної діяльності;
- диференціація ціноутворення відповідно до екологічного критерію;
- сприяння на ринку виробникам екологічних товарів.

Отже, економічний механізм стимулювання екологічно чистого підприємництва повинен відповідати основним вимогам:

- включати значний обсяг державних замовлень;
- використовувати важелі пільгового кредитування та оподаткування; цінової політики;
- формувати цільові джерела підтримки екологічного підприємництва;
- активно використовувати можливості механізмів зовнішнього фінансування.

Доцільним також буде поєднання з адміністративними та економічними методами державного стимулювання організаційних методів.

ГМО – ПРОГРЕС ЧИ НОВА ПРОБЛЕМА?

доц. Таранюк Л.М., студент Чабада В.М.

Друкується за підтримки Державного фонду фундаментальних досліджень МОН України в рамках гранту Президента України для підтримки наукових досліджень молодих вчених GP/F27

Кінець 80-х років ХХ століття є початком появи генетично модифікованих організмів. Нині біотехнологія і гена інженерія всебільше впроваджується на світовому ринку. У цього процесу є позитивні аспекти: ми одягаємося у вироби з трансгенної шкіри та бавовни, а це ніяким чином не несе жодної істотної загрози.

Проте зовсім інша ситуація склалася з використання трансгенів у харчовій промисловості. Виробництво продуктів з використанням генетично модифікованих компонентів (ГМК) зростає в світі величезними темпами. За останні 8-10 років площа, засіяна трансгенами, збільшилась у 40 разів. Щороку світові посіви ГМ-культур зростають на 15 %. Список дозволених ГМ-культур містить вже понад 100 найменувань. У 1996 році світові площі під вирощуванням ГМО становили 2,8 млн.га, в 1999 – 40 млн.га, в 2003 році досягли майже 67,7 млн.га. Зараз називають цифру 84 – 85 млн.га. Лише з ГМ-сої в усьому світі виробляють понад 400 видів продуктів харчування, у томі числі, дитячого. Це варені ковбаси, сири, фарш, соєве «м'ясо», та «молоко».

Дуже активно культивують і використовують ГМ-культури в Китаї, Ідії, Японії, країнах Латинської Америки, і особливо у США. Провідними виробниками ГМ-сировини, в т.ч. для харчової промисловості «Монсато», «Байер», «Дюпон», «Дау». Отже, США є головним у світі лобістом ГМ-технологій.

При цьому в Європі ГМ-продукцію одержала серйозну відсіч: у 1997 році ЮНЕСКО прийняла Декларацію «Людський геном і права людини», де генофонд розглядається як недоторканне надбання людства; із квітня 1999 року діяв мораторій на поширення нових ГМ-культур.

Спротив екологічних організацій в Європі використано ГМ-продукції зараз відмовилось 130 країн світу. У 2005 році було прийнято «Берлінський маніфест», що передбачає понад 100 регіонів, вільних від ГМО. Сьогодні у світі не існує єдиного погляду на генетично модифіковані організми.

Прибічники застосування генної інженерії (ГІ) в сільському господарстві впевнені: харчуючись трансгенною їжею, людина зазнає не більшої небезпеки, ніж споживаючи звичайні продукти. Основними аргументами на користь використання генної інженерії в сільському господарстві є:

1. Рослини можна модифікувати так, щоб вони містили більше поживних речовин і вітамінів.
2. ГМ - рослини можна пристосовувати до таких екстремальних умов, як посуха або холод.
3. Використання ГМ - культур дає можливість менш інтенсивно обробляти поля пестицидами і гербіцидами.
4. У харчові продукти можна вбудувати вакцини проти різних хвороб.
5. Їжа з ГМ - культур може бути смачнішою і дешевшою.

Проте є реальні ризики використання ГМО.

Агротехнічні ризики. Вчені припускають, що вбудовані гени можуть комбінуватися з генами інших вірусів, що природним шляхом заражають рослини. Це сприяє появі нових небезпечних вірусів.

Екологічні ризики. Контролювати поширення ГМ - рослин досить важко. Потрапивши в навколишнє середовище, вони можуть стати джерелом так званого генетичного забруднення.

Медицинні ризики. Споживання ГМ - їжі може спричинити в людей зміни обміну речовин, складу крові, десенсибілізацію до певних препаратів.

Отже, не зменшуючи позитивного значення ряду аспектів ГІ та новітніх біотехнологій, з якими невідступно пов'язують майбутнє цивілізації, слід нагадати про необхідність усебічної експертизи. Зараз головне для України – виробити чітку позицію стосовно ГМО і встановити ефективну систему контролю за їх застосуванням.

Список використаних джерел

1. Генетично модифіковані організми та біобезпека: Огляд основних питань/Автор-упорядник Т. Топчій. - К., 2004. - 22 с.
2. Обеспечение экологической безопасности при использовании генетически модифицированных организмов // Сб. материалов Круглого стола Всероссийской конф. по экол. безопасности. - М.: МСОП, Представительство для России и СНГ, 2002. - 256 с.

ЭКОЛОГИЗАЦИЯ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРОСЛИ

доц. Митенина Н.В., студент Коваленко А.А.

Города, крупные поселения — это центры возникновения основных экологических проблем и вместе с тем места сосредоточения жителей Земли, призванные удовлетворить их потребности и обеспечить достаточно высокое экологически обоснованное качество жизни [1;256].

В конце XX века особенно сильно стали заметны признаки глобального экологического кризиса и техногенной эволюции городов. Природа отступает под антропогенным воздействием, и для восстановления экологического равновесия и природной среды исследователями предлагается только один способ: сократить площадь антропогенно измененных и застроенных земель, вернуть значительную часть "освоенных" и загрязненных территорий в естественное состояние. Такой возврат невозможен при наблюдающемся росте урбанизированных территорий и возрастании численности человечества [1;272].

Однако представляется возможной замена этого возврата устойчивым строительством, экологизацией урбанизированных территорий, устойчивой биопозитивной реконструкцией мест расселения, зданий и инженерных сооружений. Будут созданы принципиально новые биопозитивные объекты, родственные природе, не отгораемые природой и включаемые в естественные экосистемы. Природа будет воспринимать биопозитивные объекты (здания, сооружения, поселения, страны) как естественные природные объекты, что постепенно приведет к достижению устойчивости, восстановлению нарушенного равновесия и исключению отступления природы под антропогенным давлением человека [3;373].

От знания законов развития природы, основ экологии будет зависеть их профессиональное умение исключить негативное воздействие зданий и сооружений на природу, органично вписать их в природную среду, помочь развитию природных систем и одновременно повысить качество жизни человека. В связи с этим можно сформулировать задачи строительной экологии [2;87]:

- изучение особенностей взаимодействия природной среды и мест расселения (включая все виды человеческой деятельности в местах расселения) и разработка способов экологизации этого взаимодействия, обеспечения устойчивого развития поселений;

- устойчивое строительство, поддержание урбозэкологическими и строительными-экологическими средствами экологического равновесия между местами расселения и окружающей природной средой и устойчивого развития мест расселения;

повышение качества жизни в местах расселения и жилых домах путем экологизации жизни и деятельности человека в городе, экореставрации природной среды, приближения к природной среде, фитомелиорации, создания привлекательного образа города, мягкого взаимодействия города и природной среды;

- экологичная реконструкция ранее созданных городов, отдельных зданий и сооружений; сенсорная экология и экологическая красота зданий и города;

- экономия всех ресурсов, их устойчивое потребление, использование в возобновимых ресурсах, сокращение и исключение отходов;

- применение природных и природоподобных экологических материалов, а также экологически допустимых отходов производства при изготовлении строительных материалов и изделий с целью исключения поступления отходов в окружающую среду;

- прогнозирование и оценка возможных негативных последствий строительства, эксплуатации новых и реконструируемых мест расселения, зданий и сооружений для окружающей среды;

- своевременное выявление объектов, наносящих ущерб окружающей среде, при помощи эколого-экономического мониторинга и принятие соответствующих решений;

- экологическая паспортизация материалов, изделий, зданий, сооружений с целью выявления их экологичности для города.

Строительная экология тесно связана с архитектурной экологией. Она изучает конструктивные решения экологических зданий и сооружений, поддерживающих и даже воспроизводящих природную среду. Строительно-технологическая экология учитывает экологическое влияние технологий на рабочих в период строительства, на жителей городов и на природу [4;256].

Список литературы:

1. Владимиров В.В. Расселение и экология. — М.: Стройиздат, 1996. — 392 с.
2. Тетиор А.Н. Строительная экология. — К.: Будівельник, 1992. — 159 с.
3. Тетиор А.Н. Здоровые города (основы архитектурно-строительной экологии) — М.: МГУЦ, 1997. — 699 с.
4. Тетиор А.Н. Архитектурно-строительная экология. — М.: РЭФИА, 2000. — 448с.
5. Тетиор А.Н. Устойчивое развитие. Устойчивое проектирование и строительство. — М.: РЭФИА, 1998. — 310 с

ПРИРОДООХРАННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СОСТАВНАЯ ЧАСТЬ ПРОИЗВОДСТВЕННО-ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ВСЕХ ФОРМ СОБСТВЕННОСТИ НА ПРИМЕРЕ ПРЕДПРИЯТИЯ ОАО «ХИМПРОМ»

доц. Сабадаш В.В., студент Кузнецова А.А.

Природоохранная деятельность предприятия - комплекс мероприятий, направленных на предотвращение, уменьшение, ликвидацию последствий вредного воздействия основной производственной деятельности на окружающую среду.

Существует два основных направления природоохранной деятельности на предприятии:

1) очистка вредных выбросов предприятий: обезвреживание, утилизация вредных отходов;

2) устранение самих причин загрязнения, разработка ресурсосберегающих и малоотходных технологий производства.

К основным видам природоохранной деятельности на предприятии относятся:

- 1) разработка и совершенствование природоохранных процессов;
- 2) проведение экологической экспертизы выпускаемой продукции;
- 3) снятия с производства экологически опасной продукции;
- 4) строительство и оборудование природоохранных и ресурсосберегающих объектов. [1, 36].

Этапы осуществления природоохранной деятельности предприятия:

1) на первом этапе финансовые и материальные ресурсы сосредоточены на обновлении технологических процессов и выводе из эксплуатации устаревших экологически опасных производств;

2) на втором этапе необходимо направить ресурсы на интенсификацию природоохранной деятельности и ресурсосбережения.

Первоочередной задачей является получение полной информации о всех воздействиях предприятия на окружающую среду. Для этого должны быть определены:

- 1) перечень загрязняющих веществ, выбрасываемых в атмосферу, сбрасываемых в воду;

- 2) источники выбросов и сбросов загрязняющих веществ;
- 3) состояние очистного оборудования на предприятии. [1, 44].

Объектом исследования в данной работе является предприятие ОАО "Химпром" - предприятие химической отрасли Украины - источник загрязнения окружающей среды. Основная продукция - комплексные минеральные удобрения, пигментная двуокись титана, серная и фосфорная кислоты, красные и желтые железистые окисные пигменты, коагулянты для очистки питьевой воды и стоков, лакокрасочная продукция. [4].

Природоохранная деятельность на предприятии ОАО "Химпром" осуществляется в следующих направлениях:

- 1) тщательный учет баланса аммиака, хлора и других токсичных газов;
- 2) внедрение "механизма" более точного учета потерь вредных веществ в окружающей среде;
- 3) снижение отходов за счет их утилизации и максимально возможной их реализации. [5].

К текущим затратам средозащитного назначения относятся затраты на материалы, сырье, топливо, энергию, а к капитальным - затраты на создание новых и реконструкцию основных фондов, модификацию технологий производства. [3, 67].

Природоохранные мероприятия проводятся с целью совершенствования природоохранной деятельности. В плане управленческой политики: соблюдаются стандарты качества окружающей среды, технологические стандарты. Экономические методы управления: налоги и платежи за загрязнение. [2, 35]. Эти меры позволят добиться оптимальных результатов функционирования предприятия по отношению к окружающей природной среде.

1. Батенина Е.А. Экономка природопользования на предприятии. - М.: Имакс, 1992. - 202 с.

2. Хачатуров Т.С. Эффективность природоохранных мероприятий. - М.: МГУ, 1990. - 222 с.

3. Шабунина И. М., Старокожева Г. И., Трубин М. Ю. Проблемы экономического регулирования природопользования. - Волгоград: ВолГУ, 1996. - 92 с.

4. <http://1299.ua.all-biz.info/info.php?block=about>

5. <http://www.sumykhimprom.com.ua>

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОМПЛЕКСНОГО МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ

доц. Старченко Л.В., студент Воропай Н.С.

Термін «моніторинг» в українській та російській практиці є новим. На початковому етапі свого застосування він використовувався у значенні «нагляд». На сучасному етапі даному терміну приписують наступні значення: спостереження, відслідковування, нагляд, управління.

У зв'язку з наданням регіонам України все більших повноважень у вирішенні багатьох економічних, соціальних та екологічних проблем з метою проведення дієвих та ефективних реформ на місцевому рівні, інформація, яку можна отримати в результаті проведення моніторингу, є необхідною умовою організації ефективного управління в умовах сталого розвитку. Органи влади повинні володіти достовірними, науково-обґрунтованими даними щодо забезпечення гідного рівня життя населення підпорядкованої території, задоволення його потреб, існування закономірностей та диспропорцій у територіальному розвитку, виражених кількісними параметрами, з метою дослідження динаміки та прогнозування основних територіальних показників.

Сутність моніторингу якості життя полягає у комплексному використанні всього арсеналу джерел даних про соціальні, економічні та екологічні процеси і явища як природно функціонуючої інформації, типової для даної території – поточної статистичної звітності, одноразових обліків, переписів, соціально-демографічних обстежень і т.п. – для реалізації цілей управління і підвищення якості життя населення. При визначенні складу критеріїв моніторингу використовуються різні підходи. Найпоширенішим є інтегральний, який передбачає здійснення двох типів оцінок: об'єктивної (на основі офіційних статистичних даних) і суб'єктивної (на основі суспільної думки з залученням узагальнюючої інформації, заснованої на результатах соціологічних опитувань населення).

Таким чином, наукове забезпечення проведення моніторингу якості життя населення поєднує дві групи критеріїв. Першу групу утворюють оцінки, засновані на статистичній інформації. Друга група складається з оцінок, заснованих на соціологічних опитуваннях. Підбор статистичних показників здійснюється, виходячи із сутності основних складових якості життя населення з урахуванням територіальних особливостей.

Під моніторингом якості життя слід розуміти систему спостереження, оцінки та прогнозу економо-соціально-екологічного стану, яка характеризує особливості розвитку певної території з урахуванням позитивних та

негативних сторін соціально-економічних трансформацій економіки, пов'язаних із її переходом з одного стану до іншого. Особливістю моніторингу якості життя є забезпечення безперервності спостереження та прогнозного оцінювання за найбільш типовим набором показників, що є найбільш повними та характерними для оцінюваної території й повторюваними у часі. Головною функцією моніторингу якості життя населення є забезпечення відповідних органів влади території повною, достовірною, систематизованою, своєчасною інформацією про основні процеси та тенденції, які спостерігаються у різних сферах економіки, про формування соціальної ситуації, стан довкілля та їх вплив на якість життя населення.

Головним принципом моніторингу має бути його спрямованість на поліпшення якості життя населення. Серед інших принципів моніторингу якості життя доцільно виділити наступні: безперервність спостереження; періодичність отримання інформації про зміни та тенденції; розвиток системи моніторингу на основі удосконалення методичного інструментарію, що використовується, та технічного оснащення; розширення кола показників спостереження (їх удосконалення при необхідності). При організації моніторингу необхідне дотримання стандартних вимог до інформації: її повноти, достовірності, своєчасності, репрезентативності. Функціонування системи моніторингу якості життя населення території повинно здійснюватися компетентними органами влади на відповідній правовій основі; взаємодії між органами управління з приводу збору, зберігання та передачі первинної інформації (органами статистики в межах своєї компетенції), обробки та систематизації інформації, розробки інтегральних показників (відділи управліннь економіки відповідних рівнів), обчислення індикатору якості життя населення певної території та проведення його моніторингу (відділи регіонального розвитку територій відповідних рівнів), правових форм захисту та зберігання інформації, гарантування інформаційної безпеки шляхом формування територіальних інформаційних фондів моніторингу якості життя населення.

Фінансування розробки моніторингу якості життя населення території в умовах сталого розвитку повинно забезпечуватися органами місцевого самоврядування в межах бюджетних коштів. Враховуючи те, що в Україні бюджет майже всіх рівнів характеризуються дефіцитністю, слід широко використовувати можливості залучення й інших джерел фінансування. Одним з варіантів є надання платних інформаційних довідок при залученні суб'єктів господарювання до інвестиційної діяльності.

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ СПРАВЛЯННЯ ПЛАТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

доц. Сабадаш В.В., студент Сопрун Н.М.

На сучасному етапі свого розвитку людство зі всією очевидністю відчуває глобальну кризу у всіх сферах своєї діяльності - екологічній, соціальній, демографічній і економічній. Особливо гостро заявили про себе екологічні проблеми, пов'язані з раціональним використанням природно-ресурсного потенціалу і забрудненням навколишнього середовища. Глибока дисгармонія у взаємостосунках людини і природи, що склалася, є наслідком ігнорування цивілізацією законів функціонування біосфери, урахування дії яких потребує реалізації довгострокових заходів на фоні переважання короткострокових і середньострокових інтересів людства.

Саме тому важливим напрямком узгодження економічних та екологічних інтересів суспільства, концентрації коштів для вирішення регіональних проблем є запровадження плати за спеціальне природокористування.

У світовій практиці плата як економічний інструмент управління природокористуванням застосовується досить давно, а у вітчизняній – набула поширення тільки з початку 1990-х років, коли відповідні положення було вміщено в Законі «Про охорону навколишнього природного середовища» і розпочався процес перебудови економіки України на ринкових засадах. В екологічному законодавстві збір за спеціальне природокористування належить до основних принципів охорони навколишнього природного середовища (ст. 3 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища»), визнається складовою екологічної політики держави і в цій якості має сприяти сталому розвитку шляхом узгодження економічних і екологічних інтересів суспільства. У найзагальнішому вигляді роль плати за спеціальне природокористування як господарського інструменту управління полягає, зокрема, у стимулюванні раціонального використання природних ресурсів унаслідок економічного тиску на суб'єктів господарювання – користувачів цих ресурсів; формуванні екологічного світогляду. Сучасна правова концепція плати за спеціальне природокористування, що побудована на еколого-економічній оцінці природних ресурсів, замінила собою підхід до них

винятково як до економічних ресурсів та їх оцінку в цій якості, яка включала в себе витрати на добування, переробку, переміщення й узалежнювала соціальну цінність природних ресурсів від економічної ефективності їхнього використання.

Нині вже не точаться дискусії про доцільність чи недоцільність запровадження плати за природокористування, вони відійшли в минуле. Натомість триває процес адаптації економічних методів управління в цій сфері до особливостей її організації у країні, вивчення відповідної практики, у тому числі правозастосовчої.

Плата за використання природних ресурсів має різне призначення. Через механізм визначення її нормативів вона орієнтує відповідних суб'єктів на використання не тільки тих природних ресурсів, доступ до яких простіший (а саме вони найпривабливіші з точки зору своєї продуктивності та можливості відтворення), а й інших, що мають менш привабливі якості. Отже, така плата повинна або економічно урівняти всіх природокористувачів, або нагадати їм про інші, не такі економічно обтяжливі варіанти вибору природних ресурсів, що можуть використовуватися для відповідних цілей.

Збір за користування природними ресурсами у сфері їхньої охорони, відновлення раціонального використання призначений також сприяти узгодженню суспільних та індивідуальних інтересів суб'єктів. Адже механізм установлення цього збору створено із зваженням на те, що суб'єкти господарювання, видобуваючи природні ресурси, виконують відповідне соціальне замовлення. Тому не тільки вони, а й суспільство загалом є відповідальним за продовження експлуатації природних ресурсів, унаслідок чого чиниться тиск на природу, погіршуються екологічні умови життєдіяльності людини, а отже, постає потреба у їх відновленні, коштах та інших засобах, що мають іти на природоохоронні цілі.

Підсумовуючи, можна констатувати, що основне призначення плати за користування природними ресурсами - позитивно впливати на економічну мотивацію суб'єктів, котрі отримали ці ресурси в цільове використання. Необхідно впорядкувати законодавче регулювання відносин, що виникають у зв'язку зі справлянням платежів (зборів) за спеціальне природокористування. Основним завданням тут є забезпечення систематизації норм, що регулюють окремі види платежів у цій сфері.

ПРОБЛЕМНІ КОМПЛЕКСИ НОВОГО ТИСЯЧОРІЧЧЯ

доц. Мішеніна Н.В., студент Приходько В.

Сьогодні переважна більшість відомих учених і політичних діячів світу однастайні в тому, що сучасна цивілізація перебуває на критичному етапі свого розвитку.

Людство, ускладнюючи свій світ, усе частіше викликає до життя такі сили, які воно вже не в змозі контролювати. Виникає реальна небезпека руйнування того біогенетичного фундаменту, що є передумовою індивідуального буття людини й формування її як особистості тобто, тієї основи, де в процесі соціалізації поєднуються різноманітні програми соціальної поведінки і ціннісні орієнтації, що зберігаються у світовій культурі.

У той же час ми стаємо свідками, того, що людство вступає в новий етап свого розвитку - *постіндустріальну (інформаційну) епоху*. Виникають зовсім нові форми кооперування людської праці, нові типи комунікацій, способів збереження й передачі інформації, зв'язків і взаємин у людських співтовариствах, інші форми взаємодії різних культурних традицій. Історія людства перетворюється в глобальну та єдину історію: те, що відбувається в житті окремих країн і народів, резонує на всю земну кулю.

На порозі нового тисячоріччя *природа* із тла, на якому розгортається світова історія, перетворюється в активно діючий *персонаж історії*. Вже стало очевидним, що суб'єкту планетарних дій дозволено далеко не все. Існує екологічний імператив, тобто певна сукупність умов, через які людина не має права переступати ні за яких обставин. Тому сьогодні вкрай важливим є звернення не тільки до філософської мудрості минулих століть, а й до фактів і висновків сучасної науки. Ескіз еко-майбутнього, навіюваний такими неологізмами нового тисячоріччя, як "ера екології", "еко-безпечна цивілізаційна парадигма", "час Великої Екологічної Альтернативи", "перспектива біоінформаційної революції й інформаційної супермагістралі", породжує сьогодні не просвітницьку ейфорію, а почуття екзистенціальної непевності, занепокоєння. Сьогодні їхня увага концентрується на таких проблемних комплексах нового тисячоріччя:

- Інформаційна революція, глобалізація, еко-майбутнє.
- Глобально-економічна трансформація світу.
- Інтенсивний розвиток індустрії інформаційних технологій і глобальної «мережної економіки».
- Соціальний постмодерн і агоністика нових образів.

ЗМІСТ

1. Балацкий О.Ф., Тарута Д.Ю. Анализ системы внутрифирменного управления в железорудной промышленности.....	3
2. Дем'яненко Т.О. Удосконалення управління підприємством на основі сервісної стратегії.....	5
3. Жулавський А.Ю., Сидоренко Н.В. Логістичний підхід в управлінні матеріально-технічним забезпеченням.....	7
4. Жулавський А.Ю., Бараник С.Ю. Удосконалення логістичної системи на підприємствах агропромислового комплексу.....	9
5. Жулавський А.Ю., Шкурко М.В.Трудовий потенціал регіону та фактори що його визначають.....	11
6. Помазан Е.Б. Управление развитием трудовым потенциалом Сумской области.....	13
7. Кубатко В.В. Управління підприємствами в умовах глобальної фінансово-економічної кризи.....	15
8. Балацкий О.Ф., Гапченко А.В. Совершенствование системы управления предприятием с учетом показателей экономического потенциала.....	17
9. Дегтяренко О.Г., Литвиненко Ю.Ю.Організація збутової діяльності на підприємстві.....	18
10. Дегтяренко О.Г., Шаповалова О.В. Економічний аналіз і його вплив на ефективність прийняття управлінських рішень.....	20
11. Дегтяренко О.Г., Ільяшенко Т.П. Системы управления качеством на предприятии – прибыль или убыток?.....	22
12. Лук'янихіна О.А., Прасок П.В. Удосконалення системи обліку витрат на підприємствах із виробництва стінових матеріалів.....	24
13. Спасских М.М. Методичні основи оцінки стратегічного потенціалу підприємства.....	26
14. Швіндіна Г.О., Кошевец В.В. Оцінка гудвіла як складової нематеріальних активів компанії.....	28
15. Швиндина А.А., Гриценко Т.Г.Процессно-ориентированный подход к управлению предприятием.....	30
16. Древаль О.Ю., Мельник Л.В. Методичні підходи до оцінки ефективності організаційних структур.....	32
17. Древаль О.Ю., Кошель Е.А.Управление проектами в предпринимательской деятельности.....	34
18. Чепурний К.В., Впровадження стратегічного менеджменту на підприємствах України як прогресивного напрямку їх розвитку.....	36
19. Алібекова Ю.Т. Напрямки розвитку підприємства на основі оцінки економічної ефективності виробництва.....	38

20. Мирошніченко Ю.А., Литвиненко Е.А. Воздействие кредитной деятельности банков на эффективность функционирования экономических макро- и микросистем.....	40
21. Редкач Т.Г. Вплив інвестиційного середовища на розвиток інноваційного потенціалу території.....	42
22. Панчошна С.П. Кредитування малих підприємств України в умовах економічної кризи.....	44
23. Ташкалюк Т.М. Спортивний менеджмент як самостійний вид професійної діяльності.....	45
24. Соляник О.М., Доценко А.О. Науково-методичні основи оптимізації маршрутів транспортування вантажів.....	47
25. Нагорна А.Є. Формування стратегії розвитку логістичної системи торгового підприємства.....	49
26. Руденко М.О. Удосконалення управління виробничою діяльністю малого підприємства (на прикладі ТОВ "Ланатекс").....	51
27. Берестовська А.Р. Удосконалення системи фінансового менеджменту підприємства.....	53
28. Хом'як М.П., Тимченко І.О. Перспективи розвитку туристично-рекреаційної діяльності в Україні.....	55
29. Балацький О.Ф., Бунковська З.С. Методи оцінки рівня конфліктності в економічному механізмі підприємства.....	57
30. Машенко С.С. Мотивація та оплата праці на промисловому підприємстві.....	59
31. Костовська Я.В., Лук'янихін В.О. Особливості кадрової політики підприємства в умовах кризових явищ.....	61
32. Довгаль Т.М. Удосконалення системи управління персоналом як основа стратегічного розвитку підприємства.....	63
33. Сич В.В. Особливості управління персоналом медичної сфери.....	65
34. Глівенко С.В., Беседіна А.Ю. Підходи до оцінки вартості створення сучасного менеджера.....	67
35. Глівенко С.В., Мірошніченко Н.В. Проектний підхід в системі управління персоналом організації.....	69
36. Коцур Д.А. Особенности профессии спортивного менеджера.....	71
37. Чигирин М.А. Сравнительная характеристика менеджера и спортсмена.....	72
38. Лук'янихін В.О. Лобуцько І.Д. Удосконалення механізму мотивації та стимулювання праці в ринкових умовах.....	73
39. Ломака А.С. Антикризове управління персоналом.....	75
40. Божко О.А., Скиданенко Ю.П. Удосконалення мотивації праці банківського персоналу.....	77

41. Смоленніков Д.О., Гузенко Д.Д. Портрет менеджера 21 століття: професійні якості та оцінка темпераменту.....	79
42. Смоленніков Д.О., Мищенко Т.М. Стратегічне управління персоналом в системі сучасного менеджменту підприємства.....	81
43. Чернова М.С. Оцінка економічної ефективності інвестицій в підготовку та перепідготовку персоналу.....	84
44. Коваленко Л.Ю., Грищенко В.Ф., Дослідження факторів плінності кадрів в системі управління підприємством цукрової промисловості (на прикладі ЗАТ "Райз-Максимко").....	86
45. Назаренко І.І., Грищенко В.Ф. Оптимізація оплати праці найманих працівників в Україні (на прикладі ТОВ ВКФ "Сілмет").....	88
46. Познанська А.О., Сиротенко М.А. Стимулювання як напрям попередження та розв'язання конфліктів.....	90
47. Тараненко Ю.В., Якущенко Л.М. Методи стимулювання праці в сфері послуг.	92
48. Хом'як М.П. Гендерні аспекти формування стилів управління персоналом.....	94
49. Мартинец В.В., Яценко А.В. Особенности формирования эффективной команды.....	96
50. Божко О.А., Тимченко І.О., Роль професійного навчання та підвищення кваліфікації банківського персоналу в реалізації стратегічних змін	98
51. Кабанова К.Ю., Тимченко І.О. Використання інформаційних систем для підвищення ефективності роботи управлінського персоналу.....	100
52. Тараненко Ю.В., Шкурко М.В. Стиль і рівень управління: взаємозв'язок і особливості.....	102
53. Жолудева А.М. Оцінка "360 градусів" як метод мотивації персоналу.....	103
54. Гайдабрус Н.В. Организация эффективной мотивации персонала на примере парка развлечений SIX FLAGS.....	104
55. Кислий В.М., Бондар Т.В. Еколого-економічна реконструкція процесу забезпечення конкурентоспроможності промислового підприємства.....	105
56. Семененко Б.А., Сергієнко Д.С. Організація конкурентних процедур приватизації земельних ділянок.....	107
57. Беньян Ф. Ибрагим Аль-Акиди. Учет социального результата при решении крупномасштабных хозяйственных задач.....	109
58. Каленська О.О. Рейтинг екологічної безпеки домогосподарств.....	111
59. Говорун Я.В. Інвестиційний потенціал як фактор забезпечення екологічної безпеки території.....	113

60. Безуська А.Ю. Проблема зміни пріоритетів на шляху до сталого розвитку.....	115
61. Опара Т.В. Роль держави в управлінні земельними ресурсами.....	116
62. Бондар Т.В. Моделювання ланцюга забезпечення еколого-орієнтованої конкурентоспроможності промислового підприємства....	118
63. Лазоренко І.В. Застосування індексного методу до вимірів сталого розвитку.....	120
64. Тараненко Ю.В., Коваленко Е.В. Управление в сфере генетически модифицированной продукции.....	122
65. Лисиця В.І., Марочко С.С. Екологічний аудит в системі сталого еколого-економічного розвитку.....	123
66. Рубанов П.М., Шишова Ю.Г. Модернізація інструментарію фінансового механізму екологічного регулювання у виробничій діяльності.....	125
67. Абрамчук М.Ю., Сухоставець І. Г. Стан, проблеми та перспективи розвитку екологічного оподаткування в Україні.....	127
68. Снопченко А.В., Гієнко Ю.В. Економічні шляхи вирішення проблем біорізноманіття в Україні.....	129
69. Шапочка М.К., Лисянська Я., Руденко А. Вплив автотранспорту на навколишнє середовище.....	131
70. Іваненко А.П. Еколого-економічна складова цивілізаційного розвитку суспільства: шляхи та фондний механізм вирішення проблеми в Україні.....	133
71. Малахова Л.С. Економічні проблеми створення і використання техніки високої екологічної якості.....	135
72. Пімоненко Т.В., Савченко Ю.Г. Сучасний стан екологічного аудиту.....	136
73. Пімоненко Т.В., Руденко Т.В., Терещенко К.О. Обґрунтування впровадження екологічного аудиту в Україні.....	138
74. Маценко О.М., Гончарова В.В. Організаційно-економічні підходи до вирішення проблеми підтоплення в Україні.....	140
75. Сотник І.М., Заїкіна С.В. Еколого-економічні проблеми ефективного використання рекреаційних ресурсів.....	142
76. Павленко Е.Н., Анализ эколого-экономической эффективности использования атмосферных ресурсов на КП «ШКЗ «ИМПУЛЬС».....	144
77. Маценко О.М., Косолап Н.Є. Екологічні інвестиції як фактор покращення якості життя населення.....	146
78. Чортюк Ю.В., Скиба О.В. Формування критеріальної бази вибору оптимального варіанту розподілу товару торговельним підприємством з урахуванням екологічних чинників.....	148

79. Шаповал А.О. Основні проблеми переходу України до сталого розвитку.	150
80. Шапочка М.К., Могиленець Т.В. Оценка эффективности использования природного газа как альтернативного вида моторного топлива.....	152
81. Шевцова С.В., Терещенко И.В. Индексы оценки уровня устойчивого развития.....	154
82. Петровська С.А., Черв'як В.В. Чисельність населення в контексті дослідження проблеми природного руху в Україні.....	156
83. Чигрин.О.Ю., Петрікєєва М.О. Організаційно-економічні основи екологічного страхування.....	158
84. Мішеніна Н.В., Єременко З.А. Економічний аналіз екологічних аспектів функціонування комунального підприємства на прикладі Світловодського міського водоканалу.	160
85. Говорун О.О. Детерміноване моделювання факторних систем у еколого-економічному аналізі.....	161
86. Сабадаш В.В. Екологічний чинник у системі міжнародних відносин: екополітичний дискурс.....	162
87. Сабадаш В.В., Хакимова Е.Р., Лискова Л.А. Проблемы сохранения природно-ресурсного потенциала.....	164
88. Дегтярьова І.Б., Вакал Ю.Є. Економічні проблеми та напрямки реформування паливно-енергетичного комплексу України з урахуванням фактора ресурсозбереження.....	166
89. Троянова А.В. Преимущества сертификации в лесном хозяйстве Украины.....	168
90. Волк О.М., Щербак А.С.Екологічний аудит в діяльності підприємства.....	169
91. Коломиец И.А. Научно-технический процесс и эффективность природопользования в промышленности Украины.....	171
92. Чигрин.О.Ю., Окопний В.М. Аналіз використання інструментів екополітики на прикладі Сумського регіону.....	173
93. Таранюк Л. М. Шевченко Г.Ю .Економічна ефективність природоохоронних заходів.....	175
94. Шевченко Т.И. Анализ способов сортировки бытовых отходов....	177
95. Помазан М.А. Застосування сапропелю, як шлях підвищення еколого-економічної ефективності сільського господарства та відновлення водоймищ України.....	179
96. Шкарупа О.В., Стрельник О.В. Аналіз тенденцій екологоорієнтованої трансформації економіки Сумської області.....	181
97. Шкарупа О.В., Альшевский О.М. Аспекти екологізації трансформаційних процесів при зміні форм власності в Україні.....	183

98. Лукаш О.А., Гайдай О.С. Оцінка екологічних втрат газопереробної галузі: викиди в атмосферу.....	185
99. Лукаш О.А. Наслідки глобальних змін в світових соціально-економічних системах: екологічний аспект співробітництва.....	187
100. Панченко А.О. Аналіз еколого-економічних аспектів та перспектив розвитку альтернативної енергетики в Україні.....	188
101. Дерев'яно Ю.Н., Терещенко І.В. Современная проблематика в развитии концепции устойчивого развития.....	190
102. Чигрин Е.Ю., Докашенко Н.С. Еколого-економічні аспекти вирішення проблем використання водних ресурсів.....	192
103. Чигрин Е.Ю., Лазаренко Е.А. Эколого-экономический анализ продукции содержащей ГМО.	194
104. Чигрин Е.Ю., Щербак А.С. Стимулювання екологічно чистого виробництва на Україні.....	196
105. Таранюк Л.М., Чабада В.М. ГМО – прогрес чи нова проблема?....	198
106. Мишенина Н.В., Коваленко А.А. Экологизация строительной отрасли.....	200
107. Сабадаш В.В., Кузнецова А.А. Природоохранная деятельность как составная часть производственно-хозяйственной деятельности предприятий всех форм собственности на примере предприятия ОАО «Химпром».....	202
108. Старченко Л.В., Воропай Н.С. Формування системи комплексного моніторингу якості життя населення регіону.....	204
109. Сабадаш В.В., Сопрун Н.М. Економіко-правовий механізм справляння плати за спеціальне природокористування.....	206
110. Мішенина Н.В., Приходько В. Проблемні комплекси нового тисячоріччя.....	208

Наукове видання

Тези доповідей
науково-технічної конференції викладачів,
співробітників, аспірантів та студентів
факультету економіки та менеджменту

«Економічні проблеми сталого розвитку»,
присвяченої дню науки в Україні
(19-23 квітня 2010 р.)

Частина 2

Відповідальний за випуск проф. А.Ю. Жулавський
Комп'ютерне верстання Я.В. Говорун

Стиль та орфографія авторів збережені.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 12,56. Обл.-вид. арк. 14,98.
Тираж 60 пр. Зам. № 486.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.